

שֵׁבֶט סֹפֵר.

יכיל

מאה ושבעים ואחד מכתבים בשלשה חלקים, החלק הָראשון יכיל שמנים מכתבי ידידות ומשפחה; השני — שמנים מכתבי מסחר על דבר עסקים שונים, והשלישי עשרה מכתבים מאת החֹזה הנפלא

אברהם מאַפו ז"ל.

ומכתב אחד גדול ונפלא מאד בחין ערכו על דבר ישוב ארץ ישראל ושפת עבר וקיומה מאת הרב החכם הנעלה אביר סופרי ישראל

פרץ בן משה סמאלענסקין נ"י.

חִבֵּר

לתועלת נערי בני ישראל דורשי שפת עבר להביאם אל מחוז חפצם

מאת

מ. מ. דאָליצקי.

ווינן, תרמ"ג.

בדפוס של געאָרג בראָג. (המנהל פ. סמאָלענסקין.)

מִנְחַת זִכָּרוֹן לִידִיד לִבִּי הֶחָכָם הָרוֹפֵא הַמְהֻלָּל יְקַר־רוּחַ אִישׁ תְּבוּנוֹת, מַשְׂכִּיל עַל־דְּבַר אֱמֶת, מוֹקִיר שְׂפַת קָדְשֵׁנוּ וְתוֹמֵךְ בִּידֵי מַחֲזִיקֶיהָ וְרֹאשׁ וְרִאשׁוֹן לְחוֹבְבֵי צִיּוֹן וְאוֹהֲבֵי עַמָּם בֶּאֱמֶת.

הוּא

הד״ר יוסף חאזאנאָוויטש נ״י.

מאת

מוֹקִירוֹ וְאֹהֲבוֹ הַמַּכִּיר עֶרְכּוֹ הָרָם

המחבר.

כתפוח בעצי היער מצאתיך ידידי הרופא בין בני גילך אשר כרבם הפנו עֹרף לשפת עמם ויבעטו בה מרֹב טובה — לכן יקרת בעיני כל ישרי לב ונכבדת גם בעיני מאד, וָאקדיש לך את ספרי זה אשר אמצתני במו פיך להוציאו לאור לתועלת ילדי בני ישראל, בני העם אשר אהבת בכל לב ונפש.

קבלנו ידידי ברצון מיד אוהבך אף כי מך הוא מערכך וגם מֹערכו — כי מגש הוא אליך בכל אותות האהבה מאת

ידידך היודע ערך רוחך
והמוקיר חין ערכך

הַמְחַבֵּר.

דבר לי אליך הקורא!

אף כי דַיָּה הַכְּתֹבֶת על השער להוכיח כי ספרי זה נועד רק לנערים, בכל זאת לא למותר אחשוב לי ולך לִשְׁנוֹת פה את אשר דברתי אליך בָּאֵר היטב, בדעתי את רוחך, קורא עברי, כי נקל לך לפעמים לשכוחַ את אשר קראת לפני רגע בספר כתוב ע ב ר י ת; ובהיותך רָגִיל תמיד לְדַלֵּג כאַיָּל אחרי מחברי ספרים כאלה, על הררי המליצה במקום ההגיון הנשגב והנעלה ולקרא בראש מכתב: „ענני אפל התנשאו על כנפי עלטה" „שפעת מים ישיפו עבי שחקים" או „שלג וכפור התחברו ונערמו כגבעות עולם" לכן בבאך אל ספרי פנימה ובראש מכתבי תקרא: „אתכבד לקרא אותך יקירי לבא להתעלס אתי ביום הֻלַּדְתִּי" „הנה בא אלי האיש הנצב לפניך בזה" .... או „אגיל ואשמח מאד כי שב רעך לאיתנו" וכו', על נקלה יוכל היות כי תביט עלי כתרנגל על „בני אדם" ותשאלני כְּמִשְׁתָּאֶה: „הלזה תקרא ספר מכתבים?! ואיה ע נ נ י ה א פ ל, ש פ ע ת ה מ י ם ו ע ר מ ו ת ה ש ל ג ו ה כ פ ו ר, אשר יעלו סופרינו במכתביהם לענג עליהם את הקוראים?!...

על כן אקדים ואמר לך: לאט לי ידידי הקורא! אל נא באפך! גם אני אוכל לבא אליך ב ע ב ה ע נ ן ולכסותך ב ש פ ע ת מ י ם או במכסה ש ל ג ו כ פ ו ר ממעיני המליצה אשר כבר דָּלְחָתַם רגל השור והחמור ורגל מליצינו כותבי מליצות רמות ונשגבות כאלה לנערים קטנים — אך דע כי את הספר הזה ערכתי רק ל נ ע ר י ם אשר זה עתה החלו כשרונותיהם להתפַּתֵּחַ או לזקנים אשר כנערים חמה בידיעת שפת עבר — ולהם לא מליצות פורחות באויר רק אֲמָרוֹת טהורות ודברים כְּהֲוָיָתָן הנדברים מפה לאזן

דרושים בספרים כאלה למען יוכלו להוציא כל הגות רוחם על הגליון, כאשר ידבר איש אל רעהו מבלי הרבות במליצות שלא לצורך. וזאת היא כל מטרתי: כי אם תחסר לאיש סחורה בחנותו, או כי יפשט לו בעל חובו את טלפיו תחת תשלומים, או כי יקרה את סחורתו אסון בדרך ולא יקבלנה וברצותו לדרוש מאת סוחר פלוני את סחורתו הדרושה לו, לבקש מאת בעל חובו להשיב לו את כספו ולשאל מפי המשלח מדוע לא קבל עד כה את סחורתו — לא יגבב דברים שאין בהם ממש לפני באו אל תוכן הענין שהוא דן עליו, רק יאמר להראשון: „אבקשך לשלוח לי סחורה כזאת וכזאת"... ויבקש מאת השני: „אנא השב לי את כספי"... ויכתוב אל השלישי: „לפלא הוא בעיני כי עוד לא קבלתי עד כה את סחורתי"... וכה ידבר דבריו בשפה ברורה עד אשר יוציא במכתבו כל רוחו וישלימהו וישלחהו אל איש בריתו ובעל מסחרו מבלי הלאותו במליצות שדופות קדים ומבלי דבר אתו דברים שאין בהם ענין למקנה וקנין ללא־עת וללא־צורך.

וכזאת עשיתי גם בספרי שבט סופר אשר נוכח עיניך! לא הלכתי בגדולות ולא גבבתי מלים ומליצות תלויות בשערה כן במכתבי הרעים, וכן במכתבי המסחר, כאשר הסכינו מליצינו החדשים ורבים מהישנים לעשות בספרים כאלה, כי ידעתי למי אני כותב וכי הטוב שבספרי מכתבים לא ימצא מסלות בלתי אם בין הנערים דורשי שפת עבר ולומדיה, ועל כן נתתי בו מכתבים לפי רוחם וסגנון קל ופשוט מאד השקעתי בהם למען יתקבלו הדברים אל לבם ולא תכבד עליהם העבודה ללמדם בעל פה בהיותם קצרים וקטנים מאד גם בכמותם.

הנה השמעתיך הקורא מה מטרתי ומה מגמת פני בספר הזה! ואחרי דעתך כי רק לנערים נכתב מראשו ועד סופו, אקוה כי לא תאריך עוד אפך עמי על מנעי מליצות וצלצלי שמע ממנו; ואם לא רע לב אתה שעינך צרה בשל אחרים, ארמה כי עוד תודה לי שרב טוב צפון בו לילדי בני ישראל

לומדי שפת קדשנו וכי במשך ימים לא כבירים תמצא ידם לכתוב מכתבים בשפה ב ר ו ר ה אם אך יהגו בספר הזה בשום לב כשנים שלשה ירחים, מבלי הניחו מיד לפני גמרם אותו מראשו ועד סופו.

גם במכתבי המסחר בחרתי לי סגנון קל ופשוט מאד למען ירוץ כל קורא בהם; ולבל יהיו על הלומד למשא, קשרתי מכתב במכתב וענין בענין עד כי יִשְׁאירו אחרי הִקָּרְאָם ציור נאמן מהליכות המסחר והמון תהפוכותיו ומרמותיו התלויות בו בלב הקורא, ויזהירוהו משחיתות פֹּעלי און אשר הפכו את המסחר לבָמַת מַטְבֵּחַ ולגיא־הֲרֵגה לְחַלָּשִׁים מהם אשר לא ידעו לְהִזָּהֵר. ושני הספורים „גולל אבן אליו תשוב" „ותוכיה חטא וזיגוד מנגד" לא ילדי ר ו ח י המה, כי אם מעשים נאמנים, אשר נקרו לדאבון לבנו ויאתיון לפני שנה בעיר ב... ואני רק הוספתי עליהם צבעים, אחרי שמעי אותם מפי איש סוחר נודע לשם בעולם המסחר אשר אותו קרה המקרה הראשון ואת אחיו — השני, למען יֵרָאו לפני הקורא כמו; וגם יתר המכתבים כמעט כֻלם נכתבו ב י ד י ונשלחו אל סוחרים רבים מיד איש נכבד וסוחר בעירי — והם טובים מאד ל נ ע ר י ם כמו מכתבי הידידות־ להביאם אל מחוז חפצם בשפת קדשנו.

והנני מוסר פה מודעה לכל הסוחרים מביני שפת עבר, אשר אולי יחפשו וימצאו חטאים נגד חֻקי העסקים בספרי זה: כי לא ידעתי להמתיק בפי מרמה ולפַחֵת רוח מַשְׁחִית באפני המסחר ולהנִיעַ המון גלגליו על כחש וכזב, עשק ונלוז כאשר הסכינו רֻבָּם לעשות ב ע ו ל ם ה מ ע ש ה חדשים לבקרים... להם אני מוסר מודעה: כי לא סוחר אנכי היום בעון אבותי... רק איש פשוט וגברא קטילא העלול לְהֵעָשֵׁק מידי הסוחרים אם יחננו ה' ש נ י ת בכסף לנהל מסחרים אתם... ואם חטאתי — יכפר ה' בעדי.

והנה אחרי אשר נדרשתי לאשר שאלוני רבים וכן שלמים ממכירי ואוהבי לתת ספר מכתבים לילדי בני ישראל, אף כי

לא זאת היא מטרתי ולא זה הוא ישעי וחפצי בשפת עבר אשר אהבתי ואשר לה הקדשתי כל כחי ועמלי, אמרתי לא אֵראה את פני קוראי ריקם, ואזכה אותם בעשרה מכתבים נפלאים מאת החוזה הנפלא והנעלה אברהם מאַפו ז״ל אשר באו לידי מיד ידידי הסופר המהיר ה — ש... כי עוד לפני שלש שנים בהיותי בביתו בעיר ג.... ראיתים בידו ואוכיחהו על פניו כי לא הוציאם עד העת ההיא לאור, אך הוא ענני כי לא יוכל עשו זאת אחרי כי אם ידפיסם יְגָלה לעין כל קלון אנשים אחדים אשר כִרכרו כפרעושים סביבות מאַפו ז״ל, ובהתאמצם לשאת חן וחסד לפניו מכל הסופרים הצעירים אשר באו אתו בכתובים, בזמן ההוא — השליכו עליהם שקוצים למען הבאישם במאפו ולהתכבד בקלונם, וחדשים לבקרים הריצו מגלות איבה, מכתבי עמל, מלשינות ודלטוריא למאַפו לשית איבה ביניהם ולהפריד בין הדבקים, ובין המַכים בשוט לשונם, לשון אפעה, היה גם ידידי ה — ש... שאליו נכתבו תשעה מכתבים המובאים בספר הזה — ואחד אל ע — ז... שבו יוכיחהו מאַפו ז״ל על פניו בדבריו נמרצים על כי נוסף גם הוא על שונאיו לדבר עליו סרה ושם יאמר לו עם הספר: „נטה שלום להר־שלום כי ברכה בו״.

אולם בהיותי עתה שנית בג.... הפצרתי בה — ש... כי יתן על ידי את מכתבי מאפו ז״ל להוציאם לאור בספר מכתבַי, והוא נאות לי לזאת בתנאי שאכסה ערותַ האנשים האלה מבלי אשר יֻכַּר מַרְאֵהֶם, וכזאת הבטחתיו, ועל כן לא הדפסתי בספרי גם את מ כ ת ב י ו אשר ערך אל מאַפו אף כי נעלים המה בערכם מאד ואינם אומרים אלא: ה ד פ י ס ו נ ו, לבל יתבררו ויתלבנו דברי הריבות לבשת מחרחרי הריב וחרפתם, והשמטתי גם ממכתבי מאַפו דברים רבים אשר יפיצו אור בהיר על עלילות המלשינים האלֶה אשר עוללו בשביל כבודם והנאתם.... ועלי להעיר כי גם מהמכתבים האלה כמו שהם ע ת ה, יִפָּתַח פתח כמחט סדקית לַהקורא הנבון אשר קרא את עיט ה צ ב ו ע בשום לב, לראות ולהבִין מדוע תֵרָאֶינה פתאם פנים חדשות בשני החלקים האחרונים

בעת אשר לא נקוה להן ולא נחכה באן — כי סִבות צדדיות לא שערן החכם ליליענבלום בעולם התהו *) אלצוהו להעלותן על גיא החזיון, כי עוד טרם נגמרו שני החלקים האחרונים יצא מאַפו במקרה מעולם האצילות ויהי לבעל נסיון בעולם המעשה: כי רָאָה בזמן מצער תהפוכות רבות באנשים אשר חשבם לאנשי בריתו האוהבים את אוהביו ויקלו את בוזיו — ועל כן יצאו ילדי דמיונו בשני החלקים האחרונים דחופים ומבהלים ואיש את רעהו יהדפו בצד ובכתף בלי כל סדר ומשטר ותמונות ותארים חדשים לָהֵמָה, — ועל דעתי נחוץ מאד כי יסיר ידידי ה — ש... את המסכה הנסוכה מעל מכתבי מאַפו הבאים בספר הזה בהדפיסו אחריהם גם את יתר המכתבים אשר בידו מאת הסופר הנעלה ההוא יחד את מכתביו אשר ערך הוא אליו, ואז תִוָדענה בקהל כל הנסבות אשר אלצו את מאַפו להעלות אורחים חדשים על גיא החזיון בשני החלקים האחרונים, ולכותבי תולדות גדולי ישראל בימים הבאים תהיה הרוָחה, כי אור חדש יֵרָאה להם על המון מעשים ועלילות אשר דפקו בסופר עברי יחיד בדורו ויחיד בסגנונו בדורות רבים שלאחריו — ואולי גם עד דור אחרון — לברא נפשות על נפשות ויצורים על יצורים, עד לבלי הַבֵּט כי ישחית פֹעל כַּפיו ויעורר עליו שוט הבקרת בעצם תקפו.... ולא למותר יהיה למביני עברית קוראי ספרי מאַפו לדעת זאת.

גם מכתב גדול ונפלא מאד על דבר ישוב ארץ ישראל ושפת עבר וקיומה מאת הרב החכם הנעלה פרץ בן משה סמאָ־לענסקין אשר נשלח בעתו אל ה' א—ר ל—ץ, תלמיד ותיק בבית מדרש הטעכניק במאסקווא בהיותו עם הגולה בארץ הצבי, נתתי בספר הזה לענג עליו את הקוראים. המכתב היקר הזה יַרְאֶה אותנו את הכח הנפלא והנעלה הצפון בלב כותבו. כי גם בראותו את עמו עומד בשתי רגליו על עברי פי פחת ועיניו

---

*) בהשחר שנה רביעית.

ישית לנטות בעפר מות, אשר הכינו לו מאשריו המתעים מבלי שמוע בקול צופיו הצועקים תמיד כל היום: „סורה מדרך שאול כי כל בָּאֶיהָ לא ישובון!" בכל זאת עוד לא הָשְׁלְכָה קרה בלבו למראה הנורא הזה לא סר כחו ולא מָט אֹמֶץ רוחו, כי אם עוד יוסיף און ועצמה לעמוד על המצפה ולהרים כשופר קולו אל עמו, אשר צרים מחוץ ואחים מבית גדרו ארחו וַיְעַוּו נתיבותיו, להזהירהו מן הרעה הנשקפת לו אולי עוד יִקְרֶה לו אזנים ושב ורפא לו! אמנם כן, גבור נערץ הוא האיש הנפלא הזה ברגשותיו הנעלות והנשגבות וברוח כביר אמרי פיהו, ובעלי רגש נפלא כמוהו — מלבד בעל המגיד ולילינבלום — אשר הקדישו כל כחם לדעה אחת והם נכונים כמעט להמית עצמם עליה, מעטים מאד בקרבנו וכמהם נספוק מאד אם עוד ירבו בישראל. כי לא ככל הגוים הוא הגוי הקטן הזה, כי אף אם אל דרך העמים למד ובאשורם אחזה רגלו ורבים בקרבנו צועקים כל היום „היו נהיה כגוים"! בכל זאת דָּתָיו והליכותיו את גדוליו וחכמיו שונות מכל העמים, כי בעת אשר יוקירו המה את ההוה יקדיש הוא את העבר ובעת שהם בונים היכלות כמו רמים לסופריהם וחכמיהם ונושאים אותם בצבים וכרכרות, יַציב ישראל אבן שַׁיִשׁ למצבת זכרון לסופריו אשר מתו באהל על ספרי השכלה ברעב, וגם האבן הזאת תֻּצַּב בקולי קולות ותָקְנה לֶחָכָם השוכב תחתיה בפרוטות פרוטות אשר נדבו נדיבי עם אלהי אברהם! . . . ואחרי כל אלה התחזקנה ידי איש־הרוח הצופה ומביט בעינים פקוחות את גורלו בהוה ואחריתו בעתיד, כי יוסיף להפיץ מעינותיו חוצה לטובת עמו הבועט בו ובטובו וכשרונותיו? או היחזיקו בעלי הכשרון לימים הבאים במלאכה המקברת את בעליה בעת אשר בידם לפנות על ימין או על שמאל ולמצא אָרחות חיים ושלוה?! . . ואיך אפוא לא נתפלא ולא נשתומם על הכח הנעלה הצפון בסמאָ־לענסקין כי אחרי חמש עשרה שנות עמל אשר מָנו לו ולהשחר אשר לא ראה ברכה ממנו, עודנו עומד על המשמר וכחו אז

כחו עתה להוציא לאור את השחר ולהוציא את כל ספריו בהוצאה של ישית, ואחרי כל אלה עוד לא סָר כחו, לא רפו ידיו ולא נִחַר גרונו מִקְרֹא אל עמו כל היום כי יוציא למרחב רגליו אף אם יראה עין בעין כי צופיו עִוְרו עיניו ונערים תעלולים נוהגים בו והוא לא יחוש עוד את מכאוביו, כי כבר חדל להיות לו רגש כבעלי חיים מהמון החלָיים הרעים, הפצעים והחבורות אשר חָלוּ בו ידי צריו מחוץ ואחיו מבית?!...

אולם רב לי עתה רב לדבר בדבר הזה, כי עוד אשוב לדבר בו בקרוב במאמר מיוחד — רק זאת עלי להָעיר כי במכתבו של ה׳ סמאָלענסקין הבא בספרי זה יתנוסס רעיון נכבד ונעלה ועצה נפלאה מאין כָמֹהָ על דבר שפת עבר אשר אם יִגשו אחינו בעלי הרגש להוציאה מן האפס אל היש, תביא במשך שנים אחדות תשועה גדולה לישראל, כי רב טוב צפון בה לעמנו בכלל ולשפת עבר ולסופרי ישראל בפרט. יתן ה׳ ומצאה מסִלות בלב אלה אשר בכֹחם להוציאה אל הפֹעל, או אז יש תקוה לאחרית ישראל והוא ושפתו יעמדו תמיד לנס עמים.

הנה השלמתי חקי בהקדמתי, ואתה, הקורא! קום קרא את ספרי זה, ואם לא תמצא אתה חפץ בו ושננתו לבניך הקטנים אם תחפוץ להורותם לכתוב מכתבים בשפת קדשנו בסגנון קל ופשוט מאד, ואני הנני מבטיחך כמורה מלֻמד ובעל נסיון כי אם יהגו בו בניך או בנותיך ירחים אחדים בשום לב עד אשר ישלימו חקם בו — אז יוכלו על נקלה למשוך בשבט סופר — ואתה תודני על ספרי זה כל הימים.

המחבר.

א.

שלום לך רעי היקר והנכבד!

אתכבד לקרא אותך יקירי לבא להתעלם אתי ביום שמחת גילי, הוא יום הולדתי אשר יהיה בעשרים וחמשה לירח הזה! כי בו תמלאינה לי חמש עשרה שנה והורי היקרים יעשו את היום הזה יום משתה ושמחה מדי שנה בשנה ויערכו שלחן מלא דשן, מעדנים ומגדנות וכל זְנֵי מרקחה לכל מכירי ואוהבי הבאים לשיש אתי משוש, כי מלבד אשר יום הולדת הוא לי, עוד הפליא ה' חסדו עמדי ביום ההוא לפני חמש שנים, ואתה שמע נא רעי את אשר קרני בו וידעת כי ליום טוב נקראת אלינו ושמחת משנה תשמח בי.

בצאתי ביום ההוא לפני חמש שנים מבית הספר, הלכתי לבקר את רעי N בביתו ולהשתעשע אתו בדברי אהבה כאשר הסכנתי, ויהי בשבתי שעות אחדות בחדרו ואין איש אתנו בבית, והנה קול חרדה עלה פתאם באזני מן החוץ: הוי הוי הצילו! חושו לעזרה! תבערה! תבערה! — כהלומי רעם מהרתי אני ורעי אל הדלת לדעת מה כל החרדה הזאת אשר נהיתה לפתע פתאם, והנה אהה! לשון אש תלהט את הבית מסביב ואין דרך לרדת מן המעלות ימין או שמאל, ותמרות עשן, זיקים ופיח עלו בפנינו ובאפנו עד למחנק נפש ונפול מתעלפים ארצה וכמעט לא נותרה בנו כל נשמה. עוד אני ורעי נאבקים את גלי אש לוהט ורואים את המות הולך וקרב אלינו, והנה איש לבוש שק טבול במים עלה בעד החלון וכגבור משכיל פרץ לו דרך בין תמרות

עשן ואודים עשנים, ויעמים אותי ואת רעי בחבל על שכמו ויוציאנו משם ביד חזקה ויציגנו ברחוב העיר בתוך המון רבה, וכמלאך ה' אשר נראה אל מנוח הלך מעינינו ועקבותיו לא נודעו לי ולאבותי עד היום אף כי חפשנוהו חפש מְחֻפש לא אחת ולא שתים בכל העיר וסביבותיה.

הנה המקרה הזה קרני ביום הלדתי, לכן יחֹגו בו אבותי חגי משנה מדי שנה בשנה ואני ואחוזת מרעי קרואי המשתה, אוכלים ושותים וחוגגים עד חצות הלילה, אחרי כן נצא לקול עוגב במחול משחקים והורי היקרים מרנגים אחרינו, ימחאו כף ויקראו הידד, ורק קול ששון, קול שמחה יעלה מביתנו עד עלות הבֹקר.

לכן כבדני נא רעי נגד כל קהל הקרואים ובֹאה גם אתה לשיש אתי משוש כחֹק רעים אהובים היודעים להוקיר איש את אחיו, ואני הנני נכון לקדם פניך באהבה וכבוד כאשר לך יאתה.

אוהבך המחכה לך בכליון עינים....

ב.

לרעי היקר שלום שלום!! (מענה).

יקרת רעי היקר בעיני נכבדת וכל חפצים לא ישוו באהבה אשר אהבך, ועל כן דעת לך נקל כי בכל נפשי ומאדי הנני חפץ לבא להתעלם אתך בחג הלדתך ולשמח אותך ואת הוריך היקרים כאשר בקשתני במכתבך; אך לדאבון לבי לא אוכל הפעם למלאת חפצך הקדוש לי תמיד, כי יַסֹר יסרני יה ואחי הבכור הוּכַּח במכאוב על משכבו זה כשבועים ימים ומחלתו עזה ואנושה, ואני בכל משך ימי מחלתו שומר אנכי לראשו להפוך את משכבו בחליו, להיטיב מראשותיו ולהשקותו סמי מרפא כפְקֻדת הרופאים, וגם הוא לא ירף ידו ממני רגע ולא יתנני למוש ממטתו ויקצוף על כל איש זר הקרב אליו. — בהיותי במצב נורא כזה, בלי ספק תבין רעי היקר כי גָלה כל גיל ממני ובסוד משחקים לא

אוכל לבא כי לשמחה מה זו עֹשָׂה? — יתן ה׳ וקם אחי מחָליו ואז נשמח שלשתנו בחג הֻלדתך בשנה הבאה שמחה משֻלשת, ואתה התפלל רעי לה׳ כי כאשר הצילך מיד להבה לפני חמש שנים, כן יציל עתה את אחי מאש התֹפת אשר הבעירה בו מחלתו, וה׳ ישמע בקולך ושלח עזרתו מקדש לאחי הכואב כחפץ ידידך ואוהבך המברכך ביום הֻלדתך בכל טוב ושלום . . .

ג.

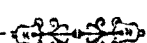
ישפות ה׳ שלום לך רעי היקר! (במלים אחרות)

אהבתיך רעי מישרים כי חמודות אתה לי ואחד מצאתיך בין כל רעי ואוהבי נאמן בבריתי מאז הכרתיך. לכן צר לי מאד כי לא אוכל בֹא אליך לשוש אתך משוש ביום שמחת גילך, כי אחי היקר חלה את חליו זה כשני שבועות, ומבלעדי אין איש אשר יסעדנו על ערש דוי וִיכלכל מחלהו, כי חֹם קַדַחְתּוֹ מסך בקרבו רוח עועים ויך אותו בשגעון, עד כי לא יתן את כל איש לגשת אליו ולגעת בו, ורק אני נשאתי חן וחסד לפניו מכל בני הבית, ומאז חָלה, לא ירפני עד בלעי רֻקי; עלי להפוך את משכבו, להיטיב לו גֵהה ולהשקותו השקוִים, אשר כל אלה יגזלו זה כמה את מנוחתי ביום — ושנתי בלילות, ומי יודע עד מתי תִמָשֵׁך העבודה הזאת לי? ובדעתך עתה, רעי, את מנת מָדָתִי בימים האלה, בלי שפק דעת לך נקל כי לא אוכל להשלים חפצך: לבא ולהתעלם אתך בחג הולדתך, כי עתותי מכורות להחולה ואין לבי פונה אל כל ענג וששון כי ערבה לי כל שמחה וכל ענג כנגע בעיני. העלני ידידי על ראש שמחתך והעתירה נא בעד אחי אל ה׳ אשר שלח את מלאכו להציל אותך מעבור באש מתלקחת, כי ישלח דברו וירפאהו מחֹם קדחתו, ואז נשמחה ונגילה שלשתנו בחג הֻלדתך בשנה הבאה שבעתַים ונעשה הלולים כחפץ ידידך, אוהבך המברכך בשנות חיים ושלום . . .

ד.

רעי היקר אישון עיני! (באופן אחר)

הֵא לך ידידי תשורה לחג הלדתך! אותה תראה, אך פני לא יֵרָאו — כי ביום ההוא בערב חג הֻלדת יהיה גם לאבי ולאחותי הצעירה, ובלי שפק תבין כי שמחת משפחה קדמת לשמחת רֵעִים — ובכל זאת צר לי מאד כי לא אוכל בא אליך לשמוח אתך בנשף חשקך, כי יקרה לי אהבתך מאד ונפשי גחלים תלהט להראותך את־אהבתי ביום רנה וישועה! אך מה אעשה, ומקרי הימים כבר קדמו להפרידנו ביום הזה מקדם קדמתה, כמו צרה עינם בנו בדעתם מראש את השמחה אשר נשמח איש באחיו בהיותנו יחדו — ומי בפניהם יעמוד? שמח רעי ביום הלדתך ואל תשכח את אחיך כאשר לא ישכחך הוא ביום שמחתו.....

ה.

שלום וכל־טוב לך רעי היקר!

אל תשת עלי חטאת כי מנעתי דברי ממך עד היום, כי טרדות שונות הקיפו עלי יחד ולא נתנוני להשתעשע אתך בדברים אף כי זה הוא כל ישעי וחפצי מאז הכרתיך: כי אבי ואמי עזבוני ויסעו בדרך רחוקה לשמוח את אחד פקידינו הנאמנים ביום חתונתו, ועלי היתה כל עבודת הבית, ואתה הלא ידעת רעי, כי בית הורי הומה כל היום מאדם רב, זה בא ושואל על דבר מקנה וקנין, זה — על דבר שטרות וזה — על דבר כסף ועלי היה לענות לאיש איש על שאלתו, ובלי שפק תבין רעי היקר, כי בהשתרג עלי טרדות כאלה, לא יכלתי לענותך על דבריך הנעימים אשר הרנינו את לבבי ככנור נעים ביד יודע נגן; וגם עתה בשוב הורי היקרים אל ביתם לא אוכל להכביר אליך מלים כחפצי, כי עבודתי רבה בלמודים ועוד מעט ויבא המורה אשר

הפקיד עלי אבי בטובו ללמדני את השפה העבריה ועלי עוד להכין את הלקח למען הפיק רצון ממנו; כי יקרה לי שפת עבר מכל הון לכן אהגה בה בשום לב ובנֹעם לקחה אשגה תמיד, כי היא שארית כל מחמדינו בימי קדם, ואשרי העם ששפתו לא מתה במות כח עלומיו, כי הוא עוד פרח יפרח לעת קץ או לא יסוף למצער עד דור אחרון. ובכן גם אנכי כבן נאמן להעם אשר כבר סֳעָרֵהו רוח משחית מארץ ממלכתו זה כאלפים שנה, אחשוב עלי לחובה ללמוד את השפה הקדושה מורשת אבותינו משנות קדם לאות כי עוד שרש בארץ גזע עמנו ולא יחדל מהיות גוי גם בימים יֻצרו. ואך אז כאשר אעשה חיל בשפה הנשגבה הזאת עדי אוכל להוציא כל הגות רוחי על הגליון מבלי הַרְגֵּשׁ כל מחסור במלין והעט יהי ציר נאמן להרעיון — אך אז אפתח שפתי עמך ופקדתיך במכתבים משלומי עוד טרם תדרשני. היה שלום וצלח בכל אשר תפנה כחפץ אוהבך הנאמן .....

ו.

רעי היקר בחירי רצתה נפשי! (תשובה)

שמחתי מאד באמרך לי כי תהגה בשפת עבר בשום לב, כי אמנם גם אנכי כמוך הקדשתי כל כחי לשפה הקדושה הזאת בדעתי את כל הטוב הצפון בה לאיש יהודי, חובב עמו וצור מחצבתו, ואת החובה הקדושה המוטלת עליו להגות בה ולהכין רוממותה וחין ערכה. אך באמרך כי לפני השתלמךָ בשפה הזאת יהיו דבריך אלי מעטים בדמותך כי הֲגוּת דרוש לך יותר מִכְּתוֹב, בזאת שגית אענך ונהסוך הוא: „כלל גדול הוא בשפות שאינן נקנות ללומדיהן אלא ע"י כתיבה" לכן אם לא תעמול לכתוב הרבה, לא תשתלם בכל שפה ולשון שאתה לומד. גם אנכי בראשית למודי זחלתי ואירא לכתוב מכתב בשפת עבר פן אהיה לבוז בעיני קוראי דברי, ועל כן אמרתי לרעי בכל עת: „הרפו ממני עד אם אדע את השפה לכל משפטיה ואז אכתוב אליכם

הרבה!" אך אחרי כן ראיתי ונוכחתי כי מבלי כתוב וחשוב מה לכתוב, לא תכה השפה שרש בזכרוני אף אם אהגה בה יום ולילה בלי הרף. ואז החלותי להריץ מכתבים לרעי ומכירי ולכתוב גם ספורים אשר בדיתי מלבי; והנה אף כי בראשונה חַשְׁתִּי רפיון גדול ברעיוני וגם המלים לא השפיקו לי להלביש את הרעיון מחלצות למען יתיצב בלבוש טהור לעיני הקורא ולא ימצא רבב על בגדו — בכל זאת אחרי אשר נסיתי לכתוב הרבה מבלי שית לב אם עֵטִי יתהלך במישרים או במעקשים אחזה רגלו, עשיתי לי עתה בשפת עבר את החיל אשר תראינה עיניך! וכבר ראו מכתבי חכמים ויהללוני ומביני עברית — ויכבדוני. לכן עצתי אמונה לך כי תקדיש שתים שלש שעות ביום לכתוב מכתבים וספורים בשפת קדשנו מכל אשר יעלה על רעיונך ותשלחם מדי שבוע בשבוע אלי, ואני באהבתי אותך אשים עיני עליהם והורותיך לַהֲנָפָה את דבריך בנפת ההגיון ולהבר את הפסלת מתוך הבר ואת הבר — מתוך הסלת. ותקותי חזקה כי במשך ימים לא כבירים תעשה חיל בשפת קדשנו עד כי תוכל להוציא בה כל הגות לבך בדברים חוצבים להבות אש קֹדש ויודוך ישרים כי הגדלת לעשות! קבל עצתי ותברכני.

אוהבך הנאמן . . .

ז.

לידידי ורעי הנבון רב תושיה ובעל כשרונות שלום וברכה!

(מענה)

עצתך הנפלאה לקחה את לבבי, כי אמנם רב טוב צפון בה למבקש דעת כמוני, אך צר לי כי דלו רעיוני מאד ולא אדע מה לכתוב ועל מה להטיף מלתי, וגם לעתים רחוקות כי יתגנב איזה רעיון אל לבי, אין כחי בשפתי להביע אותו כמו, ובכן ישאר כמעין חתום בקרבו ולא אוכל להוציאו ברב כח החוצה ולהלבישו מלים כמדו. וזה הוא, לדעתי, חסרון לא יוכל להמנות;

ועל כן סַבּוֹתִי את לבי לְיָאש מכל חזיון מַזהיר אשר ברעיון לב יסודתו ואל מלאכת ההעתקה שמתי פָּני. קניתי לי את הספר ר א ב י נ ז א ה ן בשפת אשכנז והנני מעתיק אותו לשפת עבר, ומורי הנבון יתקן בו את כל השגיאות אשר יפליט עטי מקֹצר דעת, וכמעט מחציתו כבר נעתקה בידי. ועתה יקירי הֵא לך בזה את שלשת הפרקים הראשונים מהעתקתי למען תתבונן בם והגדת לי משפטך עליהם. והיה אם יפיק פעלי רצון ממך, ושלחתי לך בכל עת ילדי נכרים עטופים בגדי ציון לשעשע את נפשך, עד אשר יחננו ה׳ בלשון למודים וברא לי ניב שפתים ורעיון לב לכתוב את אשר יהגה לבי בשפת קדשנו. ואתה תנחני עד העת ההיא בעצתך והורותני מה לזרות ומה להבר, מה לרחק ומה לקרב וממנה לא אסור ימין או שמאל.

אוהבך בלא לב ולב . . .

ח.

שלום לך רעי מחמד לבי עד העולם! (תשובה)

כאשר אחזה לי לא בַנְתָּ, רֵעִי, לְרֵעִי, ועל כן עשית את ההפך מאשר יעצתיך, כי אני רעיוני ל ב ך יעצתיך לכתוב. ואתה שלחת לי רעיוני זרים לבושים בגדי ציון אשר כנזם זהב באף חזיר המה להם, ונוראות נפלאתי על מורך אשר לפי דבריך נבון דבר הוא, כי ירשך לשפוך אבני קֹדש על אשפה ודֹמן ולא ישיב אל לבו כי שתים רעות יעשה עמך בדבר הזה! כי מלבד אשר מלאכת ההעתקה תטיל עצלות מאין כמֹהָ ברוחך לבל תמריא במרומי המליצה במקום הרעיון הנשגב עד עולם; עוד תשימך לנלעג לשון בשפת קדשנו עד כי לא תֻכר עד מהרה בפיך אם שפת ציון או — צֹעַן היא. כי למלאכת ההעתקה יצלח רק האיש אשר כבר בא עד תכונת השפה ויבין משטרה והליכות דרכה לכל חֻקות ההגיון ומשפטיו כמתכֻּנתם. כי אז ילביש רעיון המחבר ל ב ו ש לפי מדיו ויותר בו גם סרח עודף אשר אל אדמת

ישראל יגיע. אך אַל למתחילים העתקות! כי הנער אשר זה החִלו לדרוש את השפה ולא ידע עוד משטרה והליכות דרכה בקֹדש כי יתאמץ לאחז באשורי המחבר אשר ממנו יעתיק, יברא לו בין כה מבטאים זרים אשר לא יתאימו את רוח השפה, וכֹה יהפוך לאט לאט את הודה למשחית עד כי באחריתו יהיה נלעג לשון ולא יוכל לכתוב שתים שלש דלתות בשפת עבר כמשפט. ומדוע בחרת לך גם אתה דרך כסל כזה בעת אשר לאל ידך לדלות מי תבונה ממקור הרעיון והמחשבה?! האמנם דבר קשה הוא ממך לכתוב כל מראה עיניך על הספר בדיו? ומדוע לא תשיב אל לבך כי מלאכת ההעתקה עוד קָשָׁה שבעתים והיא גם ללא יועיל?! האמן לי רעי על דברתי כי שלשת הפרקים מהעתקתך אינם שוים בנזק העת אשר בלותָ אתה לכתבם ואני — לקראם; כי מה אחזה בם? רק מלות עבריות כאבני גיר מנפצות וקרועות לשבעים ושבעה קרעים וַהֲרֵיחָן בשפת אשכנז! הלזאת שפת עבר תקרא?! הניחה ידידי את מלאכת ההעתקה לאחרים כי לא תהיה תפארתך עליה! ואם יכבד ממך להתנשא על כנפי הדמיון ולברא חזיונות ברעיון לבך, בקש את מורך כי יקרא עמך ספרי מאַפו וסמאָלענסקין, שירי מיכה וגאָרדאן ויתר דברי חכמים וחדותָם וִיבָאר לך רעיוני רוחם במתק שפתים וברוח משפט לכל חֻקי הבקֹרת הנאמנה, אז יתפתחו כשרונותיך ועל נקלה תוכל למשוך בשבט סופר מבלי הֵאָלץ לשים אל ההעתקות פניך. אך זכור ואל תשכח את דברי במכתבי הקדם כי אין כל שפה נקנית לדורשיה אלא ע"י כתיבה; לכן אם עוד לא תוכל לכתוב רעיון לבך, כתוב רעיוני אחרים. קחה לך את ספרי החכמים הנזכרים וקרא אותם בשום לב ואל תניחם מידך עד אשר יהיו אתך בכתובים, ואז תראה עין בעין כי תמצא ידך להגביה עוף על כנפי הדמיון כחפצך. ויצא לך שם במליצי שפת עבר וכל קוראי דבריך חן חן יענו לך וגם אני אקרא הידד כי הגדלת תושיה.

והנני רעך אוהבך בלב נאמן.....

ט.

ידידי הנכבד!

זה עתה שבתי מדרכי וכל רעי ומכירי באים לשאול לשלום לי ויצהלו לקראת באי, לכן אם יש את נפשך לבא אלי לבקרני בביתי, עשה זאת אפוא תכף כי חדשות אגיד לך אשר תשמחנה את נפשך מאד וגם מהן תבֹאתך טובה גדולה מאין כָּמֹהָ. כבדני עד מהרה ובא אלי בשעה השניה אחר הצהרים כי לבאך יחכה.

ידידך ואוהבך .....

י.

ידידי הנכבד! (תשובה)

צר לי מאד כי לא אוכל בא אליך כחפצך, כי אש קדחת נשקה בי זה כשלשה ימים, והרופאים צוו עלי לבל אצא מפתח ביתי החוצה. לכן כבדני נא אתה ובא אלי לבקרני בביתי היום לפנות ערב. ותקותי חזקה כי לא תמנעני מכבוד הזה ובא תבא אלי כחפץ.

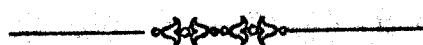
ידידך ומכבדך כערכך הרם ....

יא.

ידידי הנכבד! (במלים אחרות)

מאד ידוה לבי כי לא אוכל להשלים חפצך ולבא אליך כאשר בקשתני, כי חֹם דלקת ילהט קרָבי זה כימים אחדים ופקודת הרופאים עלי חזקה לשבת בית עד אשר ירוח לי. כבדני אתה ובא אלי היום בערב והיה בידך גם שכר „בקור חולים״, ואני הנני מחכה לך בכליון עינים.

ידידך ואוהבך בלב נאמן ....

יב.

ידיד יקר!

בעוד שלשה ימים הנני נוסע לעיר וו... לְרָאות את פני ידידי נ... אשר זה יותר מחמש עשרה שנה לא ראיתיו גם לא פללתי לראותו. לכן אם תחפוץ גם אתה לְהֵרָאות אתו, הודיעני זאת תכף וחכיתי לך בעירי ונסענו יחדו. לפי דֵעי עליך לנסוע עמי, כי הוא חפץ מאד בְהֵרָאותך ועל נקלה יוכל היות כי יקחך אתו לא... ונתן לך יד ושם בביתו ותְאֻשר לנצח. כי הוא עשיר גדול ורב אוצרות, ונכסים רבים לו בארצות רבות ובכל זאת לא בָזה ולא שִקץ עֱנות עני ולא גבה לבו בעשרו, ובכן תוכל לקות כי אם תגלה צרתך באזניו ותספר לו את כל התלאה אשר מצאתך עד היום, ואספך ברחמים אל ביתו ושכחת כל דאגה ועצבון.

הודיעני עד מהרה את תשובתך כי מחכה אני לה בעינים כלות

ידידך ואוהבך לנצח....

יג.

ידיד יקר ונכבד! (תשובה)

מכתבך שמחני מאד, ועוד ביום הזה לפנות ערב הנני נוסע אליך למען נעשה דרכנו לוו.... להראות את פני נ.... אשר גם מבלעדי תקותי להוָשע על ידו. הנני חפץ לראותו ולדבר עמו, כי ידעתיו עד היום לאיש ישר וטוב לבב מאין כמהו, ומה ישמח לבי בהוכחי כי הכסף לא שנה טבעו ולא הקשה את לבו כאשר כן יקרה חדשים לבקרים! חכה לי כי בא אבא אליך ביום השלישי בערב.

ידידך ואוהבך בכל לב....

יד.

רעי יקירי מחמד לבי! (במלים אחרות)

מכתבך היה לי לעֹנג נפש, ועוד ביום הזה ארים פעמי אליך, למען נסעָה יחדו לוו.... לִרְאות את פני נ.... ידידנו אשר גם מבלי תוחַלתי לְהֵעָזֵר על ידו, אתאוה מאד להשתעשע בחברתו; כי מאז הכרתיו ידעתיו לאיש אמונים ולטוב המזג מאין כמהו, לכן נכספה נפשי מאֹד לדעת אם לא הָפַךְ עָשרו את לבו. כאשר נראה זאת בבֹּקר בבֹקר. חַכֵּה לבאי ביום השלישי בערב.

ידידך ואוהבך הנאמן בבריתך....

טו.

שלום לך רעי הנכבד!

הנה בא אלי היום האיש הנצב לפניך בזה, ויביא בידו מכתב מאת ידידי נ... נ... אשר יעיד עליו כי איש ישר ותם דרך הוא, ויבקשני כי אתמך בימינו ככל אשר אוכל. והנה בהיות היום מצבי מֹרה מאֹד, לכן אשלח את המכ"ז הנכבד אליך ואבקשך כי תואל בטובך לקרב אותו כרע וכאח לך, כי איש ישר הוא וברכה בו. ובדעתי אותך לאיש אוהב אדם אשר כל עמל ועבודה לא יפריעוך מעשות צדקה וחסד, לכן אקוה כי תתמוך בימינו במשען כסף כפי אשר ידבך לבך הטוב, עד אשר ימצא לו בית נכון בעירך לכלכל את נפשו בלחם, כי איש אמונים ובעל כשרונות נפלאים הוא, ואם אנשי לב כמוך לא יתמכו בידו המטה — והיה בם חטא.

ידידך ואוהבך....

טז.

רעי היקר והנכבד! (באופן אחר)

הנה האיש המושיט לך את מכתבי זה, הוא אחד מכני העליה

המעטים מאד בימינו, כי מלבד ידיעתו הגדולה והרחבה בכל מקצועות התלמוד ונושאי כליו, עוד עשר ידות לו בכל חכמה ותושיה, והוא מדבר צחות בחמש שפות ויודע גם חכמת החשבון על בוריה. אך „לא לחכמים לחם" אמר החכם, והמאמר הזה נתקים גם בו, כי נודד הוא זה כמה ללחם ולא ימצאנו ומצבו רע מאד. לכן אפנה הפעם בבקשתי אליך כי תקרב את האיש היקר והנכבד הזה כמו נגיד ותתור למענו מעמד באחד בתי המסחר הרבים מאד בעירך לבל יוסיף לנוע עוד מעיר לעיר באפס תקוה; כי ראוי הוא האיש הישר הזה לְהִתָּמך ולְהֵעָזר על ידי ישרי לב ואנשי חסד כמוך, ועל טוב לבבך נסמכתי כי לא תמנע הטוב ממנו בהיות לאל ידך לעשות דבר־מה לטובתו, כי איש טוב אתה ולך נאוה מאד מעשה הצדקה והחסד.

אוהבך מוקירך ומכבדך . . . . . .

יז.

רעי כאח לי! (תשובה)

כאיש אבד עצות אנכי ולא אדע מאין אביא עזרה לאיש אשר המלצת עליו במכתבך היקר, כי המסחרים פה ירדו עשר מעלות אחרנית ואין דורש ומבקש לפקידים ואנשי משמרת בכל בתי המרכלת אשר בעיר, ואם אמרי אתמכהו בימין צדקי אני, הנה לא ירשני מצבי היום לעשות כזאת, כי גם בי נגעה יד הזמן וַתַּהֲפֹך את בית מרכלתי לרסיסים ומה איפוא אעשה לָאיש ההוא? לכן אחלי, ידידי, כי תכתוב מכתב לאיש ההוא ותיעצהו לנסוע אל העיר . . . . . . למען פרק מעל צוארי את העל הכבד הזה, כי כבר היה עלי לטרח, ואני בטוב לבבי לא אוכל לשלחהו מביתי אף אם יכבד עלי למשנה — ומה תהי אחרית הדבר?!

עשה זאת אפוא תכף והסירה מעלי את המשא הכבד אשר העמסת על צוארי ללא־עת, כי בכל חפץ לבב תמכתי בידי בני

עָני בעת אשר יכלתי, אך לא עתה כאשר קצרה ידי מהושיע גם לנפשי. ואתך ידידי הסליחה!

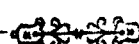
אוהבך בלב נאמן . . . .

יח.

רעי היקר! (במלים אחרות)

צר לי מאד כי קצרה ידי מהושיע את האיש אשר דברת עליו טובות במכתבך האחרון, כי מלבד אשר רבים מבתי המסחר סֻגרו פה על מסגר מאפס עבודה ומעשה, עוד הֻכה גם סַחְרי לשבבים, ואין כחי כי לאספהו אל ביתי ולכלכלהו גם בלחם צר ומים לחץ. לכן אבקשך, ידיד נכבד, כי תכף בקבלך את מכתבי זה תריץ מכתב אל האיש ההוא ותיעצהו לעזוב את עירי ולנסוע ל . . . . כי אני כבר נלאיתי נשא טרחו ומשאו, וטוב לבי לא יתנני להשיב את הדך הזה נכלם מפני אף אם יכבד עלי פי שנים. לוא יכלתי לעזרו, כי אז עשיתי זאת בכל תאות נפשי, כי זה דרכי תמיד להיטיב לכל איש, ומה גם לבני עָני ומְכי אלהים! אך מצבי רע היום מאד, ומאַין אביא עזרו? המן הגרן או מן היקב? אקוה כי תמלא את אשר בקשתיך ולא תסב לי מכשול לב ומפח נפש חנם.

ידידך ואוהבך . . . . .

יט.

שלום וברכה לך רעי היקר!

זלעפה אחזתני לקרא את מכתבך המלא קינים, הגה והי על כל גדותיו, כי לא רק על גורלך ידוה לבי, כי אם גם על אשר קצרה ידי מהושיעך ביום אידך. כי סמכה עלי חמת אדוני באשמת איש בליעל אשר הסיתהו בי לבלעני חנם, ויגרשני בחרפה מבית מרכלתי ומטה לחמי נשבר. בעת צרה כזאת, בלי

שפק דעת לך נקל כי אין כחי בכיסי לתמוך בידך המטה כבימי קדם — אך מאשר צר לי מאֹד לעמוד על דמך, לכן אשלח לך בזה סך . . . . כסף אשר לויתי מאת אחד מרעי אשר בטוב לבבו ימשכני חסד ביום צרתי, ואתה קוה, ידידי, כי לא יארכו ימי עניך, כי אם אך יתן אלה תקותי הנשקפת לי עתה מרחוק, אז אמשוך גם אותך אחרי ומכל צרותיך תִוָשֵׁעַ. קוה ידידי לטובה כי יקרה התקוה לעני ונכה רוח מכל הון.

אוהבך הנאמן בבריתך . . . . .

כ.

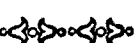
לרעי וידידי מנער!

צר לי מאד כי אחרי דומיה מְמשכה אשר שררה עד כֹה בינינו, הנני נאלץ לשאת עתה על שפתי דבר מר אשר דֵי כֹח בו לדכא כחלל רוחך ולמחץ לבך עד אין מרפא, כי גיסך היקר אשר כרע כאח התהלך עמנו, איננו עוד אתנו, כי לקח אותו אלהים אתמול בשעה השניה אחרי חצות היום! אהה — השאת והשבר כתמם יחד באו עלינו ומי ינחמנו ?! מי מלל לפני שלשה ימים כי אשב עתה נפעם ונדהם לערוך אליך מלים על דבר מות האיש היקר והנכבד הזה! — אך כה אמר ה' ומה אמֹר אני ומה אדבר? אוי לי ואוי לנפשי, כי מבין זרֹעותי חטף המות האכזר איש יקר בדמי ימיו ויך בית על יושביו חרם! לפני שלשה ימים בשבתי בבֹקר בבית אחותך כפעם בפעם, והנה אישה אלוף נעוריה בָא סר וזָעף הביתה ויפֹל עָיֵף ורפה כֹח על המטה ובקול דממה דקה לחש באזני: „מהרה חיש לרופאים כי אחזני השבץ וכל עוד נפשי בי!" בלי שפק תבין רעי, מה פג לבי ומה נבהלה נפש אחותך לשמוע דברים נוראים ומרים כאלה מפיו; ועד ארגיעה יצאו דחופים ומבהלים מן הבית וַנַבהיל שני רופאים אל גיסך הכואב — אך אהה! הם אמרו לחייו נואש ולא הצליחו

לשובב רוחו אליו, כי מחלתו הלכה וגברה, ואתמול אחרי הצהרים תקפהו המות לנצח ויחטוף אותו מבין זרעותי. אוי לי על שברי! את הרגעים הנוראים האלה לא אשכח לנצח, ותמונת גיסך לפני מותי תרחף נוכח פני תמיד ועד יומי האחרון תְמָאֵן הנחם נפשי, כי גדול כים שבר אחותך במות אִישָׁהּ מחמל נפשה ואין קצה למכאובי פרי בטנה אשר נותרו יתומים אין אב בימי ילדותם! על שבר אחותך הָשברתי קָדרתי ועד אלך ואינני אָח אהיה לצרתה ורֵעַ — למפח נפשה ועִמה יחד אבכה תמרורים ולא אתן פוגת לבת עיני כל ימי צבאי, כי איום ונורא שברה — ומי יכילנו!

מהרה נא להריץ מכתב תנחומים לאחותך או בֹּא אתה אליה, כי נמוגה היא בים דמעותיה.

רעך הכותב דבריו בדמעות עיניו.....

כא.

רעי היקר והנכבד!

היום יחֹגו בני ישראל את חג הפורים לזכרון התשועה הגדולה אשר עשה ה' לאבותינו בימי מרדכי ואסתר בקום צר ואויב לכלותנו. לכן אשלח לך רעי היקר מנה קטנה למזכרת הנצחון הגדול אשר נצחו בני עמנו את אויבנו בנפש בקול בוכים וזעקתם, כחֹק לישראל מאז. ואתה קבלנה ברצון אף כי ערכה מצער הוא, כי לא אל ערך התשורה רק אל רגשי לב מגישה בהשלחה על הרע הנאמן לשית לב ואותה אגיש לך בכל רגשי אהבה וכבוד, לכן תקותי בי כי תשעה אל מנחתי אף כי דלה היא ותאֵר פניך אלי — ותרצני.

אוהבך כנפשו....

כב.

רעי היקר!

לפני הפרדך מעלי הבטחתני להודיעני דבר משלום רעי נ... אשר זה כשני ירחים יתהפך על משכבו בחליו בבית החפשית אשר בעירך, ואתה לא שמרת מוצא שפתיך ותביא מבוכה גדולה לנפשי, כי לבי חרד עליו מאד מאז שמעתי מפי הרופא כי דלקת נוראה התלקחה במוח עצמותיו בדעתי כי המחלה הזאת קשה היא כשאול. אנא ידידי! מהר והודיעני אם שב רעי לאיתנו, או... אל תפתח פה לשטן!.. לבי נשבר מאד לאסון רעי זה, כי אני ידעתי את מכאוביו ומצוקותיו מנעוריו עד היום. בבית מלא כל טוב נולד והורים עשירים גדלוהו ויפנקוהו מנער ולא חסרו את נפשו מכל טובה — אך פתאם הסתירה ההצלחה פנים מהוריו ובכל אשר יצאו יד ה' היתה בם לרעה, ומרֹב דאגה ועצבון אשר הקיפו על אביו, חלה מחלה אנושה ואחרי אשר התהפך יותר משני ירחים על משכבו בחליו תקפהו המות לנצח ואמו נשארה בעירֹם ובחֹסר כֹּל, כי נקשו נושים לכל אשר לה וינַצלו את ביתה במות אישָׁה, והיא מרֹב יגונה וכעשה נפלה למשכב אשר לא קמה עוד ממנו ורעי נותר גלמוד נעזב בלי כל תקוה טובה לאחריתו. ובראותו כי נשבר מטה לחמו, עזב את עירו וילך לנוע על פת לחם באשר ימצא. ויהי בהיותו בדרך פגעוהו צנים, כי לא היתה לו כסות בקרה וכל עוד נפשו בו בא אל עירי ויפל למשכב, כי דלקת־הריאה נשקה בחזהו, ואני סעדתיו על ערש דוי כל ימי חליו, והנה אף כי קם אחרי ירח ימים מהמחלה הנוראה ההיא, בכל זאת לא נרפא ממנה כליל, כי היא השאירה לו אחריה שִׁעול עז וחזק ותשימהו לאיש עלול לכל מחלה ומדוה, ועתה בבאו אל עירך נפל שנית למשכב, ומי יודע מה היתה אחריתו? לכן אבקשך ידידי כי תודיעני תכף דבר משלומו, אל תכחד ממני מאומה! ואם לא יבאני מכתב ממך בעוד חמשה ימים, אז אדע נאמנה כי רעי הלך בדרך אשר לא ישוב עוד ממנה ובכיתי לו.

ידידך המחכה בכליון עינים למכתבך...

כג.

רעי היקר והנכבד! (תשובה)

אגיל ואשמח מאד להודיעך כי שב רעך לאיתנו ועוד מעט יצא מבית החולים בריא אולם לשמחתי ולשמחת לב כל מכיריו אשר דאגו לו כל ימי מחלתו. ועתה שאלה אחת אני שואל ממך אשר אקוה כי לא תמנענה ממני, כי לטובת רעך היא אשר לשלומו אתה דואג: הנה בהיותו לפני שנה בעירך נודע לו איש מסכן ושמו נ.... נ.... אשר אמר לו כי מבקש הוא משמרת פקודה באחד בתי המרכלת וכי רק כסף כעשרים שקל יחסר לו לשחד בו את ראש הפקידים לבל יפריע את אדונו מאסוף אותו אל ביתו. בשמחת לבב הוציא רעך את שארית כספו מצלחתו ויתננה לאיש המסכן ויאמר לו: „הא לך את הכסף הדרוש להצלחתך! וכאשר ירחיב ה׳ את גבולך והשיבות אותו אל יד האיש אשר אַראך". — והנה עתה בקום רעך מחליו דרוש לו הכסף הזה לחזק רפיון גוו ולא ידע איפה יבקש את האיש הנעזר בכספו. כי נעלם ממנו שם האדון אשר ספחהו אל ביתו. לכן אבקשך בשמי ובשם רעך כי תואל בטובך לבקש את האיש ההוא בעירך, ואם תמצאהו תַרְאֶה לו את המכתב הזה ודרשת ממנו את הכסף אשר הלוה אותו רעך — ואקוה כי השב ישיב לך תכף את אשר לקח ממנו, וזאת תֵחָשב לו גם לצדקה, כי בכסף המושב תמצא ידו לחַזק רפיון גוו המט לנפול מֵחֳלִי ומדוה למען יוכל למצא נתיבתו בשובו לאיתנו.

תקותי חזקה כי לא תמנע טוב מרעך בהיות לאל ידך לחלצו בדבר קטן כזה מן המצר, והוא לא ישכח חסדך לנצח.

אוהבך הנאמן.....

כד.

רעי היקר והנכבד! (באופן אחר)

מות בפי ומהלומות בעטי, ועתה אמץ את לבך לשמוע את

הבשורה הנוראה ממות רעך מחמד לבך. בבאי היום בבקר לבקרו כפעם בפעם, לא נתנוני השומרים לבא אל חדר משכבו באמרם לי כי גוע הוא ולא טוב לו שבתי אצלו לבל יארכו רגעי מותו. כחץ מות פלחה הבשורה הזאת את לבי הכואב ובאין אונים ישבתי על הכסא אשר באולם הבית לבל אפול מתעלף ארצה. ויהי בשבתי כשנים שלשה רגעים ויצא אחד המשרתים מחדר החולה ויבשרני כי ברגע הזה שב רוחו אֶל אֵל וכי עתה אוכל לבא אליו בלי מפריע טרם יבאו המקברים לעשות לו כדרך כל הארץ. באתי אל חדר המת, התנפלתי מלא קומתי על ערשו, צעקתי מנהמת לבי וארטיב בדמעות עיני את לחייו הדלות והרזות הקרות מכפור וקרח — אך צעקתי לא העירתהו מתרדמתו ודמעתי לא היתה כטל תחיה להחיות את העצמות היבשות המונחות לפני במטה, כי כבר פרש המות את עננו עליו למסך ואת אשר יאחז בצפרניו החדות לא יפליט לנצח. המת שב אל עפרו ואני שבתי אל ביתי, לתת לך בשורה על דבר מותו — התנעם לך רעי הבשורה הזאת? אך מה אעשה ואתה קשט אמרי אמת דרשת ממני?! ישיב ה' נחומים לשנינו וירפא את מחץ לבבנו הקרוע לגזרים כחפץ.

ידידך ואוהבך הכואב והדואג . . . . . .

כה.

רעי היקר!

לא אדע מדוע נבאשתי בעיניך כי מנעת דבריך ממני עד היום? הלא אני כאוהב נאמן התהלכתי אתך וכאח מלידה ומבטן דאגתי לשלומך בכל משך ימי שבתך פה, עד כי לא אחת ולא שתים חסרתי נפשי מכל טובה אם אך ידעתי כי בזה אמלא מחסוריך! והנה עתה כאשר כבר באת אל המנוחה והנחלה, וההצלחה החלה להאיר פניה אליך שכחת אותי ואת טובי ולא

תפקדני במכתב זה כמה! לא פללתי לראות כזאת רעי וידידי! הודיעני עד מהרה את כל המוצאות אותך עד כה ומה שלומך ואיך תמצא חית ידך ועשה זאת למען אהבתנו הישנה. אולם אם תחשה גם הפעם, אז אאסוף ידי גם א נ י וברית אהבתנו תופר לעד.

הנני מחכה לדבריך כאל מלקוש....

כו.

ידידי היקר והנכבד! (תשובה)

מנעתי דברי ממך עד היום לא מֹרע לב, רק מקצר רוח ומעבודה קשה העמוסה עלי מאת אדוני אשר יתעמר בי וִיעַנֵּנִי, כי נתנני ה׳ ביד אדון קשה אשר גזל חָפשי וירדה בי בפרך מעלות הבֹקר עד אשמורה בלילה, ואשר גם לחמי לנפשי לא יתן לי בעמלי, ומאז הבאתי צוארי בעל הברזל אשר שם עליו אדוני העריץ בעד כסף נמאס אשר ישליך לפני כאל אחד הכלבים, לא אוכל לפקוד את רעי ואוהבי לשלום ורק תלונות חדשות אשמע במכתביהם חדשים לבקרים. זאת היתה הנסבה לדומיתי עד היום וזאת תאלצני לחשות ממך גם בימים הבאים, כי קצרה נפשי בעמלי ומה אמֹר ומה אדבר? חיה בשלום רעי, וכאשר ייטיב ה׳ עמדי וגאלני מכף העריץ, אז אמהר לכתוב אליך על דבר הגאולה והתמורה מגלה עפה כתובה פנים ואחור.

ידידך ואוהבך הנאמן....

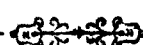
כז.

לידיד לבי ומחמד נפשי שלום! (באופן אחר)

החרשתי ממך עד כה כי כאבי נעכר לראות חָרבן עולמי והריסות ביתי, כי עוד לא באתי אל המטרה אשר אליה שאפתי בהיותי בעירך וחיי מרים כלענה. אני דמיתי כי חכמתי ודעתי

בשפות ומדעים תעמֹדנה לי ביום צרתי לכלכלני בלחם עד אשר אמצא נתיבתי. והנה אהה! דרכי חשך וחלקלקות וקשי יומי דוחה אותי מִדְּחִי אל דֶּחִי, כי אחרי ראותי כי נשבר מטה לחמי, התמכרתי פה לאיש אחד עשיר להיות פקיד במסחרו בעשרים כסף לירח. והנה הארון הזה איש רע הוא ובליעל מאין כמהו והוא מתעמר בי כבאחד העבדים וישימני כל היום כחמור למשא ואני כמעט רבצתי תחת משאי ונפשי קצרה בעמלי, כי מבֹקר עד ערב הנני יושב נשען אל שלחן הסופרים לנהל ספרי חשבנותיו ועד אשמורה בלילה אכתוב מכתבים לבעלי מסחר בשפות שונות והוא עומד עלי וידפקני כעגלון את סוסו ודוחק עלי את השעה מבלי אשר ישאלני אף פעם אחת אם אכלתי להם או טעמתי אל פי מאומה אף אם יראני מתעלף לעיניו. וכאשר חליתי פעם אחת מחלה עזה ואנושה אז לא לבד כי לא כלכל את מחלתי, כי אם גם לקח לו איש אחר תחתי אשר לא אבה לדחותו מפני בקומי להתהלך על רגלי, ורק כאשר בכתה עליו אשתי והתחננה אליו יותר משבְעִים ימים נעתר לה ויאספני שנית אל ביתו ויחשוב זאת לו לצדקה. הנה כן הוא מצבי זה יותר משנה, ועתה דעת לך נקל מדוע מחשה אני מבלי הודיעך דבר משלומי, כי אין שלום לי ומה אשמיעך? חיה בשלום אתה, ותהי זאת למצער נחמתי בעניי.

ידידך ואוהבך הנאמן . . . . .

כח.

שלום שלום לך רעי היקר!

אל תשת עלי חטאת כי לא פקדתיך עד כה במכתב משלומי, כי עוד לא באתי אל המנוחה והנחלה אשר ראיתי זה כמה בדמיוני. ימים על שנה הנני רודף את ההצלחה הבוגדה וכל אשר אוסיף אני לדלוק אחריה, כן תוסיף היא לנוס מפני עד כי כבר

כשלו רגלי במרוצתי ואליה עוד לא באתי! הלא ידעת רעי כי למדתי חכמה הרבה ובה גם תורת החשבון אולי תכלכלני בלחם בארץ נדודי בימי עניי ומרודי — והנה בבאי אל העיר ה׳... התהלכתי יותר משׁשה שבועות בשוקים וברחובות ואין איש מאסף אותי אל בית מסחרו לכלכל את נפשי אף בפת חרבה לבל אגוע מפני זלעפות רעב, כי באה קפדה על בית האוצר (באנק) אשר בעיר ההיא ותמט הוָה על אלילי הכסף והזהב אשר כָּמֹהָ לא היתה עוד להם זה שנים רבות, ואני בראותי כי לא אמצא את אשר אבקש, חשבתי לשוב בשברון רוחי על עקבי כל עוד לא כלתה לי הפרוטה האחרונה מן הכיס. אך פתאם הקרה ה׳ לפני איש טוב ומטיב אשר בחמלתו עלי נתן לי מהלכים בבית אדוניו אשר יכהן בבית מרכֻלתו, והוא ספחני אל מסחרו רק במחיר מצער להחיות נפשי. שָׂמֵחַ הייתי בחלקי זה ואברך את ה׳ אשר שלח מלאך פניו אלי להושיעני בעצם קשי יומי עת נכזבה תקותי למצא לי בית ומחיה. גם ה׳ ל.... אדוני החדש, שמח בסתר לבבו כי הקרה ה׳ לפניו מנהל חשבון מסחרו במחיר מצער כזה ויהי אך שָׂמֵחַ. כה עברו עלי שלשה ירחי שלוה ולא ידעתי כל רע במגורי. אך פתאם צרה בי עֵין האסון בראותו אותי נשא ירחים אחדים על מעלות האשר ויורידני ברעם ורעש משאתי. ואתה שמע נא רעי את אשר קרני וידעת מה חדל אני: בבית המסחר של ה׳ ל.... היה איש אחד אשר מאז באי אל הבית ראיתי כי הוא עוין אותי ומתנכל לעשות לי רעה על כי מלאתי את מקום קרובו אשר נדח ממשמרתו יומים לפני באי; ויהי בצאתי פעם אחת מחדרי ואת ספר החשבונות עזבתי פתוח אל השלחן, והנה נגש אל ספרי הפקיד משנאי וַיְשַׁנֶּה בו את כל אותות־המספר ביד חרוצים וישב אל מקומו לעבודתו כבתחלה, ואני בשובי לא הכרתי בו מאומה ואוסיף לעבוד גם אני כבראשונה. ויהי לעת ערב — והנה בלהה! אדוני הבית מתקצף ומתמרמר על הפקידים וקורא לריב ומצה וסופק כף על ירך ומצעק: „הוי חסרי לב! באשמתכם הִפְסַדתי

שלשת אלפים כסף, באשמתכם כי שגיתם בחשבונכם!".
והנה עד ארגיעה נפתחו כל ספרי החשבונות וַיִקָּראו לפני אדוני וַתִּמָּצֵא השגיאה בספרי! דעת לך נקל עד מה חלל לבי בקרבי בהוָדעי כי אנכי הסבותי בנזק אדוני, כי גם אני דמיתי כי מידי יצאה השגיאה, כהלום רעם ישבתי על מושבי במושב הקיר וָאהיה בעיני כזמרי הורג אדוניו וָאכף כאגמון ראשי לשאת בדומיה פצעי אדוני אשר כשעה תמימה קללני קללה נמרצת, ואחרי אשר הניח כל חצי חמתו בי בדברים כמתלהמים, גרשני בחרפה מביתו, ואני אחרי כל אלה התברכתי בלבבי כי לא עשה עמי רעה גדולה מזאת. כעבור חמשה ימים נודעה מרמת הפקיד לאדוני, כי התהלל במעשהו הרע באזני אשתו, והיא גלתה זאת בסוד לרעותה ורעותה לרעותה עד כי בא הדבר לפני אדוני אשר מהר לעשות בו שפטים נוראים ויושיבהו אל בית הָאֵסור לשאת עונו על מעלו וזדונו. אך אני לא נבניתי מֵחָרבנו, כי אף אם יצאה כנגה צדקתי, בכל זאת חנינה אין לי עוד מאת אדוני באמרו כי אחרי אשר קרני כזאת אות הוא כי לא אצלח לכל מלאכה, גם מיתר בתי הסוחרים אין דורש ומבקש לי, כי פרוע הייתי לשמצה וגם רבו הפקידים כילק ובתי המרכלת מֻעָטו. ובין כה וכה נע ונד אנכי בעיר הזאת בלי כל משען ומשענה ומי יודע מה תהי אחריתי? —

הנה זה הוא, אחי, אָשרי אחרי כל החכמות והמדעים אשר למדתי! ומי יודע עוד את הצפון לי בחיק העתיד? כי חליפות ותמורות למקרי ימי וכלם יביאו רק שבר ברוחי ומפח לנפשי. מקֹצר רוח הנני נאלץ לשים קנצי למלים. חיה בשלום וזכור את אוהבך

הדורש שלומך בלב נאמן....

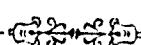
כט.

ישאו הרים שלום לך ידידי אהוב לבי! (תשובה)

מכתבך הלם ומחץ ראשי כרעם חזיזים, ומקרב ולב עמוק

נדתי לצרתך וקשי יומך, כי אמנם אך זרות ותהפוכות אתבונן בך ובקורות ימיך! ואני לא פללתי כי איש כמוך אשר הקדיש כל ימיו לתורה ולתעודה ישא לארך ימים כעס ומכאובים וחכמתו לא תעמד לו אף פעם אחת לחלצהו מן המצר ביום אידו! עֲזָב־נָא רעי את העיר . . . וצאה מעמק הבכא כי לא בה המנוחה לגבר כמוך! שובה אלי וישבת בביתי עד אשר יאיר הזמן פניו אליך וִיחֻנֶּךָּ — ועד העת ההיא כל מחסורך עלי! הן לא לנצח תשב החכמה בסתר המדרגה ואנוש לא יכיר ערכה. יום יבא ויצאה כלולה בהדרה מחשך סתרה לאיר לארץ ולדרים, ואז לא יבשו כל מאהביה ותושע גם אתה תשועת עולמים! מהר ושוב אלי תכף בקבלך את מכתבי עם עשרים הכסף הלוטים בו, ועוד תראה בעיניך כי תבא אל המנוחה בקרב ימים לא כבירים.

אוהבך המחכה לך בכליון עינים . . . .

ל.

רעי היקר והנכבד!

כגשם נדבות על ארץ מלחה כן היו דבריך הנעימים לנפשי הנכאה השוקקה לדבריך זה כמה — ואינם. במה אתאר לפניך רעי את העֹנג אשר השביעני מכתבך המלא דברים טובים דברים נחומים על כל גדותיו! קצרה לשוני מהביע לך רחשי לבבי כמו, רק בקצרה אשמיעך כי לא יום ולא יוֹמַיִם היה מכתבך הנעים נוכח פני מבלתי יכלת להסיר עין ממנו רגע, וגם עתה קרוב הוא לעיני כל היום ואשמח בו כברגע הראשון לקבלי אותו. לכן מהרה נא ידידי והאר פניך אלי שנית לשמחני בדבריך הנעימים, ותחיה את רוחי השואפת תמיד לדעת מכל אשר אתך, כי בשלומך שלום גם לי

ידידך ואוהבך . . . . .

לא.

לרעי היקר שלום וברכה!

במה אִכַּף לך רעי היקר על הטוב והחסד אשר הפלאת לעשות עמי בצר לי ובמה אקדם את פניך על כל תגמוליך עלי עד היום? קצרה לשוני ואין כח בעטי לברך את שמך על אחת מאלף הטובות והחסדים אשר הראיתני בטוב לבבך ובנדבת רוחך בהיותי נע ונד בעירך בלי כל משען ומשענה ואיש לא שם עין לְחֶמלה עלי, לתת לי מהלכים בביתו לבל אגוע מפני זלעפות רעב — רק אתה אתה ידידי כאה לצרה נולדת לי וכמלאך מושיע קמת לחלץ נפשי ממצוקותיה וַתַּראני לדעת כי ישנם גם מלאכי מרום באדמה, כי ככרוב סוכך פרשת עלי כנפיך ותסוכך עלי מכל צרה ואסון אשר לטשו עיניהם לי לבלעני כשאול חיים. קנצי למלים, אני אברכה שמך לנצח ואספר לכל כי אתה פדית נפשי מרדת שאול, ועד יומי האחרון יהי זכרונך חרות על לוח לבי ולא אשכח אותך ואת חסדך לנצח

אוהבך הנאמן בכל לב ונפש....

לב.

רעי היקר! (תשובה)

קטֹנתי ידידי מכל התודות והתהלות אשר פזרת לי מלא חפנים במכתבך הנעים, כי אני כאדם שמרתי ברית אהבת אחים, כי בני עם אחד אנחנו, לכן כאח לי חשבתיך כאשר אחשוב לאחים את כל בני עמי ואמונתי ואתמוך בידך המטה עוד טרם תכנתי דרכך והליכותיך — ומה ישמח עתה לבי בראותי כי על ידי היתה לך תשועה גדולה כיום הזה! עֲלֵה מעלה מעלה על סֻלם ההצלחה וצלח בכל אשר תפנה, ואז ישמח לב

אוהבך בכל נפשו ומאדו....

לג.

רעותי היקרה!

תשְׂאות חן חן לך על תשורתך הנחמדה אשר שָׁלַחְתְּ לי ליום הֻלדתי. למזכרת נצח תהיה לי על אמן רוחך ותם דרכך לרעותך המתימרת תמיד בכבודך. ומדי אביט בה תזכירני את אהבתנו הנאמנה אשר לא אמירנה בכל הון, נַעֲלֵית מאד בעיני רעותי היקרה, לכן נַעֲלָה תהיה לי גם תשורתֵך, ומה גם בזכרי כי בתבונת כפיך עשית אותה ותכללי הדרה במעשה רקמה אשר כמהָ לא ראתה עוד עיני! אולם דעי כי נפשי יודעת מאֹד לערוך ערך תשורתך הנחמדה ועל כן נעתקו מפי מלין מהמון רגשות התודה המתרוצצות בקרבי ודומיה אשים תודתי. ותקותי תשעשעני כי דומיָתי זאת תקבלי לאות־תודה על מנחָתֵך עוד הרבה יתר מהמון־דברים אשר אדע נאמנה כי לא יהיו דֵי בָאֵר לרגשי תודתי וברכתי. חֲיִי בשלום וזכרי את רעותֵך אשר תשים דומיָתה לתהלה על פעלך . . . .

לד.

רעי היקר והנכבד!

יֶלא עטי לְתָאר את העֹנג והשעשועים אשר השבעתני בשורתך הנעימה כי באת בשלום אל מחוז חפצך וַתקבל את הנחלה הטובה אשר שפרה עליך בנעימים ביום הפור. כי אמנם זה היה כל ישעי וחפצי לראותך מאֻשר בארץ, ואם ככה תראך עתה עיני — מה אֹמר ומה אדבר? יתן ה׳ ומצאת מנוח בצל הכסף אשר חננך ה׳ בעצם קשי יומך, וְיָשֵׂם את לבך רך כדֹנג למוּג מפני דמעות עשוקים לבל תמצא יד כספך להקשיח אותו מרחם אביון . . . כי זאת תורת האדם: להשכיל ולהיטיב לכל איש אשר מָטה ידו ולהפיק לָרעב נפשו בהיות לאל ידו להושיעו.

ואם כה תעשה גם אתה, ישמור ה' אותך ואת כספך, ולא תלקחו איש מרעהו לפני עתכם כחפץ לב

אוהבך הנאמן בבריתך ....

לה.

שלום לך רעי מחמד לבי!

במכתבי זה תראה רק קינים, הגה והי על גורלי וקשי יומי. כי נתנני ה' בידי לא אוכל קום ואני כאיש אֹבד עצות אנכי ולא אדע אנה אפנה לעזרה בלעדיך. הלא תדע רעי היקר כי אמי אחרי מותה השאירה אותי ועוד שלשה ילדים לאבי אשר כאב רחום דאג לנו בחייה — והנה אוי לנו עתה ואבוי! כי נהפך אבינו לאכזר לנו מאז הביא אל ביתו אשה מבישה, סרת טעם ומכשפה ארורה לאם חורגת לנו. כי היא הקשיחה את לבו מְרַחֵם את יוצאי חלציו אשר ילדה לו אמנו בדאגה ועצבון, ואנחנו מתגרת ידה כמעט כלינו. מיום בא המרשעת האכזריה ההיא אל ביתו ערבה בו כל שמחה ורק פרץ וצוחה, בכי ואנחה בקרבו תמיד. כי היא ראתה ראשית לה לשית איבה בין אבי ובין אחותי הבכירה, עלמה משכלת וחכמת לב, ותָאץ בו להשִׂיאָה לאיש למען תמצא ידה להשתרר על בית אבינו כאַוַת נפשה הרעה בלי כל מפריע ומכלים דבר, והוא נפתה לה וימכֹר את בתו ביד איש כעַיָר פרא וישלחנה לעזאזל הזה בעיר קטנה אשר מרבית יושביה כאנשי סדום ועמֹרה הם בצדקתם, לקצר ימי עלומיה בבית אשה סוררה בזוית עם ואכזרית לב אשר תתעמר בה כבאחת השפחות ותשפיל ערכה בעיני בנה אשר הרכיבהו אבי אלוף לראשה — ולמן היום אשר שִׁלְחָה אחותי מן הבית, הרחיבה המרשעת את ממשלתה עלי ועל אחותי הקטנה ממני ותמָרר את חיינו בכל עבודה קשה עד כי נשאל יום יום את נפשנו למות מֵהִתְעַנוֹת תחת ידה הקשה במבחר ימי עלומינו. ולא רק

אותי ואת אחותי תדכא עד עפר כי אם גם את אחי הבכור אשר יגור עם אשתו בחדר עֲלִיָה כמלונת כלבים אשר נתן לו אבינו למעון בחצרו. כי היא תריב ותקוטט בו ובאשתו יום יום ותעולל עליהם עלילות ברשע למען הבאישם בעיני אבינו ולרחקו מעליהם. וגם ידה עשתה חיל: כי רחק לב אבי מעל אחי הבכור ולא ישאל לשלום לו אף אם יראהו מתעלף לעיניו. ולולא כבוד אבי יקר היה בעיני, כי אז השמעתיך את אשר עָשה לו בקיץ העבר עת העתיק משכנו ממעונו הצר אל מעון גדול ורחב ממנו אשר בחצרו. כי . . . . אך חלילה לי מדבר סרה על אבי! כי אמנם לא איש רע הוא בטבעו. אך יד המרשעת הפכה את לבו לשנא את יוצאי חלציו אשר הקריבה אמם חייה למענם. וכפלגי מים הוא ביד המרשעת אשר ערומה וְיָחֵפָּה באה אל ביתו ומבֵית בזוֵיי־עם אשר מכרו יַלְדי בני ישראל לאלהי המלחמה . . . יצאה למלוך על בניו. גם על כל הונו ורכושו אשר רק מיד אמנו באו לו . . . והנה אם אמרי אספר לך את כל הרעה אשר המיטה עלינו המרשעת ההיא בעברת זדונה, ידעתי נאמנה כי גיהנום יִכְלֶה ומרי שיחי לא יִכְלֶה. לכן בקצרה אֹמר לך כי רע ומר לי מאֹד לדור עם הנחש אשר אסף אבי אל ביתו בכפיפה אחת, ועל כן קדמתי ללמד ידי למלאכה אולי תכלכלני בלחם ולא אֻאָלֵץ לשבת את אֵם חורגתי האכזריה מכל חיתו טרף על שֻׁלחן אחד, כי לפני לחמי קללתה תבֹא ויתכו כמים נאצותיה, והלחם יבֹא כאבני חצץ אל קִרבי והיה לי לזרא. והנה אחרי אשר כבר השלמתי חֻקי במלאכה אשר בחרתי, לא אמצא לי מעמד באחד המקומות להביא לחמי, כי הארורה תמנע את אבי מְתֵת חמשים כסף לבעלי המלאכה לאספני אל מלאכתם. ובין כֹּה וכֹּה ואני ערום הנני בלי לבוש ובשרי סמר מקֹר וקרח ואין כל תקוה לי לצאת מעמק עכור לבל אראה את פני בת התפת אשר הפכה לי נאות אבי למעון תנים ורבץ מרצחים.

לכן אפיל תחנתי לפניך ידיד יקר ונכבד, כי תחֹס ותרחם עלי בטוב לבבך ותמצא למעני מעמד באחד בתי המלאכה אשר

בעירך, למען אעזבה את בת־השחת ולא אגוע בלא יומי, וכאשר אהלֹ להשתכר שנים שלשה כסף לשבוע אז אמשוך גם את אחותי אחרי וברכת אבדים ויתומים חיים עליך תבא. הנני מחכה לתשובתך כאל מלקוש.

ידידךָ ואוהבך . . . . . .

לו.

לידידי העלם הנכבד! (תשובה)

מכתבך דכאני עד עפר ועוד ביום קבלי אותו מצאתי למענך את אשר בקשת, ואתה מהר ובא הנה לקבל עליך את העבודה. את אם חורגתך ואת רשעתה וזדון לבבה ידעתי, כי כבר לקחה אזני על אדותיה דבר מפי באי בית אביך, ואדע מה רע ומר גורלך — אך הִשָׁקט עלם אֻמלל! כי עוד לא גִדלה המרשעת האכזריה ההיא את בניה! ורבים מכאובים נצפנו בחיק העתיד לאכזריות כאלה. כי לא אם חורגת אחת כמוה ראיתי בימי חיי נשאת על מוט בארבע ועשוקיה מלוים אותה אל בית עולמה! חַכה עד תמלא סאת רשעתה ואז עוד תלקט פרחים על קברה! השקט ובא אלי הנה כי בכליון עינים יחכה לך

אוהבך . . . . .

לז.

שלום וכל־טוב לך ידידי הנכבד!

הנה אף כי ידעתי כי נסיעתך לעיר ק . . . לא תביא לך עזרה ברב או במעט בדעתי כי האיש נ . . . אשר תבקש כבר נמלט על נפשו ועקבותיו לא נודעו בק . . . בכל זאת לא הפרעתיך מנסוע שמה, בחשבי כי אם אעצרך מדרכך תחַסְדֵני כי אני מאשר כי קרוב אנכי להנרדף לכן סגרתי בעדך הדרך לכל

תעשה עמו נבלה. אך עתה ראה נא ראה מה נאמנה רוחי עמך והוָכח כי רבה רעתך מאד בחשבך כל יושבי תבל לנוכלים ערומים אשר רק להערים ולהוליך שולל כל ישעם וחפצם! והנה בחשבי אותך לאיש שומע מוסר אשר חביבים עליו יסורים של אהבה; לכן לא אמנע עצתי הטובה ממך בדבר נ... ואתה שמענה וייטב לך: דע כי בטרם נסע נ... לק... הודיעני במכתב כי נוסע הוא למ... אך אני אשר ידעתי את האיש ההוא ואת שיחו הבינותי כי ערֹם יערים למען הַסְתֵּר דרכו. כי בהיותו בביתי בקשני לפני הפרדו מעלי לספר לו הליכות בית ה.... בר.... ואני הללתי את הסוחר ה.... בפניו לתם דרך ואיש אמונים וגם אמרתי לו כי אם ימצא מעמד בבית האיש הנכבד הזה יהי מאֻשר לנצח. ואני הכרתי על חזות פניו כי דברי מצאו מסלות בלבו וכי חשב לנסוֹע אל ה... ובכן אחשוב למשפט כי לא למ... רק לר... שם פניו. לכן עצתי אמונה לך כי תפנה במכתב אל ה.... ותשאלהו אם נמצא האיש נ... בביתו? אך אולי ידע ה... כי דבר לאט עמו ולא יחפוץ לגלות סודו. לכן עשה גם אתה כחכמתך ובחר לך לשון ערומים: בקש מאת ה... כי יודיעך המחיר האחרון ממין סחורה כזה או כזה אשר בבית מרכלתו. והיה אם יקצב לך את מחירו וענית אותו כי פקידו נ... אשר בא זה לא כביר אל ביתו, הודיעך כי תוכל לקנותו במחיר מצער מזה. או כתוב לו בדרך אחרת אך לבל יכיר ה... כי דבר לאט עמך בדבר נ.... ואני ידעתי נאמנה כי ה.... אשר לא חלק לו אלהים לבב חכמה להבין דבר מתוך דבר. יְמַהֵר לשים לאַל את דברי נ.... אך אם יִמָּצא בביתו. ובין כֹּה וכה יגלו לך מצפוניו כרגע ואז תוכל לבא אליו ולהקריבהו למשפט על מעלו וזדונו כאשר יהיה עם לבבך בלי כל עמל ועבודה רבה. קבל עצתי ותברכני.

ידידך ואוהבך בכל לב ונפש......

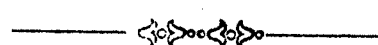
לח.

ידידי היקר והנכבד! (תשובה)

אין מלה בלשוני להשיב תודות לך על עצתך הטובה והנפלאה! עתה ראיתי ונוכחתי כי לא רק כאוהב נאמן אתה לי כי אם גם כאח יונק שדי אמי! כי עשיתי כעצתך וגם הצליח בידי להוציא סוד כמוס בערמת לבך. קרא נא בזה את אשר ענני ה... על מכתבי: „אל תשת לבך לדברי נ... כי הוא חדש מקרוב בא אל בית מסחרי ולא ידע עוד טיב משא ומתן ומחיר הסחורות הנמצאות במסחרי. המחיר אשר הודעתיך הוא האחרון מן האחרון אשר ממנו אין לגרוע אף אגורה אם תחפוץ בהסחורה שלח לי את הכסף ותקבלנה... לה' נ... לא אגלה כל דבר כאשר בקשתני...."

את הדברים האלה ענני ה... במכתבו. ועתה הנני נכון לנסוע היום בערב לר... להביא את הבליעל במשפט ובעוד שני ימים נתראה בעירך. כי אסור אל ביתך להביא עצה על דבר ענינים רבים אשר לא אוכל לפורטם בכתב.

ידידך ואוהבך....

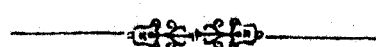

לט.

ידיד יקר ונכבד!

מכתבך היה לי לענג ושעשועים. כי בו מצאתי את אשר בקשה נפשי, ולבי שמח מאד כי באת אל המנוחה אשר נעדרה ממך עד היום. כי אמנם כבר באה העת כי ידעו בני איש להוקיר אנשי מעלה כמוך ולא יתנום להתגלגל תחת שואה בסתר המדרגה. ואם כזאת תראינה עיני — אין קצה למשוש לבבי! עלה ידידי מעלה מעלה, רכב וצלח על במתי האשר והשלוה ושמח בגורלך כאשר ישמח בו

אוהבך המאֻשר בְאָשרך....

מ.

ידידי הנכבד!

אם תאמר לבטוח בצדקת נ . . . כי יוציאך מן המצר, אין עוד אמלל כמוך; כי יודע אני את האיש הנבזה ההוא ואת שיחו. הוא יבטיחך לרוץ למענך באש ובמים ולעבוד בגללך כל עבודת פרך ועוד הבטחות כאלה וכאלה, ובסתר לבבו יחרש עליך רעה להצמיתך ולתת טובך ביד איש מצותך. כי אני כבר תכנתי דרכו בהיות לי דבר אליו בשנה העברה עת התעשקתי את העריץ נ . . . וראה זה מצאתי בו: בעת אשר יריח ריח כסף בְּאַמְתַּחְתְּך ידבר אליך חלקות, יתן קטורה באפך ויבטיחך להעתיק צור ממקומו, אולם כאשר ידע בלבבו כי כבר מלאת את שִׂפְקוֹ וְיָפוּן רגע אִם תוסיף לפתוח לפניו את אוצרך, גם הוא מן הוא והלאה יֵהָפֵך בך ויתן יד בסתר לאיש ריבך, ומשפטך יצא מְעֻקָּל. לכן אזהירך ממנו פן תִּכָּשֵׁל ברעה, ועוד יש לך מועד לבחר אחר תחתיו. אולם אם לא תשמע בקולי — ונחמת.

ידידך ואוהבך . . . .

מא.

ידידי היקר!

הנה סר אלי איש נ . . . שמו ויבקש ממני בדמעות שליש להמציא לו משמרת פקודה בבית אחד העשירים בעירי, ובשאלי אותו אם יש לו איש אשר יעיד על אמונתו ותם דרכו, ענני כי אתה תדעהו היטב וכי נכון אתה לענות לכל איש אשר ישאל ממך דבר על אדות אמונתו ותמתו.

לכן אבקשך ידידי כי תואיל בטובך להודיעני תכף מי האיש הזה ומה מעשהו, כי תקוה נשקפת לי להמציא לו בית ומנוחה באחד בתי המרכלת, אך טרם ידעתי דרכיו לא אוכל

לעשות למענו קטנה או גדולה. ענני על דברי תכף כי הדבר נחוץ מאד

ידידך ואוהבך....

מב.

ידידי היקר! (תשובה)

שמחתי מאד לשמוע מפיך כי מצאת משמרת פקודה בעד האמלל נ... כי איש ישר הוא, תם דרך ורב אמונים מאין כמהו, וגם מבלעדי זאת ידו רב לו למשוך בשבט סופר ולנהל ספרי החשבון ביד חרוצים כאַחד הַמְחַשְּׁבים הגדולים, ושלש שנים עבד עבודתו בבית מסחר גדול בעירי ויפק רצון מאדוניו וכל באי ביתו עד להפליא, ולולא באה פתאם קפדה עליו ועל בית כִּנְעָתו, כי אז לא נדד היום ללחם איה, כי אדוניו אהבהו אהבת־נפש וַיֵּדַע כי רק הוא הנהו העמוד הימני שכל מסחרו נשען עליו. ומאד שמחתי כי על ידך תקום תשועה לו, כי אמנם שוֶה הוא לְהֵעָזר ע"י איש נכבד ונעלה כמוך. ומגלגלין זכות לזכאי על ידי זכאי..

ידידך ואוהבך...

מג.

ידידי היקר!

עצתך אשר יעצתני במכתבך אף כי טובה היא, בכל זאת צר לי מאד כי לא אוכל להופיע עליה וַחֲבַל על כספך אשר הוצאת לשכור לך איש לעוזר כנגדי. כי לא אחפוץ לבא בריב את האיש נ... נ... אף אם אדע כי כל זהב אויסטראליא ינתן לי בעמלי. כי מי כמוני יודע עוד את האיש הרע הזה ואת כליו הרעים להשחית ולחבל! הנך בוטח בעשרך ובכבוד ביתך כי יהיו לך למבטח עֹז ביום קומך לרוצץ קדקד הָעַוָּל הזה לבל

תאֻנה אליך רעה, ואני אֹמר לך כי לא יועילך הונך ביום עברתו! כי נחש ושרף הוא ועקיצתו עקיצת עקרב! אתה תכנו ב ג ל ו י, אך הוא כצפעוני יפריש ב ס ת ר ולא תדע מי הוא נושכך. כי חמת עכשוב תחת לשונו ובמסתרים יכה בה את רעהו והמֻכה לא ידע מי הוא מכהו. ומה ימריצך לקחת בידיך נגעים לנֶגֶף? הנה תאמר לבא בכֹח המשפט על איש אשר פני השופטים יכסה ובכל צדק ומשפט יתקלס! האם לא תהיה אחרי כן לצחוק לכל מכיריך? האם לא יאמרו גם גרי ביתך ואוהביך כי כרית בידיך שוחה לרגליך?! חדל לך ידידי מהתגרות ברעה ואל תמשוך גם אחרים אחריך! הרף מאף ועזוב חמה כי הם רק יוסיפו יגון על מכאוביך ומאומה לא יועילו מהֲוָתך! שטה מאיש רע ועבור ואלהים ימלא מחסורך ממקום אחר.

תקותי חזקה כי דברי יכו שֹרש בלבך ולא תוסיף עוד להשלות נפשך כי תציל כספך מכף מעַוֵּל וחומץ במלחמת משפט, כי הוא כשאול לא יקיא עוד את בלעו אף אם תגזרהו לגזרים ואתה חדל — ונצלת!

אוהבך הדואג בלב חרד לשלומך....

מד.

שלום! (תשובה)

כאשר אחזה לי מוג לב אתה כשפן, ואף כי לא ידעתי מצב בריאותך בכל זאת הנני נאלץ לחרוץ משפט כי מחלת „רפיון העצבים" דָבְקה בך לירא ולפחד כתרנגלת מקול עלה נדף ומֵהמיַת רוח נושבת. כי לולא זאת לא אאמין אם ערכת את לבך לתת קרני ראם לפרעוש קטן המכרכר בין מַפְּלי כָּתנתו ולדַמותו בעיני כשנהב בקומתו!

והנה אף כי אין מדקדקים עם חולה נרעש ונפחד כמוך כחוט השערה פן יבא רעד בעורקיו וירעשו כל מיתרי הלב, בכל זאת בראותי כי תחפוץ להנחיל את מחלתך, מחלת הבהלה, גם

לי מבלי התבונן לעורקי כי חזקים המה כמטילי ברזל, התאפק בל אוכל עוד מהשמיעך כי אך שחוק עשית לי בהפילך עלי בלהות להחרידני מפני נ.... נ.... למען ארף ידי ממנו, כי לא נער קטן ובר בי רב דחד יומא הנני כיום הזה! וכבר נלחמתי את עושקים עריצים ממנו גם יכלתי להם! כי אין ערום ונוכל בתבל אשר ישגב מכח האמת והצדק! והאיש אשר יבא בכח הזה לְהַדְבֵּר גנבים וחומסים תחת רגליו, אך אויל וחסר לב יהיה אם יירא על נפשו פן יתקוממו לו להכותו במסתרים, כי בהתרפותו יתן יד לפושעים לחמוס ולגנוב דָּיָם מבלי כל אימת המפגיע עליהם... אך לא כן הוא אם במשפט תאחז ידו לְיַסרם כדי רשעתם, כי אז לא יוסיפו עוד לערוץ אנוש מן הארץ! ואם רעה נגד פני הלוחם ביום המלחמה, הלא אך רגע כי ישתמר ממנה, לארך ימים לא תקרב עוד אליו. אחרי הדברים והאמת האלה הלא תודה לי יקירי כי מוג לב אתה כארנבת בנסותך לאַיְמני בבַלהות צלמות ולהביא מֹרך בלבי להחרידני מפני נ.... נ.... לבל אביאהו במשפט על מעלו וזדונו פן יְבַלע לי. אולם אני עוד לא אֲחַסֶדך גם בזאת! כי אני ידעתיך עד היום לאיש אמיץ המבין דבר לאָשְׁרו ולא בִּן־רגע יהפך לאדם לב אחר אם לא יד הכסף באמצע.... ובכן ירא אנכי מאד אם לא נמכרת ביד השטן ואשר על כן גם דבריך לעו... אך אם כה או כה, את אשר בקשתי ממך לפני שבוע לא אבקש ממך היום; כי את אשר לא פללתי ראיתי בך רגע ביום אחד, ולי דרוש איש עז כנמר וגבור כארי אשר אם לא אמצאהו בעוד ימים אחדים תושיע לי זרֹעי גם בלעדיה. ואתה תראה זאת מרחוק ונחמת! מוקירך כערכך......

מה.

שלום! (מענה)

ראשית דבריך — מדון ואחריתם — ריב ומצה ותוכם — הבלים ורעות רוח! ואני לא ידעתי מדוע בחרת לך פתאם לשון ערומים

להכותני בשוט לשונך מכת בלתי סרה בעת אשר באהבתי אותך ובחמלתי עליך ועל כבודך הזהרתיך לשמור רגלך מלכד לבל תְאֻנה אליך רעה בעון פחזותך. האָמנם זה הוא כל עון חטאתי כי לא אחפוץ לחתות אש בחיקי בדעתי נאמנה כי בגדי ישרפו?! לכה נא ונוכחה לפני יודעי משפט ונראנו מי מהם יצוה עלי לאחוז בעקב פח עת רגלי תעמֹדנה במישור ושלום במגורי מפחד?! הכי נפתה לבך להאמין כי כבר סַבּותי את לבי לְיָאש מכל טוב החיים כי אשתגע פתאם לְאַבד עצמי לדעת בעד כסף נמאס אשר תאמר לתת לי?! הן לוא גם חפצתי לעשות כזאת עליך החובה למחות בידי בדעתך כי לי אשה ובנים בביתי אשר אם יקרני אסון חלילה יגועו כלם מפני זלעפות רעב! ואיך תסיתני ללכת על גחלים בֹעֲרות ובראותך כי לא טחו עיני מראות את הרעה אשר תמצאני תחרפני כאחד הרֵקים ותחסדני כי נמכרתי לאיש מצותך בעבור הבצע? ראה יקירי כי לא יתכן דרכך עמדי! כי מלבד אשר עליך להודות לי על הזהירי אותך כאוהב המזהיר את אוהבו לבל תקח בידיך נגעים וחבורות לבשרך, עוד יצאת להשליך עלי שקוצים בדברים במתלהמים ותחשוב את אהבתי לי לחטאה! לכן דע כי אני באהבתי ובתמתי אחזיק ולא ארף ואמֹר לך שנית: „שטה מדרך זו ועבור כי לא תהיה תִפארתך עליה!“ אל תתחר במרעים כי ארץ נתנה ביד רשע! הנה תאמר לבֹא על זרע שקר בכח האמת ותשכח כי האמת נעדרת ובאי כֹחה קצרי יד המה מעשות ישועות בארץ! — ואחת היא לי אם תחשוב כי ידי תכון עם נ... נ... בסתר או לא, כי לא להגן על כבודי באתי אליך, כי אם להזהירך מן הרעה אשר תאמר להדיח עליך! אולם אם תוסף לעמוד במרדך: להשתגע ולשאף נקם בחשבך כי ידך תעֹז על השקר בעת שהשעה משחקת לו ועצומים עושי דברו... ידע תדע כי נתת בידך חבל על צוארך ותתנהו ביד נ... נ... לתלותך עליו ואני את נפשי הצלתי! ראה הזהרתיך ואתה דע לך.

אוהבך בלב נאמן...

עשרה מכתבי משפחה.

מו.

ישפות ה׳ שלום לך אב יקר ונכבד!

פְקדתך אב יקר ונכבד תשמר רוחי כי מוצא שפתיך קדוש לי מיום דעתי קרֹא אבי ואמי. לכן בבקר בבקר אחרי אשר ארחץ ידי ופני ואברך את ה׳ אשר הקימני ממטתי — אל בית אלהים אלך ברגש, שם אשתחוה אל היכל ה׳ וארון קדשו ואשוב בלוית מורי הנכבד אל בית אחיך, הוא דודי היקר, אשר יקדם פני באהבה וכבוד כברגע הראשון לבאי תחת צל קורתו. וּנְוַת ביתו הכבודה ובניו הנחמדים יצהלו לקראתי כמו לא שבעו עוד תמונתי, והם יבישו יראו כי בעיני אהבה וחמלה וישאלוני לרגעים לשלומי ודעת מחסורי יחפצון, ואני כאלם לא יפתח פיו הנני נצב לפניהם ולא אדע מה אענם על שאלתם. כי הודות לאל לא יחסר לי כל בבית דודי, לחמי נתן מימי נאמנים וכל אשר ישאלו עיני לא יאצלו בני ביתו ממני, ומה אוכל לענותם כי ישאלוני לחפצי ולמחסורי?

עוד לא אוכל לעצור מצחוק פי גם עתה בזכרי כי ימים אחדים אחרי באי אל בית דודי, נגש אלי בנו הבכור בשובי מבית התפלה וישאלני בנעימות פיו: „מה יחסר לך בני? הגידה וחפצך אשלים!" אז עניתיו: צר לי מאד, בן דודי, כי לא תמצא ידך למלאת מחסורי, כי עוד יחסר לי לב רַגָּשׁ ורוח נדיבה אשר חזיתי בך ובהוריך היקרים וכל בני ביתם, וזה הוא, לפי דֵעִי, חסרון לא יוכל לְהִמָּנוֹת" המענה הזה ישר מאד בעיניו אף כי לא אדע מה חזה בו, ויקרא בקול עלץ לאביו ולאמו, ויספר להם בפָנַי את מענה פי והם התפלאו השתוממו על חכמתי ורֹחב לבי (לפי דעתם) וישקוני מנשיקות פיהם ופני אדמו מבשת; ודודי אחז ביד ימיני ויאמר: שגית בני בבקשך דבר אשר לא מנע אלהים ממך, כי בך מצאתי לב רַגָּשׁ ורוח נדיבה עוד טרם תכנתי

דרכך את אלהים ואנשים, בקש חכמה, קנה בינה, והיית איש משכיל ותפארת אדם, ואז תמצא חן ושכל טוב גם בלבך הרגש וברוח הנדיבה אשר תתנוסס בנפשך העדינה!

ולמן היום ההוא שם דודי היקר את עיניו עלי לטובה עוד הרבה יתר מבתחלה, וכל בני ביתו יתנו כבוד לשמי וירוממו ערכי על לשונם. ואלה יוסיפו לי און ועצמה לאחוז בחכמה, לדרוש מדעים ולהקשיב בקול המורה אשר הפקדת עלי בטובך הגדול.

בבֹקר בבֹקר אחרי הארוחה אהגה בלמודים יחד את שני בני דודי ואת הנער ברשע בן מנוח העשיר הקרוב אל דודתי, עד חצות היום. ואין קצה לכל העֹנג והנחת אשר אמצא בדברי מורי הנבון הכורה לנו אזן לשמוע בלמודיו בהשכל ודעת. ומאז באי אל ביתו עד היום כבר גמרתי את שלשת הספרים הקדושים ישעיהו ירמיהו ויחזקאל עם תרגום האשכנזי והבאור וכמעט אוכל להשמיעם על פה. גם בדקדוק שפת עבר ושפת רוסיא ואשכנז ובחכמת החשבון כבר עשיתי חיל עד להפליא, ותקותי חזקה כי לא יבצר ממני לעמוד במסה לפני מורי בית הספר ולבא אל המחלקה השניה כחפצך.

אך על זאת ידוה לבי מאד בראותי את ברשע, התלמיד הרביעי למורי, מעקש דרכיו כאחד הריקים ולא ישעה אל הלקח אשר יֹסיף לנו המורה בחכמת לבו. כמעט כל היום הוא מצחק עם הכלבים הקטנים אשר יגדל אביו בחצרו ולבו הולך אחרי תורים ובני יונה אשר קנה במיטב כספו לשחק־בם, ואל הלמודים לא ישית לב. גם לעתים רחוקות כי יבֹא אל בית דודי, יכעים את כלנו תמרורים, כי ירגז ישחק ואין נחת בחברתו. ואנחנו לא אחת ושתים נסינו לשחר אותו מוסר בדברים רכים — אך הוא יאטם אזניו כפתן חרש, ועוד יעֹז בהותו לכנותנו בשם „כסילים“ על תם לבנו ונקיון כפינו ולא יבֹש לאמר כי לא נאוה לנער חכם כמהו להתרועע את חסרי לב כמֹנו.

על הנער הנבער הזה נָאָה מאד מאמר החכם: „חכם עצל בעיניו משבעה משיבי טעם“ כי לולא עצלותו בלמודים, כי אז הלא ידע והבין כי רק טובתו אנחנו דורשים בשהרנו אותו מוסר ולא נתננו לשמצה תחת רדפנו טוב. ילך לו הבער הזה בשרירות לבו ופרי מעלליו יאכל לעת קץ, כי „זורע עולה יקצר און“.

ושלום וברכה לך ולאמי היקרה ולאחי ולאחיותי הנאהבים והנעימים מאת בנך אוהבך המחכה לדבריך כאל מלקוש....

מז.

בני יקירי מחמל נפשי! (תשובה)

מכתבך הנעים הרנין את לבבי, כי מעלות רוחך, חין ערכך ורום נפשך מבין שורותיו יזהירו אל עבר פני כתפוחי זהב ממשכיות כסף, והם יתנו תקוה בלבי כי עוד אשוב אראך בתפארת אדם לבוש בגדי חכמה תלבשת ושש לבי. חזק בני והוסיפה אמץ לכונן אשוריך בדרך תבונה אשר אחזת, כי למעלה היא למשכיל להעלותו אל מרומי האשר והשלוה לא ידעום כל חסרי לב. וארח חיים היא להולכים בה להצליחם ולהיטיב להם באחריתם עדי יהיו לשם ולתהלה בקרב הארץ.

רבות יש לי בני יקירי לדבר אתך! כי רבות יהגה לבי על אדותיך מאז הכרתי ערך רוחך ותכנתי דרכך את אלהים ואנשים, אך עתותי מכורות עתה למסחרי אשר פשט עד קצות הארץ ובכן לא אוכל להכביר אליך מלין אף כי נכספה גם כלתה נפשי להשתעשע אתך בדברי אהבה. לכן בדברים קצרים אביעה לך עתה רחשי לבבי: דע, משוש חיי! כי זכרונך חרות על לוח לבי ואהבת עולם אהבתיך, על כן משכתיך חסד עד כה ולא אעזוב חסדי אתך גם בימים יֻצרו. כי לך אמר לבי: ימים לא יִמָשכו והיית איש משכיל גדל העצה ורב העליליה בכל חכמה ותושיה, כי יתרון הכשר דעת מצאתי בך שכם אחד על כל בני ובנותי אשר גם להם חלק אלהים בבינה ולא הִשָׁם חכמת גבר. ועל

כן נטעתיך שורק בין נטעי נעמנים בבית דודך, כי קויתי מראש כי פרח תפרח ולא תעשה פרי כחש. ומה ישמח עתה לבי בראותי כי לא רמתני תקותי והנטע אשר נטעתי בערוגת הבשם שגשג ביום נטעו, שלח בדים ויעש פארות! האח, בני בני!! קצרה לשוני ואין כח בעטי להביע לך כל רגשות השמחה אשר מלאו כל חדרי לבבי למראה הזה! כי מה כל ישעי וחפצי? הלא אך לראותך נשא במעלות רוחך על כל בני גילך — ואם כזאת תראינה עיני רב לי רב, כי רק באלה חפצתי!

הא לך בן יקיר לתשורה מורה שעות נפלא אשר קניתי למענך בווארשא, והיתה לך מנחתי לאות כי בחירי רצתה נפשי אתה וכי אוסיפה לך כהנה וכהנה אם אך תהגה בשום לב בלמודים ותקשיב אל תורת המורה אשר בחרתי למענך. ואתה בני יקירי, קנה חכמה, קנה בינה והיית עטרת צבי לי אני אביך וצפירת תפארה — לאמך אשר באהבתך תשגה תמיד ולרגעים תזכיר שמך מאז נפרדת מעליה. למוד ועשה חיל בשפות ומדעים אך לשפתנו הקדושה שפת עבר תתן משפט הבכורה ואותה תבכר על פני כֻלן, כי היא רק היא הנחלה האחת אשר הותירו לנו אבותינו מכל טובם ומחמדיהם בימי קדם, והיא היא החבל המקשרנו אשר תשימנו לגוי אחד בארץ. רבות יש לי לדבר אתך על דבר השפה הקדושה והנכבדה הזאת ועל דבר רוממותה וחין ערכה, אך אחשוך דברי אלה לעת אחרת כאשר תמצא ידי לבא אליך במגלה עפה כתובה פנים ואחור וטרדותי לא יפריעוני מעבֺודתי זאת.

הרחק מעליך את ברשע כי כנגע נראה לי בבית אחי וכסלון ממאיר הוא בעיני כל ישרי לב, שטה מעליו ועבור פן תלכד בעונו. ודע כי אם כבר נטה אשֻרו מני דרך בעודנו באִבו לא תמצא ידך עוד להשיבהו אל מעגלי צדק אף אם תשחרהו מוסר אלף פעמים ביום. ואתה פי מלך שמור: „אל תוכח לץ פן ישנאך!...״ ואל תשחית דבריך הנעימים על אזן לא שומעת.

והנני אביך אוהבך כנפשו המחכה בכליון עינים לדבריך הנעימים..

מה.

אבי היקר פארי והודי! (מענה)

מיום הכרתי טובך אב יקר ונכבד ראיתי כי מרום חסדך מנגדי. כי מה חריצותי ומה שקידתי בלמודים? הלא אך קנין נפשי אשר רק אני אבא באחרית הימים על שכרן, ומה רב טובך אשר תפליא לעשות עמדי בגללן! זאת כי השיבותי אל לבי החרשתי באהבתך ודומיה שמתי תודתי בדעתי כי תמעט כל תודה להעיד על המון רגשותי אשר הולידו חסדיך בלבי, ורק לעתים רחוקות כאשר כבר נלאיתי נשוא את סבל הרגשות, הִבַּעתי לך תודתי בשפה רפה להקל מעל לבי כֹבד מַשָּׂאָן ולבל אהיה בעיניך כשוכח טובה. אך בלבי זכרתי את אשר יאמר מורי תמיד: מה נואלו בני הנעורים השוקלים טוב אבותיהם במאזנים את לקחם ולפיהו — יקנו לבב חכמה! הלא נזר תפארה היא החכמה לראש גבר, והנזר הזה הן לא יציץ בלתי אם על ראש מבקש דעת השוקד על כל דבר מדע והשכל. ומה צפון לב הנערים משכל בחשבם כי בהגותם בחכמה יפליאו לעשות חסד עם הוריהם ובחכמתם תבאתם טובה! הוי סכלים הלא תדעו הלא תבינו כי רק לפי מעלליו מְהֻלל גבר ובן כי יאכל בֹסר רק ש נ י ו ולא שני א ב ו ת י ו תקהינה?! „בחרף עצל לא יחרש ושאל בקציר ואין" אמר המלך החכם, אך לא „ו ש א ל ו א ב ו ת י ו" דבר בקדשו. והפתאים האלה לא ישיבו זאת אל לב, ובחשבם כי בלקחם יעשירו את ה ו ר י ה ם ילמדו חכמה במחיר ובכסף כאשר הטיפו לפנים נביאי השקר ליין ולשכר. הוי אולת ורעה רבה!

זאת שמתי אל לבי, ועל כן לא למדתי על מנת לקבל פרס ולא חשבתי את למודי לתשלום גמול לך על חסדך ואמתך. ובכן גם בהביעי לך לפעמים רחשי תודתי לא הבטחתיך להוסיף און ועצמה במדע והשכל, כי ידעתי כי רק א ו ת י ולא אותך אני מעלה על במתי האשר והשלוה, רק השמעתיך כי מרום חסדך מנגדי ועל כן גם דברי תודתי לָעו, וכן אשמיעך גם הפעם

אחרי התשורה הנחמדה אשר שלחת לי בטובך הגדול; ואתה היה סמוך בטוח כי דרכי אשמר ולא אט, ומבלי הכביר מלים אודיעך כי גם את ברשע בן מנוח כמעט השיבונו אל מעגלי צדק, כי דברי מוסרי נחתו בו, ומאז החלותי לשחר אותו מוסר ובני דודי היקרים היו עם פי נהפך הנער לאיש אחר, כי חדל ללכת אחרי התהו וישכח את תעתועיו אשר לקחו את לבו לפנים — ואת היותר יודיעך מורי בקרב ימים לא כבירים.

הנה חפץ מורי החכם לערוך אליך מלים ולהשמיעך דבר על דְבַר כשרֹנותַי במקרָאי קֹדש ושפת אבותינו אשר אהבת, אך פתאם נקרא אל ביתו כי אורח סר אליו, לכן אודיעך אני למענו כי שפת עבר היא שיחתי כל היום וגם נגינתי — בלילות. כאשר ישכבו כל בני בית דודי על משכבם לנוח מעמל היום ודממת ליל תשליך הס, אז אקום אני ממשכבי ואמשוך בשבט סופר, וכבר חברתי שירים ומכתמים אחדים בחרוזים אשר אשלחם במכתבי זה אליך, והם הפיקו רצון ממורי אשר אמר לי כי עין בעין הוא רואה כי רוח השיר החל לפעמני, וקומי בחצות לילה אות הוא לו כי עוד אציב לי ברבות הימים יד בין המשוררים הגדולים בישראל כי כן הוא, לפי דבריו, דרך המשוררים לקום פתאם משנתם ולהגביה עוף על כנפי המליצה, כי כרוב הדמיון הנקרא „פעגאסוס" או „מוזע" יעוררם משנתם לנצח בנגינות.

הודיעני אבי היקר את דעתך על שירי ומכְתָבַי, ואם באמת רוח משורר נוססה בי, אתאמץ בכל כחי לכתוב את כל דברי בחרוזים עדי יערה עלי רוח אמת ממרום לזמר משכיל בשפת עבר וקניתי לי שם תפארת במשוררי ישראל.

שלום לך, שלום לאמי היקרה ושלום לאחי ולאחיותי היקרים לי כאישון עיני מאת בנך אוהבך....

מט.

בני היקר משושי ונחמתי! (תשובה)

דבריך הנעימים היו כשמן ששון ללבי אשר ינבא לך עתידות

טובות ויקוה כי אחריתך ישגא מאד, כי כל אשר אשוב אהפוך בם, כן אשוב אראה בך פאר אנשים והוד ישרי לב, ולבבי ישמח כמו יין כי ברכני ה׳ בבן משכיל על דבר אמת כמוך לעת זקנתי. חזק בני והתחזק, כי בך שַׁתִּי מבטחי כי אראך בתור אדם המעלה מוכתר בכל המדות הטובות והיפות שחכמים ואנשי־לב מוכתרים בהן! קנה חכמה, אסוף תושיה ואגור כעמיר גרנה מדע והשכל, כי בֹא תבא על שכרם ונתנו לך יבול למכביר ופרי ברכה מאה שערים! כי החכמה תחיה את בעליה ותושיבהו ברבות הימים את שלוי עולם לכסא, ואשרי האיש אשר באשורה אחזה רגלו בעודנו באִבו, כי הוא לא יִירא עוד רע בימי עלומיו וכל נגע לא יקרב אליו גם עד זקנה ושיבה. אל תשכח בני את דברי אלה ואל תט מאמרי פי כי מהם תוצאות חיים לך מעתה ועד עולם.

שיריך ומכתמיך אף כי ישרו בעיני, בכל זאת איעצך לבל תוסיף מן הוא והלאה לכתוב את רעיוני לבך בחרוזים, כי קצרה יד איש מהציב לו יד במשוררים טרם יכתוב הרבה הרבה מאד בסגנון הפשוט, ואם תשיר בשירים ב ל י ע ת תִשָּׁאֵר קֵרֵחַ מכאן וקרח מכאן ולא תוכל לכתוב שתים שלש דלתות בשפת עבר כמשפט, וכזאת יעשו רק הנערים אשר יתאמצו לנחל כבוד משוררים ב ח ז ק ת ה י ד על כן דבריהם לעו — אך אתה אשר רוח משורר נוססה בך באמת אל תזמר ואל תשיר טרם תבא עד תכונת השפה וטרם תדע לכתוב צחות מבלי חרוזים וצלצלי שָׁמַע, ואך אז כאשר תוכל לכתוב מכתבים או גם ספורים כמשפט, תחל מלאכתך בשיר ובאת על נקלה אל המטרה הנכונה.

והנני אביך אוהבך כנפשו הדורש שלומך גם בשם אמך אחיך ואחיותיך . . . . .

ג.

בני היקר!

שמחתי מאד לשמוע מפי מורך במכתבו כי תקשיב באזנים

קשובות אל הלקח אשר יסיף לך בחכמת לבו ותלך במעגלי ישר כאשר הבטחתני לפני הפרדך מעלי. ארחמך בני יקירי מאד; ומאשר בך שַׂתִּי מבטחי כי תשמור דרכך גם בימים הבאים, לכן אשלח לך ע״י גיסך הנכבד לתשורה: שַׂכִּין קטן, שני בָּתֵּי־יד ומצנפת יקרה אשר קניתי למענך בוויען ואשר אין כמהם בארצנו ליפי. ואתה בני לך מחיל אל חיל בחכמה ודעת ולא אעזוב חסדי מאתך גם לימים יֻצרו, כי הודות לאל כביר מצאה ידי הון ועשר, וזה הוא כל ישעי וחפצי לראותך על גרם מעלות החכמה והדעת ואז לא אמנע כל טובי מִמך ותְאֻשר לנצח. חיה בשלום בני ומלא משאלות אביך אוהבך כנפשו.....

נא.

אבי היקר והנכבד! (תשובה)

במה אכף לך אבי בעד תשורתך היקרה אשר שלחת לי במוכך הגדול?! אין מלה בלשוני להביע לך רחשי תודתי כמו, כי נעלה היא מנחתך ונעלים ממנה דבריך הנעימים, ומה אות אתן לך על חסדך? הא לך שנית הבטחתי להוסיף און ועצמה בלמודים ולעלות מעלה מעלה אל מרומי החכמה והדעת, כי בזאת חפצת הרבה יתר מבהמון אלפי תודות וברכות! ואתה היה נכון במוח כי באמונתי לא אכזב ואת אשר גזרתי אמר אקם לך, וראית זאת בעיניך ושש לבך.

בנך אוהבך בכל לב ונפש....

נב.

אב יקר ונכבד!

עוד מעט ותחג, אבי יקירי, את חג הֻלדתך במלאת לך שנת הארבעים לימי חייך. לכן רחש לבי ברכה לך ליום הקדוש הזה ואותה לא אמנע ממך בהיות עתה לאל ידי לכתוב אליך ואין

איש אתי להפריעני מעבודתי. יתן לך ה׳ שנות חיים ושלום, שנות אשר, עשר ושלוה, ויפתח לך את אוצרו הטוב להריק אליך את ברכתו ברכת שמים מעל ויעניק לך מטובו ענג ונחת לאין קץ, ותבלה ימיך יחד את אמי היקרה בטוב ובנעימים וראיתם את בניכם ובני בניכם עולים כנטיעים לפניכם ואתם תנובו בשיבה טובה כחפץ בנכם אוהבכם בכל נפשו ומאדו.

נג.

אבי היקר!

עוד מעט ושנת תר... תמה אשוריה לים העבר ושנה חדשה תמלא את מקומה. לכן אברכך אבי כי יְחַדש לך ה׳ שנה טובה ומעֻטֶרת, שנה שלא תביא לך כל דאגה מַמְאֶרת, כל רעה ומְגֶעֶרת, כל אסון ופֶגַע כל מחלה ונֶגַע — רק הצלחה וָאשר. שלוה ועשר וחיים בלי חסר לחם ומזון ושׂבַע ולא רזון תביא לך בכנפיה. תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה לך ולכל ישראל אמן כחפץ בנך אוהבך המברכך בכתיבה וחתימה טובה....

נד.

אבי היקר! (באופן אחר)

אברכך אָבִי, ברכה היוצאת ממקור לְבָבִי לשנת תר... הקרוֹבָה, שֶתִכָּתב בכתיבה טוֹבָה לאלתר לחיים מאלהי הַשָּׁמַיִם וִיְעַטֵר לך אֵל שנת טובתו ויריק אליך שפעת ברכתו, ברכת שמים מִמַעַל, וְתִנָשֵׂא וּתַעַל אל מרומי הָאֹשֶׁר במקום שלוה ועשֶׁר, ותבלה יָמֶיך אתה ואשתֶּךָ, היא אמי היקרה, התמימה והישרה, ברב עֹנג ונַחַת אפים מנה אַחַת כברכת

בנך אוהבך.....

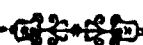
נה.

אב יקר ונכבד!

אתמול באתי בשלום אל מחוז חפצי ומורה בית־הספר קדם פני באהבה וכבוד, ואחרי נסותו את לחי בלמודים הושיבני במחלקה השניה אשר בבית ספרו בהבטיחו אותי כי אִם אשקוד על הלקח אשר יוֹרֵנִי, וספחני אחרי ירח ימים אל המפלגה השלישית בין הנערים הגדולים, ואני אגיל ואשמח מאד כי תַּרְתָּ, אבי, למעני בית ספר כזה, כי המורה איש טוב לב הוא מאין כמהו וכן המה גם כל העוזרים על ידו, כי לא בסופה וסערה כדרך המלמדים הנבערים, רק בשובה ונחת יִכרו לתלמידיהם אזן לשמוע בלמודים, ואין קצה לכל העֹנג והנחת אשר יתענגו שומעי לקחם בהטיפם דבריהם הנעימים מעל ספרי ה׳, כי קולם יִשָּׁמַע בנעימות ובמתק שפתים כקול כנור נעים ביד יודע נַגֵּן, וכל משטרם והליכות דַּרְכָּם בקדש יָעִירו רגשות נעלות ונעימות בלב הנערים בָּאֵי הבית ההוא גם ירוממו רוחם, לבַל יהיו כנערי החדרים פראי אדם וחסרי־לב, אשר אך לחרפה המה לאבותיהם ולצחוק — לבני בינה.

קנצי למלין, בבית הזה מצאתי תורה חכמה ודרך ארץ יחד, ותקותי בי כי לא יארכו הימים והשלמתי חֻקי בכל המדעים אשר אהבתי — ובשובי אל ביתך תראני ותתפלא ואמרת האח הגדלת בני תושיה רב יתר מאשר קויתי! במכתבי השני אשוב אשמיעך מכל אשר אתי ומכל אשר תראינה עיני בבית הספר ושמחת.

בנך אוהבך כנפשו ודורש שלומך....

נו.

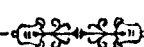
ידיד יקר ונכבד!

מדעתי אותך, ידיד נכבד, לאיש ישר וטוב לבב אשר לא ימנע חסד מכל איש, לכן תרהיבני צדקתך ותתן לי עז ותעצומות

לגשת אליך במכתבי זה לבקשך כי תחֹס עלי ועל ביתי ונתת לי מהלכים בבית מרכֻלתך להשתכר פת לחם לבל אגוע חלילה מפני זלעפות רעב. כי זה כמה הנני יושב בלי כל משמרת פקודה להחיות נפשי וכל תקוה אבדה ממני למצא לי בית ומנוחה. ובדעתי כי הנך מבקש לך מנהל חשבון במסחרך, לכן אפיל תחנתי לפניך כי תאספני ברחמים אל ביתך, ואני כעבד נאמן אשרתך וְנִהַלְתִּי את ספרי החשבונות ביד חרוצים כיד חכמת החשבון הטובה עלי.

על דבר כשרונותי במלאכה הזאת תוכל לשאול דבר מפי כל מכירי, וכל יודעי יעידוני כי עשיתי חיל במלאכה הזאת עד להפליא. ותקותי חזקה כי לא תשיב פני ריקם בהיות לאל ידך לחלצני מן המצר ואשר מזאת תבֹאתך טובה — ואני לא אשכח חסדך לנצח.

ידידך ואוהבך . . . . .

כז.

לידידי היקר והנכבד שלום וברכה!

עד כה קצרה ידי מהושיעך ברב או במעט, כי קפץ עלי רוגזו של אדוני בגלל שגגה קטנה שיצאה מלפני בספר חשבנותיו וכמעט כשני שבועות לא יכל דַבְּרִי לשלום, ובלי שפק תבין כי לא יכלתי במשך ימי רָגזו וכעסו לדבר עמו דבר על אדותיך. אך בהתבוננֵי בו אתמול כי נח מעט מזעפו, החלותי לבא אתו בדברים על דבר פקידי בית מסחרו ומדי דברי בם הזכרתי גם אותך בזכרון טוב לפני אדוני וערכתי לפניו את כל הטוב הצפון לו אם יאסוף איש מהיר במלאכתו כמוך לפקיד בבית מרכֻלתו, ובראותי כי דברי ימצאו מסלות בלבבו לא חשכתי ניד שפתי מְהַלֵּל אותך שבעתים עד כי לאחרונה צוה אותי לשאל מפיך את השכר, אשר תבקש ממנו מדי חֹדש בחדשו, לעמלך. והנה אף

כי כבר אדע את השכר אשר תבקש, בכל זאת אמרתי כי אכתוב אליך, לבל ידמה כי דבר לאט עמנו. לכן דע מה שתשב לו על מכתבי זה, אך אל תרבה במחירך יותר מִדַי, כי תפשת מְרֻבה לא תפשת; ואני ידעתי נאמנה כי אם תפיק רצון מאדוני, אז ישית על משכרתך נוספות מבלי דרוש כזאת ממנו.

ענני תכף על מכתבי ונקבה לי שכרך ששים כסף לירח וכאשר אראה כי לא יתרצה אליו אדוני, אז אהיה אני הפשרן בדבר כי אשית ידי על שניכם — והיה שכרך חמשים.

אולי תוכל להודיעני דבר משלום ידידי ה . . . אשר חלה את חליו בעירך הודיעני זאת ת כ ף כי לבי חרד עליו מאד.

ידידך ואוהבך הנאמן . . . .

נח.

שלום לך אוהבי הנאמן! (תשובה)

קצרו שפתי מהביע לך את רחשי התודה אשר רחש לבי לך על השתדלותך הנמרצה לתת לי מהלכים בבית אדונך לבל יחסר לחמי; את חסדך ידידי לא אשכח לנצח, כי כמלאך אלהים נגלית אלי מבין רבבות ענני אפל המקדירים שמי אָשְרי לְהַגִיהַ חשכי, ולולא אתה שקמת לי לחלצני מן המצר כי אז מי יודע אם לא אבדתי בעניי, כי זה כחמשה ירחים נשבר מטה לחמי ואשתי ובני שואלים ללחם ואין. הנך קונה לך עולמך בשעה אחת, ועד יומי האחרון אזכרך ידידי כי אתה הושעתני מכל צרותי ולא אשכח את כל הטוב אשר הפלֵאת לעשות עמדי. הֵא לך בזה מכתב אשר תראהו בטוכך לאדוניך לבעבור ינקוב לך שכרי, ואתה תבא על שכרך מאת אלהי הגמולות.

אוהבך הנאמן . . . . .

נט.

שלום לך אוהבי הנאמן!

חן חן לך יקירי כי הזכרתני אל אדונך הנכבד למען תת לי

מהלכים בביתו באהבתך אותו ובחמלתך עליו! דע כי המחיר האחרון אשר עליו אוכל עמוד, הוא ששים כסף לירח, כי גם לפני שלש שנים בהיותי פקיד בבית הגביר .... קבלתי שכר כזה מלבד המתנות היקרות אשר העניק לי פעמים ושלש בשנה לאות אהבה על כשרנותי ואמן רוחי, ולולא הֻכָּה בית מסחרו לרסיסים לרגלי השבר הגדול אשר בא כשואת פתאם על בית האצר בעיר פ.... כי אז כבר היה שכרי למשנה ואני בן משק ביתו הייתי כיום הזה! אך הלא אחרית הגביר.... ידעת גם אתה, לכן בראותי כי הנני יושב זה כמה באפס מעשה אתרצה אל אדוניך הנכבד בשכר קטן כששים רו"כ, ותקותי חזקה כי יאות אדונך לתת לי את השכר הזה בחפץ לבב, כי כבר עבדתי בבתי מרכלת רבים ובידי תעודות מאת כל גדולי הסוחרים כי חרוץ אני בעבודתי עד להפליא.

אחכה לתשובתך. ידידך...

ם.

ידידי ורעי כאח לי! (מענה)

הראיתי מכתבך לאדוני וכאשר שערתי במכתבי הקדם כן היה, כי הוא לא נרצה אל השכר אשר נקבת וָאֶתערב אנכי כפשרן בדבר. ואחרי אשר העתרתי עליו דברי נאות לי לתת לך חמשים רו"כ לירח. לכן מהר ובא הנה לקבל עליך את העבודה, ויהי רצון שתהי השעה הזאת שעת רחמים שלא תוסיף ממנה והלאה לנוע מאדון אל אדון וממשמרת למשמרת, כחפץ

ידידך ואוהבך....

אחרי כתבי. לפלא הוא בעיני כי לא הודעתני עד היום מאומה משלום ידידי ה.... כאשר בקשתיך. הוציאני תכף ממבוכתי וענני דבר ברור מכל אשר תדע על אדותיו. ידידך הנ"ל.

סא.

ידידי ורעי היקר! (תשובה)

ידידך ה.... שב בשבוע העבר לאיתנו ובעוד ימים אחדים יעזוב את עירי ונסע לעיר.... אל בית אדוניו כקדם.

עתה אשאלך ידידי והודיעני מה אעשה לאשתי ובני? האקחם אתי או אעזבם בעירי? לפי דעי טוב הוא כי יסעו עמי יחד אחרי כי אין למו כל משען ומשענה בלעדי ולמי איפוא אעזבם? הלקירות בית מעוני הנוטפים אגלי זעה מקר וקרח כמו יבכו לעניי ודלותי? אך אם אתה תורני אחרת אקבל עצתך, כי רק אליך אשא עיני אחרי כל החסדים אשר עשית עמדי. אך אם כה או כה הנה כסף כ.... רו"כ דרוש לי לדרכי ולא אדע מאין יבא עזרי? כי כל כלי ביתי הטובים וַעֲדָיֵי אשתי אשר רכשתי לי בימי הטובה, באו בית הנושה והם מתגלגלים שמה תחת שואה, ובכן קצרה ידי ממצא את הכסף הדרוש לנסיעתי.

לכן ידידי, הנה כאשר החלות להראותני חסדיך הטובים והנאמנים, כן לא תרף ידך ממני עד אשר תגאלני גאולה שלמה מעניי וקשי יומי. ואתה הואילה נא בטובך ודבר על לב אדונך הנכבד כי ישלח לי את הכסף הדרוש לדרכי לבל אֶאָלֵץ להִוָתר בביתי ולשוב ולראות את פני המחסור הנורא אשר מתגרת ידו כמעט כליתי. ואם תחלצני ידידי מצרתי האחרונה הזאת, יהי חסדך האחרון גדול מן הראשון ונפשי תברכך כל הימים.

ידידך ואוהבך בלב נאמן.....

סב.

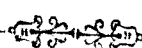
ידידי היקר!

הנה אשלח לך מכיסי את הכסף הדרוש לדרכך, כי לא חפצתי לבקשו מאת אדוני לבל יחשב זאת לטרח לו. כי קצרה דעת רֹב העשירים מהבין איך יחסר לאיש כסף כשלשים רו"כ,

ואם באתי לדרשם מידו, כי אז מי יודע אם לא חשב כי דבר לאט עמנו.

בדבר בני ביתך לא אוכל ליעצך דבר, כי בלי שפק תדע את מצבך יותר ממני. ואם תראה כי אין לך דרך אחרת בלתי אם לקחתם אתך, עשה זאת אפוא ידידי וה׳ יצליח דרכך! ואני אוכל להבטיחך נאמנה כי יִמָּצֵא מאסף למו וברחוב לא ילינו. היה שלום ושמח בתשועתך, כחפץ

ידידך ואוהבך ....

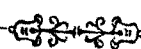

סג.

ידיד יקר ונכבד!

הנני מתכבד לבשרך רעי הנכבד, כי בעוד חמשה ימים בעשירי לירח הזה יהיה יום כלולותי ובשעה השמינית בערב יובילוני אבותי אל חֻפתי עם הרעיה אשר בחרו ברצוני למעני. לכן אקוה כי באהבתך אותי ואת בית אבי תכבדני ותבא אלי הנה יחד עם אשתך הכבודה לשוש אתי משוש בנשף חשקי, ולבי נכון בטוח כי לא תמנעני מכבוד הזה ובא תבא אלי להתעלם אתי למועד אשר יעדתי לך כי לבאך יחכה בכליון עינים

רעך ואוהבך ....

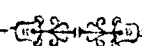
סד.

ידיד יקר ונכבד!

אמנת חטאתי ידידי! כי נפתיתי לדברי מלָשני בסתר אשר הביאו אלי דבתך רעה כי אורב אתה לי במסתרים למען הגות אותי מן המסלה ולתת ידים לאיש מצותי לכלות בי חצי חמתו! ועתה ראיתי ונוכחתי, כי אמנם חף אתה מפשע ואני בחפזי

הוצאתי עליך משפט מְעֻקל — ובמה אכפר עתה את פניך על החרפה אשר נשאתי עליך במכתבי העבר? תַּאֲלָתִי להולכי רכיל אשר פתוני לריב ולהתקוטט כך ולחשוב לך את אהבתך לחטאה, חמסי ושארי עליהם, כי בחלקת לשונם הוליכוני שולל לראות אָוֶן באוהב נאמן ולכתוב אליו מררות! סלח־נא, כַּפֶּר־נא, ידיד יקר, לפשע שפתי ואל תחשב לי שגגות לזדונות! ומהמקרה הזה תצא לי תורה לבלתי האמין עוד באיש טרם תכנתי דרכו. אך אתה העבר נא בטובך הגדול הפעם את עֲוֹני וענה ואמור לי „סלחתי״!

ידידך ואוהבך המבקש סליחתך.....

סה.

ידידי ורעי כאח לי! (במלים אחרות)

סלח לי כפר לי, רעי, כי צררתיך והשלכתי עליך שקוצים במכתבי האחרון! רגע עשיתי זאת באפי ולארך ימים אשא מכשול לבי כי נפתיתי להאמין בדברי הולכי רכיל כי בגדת בי ותתן ידך לאיש ריבי לרדפני על לא חמס בכפי בעת אשר לבך מלא אהבתי וכאוהב נאמן דאגת לשלומי! צר לי מאד כי הפגיע בי ה׳ עון מלשינים וחנפים להיות למפגע לאוהב נאמן בדברים כמתלהמים ולהשקותו כוס חמתי על לא עול עשה לי ולביתי! אנא סלח לי רע יקר לעון חטאתי, כי רק מרב קצפי וכעשי נשאתי על שפָתַי דבר מר להכאות רוחך — ועתה אני רואה עַוָתתי ושבע ביום אקוט בפני על עון שִׁגְגָתי כי הסכלתי לעשות! אקוה כי תסלח לי רעי לפשעי ותענה ותאמר: „סלחתי כדבריך״! רעך המחכה לסליחתך בכליון עינים....

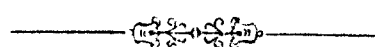
סו.

לידידי הנכבד שלום! (תשובה)

הנה אסלח לך ידידי על החרפה אשר חרפתני באפך, כי

אמנם יודע אני כי לא מלבך הוצאת מלים, רק אויבַי שקר הסיתוך בי לחָרפני חנם, וכזאת ידעתי גם ביום קבלי את מכתבך, לכן לא רַבְתי בך ולא חרפתיך כי אם דברתי אליך רכות וָאַרְאֶךָּ כי הסכלת ותשגה הרבה מאד לשאת חרפה על רעך היושב לבטח אתך, ומה יגל עתה לבי לראות כי אמנם הכרת עַוָתתך ותנָחם על פשע שפתיך! סלחתי לך יקירי סלחתי! כי יודע אני שגגתך, אולם אעירך כי מעתה לא תתנפל עוד על איש בדברי ריבות טרם ידעת כי כגמול ידיו תשלם לו. פן יוכיח בך ואשמת!

אוהבך ומכבדך.....

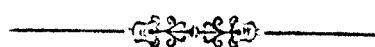

סז.

לידידי הנכבד שלום! (במלים אחרות)

ראה הנה נשאתי פניך ואכפר לפשע שפתיך אף כי חרפתני כאחד הריקים ותשלך עלי שקוצים מרבה להכיל. כי גם ביום התרגזך אלי ידעתי נאמנה כי נפתֵּיתָ לדברי מלָשני בסתר אשר התנַכלו לשית איבה בינינו, ועל כן לא קצפתי עליך ולא דברתי אתך קשות, רק בלשון רכה הראיתך לדעת משוגתך עד כי נפקחו עיניך לראות כי אמנה חטאת בטפלך עלי עֶון־שקר. לכן ישמח לבי מאוד בראותי כי הנך מתנחם על אִולתך ומתופף באגרופך על לבך על חטא שחטאת לרעך בשגגה, והנני מוחל לך על כבודי אשר חִלל בפיך בעת אפך בהזהירי אותך כי תִשָׁמֵר מעתה מהתקוטט באיש לפני דעתך כי חטא ואשם נגדך, וסר עונך וחטאתך תכפר מאת

רעך אוהבך כנפשו.....

סח.

ידידי היקר והנכבד!

לולא ידעתי מכבר כי אוהבי אתה כי אז נוכחתי עתה כי כן

הוא, רק אתה נבהלת על פיך ביום המהומה ולא זכרת כי לא איש כמוני יבטיח ולא יקים ולא איש כמוני יבגד באוהביו, ואם תשוב תהפוך בדברי מכתבי תראה כי גם בשחרי אותך מוסר בדברים קשים כאוהב עשיתי זאת אשר מאהבתו לא יסור. לכן דע ובטח בי כי לבבי לא סר מאחריך אף רגע ואם יתעקש עמך נ.... אז אעמוד אני על ימינך ולא אתנך למוט. — גם עצתך אשר יעצתני במכתבך טובה ונכחה היא, אבל יש לי עצה טובה ממנה בדבר נ.... והיא, כי ברגע הזה הנני כותב אליו מכתב ואצוהו כדברים האלה: אם תחפוץ להוָתר על מקומך אז מהר וחַדש אֻמנָה חדשה את ה׳... בלי כל תנאי לרעתו. ואם לא אקבל מכתב ממנו מהיום עד שנים עשר יום כי כה עשית, יָדַע תדע כי לא אוסף להאריך אפך עוד והמסחר יתגלגל לאחר. כדברים האלה הנני כותב אליו ברגע הזה. ואחשוב למשפט כי הוא לא יַמְרה מצוה מפרשת כזאת אשר כָּמֹהָ לא שמע עוד מפי, כי רק בדרך עצה אמרתי לו תמיד ואם ימאֵן בעצה חיש ישמע למצוה, ואם יַמְרֶה גם את המצוה הלא המסחר בידי הוא, ואשר על כן תוכל לבטוח ולשלוח לי את הכסף, כי נ... יחדש עמך את האמנה או ידח מהמסחר.

והנני אוהבך הנאמן פ....

סט.

ידידי היקר והנכבד! (תשובה)

נחמתני יקירי בדברי מכתבך ועוד ביום הזה הנני שולח לך את הכסף אף כי קשָה זאת לי כקריעת ים סוף. בכלל יֵצֶר לי שֻתָּפִי נ.... עד כי נקטה נפשי בחיי, ורק אליך ידידי עיני נשואות כי תצילני מכף העריץ הזה כל עוד לא רבצתי תחת משא תלאותי אשר המיט עלי בזדון לבבו לדכאני עד דכדוכה של נפש. הנה הנבל הזה ילטש עיניו לכספי ולא יראה ולא יתבונן כי יש גבה ממנו במסחר הזה אשר יעמד בכל כחו לימיני

ולא יושיט אצבעו למשחית גם הוא לבל ימשך כל גוו אחריו לעת מצֹא. תקוה נעימה תשעשע את נפשי כי את אשר גזרת אמֹר להגן עלי ביום אידי תקם לי לבל יבלעני נ . . . כתנין; כי כבר קצרה נפשי בעמלי ועליך להוציאני ממצוקותי לבל תהיה כראשית חטאת לאסוני, כי רק עליך השלכתי יהבי בראשית דרכי ולולא ידעתיך לאיש אמונים השומר בריתו לאוהביו כי אז לא משכתי ידי את המשחית הזה אף אם ידעתי כי עפרות זהב נכונו לי במסחר ההוא, ואם כזאת עשיתי אות הוא לך כי עליך נסמכתי כי תסוך עלי באברתך ביום צרתי. לכן הראני נא עתה את כחך! קדמה פני אויבי והכריעהו טרם נלכדתי במצודתו, כי עת ל ה צ י ל היא ואם לא עכשיו אימתי? בתקותי כי תכירני לטובה הנני שולח לך את הכסף, ואם עוד אשוב אראנו שנית יודיעוני הימים הבאים כי הם יגלו מצפוני ההוה.

ידידך ואוהבך . . . .

ע.

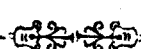
ידידי הנכבד!

בשבוע הזה קמתי מן המטה אשר עליתי עָלֶיהָ לפני ירח ימים בהיותך עוד בביתי, ואף כי אין שָׁלום עוד בעצָמַי, ומחלתי עוד לא סרה ממני כליל, בכל זאת אכתוב אליך את מכתבי זה, בדעתי כי אם לא אכתוב גם הפעם, תמהר לבא אלי הֵנה מבלי הבט כי עתותיך מכורות למסחרך, ובזאת לא חפצתי. ואתה יקירי אל נא תשים אשם נפשי אם לא אכביר הפעם אליך מלים, כי הרופאים צוו עלי לבלתי קרוא וכתוב הרבה עד אשר אחליף כח. מחלתי היתה מַחלת הַדַלֶקת והיא בָאַתני בְסִבַּת קלקול הֵקבה. אך הודות לה' כי נרפאתי ממנה, ואף כי חֲסַר אונים הנני היום כילד בן שנה, בכל זאת אקוה כי ימים לא

ימשכו, ושבתי לאיתני הראשון לשמחת לב אבותי וכל אוהבי ומיודעי אשר דאגו לשלומי.

היה שלום ופקדני במכתבים משלומך כי בשלומך גם לי שלום.

אוהבך כנפשו....

עא.

ידידי הנכבד!

לא שמרת רעי את הפקדון אשר הפקדתי בידך למרות כל הבטחותיך לשמרהו כאישון בת עין, כי נשחת „מורה השעות" ואין מתום בגלגליו מבית ובמכסהו מחוץ כמו שֻׁלחה בו יד בצדיה לחבלהו חבל נמרץ, ואני לא ידעתי איך אשא עתה פני אל רעי נ... אחרי הָשְׁחַת כלי חמדתו בידי, כי יקר לו מורה השעות הזה מכל הון וכבבת עינו שמרהו תמיד בהיותו לו ירושת פליטה מאת אביו אשר נקטף בלא יומו. לוא אבדו אלף כסף מכיסי, כי אז לא דאב לבי כעל אָבדן כלי יקר הזה אשר לא אוכל להשיב לרעהו תמורתו ולהסיר מעלי תלונתו! אין כח בפי ובעטי להביע לך מכשול לבי ומפח נפשי על כל הרעה אשר הבאת עלי, גם לא אדע דבר מה תענני להצדיק את נפשך על מעלך בפקדון רעך אשר האמין בך. כי האֻמנם כן ישמור איש את פקדון אחיו עד כי לא יחשוב לעון לו להשיבהו נפוץ ושבור אל ידו?! אקוה ואיַחל לשמוע מה בפיך.

דורש שלומך....

עב.

ידידי ורעי כאח לי!

אמנה חטאתי! אך לא לפקדונך, כי אם לך אשר הכאבתי לבך חִנם בשלחי לך בשגגה מורה שעות אחר תחת הפקדון אשר הפקדת בידי, ולפלא הוא בעיני כי לא הכרת את השגגה

תכף בקבלך את מורה השעות המושב לך. סִבַּת החלוף הזה היתה, כי בהיותי טרוד מאד בעבודתי, צויתי את בני הבכור להשיב לך את פקדונך על ידי הרצים, והוא אשר לא ראה את פקדונך בעת תתך אותו על ידי, החליף אותו באחר וישלחהו אליך. ובכן יצאה מלפני השגגה הזאת אשר הכאיבה לבך עד כי לא יכלת להתאפק מהרבות כעשך עמדי טרם חקרת וַתֵּדַע דבר לאשורו.

מחר תקבל את פקדונך כלול בהדרו כי צויתי את בני ש נ י ת לשלחו אליך ואתה השב לי בטובך את מורה השעות אשר נשלח לך בשגגה וַעֲנה ואמור לי: רב לי! ואף אני אענה ואומר לך: סלחתי! ידידך ואוהבך....

עג.

אחי ורעי!

שמעתי בקולך וָאעזוב את עירך אשר כעמק עכור הָיְתה לי בכל ימי שבתי שמה, וָאָבא אל העיר וו... אשר האירה פָניה אלי, ובה מצאתי את אָשְׁרִי. כי איש אחד עשיר ונדיב לב נתן לי מהלכים בביתו וַיתן על ידי את שלשת יְלָדיו ללמדם לשון וספר, ולמן היום ההוא אראה נחת בעולמי, כי אֲבִי תלמידַי איש טוב הוא מאין כמֹהו וגם לא ימנע טובו ממני, יאכילני ממבחר המטעמים, ישקני יין הרקח, ילבישני מחלצות וימלא כל מחסורי, ולכל אלה עוד שכרי נכון מלפניו שלשים כסף לירח אשר לא אוציא מהם אף גֵרה לְמַכֹּלֶת ביתי, כי גם אשתי וּבָני וּבְנֹתַי ימצאו אֲרֻחת תמיד על שֻׁלחנו ומאכלם בריאה.

כל זאת מצאתי עלי לחובה להודיעך, בדעתי כי תשמח בִּישוּעָתי כמו צר היה לך בצרתי, ואתה ידידי חיה בשלום ושמח בטובת

רעך ואוהבך....

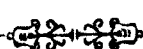
עד.

רעי היקר! (תשובה)

קצפתי עליך יקירי כי לא פקדתני עד היום במכתב מִשְׁלוֹמְךָ ורבות חקרתי ודרשתי עליך מאת כל מכירי ואוהבי בוו... אך כלם ענוני כי לא ידעו שרש דבר נמצא בך, ומה שמח עתה לבי בקבלי את מכתבך הנעים שבו הודעתני כי באת אל המנוחה והנחלה בבית איש טוב ומֵטיב אשר ימשוך חסדו לך ולביתך! אין מלה בלשוני להביע לך רגשות שמחתי כמו! עתה נוכחתי וראיתי כי אמנם לא לנצח יִשָּׁכַח אֶבְיוֹן ודמעות עשוקים לא תעלינה בתהו.

יברך ה' אותך ואת אדונך וביתו ויאר פניו אליכם וישפות לכם שלום וברכה עד בלי די, כחפץ לב

אוהבך השמח בישועתך....

עה.

רע אחד מני אלף!

לא שגית במראה עיניך ובחזון לבך! כי אמנם כאשר אמרת כן קרני: ביום השלישי לְהִפָּרדך מעלי בָּאַתְנִי תעודה גלויה מיושבי על מדין אשר הועידתני למשפט להעיד על כל אשר ראו עיני ביום המהומה בבית נ... ואף כי כרצח בעצמותי היתה לי הקריאה הזאת, בדעתי כי אֶאָלֵץ לענות באדוני סרה ולחתות גחלים על ראשו, אשר כל אלה יועילו להוָתי, לשַׁעֲרֵני כמוץ מביתו ולשבור מטה לחמי, בכל זאת נאלצתי ביום ב' העבר לעמוד לפני כם השופטים ולענות באדוני כל אשר ראו עיני, כי מלבד יד המשפט — היתה חזקה עלי גם יַד הַמֻּכֶּה אשר התהולל עלי באימים כי אם לא אגיד כל אשר ראיתי יַכֵּני בלשון וימסרני לעבודת הצבא, ואני נִחַתִּי מפניו וָאָעִיד כל אשר ראו עיני... ובמה אתאר לפניך ידידי מכשול לבי ומפח נפשי ברגעים אשר

עמדתי לפני אדוני לענות בו כי הִכָּה את איש ריבו וכי הניף בחמתו עליו גרזן לרצחו נפש! אין כֹח בעטי להביע לך כעשי והֹוָתי ברגעי מספר אלה כמו, כי כל דמי עורקי רָתחו כסיר נפוח וכפרץ מים כבירים המו ויתגעשו בקרבי וישימו את לבי כמרקחה עד כי אחזני השבץ ונפשי חשבה להתעלף. אך כל אלה נעלמו מעיני אדוני, כי הוא עמד ויתבונן בי בעינים מפיצות בוז ועברה יחד, והכרת פניו ענתה בו כי יחשוב בלבו: „הוי זמרי! הוי קין! אני גדלתיך ורוממתיך ואתה פשעת בי ותקם בי למטה רשע! אַך כתר לי זעיר! אותי לא יבלע בכור מות — ולך נכונו ימי חשך!" ובחשבי כי אקרא זאת על חזות פניו, נדמה לי כי אשמע את הדברים האלה יוצאים מפיו ויחרד לבי ויתר ממקומו — ולולא נשענתי על קיר הבית, כי אז נפלתי מתעלף ארצה.

כשעה תמימה ארכה מבוכת לבי. ואחרי כן הדיחו השופטים את יום המשפט על משך שבועים ימים, ואני כאסיר נמלט מבית כלאו, יצאתי מתוך הבית ואל בית אדוני לא שבתי עוד וגם הוא לא שלח לקרא לי; בין כה וכה ואני זה כשלשה ימים לא עבדתי בביתו ולא אדע מה תהי אחרית הדבר? כי ידעתי את אדוני לקנוא ונוקם, ומי יודע עוד את הרעה אשר ימיט עלי?!

הנה אלה הן המכות אשר הכוני עֵינַי ופי! ומה תהי אחריתי ה' אלהים הוא יודע! חכה ידידי למכתבי השני, בו אודיעך דבר ברור מכל אשר יקרה אותי ואת אדוני.

ידידך ואוהבך....

עז.

שלום לך אחי ורעי!

דומִיַת אדוני היתה כדומית הר־שרפה טרם יפתח את לועו להריק לַבַּת אשו! ואני אף כי מראש חזיתי כי הוא לא ינקני בחמתו, בכל זאת לא פללתי כי יטרוף אפו עַד לבלי רַחֵם ויעולל עלי עלילות ברשע אשר ידכאו רוחי עד לבלי הכיל.

כי אחרי צאת ביום ג׳ העבר משפטו לְהֵאָסֵר שלשה ירחים בבית הַסֹּהר, בא אל חדר מלוני אחד מפקידי ביתו בשעה השמינית בערב וישב כשתים שלש שעות בחברתי וידבר אתי טובות וינחמני מיגוני בדברים רכים אשר כשמן ששון היו למחין לבבי המלא רגשי עצב על הרעה אשר מצאתני, ואחרי גלותו את אזני כי שָׂמֵחַ הוא לְאֵיד אדוניו העריץ, וכי מעתה יקוה כי לא יוסף עוד להתעמר בפקידיו כבעבדים נבזים ושפלים, נפרד מעלי באהבה וידידות ויבטיחני לְהַמְצִיא לי בקרוב משמרת פקודה בבית איש אחר לבל יחסר לחמי.

שָׂמֵחַ וטוב לב נשארתי בחדרי ואברך את ה׳ אשר נתן חִנִּי בעיני איש טוב לרחמני ביום צרתי, וָאעלה על ערשי לנום שנתי. אך עוד לא אחזה השנה בשמורות עיני, והנה ידים כְּבֵדות נגעו בדלת חדרי וקול מהלומות חזקות עלה באזני. ובעוד אני עושה כה וכה להעלות נר בביתי, והדלת נפתחה ביד חזקה ושר בית המשפט ושלשה אנשי חיל מזוינים ואחריהם אדוני ואחיו התפרצו אל הבית, ומבלי הרבות אתי דברים, חפשו חפש מְחֻפָּשׂ בכל פנות חדרי וימששו כל כלי, והנה אהה! — לחרדתי ולתמהון לבבי מצאו תחת מטתי בפנה נסתרה טבעת אדוני ועדיי אשתו ומורה שעות יקר צרורים בחרט ושמו ושם משפחתו חרותים עליהם! ומה אֹמַר לך רעי? נפשי יצאה בקרוב אלי ראש השוטרים וישאלני מאין באו כל אלה לידי! אך פתאם זכרתי כי איש מבית אדוני היה זה לא כביר בביתי — וָאָבִין כי הוא הניח את החפצים האלה בפקודת אדוניו בחדרי, למען תמצא ידו להתגולל ולהתנפל עלי ואֹמר זאת אל ראש השוטרים. אך הוא לא שעה אל דברי ויצוה את שוטריו להוליכני ולהושיבני אל בית האסורים.

באתי אל בית האסור כמצות השר על שוטריו — אך לא יותר משני ימים ישבתי בו, כי בעל המלון אשר חדר משכני בביתו יאהבני אהבת נפש, ויתן עלי עֲרֻבָּתוֹ בשלשת אלפים כסף עד אשר יצא משפטי ודיני מאת השופטים, ואני בין כה

וכה הגשתי משפטי אל שופטי השלום ואספר להם במכתב בקשתי שרש דבר נמצא מבלי כחד מכל אשר ידעתי מאומה. מה תהי אחרית הדבר אודיעך אחרי יום המשפט, אם אך לא ישימו אסורים על ידי לשאת עון העלילה.

היה שלום ונודה

לרעך האמלל....

עז.

ידידי היקר!

במשוש נפש ובכל חפץ לבב הנני נכון לבא אליך ליום אשר יעדת לי במכתבך האחרון, כי נעימה לי חברתך מאד וזה כמה חפצתי לבא אליך, אך טרדות שונות עצרוני מעשות דרכי; ועתה כאשר הונח לי מעט מעבודתי הַקָשה, לא יאחרו פעמי עוד מבא אליך כאשר בקשתני. ואתה, ידידי היה נכון לקראת באי ביום החמישי לירח הבא. ואקוה כי תשמח מאד לשמוע מפי את כל המוצאות אותי מאז הפריד המקרה בינינו עד היום, כי חדשות ונצורות אתי הרבה הרבה מאד. פקוד את רעיתך היקרה ובניך הנחמדים בשמי לשלום.

רעך ואוהבך בלב נאמן...

עח.

ידיד יקר ונכבד!

לשמע אזן שמעתיך, ועתה עיני ראתך כלול בהדר כל המדות המצוינות שבני המעלה מצַטְיְנים בהן ולבוש מעיל ישע תלבשת, לחלץ עני מעניו כל עוד לא טבע בים תלאותיו. ואני מה גמול אשיב לך על חסדך ואמתך? אם אמרי אשלם לך תודתי

בשבט סופר אשר אתפוש לפעמים בכפי אין כח בעטי להביע לך כל רחשי לבבי, ואם בנשיקות פי, ידעתי נאמנה כי אם גם תֵאָספנה כל נשיקות אוהבים נאמנים מששת ימי בראשית עד סוף כל הדורות יחד על פי ושפתי, לא תַספקנה להביע לך בהן אף אחת מאלף התודות והברכות אשר ירחש לבי לך, ואם כל אלה ימעטו, לכן יהיו גם דברי תודתי מעטים, כי לך דומיה תהלה; רק אענך דבר ברור על מכתבך הנעים אשר הרנין את לבבי.

דע לך איש יקר ונכבד כי כגשם נדבות בעתו היתה לי בשורתך הנעימה עתה בימי עניי ומרודי, כי זה כשנים אחדות מאז החל המחסור להיות כתושב בביתי, הנני חושב מחשבות לעזוב את עיר מולדתי אשר כעמק עכור היא לאלה אשר על רוחם ולא על מסחרם יחיו, ולמצא לי מעמד באחד המקומות אשר אין בו מות ומשכלת לאנשים כמוני, היינו, כי אוכל למצא בו את מחיתי, אם לא במדה גדושה, למצער — במדה מספקת, ולתת ידים לרוחי ללכת הלאה בדרך אשר יֻעדו היוצר ביום הֻלדי אולי עוד אהיה חבר טוב ומועיל לחברת האדם ע"י כשרונותי אשר חנני ה' במלאכת . . . . . אך לדאבון לבי נבצרה ממני מזמה להוציא את מחשבתי זאת לפֹעלת ידים, כי גויתי אסורה בחבלי עֹני אל ביתי אף כי רוחי יַמריא במרום ולקצות ארץ יביט. והנה בראותי כי שנה על שנה תעבור, חגים ינקופו וחבלי עניי בל יִנָתֵקו, סַבּוֹתי את לבי לְיָאש מכל טובה ואמרתי: לא ראשון אנכי וגם לא אחרון המחכה לטוב ואיננו, אשליך יהבי על המקרה וראיתי מה יעשה ה' עמדי! וכן היה, שסעתי את תקותי בכנפיה והיא על עפר נחתה ותטבע עמי יחד בים תלאותי. אך פתאֹם העירני עתה מכתבך הנעים כמו מחלום נורא ואיקץ לראות את האור אשר הראית לי מרחוק ויקיצו כל חושי מתרדמת המות אשר נסך עליהם קשי־יומי והנני חי שנית ואחוש כי חיים נכונו לי גם בימים יֻצרו. לכן אמרתי אם באתי עד כה, לא אתרפה עוד, אאמיצך במו פי לחלצני מן המצר, כי זה כל ישעי וחפצי להמלט על נפשי מעיר מגורי!

והנה אחרי אשר החלות ידיד יקר להראותני חסדך הגדול באהבתך אותי ובחמלתך עלי, אקוה כי לא תרף ידך ממני גם מן הוא והלאה עד אם תוציאני מעמק הבכא ותעמידני במרחביה כאשר אמרת, כי כבר באה עת לחננה! ומאשר אדע כי קרוב הדבר לודאי לכן אשמיעך בזה מכל אשר אתי ובמה אֶקנה לה׳ נ . . . למען תדע לכלכל דבריך אתו במשפט ולהביא את הדבר לידי גמר. . . . . .

. . . . . . הנה תקותי חזקה כי יתרצה ה׳ נ . . . אל השכר אשר אבקש, ואם כזאת תשמיעני אדוני במכתבך הבא בשמו, או גם הוא יכתוב אלי, הנני נכון לעזוב את עירי ולנסוע לע״ע בגפי לקבל עלי את העבודה וכאשר אעשה שמה את כל הסדרים הדרושים אמשוך גם את ביתי אחרי עוד בחֹרף הזה, והכל על מקומו יבא בשלום.

אם כֹה או כֹה יקרה, אשאר אני ידידך ואוהבך אשר לא ישכח חסדך לנצח . . . . .

עט.

ידיד יקר ונכבד!

הנך מדבר אלי ידידות בדברים בוטים אשר די כח בהם להרגיז רוחי ולהטיל שפק בלבי אם לא היו דברי ומשאלותי עליך למשא. אך מאשר ראיתי ונוכחתי ממכתבך הראשון כי כאוהב נאמן תדאג לשלומי, לכן אחשוב למשפט כי באשר מהיר צדק אתה וחרד על טוב חברך ובהול על הצלחתו במדה נפרזה מאד, לכן לא נזהרת מיסר את רעך ביסורים של אהבה ותזרה פלפלא חריפתא על הדבש אשר הושטת לו בטובך הגדול למען יטעם אל חכו ולא יקיאנו. ועל זאת אודך שנית יקירי, והנני לענותך כי אמנם קבלתי פצעי אוהב נאמן כמוך ומבלי בקש עוד נוספות, הנני נרצה ללכת באשר תנחני בטוב לבבך בדעתי נאמנה כי

איש כמוך אשר נמצאו בו כל המעלות הטובות שמנו חכמים באיש טוב־לבב וְיַשַׁר דרך לא יתעני מדרכי, ואם מצאת נכון לפני להיות.... בבית ה' נ.... בלי שפק ידעת מראש כי טוב הדבר לי אף כי הוא לא ידעני בשם, ואשר על כן לא אוסף לדבר עמך עוד גם על דבר השכר אשר נקבת לי בשמו ואמר לך: „לך בכחך זה להוציאני מאפלה לאורה בעגלא ובזמן קריב!" ועל אדות המחיר אתפשר עמו אחרי אשר יכירני וידע אותי ואת ערכי.

יותר אין לי עתה מה להשמיעך בלתי אם להשיב שנית תודות לך כבעל כל תגמוליך עלי ולחכות למכתבך שבו תבשרני כי נכון ה' נ... לאספני אל ביתו.

יהי מכירך הגביר הנכבד ה' ש... ברוך!

והנני אוהבך הנאמן אשר יודה לך תמיד על חסדך.....

פ.

עלמה כבודה!

יקרת עלמה עדינה בעיני נכבדת, כי כתפוח בעצי היער מצאתיך בין הבנות אשר כֻּרבן הפנו עֹרף לשפת קדשנו והן זונות אחרי מאטפיי הרוססי, לעאָפאָלד האשכנזי, שאַרל הצרפתי וזשאַן־בול האנגלי אשר יִתְנוּ אהבים וישירו עגבים על כל הר וגבעה באשר יָנֻחם רוח יוצרם מרחוק כיד שגעונו הטובה עליו, ומרֹב הגיגן בַּנאהבים ובנעימים האלה, שכורי האהבה והתאוה, ובהליכות דרכם המלא התחתים יצורי מכשול אשר שלח יוצרם המחבר לרגלם, תשכחנה את צור מחצבתן, כי עבריות הֵנה אשר שֹׁערן רוח משחית מעל אדמת מטען שֶׁבה עלו כנטעי נעמנים חוזי אל נותני שפה לנאמנים ונביאי יה נאמי נאום בשפת ירושלים צחה ונעימה אשר לא יערכנה שפת רומי ביקרותיה, ותבזינה ליקהת אָמָן העבריה ולכל רעיון מזהיר אשר הולידו חוזים

וצופים על ברכיה, מבלי דעת כי גם שפת ש ע ק ס פ י ר העמוקה והרחבה מני ים כאל נחשבה לעמת שתים שלש מלים אשר יצאו מפי י ש ע י ה ו החוזה בהתעורר רוחו הנעלה לדבר גבהה בשפת קדשנו. לכן בראותי אותך עלמה כבודה, מדברת צחות בלשון עמנו ושפת ירושלים בפיך בעצם טהרה וזהרה, אחשָבך לאחת השבלים הטובות העולות בעמק רפאים ואמר לך „לכי בכחך זה והיית אחותנו למופת לאלפי רבבה אשר בעטו בעמן ושפתו מקֹצר דעת ומרֹב טובה, וחן ונעימות מעטך עוד יֵצֵאו!"

מחברתך בכלל לא נופלת היא משאר ההעתקות אשר הגישו אלינו סופרינו החדשים בשנים האחרונות האלה ולא יערכוה הספרים החדשים ב"מ ע"ש בבה"א ובמצ—ם אשר הביאו לנו ש—נו בכנפיהם, כי קצוצי כְנף המה ואין כחם להגביה עוף על הררי קֹדש במקום המליצה הטהורה כמוך עלמה כבודה! — אך עד שולמאַן עוד לא באת: כלל גדול הוא בהעתקות עבריות לבלתי התעמר בשפתנו הקדושה למכרה לעם נכרי ולהלבישה על רעיון זר כי תהיה רק כמדו וכשמלתו לעורו מבלי הותר ממנה סרח עודף אשר על אדמת ישראל לא יגיע, כי לא תבצר יד שפת עבר בכל רישה ומחסורה מברא לה צלמי זכר או נקבה ולקרום עליהם עור ולהעלות עליהם גידים ולתת להם רוח חיים לחיות חיי איש אירופי, אזיאַטי, או אמעריקאני, לשעשע בם נפש הקורא כבשאר ילדי הדמיון בשפות החיות, וספרי מאַפו וסמאָלענסקין יתנו עדיהם על זאת ויצדיקו משפטי, כי יצורים חדשים בראו למו הסופרים הנעלים האלה בשפת קדשנו לא שערום כל חכמי לב. ואם כה יגדל כח השפה הקטנה הזאת עד כי לא תבֹש לדבר את השפות המהלכות בשער, הלא חטא יחטאו המעתיקים בעשותם אותה כסות לילדי נכרים ועצמות המחבר שְפו משפת המעתיק? וכזאת ראיתי עלמה נכבדה בהעתקתך! הנך מדברת צחות בשפת קדשנו אך רוח שפת אשכנז נודף ממנה. אות הוא, כי העתקת את הספור מלה במלה משפת המחבר, וכן לא יעשה. קראי ספרי שולמאן וראי והתבונני אם תמצאי שמה איזה רעיון

מתנגד לרוח שפת עבר ? יען מה ? יען כי הוא בלע מראש את דברי המחבר, ואחרי אשר הכו שרשיהם עמוק עמוק בקרב זכרונו, הריקם על הגליון לא כתור מעתיק אשר ישפיק בילדי נכרים, רק כתור מחבר הכותב הגיון לבו על הספר בדיו. לכן קרן אור פניהם וכמהו לא רבו מעתיקים בישראל. אך לא כן היא העתקתך: בה נקל לפגש לפעמים מלות ומשפטים שלמים חסרי טעם אשר לא אספוק כי לא נכחד עצמם גם ממך, רק נאלצת לאחז באשורי המחבר אף כי אין רוח שפת עבר נוחה מהם. גם מבלעדי זאת סגנון לשונך ישן נושן הוא במקומות רבים; ומאד אתפלא כי עלמה צעירה לימים כמוך לא תלך אחרי הבחורים אשר מלאו את השפה מבטאים חדשים מלאים כח עלומים, ותבחרי לנוע על הזקנים אשר על סגנונם כבר אבד כלה מחסר מלים בשעת הדחק ומיתרונן במקום שאין בהן צרך........

.... והנה להראותך עוד דברים כאלה וכאלה אשר יצאו מעטך בשגגה אין עתותי עתה בידי, כי טרוד אני בעבודתי מאד, רק בקצרה אשמיעך כי עוד יש ויש לי רבות להעיר על סגנון לשונך בהעתקתך, ואשר על כן לא איעצך בשום פנים לתתה בדפוס טרם תעברי עליה שנית ברוח משפט. כי אין דבר נקל למחבר בעל כים ממלאכת ההדפסה בימים האלה, אך אין דבר קשה לו מבקרת נמרצה חדרת לב וקרב אחרי הדפוס, כי קשה בקרת כזאת למחבר כמחט בבשר החי ואשרי האיש אשר לא יגע מחט מכאיב כזה בבשרו, ואשה — לא כל שכן!

אחרי הדברים האלה, אל נא תאמרי, תמתי, לעמלך נואש, כי אמנם ברכה בך כאשר אמרתי. אך עליך להוסיף אמץ בעבודת הקדש למצער עוד כחצי שנה, ואז תשאי אלומות ברנה, ודעי כי לולא שאר רוח מצאתי בך על עלמות רבות אשר ידעתי, כי אז אולי יעצתיך להוציא את מחברתך לאור, אך הוא אשר אמרתי יקרת בעיני נכבדת, ועל כן עלי להזהירך כאוהב נאמן לבל תמהרי להציב לך יד בין הגברים ללא עת, כי לכל תכלה יש קץ, עבדי עוד כחצי שנה בכרם שפתנו ותגיעי אל הקץ הזה על נקלה.

ראי עלמה כבודה יעצתיך לטובה. כי על המבקר הנאמן לשפט בלי משא פנים ומקח שחד, ואשר על כן אמר לך כי השם עלמה או אשה לא יכסה על כל שגיאה בחֻקי הלשון. „אין אשה אלה לבנים" „אין חכמה לאשה אלא בפלך" אמרו חכמים לכן אם תחפצנה הנשים להשמיע בחוץ קולן, עליהן להצטַיֵּן בחכמתן ודעתן עוד הרבה יתר מן הגברים, לבל יאמרו הבריות: „ראו נא ראו מה נאמנו דברי הראשונים!"...

ואני תקוה כי תשיבי דברי אל לבך ולא תמהרי להוציא מחברתך על פני חוץ טרם תעברי עליה עוד לא אחת ולא שתים, ועצתי אמונה לך כי תניחי את מלאכת ההעתקה לאחרים, ואַתְּ תבחרי לך את עולם החזיון, לברא נפשות בהלך-נפשך ולברא להן גם ניב שפתים לכלכל דבריהן בהשכל ודעת והאהבה או הקנאה והשנאה תסכסכנה אלה באלה. נסי נא זאת, וראית איך יפל דבר.

ושלום וברכה לך מאת מוקירך ומכבדך כערכך הרם....

תם החלק הראשון.

חלק שני.

גּוֹלֵל אֶבֶן תָּשׁוּב.

ח״י מכתבים משתמשים בערבוביא ע״ד ענין אחד.

א.

רמ״א אל רמ״ד.

בבא אלי מכתבו לא הייתי בביתי ועל כן אֵחרה תשובתי עד היום. עתה אמהר לענותו כי בעוד שלשה שבועות יקבל את המשי אשר דרש ברשימתו, כי ברגע הזה הנני שולח את המחיר לבעלי מסחרי, ותכף בבא הסחורה לידי אמהר לשלחה אל כבודו בנאַכנאהמע כאשר בקש, אך בתנאי קדם ל מ ע ש ה כי ימהר לפדותה תכף בבאה אל עירו. מוקירו ומכבדו....

ב.

רמ״א אל הסוחרים רמ״ג ורמ״ד.

הא לכם אדוני בזה רשימה משני מני המשי הדרושים לי, ואתם הואילו נא לשלחם אלי תכף חבושים וארֻזים בחבילות חזקות בראותכם את האַנווייזונג אשר אשלח לכם על שם סוכני היושב בעירכם.

הנה אחרי כל המסחרים הרבים אשר נסינו עד היום, היה עתה את לבבי לבקש מכם את חצי המשלוח בהקפה אשר בלי שפק לא מנעתם זאת ממני, אך בהשיבי אל לבי כי סחורה מ״וּבֹּה דרושה לי, לכן אמרתי אשלם לכם מחירה במזֻמן למען תתנו לי סחורה ממין המובחר כאשר אהבתי. פנו לכם עם האנווייזונג אל סוכני לשלם לכם כספכם. ידידכם....

ג.

רמ״א אל סוכנו רמ״ז.

הנה שלחתי היום אנ״וו על שמך להסוחרים רמ״ג ורמ״ד על סך.... בלוית רשימה של שני מיני משי, שחור ולבן אשר

ידרוש הסוחר רמ"ד מידי. לכן אעירך כי תביט בשבע עינים על המינים כי יהיו טובים ויפים בלי כל חסרון ומגרעת, כי רמ"ד יְדַקְדֵק עמי תמיד כחוט השערה, ועלי להזהר לבלתי תת לו תאֹנה ברב או במעט כי סוחר תמידי הוא במסחרי והוא מרבה מקנה וקנין עמדי כמעט יותר מכל הסוחרים אשר דבר לי עמהם עד היום.

אחרי אשר תהיה הסחורה צרורה וחתומה ונכונה לְהִשָׁלֵחַ, עשה נא כחכמתך והתאמץ כי יקיפו לי הסוחרים איזה...... רו"כ עד עבור כשני ירחים. תן להם את מחצית הכסף ואמר להם כי יותר אין כעת בידך; ואני ידעתי נאמנה כי הם לא יעצרו את הסחורה אם אך תדע לכלכל דבריך במשפט. הודיעני דבר בכלל ובפרט. ידידך ומכבדך.....

ז.

הסוכן רמ"ז אל רמ"א.

הסחורה עומדת הכן ונכונה להשָלח והיא טובה מאֹד, גם נסיתי דבר אל הסוחרים על דבר ההקפה וכאשר אחזה לי יצלח בידי לפתותם כי יחכו בשלום מחצית הסך בששה שבועות, ולמחרת בבֹּקֶר אקוה כי תְשֻׁלַח הסחורה אל כבודו.

מצב המסחר איננו בתכלית הטוב, כי רבות מהסחורות מונחות בקרן זוית ואין דורש אותן ובין כה וכה ממשמשין ובאים ימי פרעון, ועלי לענות למענו את בית האוצר (באנק) בסך.... אשר לפי החשבון ההֹוֶה עוד יחסרו לו כ.... רו"כ נגד הסך אשר עלי לשלם. אך אקוה כי עד העת ההיא עוד יֵאָצר הסך הזה בשלֵמות ואולי עוד בנוספות, כי לפי דברי הסרסורים סוחרים נכונים לבא הלום בעוד חמשה ימים. מי יתן וכן היה. ידידו ומכבדו......

ח.

רמ"ג ורמ"ד אל רמ"א.

המשי נשלח אל כבודו צרור בשבע חבילות אתמול בבקר.

מסוכנו קבלנו על האנ"וו רק סך .... כי נרצינו לתת לכבודו את חצי הסחורה בהקפה עד תֹּם ששה שבועות, כי בדרשנו את הכסף מיד סוכנו לא נמצא בידו בשלֵמות ויפתנו לחכות לו ב .... רו"כ עד סוף החֹדש הבא מבלי עשות נ"נ על המותר, אף כי אין זה דרכנו לתת סחורות כאלה בהקפה. לכן נעיר את כבודו כי עליו להכין את הכסף ביד סוכנו בעשרים ותשעה לחדש הבא, כי רק ל מ ע נ ו עשינו זאת ובכן עליו לשמור את המועד.

ידידיו ומוקיריו ......

ו.

רמ"א אל רמ"ב.

לפלא מאין כמוהו הוא בעיני כי עוד לא פדה כבודו את המשי אשר שלחתי לו זה כשני שבועות. יאמין לי על דברתי כי אני שלמתי מחירו במזֻמן ולא עלה אף רגע רעיון על לבי כי לא ימהר לפדותו עד היום, בדעתי כי לא נכחד מכבודו כי מינים כאלה לא ינתנו לי בהקפה, ומדוע אֵחַר עד כֹּה מתת את הכסף? הטרם ידע כי אחשבהו לאיש אמונים ואשר על כן לא דרשתי גם דמי קדימה מידו אף הפעם?!

לכן אבקשהו כי תיכף בקבלו את מכתבי י מ ה ר לפדות את המשי למען יְשַׁלם לי כספי ולא אשא מכשול לב ומפח נפש חנם. ותשוקתי חזקה כי כבודו יעשה את המוטל עליו ולא יאלצני לדרוש את הסחורה בחזרה בעת אשר שלחתיה אליו רק על דברתו יען כי רבה אמונתי בו.

ידידו ומוקירו ......

ז.

רמ"ב אל שֻׁתפו רמ"ה.

צרה גוררת צרה ואסון אחד — את משנהו. בשבוע העבר הודעתיך כי עמד N משַׁלֵּם למו את חובו, והיום אודיעך כי משך ה' M את ידו מהמשי אשר דרש מאתנו והוא נאות להפסיד

את כסף הקדימה מקחת אותו מידינו, ובין כֹּה וכה דוחק רמ"א עלי את השעה בפדיון הסחורה ואני לא אדע מה לעשות. לוא עמד עליה השער כביום הַשְּׁלָחָה, כי אז אולי אמצתי כחי לפדותה אף כי אין חפץ בה לה' M כי לא קונה אחד הוא בארץ, אך הנה שני מיני המשי הנשלחים לנו מרמ"א ירדו פתאם עשר מעלות אחֹרנית ואיך אוכל לפדותם בדעתי מראש כי נפסיד על ידם כסף.... רו"כ אחרי הנזק הגדול אשר נשאנו בשבוע העבר? לכן הבה לי עצה מה לעשות ואיך להתנהג את רמ"א, כי לא ידעתי איך אשא עתה פני אליו אחרי כל הרעה אשר הסבותי לו, כי הוא האמין בו וישלח לי את הסחורה מבלי קחת גם דמי קדימה מידי, ואיככה אוכל וראיתי עתה ברעה אשר תמצאנו תחת צדקתו?? מהר ידידי לענותני כי רמ"א לא יַקְמִין במכתבים ואני עוד לא עניתיו אף על אחד.

הנני מחכה לתשובתך בכליון עינים דידך ......

ח.

רמ"ח אל רמ"ב.

גם בשורתך האחרונה על דבר הנאַכנאהמע העציבתני מאד, וכאשר אחזה לי החל המקרה לצחק בנו שנית אחרי נוחו כשנים שלשה ירחים מזעפו; לכן עלינו להחזיק מעמדנו ולעמוד בפניו בכל אשר נוכל פן נתרפה רגע — ואבדנו לעד. ובכן עצתי אמונה לך כי לא תפדה את הסחורה אף אם ירעיש עלינו רמ"א שמים וארץ כי סך.... הון עצום הוא לנו בצוק העתים האלה, ולעשות מעשה במחשבה תחלה כי נניח סך רב כזה על קרן הצבי לא נוכל, בלתי אם נהיה שכורים או משֻׁגעים אשר דעתם מטֹרפת עליהם. לכן חדל לך מחשוב כי רעה עתה משיב לרמ"א תחת צדקתו, וחדל גם מקחת נגעים חדשים לבשרך ואל תפדה את המשי! כי אין צדק במסחר ואין ישר במשא ומתן!! צא וחשוב לאחת אחת את כל הרעות אשר הסבו לנו בעלי בריתנו רק בירח האחרון הזֶה וראה אם בצדק ויֹשר התנהגו ה מ ה

עמנו! מהר"י לא השיב לנו אלפים רו"כ, מהר"ך שלשה ומהר"ם חמשה ואתה שאל נא את פיהם על איזה דין מדיני השלחן ערוך תמכו יתדויתהם כי הורו היתר לעצמם לאכול את כספנו לתאבון ולרחץ בנקיון כפיהם?! הנה האנשים האלה יקנו להם בקרוב פרי עץ הדר וכפות תמרים אשר אין כמהם ליפי, ואל בית אלהים יהלכו ברגש להתנשא בלולביהם ואתרגיהם אשר קנו בעד כספינו על עם ה' ומי יפקוד עליהם עון הגזלה?! ואם כזאת יקרה חדשים לבקרים בעולם המסחר, מדוע נזכה אנחנו את ארחנו מכל בעלי מקנה וקנין עד כי נתאמץ לשמר גם מוצא שפתינו בעת צרה כזאת?! התדמה כי ננחל כבוד על אמץ רוחנו ונקיון כפינו? חלילה! כל אשר נוסיף להחזיק במעוז הישר והצדק, כן יוסיפו בעלי המסחר להבזותנו ולהקטין מדת אמונתנו עד כי נהיה מוכשלים לפניהם באחרונה וכל אוכלינו לא יאשמו. כי עולם המסחר ועולם השקר עולם אחד הוא, והעולם הזה כמנהגו נוהג החזק ידכא את החלש ממנו וצדיק מט לפני רשע! לכן אם חייך חביבים עליך ואינך חפץ לחזור עוד בדמי ימיך על הפתחים ולהשתחות לאגרת נחשת, עליך להחזיק במנהג המקום שאתה חי בו, והוא: להיות תקיף ורשע בכל עת — ותצליח! ובכן אך למותר אחשוב להזהירך שנית לבל תפדה את הסחורה כי בלי שפק תדע גם אתה לבחר בטוב ולא תרע לנפשך בחמלתך על אחרים. ובתקותי כי כה תעשה אשים קנצי למלים, ובקרוב נראה איש את פני רעהו בביתך. ידידך ואוהבך......

ט.

רמ"א אל רמ"ב.

לא אדע שורש דבר נמצא בו כי לא פדה את המשי עד היום! הכזאת יעשה איש אמונים לרעהו? אין מלה בלשוני לתאר לו מחץ לבבי על כל הרעה אשר הסב לי, גם לא אדע דבר מה יענני להצדיק את נפשו על חללו מוצא שפתיו ועל

בגדו באיש מסחרו אשר האמין בו. ימהר נא כבודו לפדות את המשי ואל יאלצני לבא אליו להתראות אתו פנים, כי עתותי אין בידי להרים פעמי אל דרך רחוקה כזאת, גם שכרי מהמסחר לא רב הוא עד כי אוכל להוציא עליו כסף אשר לא ישוב אלי עוד. אולם אם לא אקבל כספי מהיום עד שנים עשר יום, אֶאָלֵץ לבא אליו למרות רצוני ואז ישלם לי גם בעד הוצאות דרכי. אקוה כי כבודו לא יביא את הדבר לכלל מריבה, כי מעודי לא באתי את איש בריב ובכן לא אחפוץ במריבה גם הפעם

דו"ש......

י.

רמ"ח אל רמ"א.

בשובי היום אל ביתי מצאתי את מכתבו על דבר הנאַכנאהמע ביד שֻׁתפי אשר הוא חולה היום, לכן אענה אני לכבודו למענו כי נכונים אנחנו לפדות את המשי אך בתנאי כי יְוַתֵּר לנו סך.... רו"כ מהמחיר אשר שת עליו, כי גם אחרי הַוִּתּוּר הזה, אספוק מאֹד אם לא נפסיד על הקניה כסף רב ואם גם נקבל את המחיר במְזֻמן, לולא הפסדנו בירח הזה כסף כסך ....' כי אז אולי נכנסנו עם כבודו לפנים משורת הדין לכל יראה און ברמ"ב, אך אחרי הנזק אשר נשאנו זה לא כביר קצרה עתה ידנו מפדות. לכן על כבודו לבחר באחת משתי אלה: אם לתת לנו את ההנחה אשר נבקש, או לקבל את הסחורה בחזרה וחצי דמי המשלח יציג על חשבוננו. יבחר נא כבודו כאשר יבחר ויודיעני את תשובתו.

מוקירו ומכבדו......

יא.

רמ"א אל סוכנו רמ"ז.

אין קצה לכל הרעה אשר הסב לי הנבל רמ"ב בימים האלה, כי תחת אשר דמיתי כי לא פדה את המשי רק לפי שעה,

נודעתי עתה אל נכון כי אין נפשו אליה ל ג מ ר י וכי מבקש הוא הנחה בת אלפַּיִם רו"כ אם יפדנו. ואני כאֹבד עצות הנני עתה מבלי דעת מה לעשות ומה לדבר את רמ"ב, כי הוא נאלם דומיה ויריץ דבריו אלי ע"י שֻתפו אשר אין כמוהו בנוכלים חכם להרע ועשה רמיה יחד. לוא ידעתי לפני שלשה שבועות כי אין נפש רמ"ב אל הסחורה כי אז דרשתי אותה בחזרה ולא יראתי רע, אך הוא משך ידו ממנה עתה כאשר כבר ירד מחירה עשר מעלות אחרנית ודורש אין לה, ומה אוכל עשו? לא אדע מה לדבר ואיך להתנהג את רמ"ב כי יפדה את הסחורה בלי הנחה גדולה כזאת! ואתה עוצה נא בחכמת לבך במה אקדם פני הרעה הנשקפת לי ממסחר הזה? לפי דעתי עלי לדרוש הנחה מאת רמ"ג ורמ"ד ביום הפרעון, ואת ההנחה אשר ידרוש רמ"ד ממני מ ע מ ם אשלמנה, כי אותם הן לא יבלע בכור מות אם יותרו לי.... רו"כ אחרי כל העסקים הגדולים אשר נסיתי עמם עד כה! ואם עצתי זאת תישר בעיניך, אז עליך לסבב פני הדבר ביום הַשִּׁלֵם כי יְשַׁלם להם רק סך.... רו"כ נגד שטרות של סך.... אשר יושיטו לך, ואז נוכל עמוד נגד רמ"ב ויצאתי מאת העסק הזה בשלום. אולם אם יש אתך עצה אחרת, מהר והשמיענה כי עלי לדעת תכף מה לדבר את רמ"ב. אחכה לתשובתך בעינים כלות. ידידך......

יב.

הסוכן רמ"ז אל רמ"א.

לא לששון לב היה לי מכתבו על דבר רמ"ב; כי ידעתי נאמנה כי הסוחרים רמ"א ורמ"ד לא יותרו לו אף אגורה ביום השלום, וגם אני לא אוכל להתערב בדבר ולעשות מאומה לטובת כבודו. כי רב לי אם על ידי נתנה לו ארוכה בשלום החוב, ואיך אעיז עתה פני בפני בעלי חובו לבקש מהם גם הנחה? לכן איעצהו אני עצה אחרת, אך עליו לגרש מראש כל רעיון מלבו

לצאת מאת העסק הזה בשלום, כי בלי שפק ידע כבודו את המשל אשר אשא תמיד על שפתי: „אִם תָּנוּס מִפְּנֵי רוֹדְפֶיךָ, אַל תִּדְאַג לְאָבְדַן מְנְעָלֶיךָ!" ואם כזאת יחשוב גם כבודו ולא ידאג לאבדן איזה מאות רו"כ בעת אשר יוכל להציל א לָ פ י ם, הנה יש אתי עצה לחלצהו מן המצר, ישמענה כבודו ויִיטב לו: הלא ידע כי רמ"א לא יְדָעַני פנים אל פנים וכי נעלם ממנו כי דבר לי עם כבודו במקנה וקנין, לכן ישמע נא את אשר אעשה לרמ"ב: אני אבא אל עירו כתור קונה לכל מיני משי ודרשתי מאת הסוחרים כי ימציאו לי שני מינים, שחור ולבן, כאלה אשר שלח כבודו לרמ"ב, ואני אכונן מעשי בערמה כי יֵדַע לרמ"ב תֵּכֶף דבר באי, ובלי שפק יבין כבודו כי ינסה דבר אלי על אודות המשי הנשלח לי בנ"נ, ואז אתאמץ לכלכל דברי בערמה עד אם ימכר לי את המשי נגד איזה מאות רו"כ דמי קדימה אשר אתן לו מאוצר כבודו, ובכן ימהר רמ"ב לפדותו ולכבודו תהיה הרוָחה, כי יקבל את כספו עד קשיטה אחת ולא יוסיף לדאבה עוד. הנה זאת היא עצתי, אשר לפי דעי, אין טובה ממנה, ואם יש לכבודו להוסיף עליה עוד נופך משלו, יודיעני תיכף ואשרתהו באהבה כדרכי

הנני מחכה למענה פיו כאל מלקוש.

מוקירו וידידו לעד.......

יג.

רמ"א אל סוכנו רמ"ז.

דבריך כדברי האורים ועצתך כעצת אחיתפל בשעתו; ובכן אין לי להוסיף על כל אשר יעצתני, רק להעירך כי תעשה מעשיך בהשכל ודעת לבל יכיר רמ"ב כי דבר לאט עמך. כי כל אשר ת ר ב ה להזהר תמצא ידך ל ה מ ע י ט את כסף הקדימה על המשי לבל יגדל נזקי יותר מדַי. אך הנה אחשוב למשפט כי לא עלי להורותך את אשר תעשה, כי איש חכם

אתה ובלי תפונה תדע לכלכל דברים לכל פרטי הערמה ודקדוקיה עד אם יִלָּכד רמ"ב במצודתך. וראה הנה פתחתי לך היום את אצרי והנני מתיר את ידך להוציא ממנו לחפץ תרמיתך עד אלף רו"כ, אך תקותי חזקה כי תצר עינך ברמ"ב לתת לו סך גדול כזה, כי די לנבל כמוהו במחצה, בשליש או ברביע. אולם אם תראה כי אין דרך אחרת לפניך, אז תעשה כיד חכמתך הטובה עליך, ואני לא אבא עמך בטרוניא.

על דבר ההנחה עוד לא נחה דעתי, כי לפי דעי יש לאל ידך להוציא מיד רמ"ג ורמ"ד את הַוִּתּוּר אשר אבקש על נקלה, כי מדוע זה לא ישאו גם המה בהפסדי אחרי כל הֶרֶוַח אשר ראו עד כה על ידי?! ענני מתי תעשה דרכך ומה תחשוב אחרי שקול דעתך על דבר ההנחה. אוהבך הנאמן. . . . .

יד.

רמ"ב אל רמ"א.

לפני שבוע כתב אליו שתפי רמ"ז למעני, ויבקש ממנו הנחה של אלפים רו"כ על הסחורה אשר שלחו אלי בנאַכנאהמע, ואני האמת אגיד לכבודו כי דעתי לא נחה ממכתבו ההוא. כי אני רק אלף חפצתי לבקש, בדעתי כי לא בכבודו האשם רק כי אשר לא מהרתי לפדות את המשי תכף בבאו. וזאת השבותי אל לבי ואצוה על שתפי לכתוב אלף, אך הוא המרה את מצותי ויכתוב אלפַּים. לכן אבא עתה אחריו ואוריד לכבודו אלף רו"כ מההנחה אשר בקש, ותקותי חזקה כי עתה יבא הקץ לכל המריבות והסכסוכים אשר בינינו; כבודו ישליש אלף רו"כ ביד N. N. אשר בעירו, ותכף בקבלי ממנו ידיעה טעלעגראפית כי בא הכסף אל ידו, אמהר לפדות את המשי והכל על מקומו יבא שלום!

יעשה זאת איפוא תכף, ואז יקבל בעוד ימים אחדים את כספו בעד המשי עד קשיטה אחת.

ידידו ומכבדו. . . . . .

טו.

הסוכן רמ"ז אל רמ"א.

הנני עתה בבית רמ"ב וברגע הזה ראיתי בידו מכתב ערוך אל כבודו, ואף כי לא ראיתי את הכתוב בו, בכל זאת אשָער בנפשי כי רמ"ב יבקש הנחה קטנה ממנו על המשי למען עוד יראה רֶוַח על רֶוַח; לכן אזהיר את כבודו לבל יְפֻתה לו. כי העסק כבר נגמר והיום בבקר פדה רמ"ב את המשי וישלם את הכסף עד אגורה אחת. לא אוכל לספר לכבודו בפרוטרוט איך גלכד השועל הזה במצודתי, אך בקצרה אשמיע כי לא נתתי לו אף קשיטה שבורה לדמי קדימה, ואת היותר אודיעהו בשובי בשלום אל ביתי.

והנני ידידו מוקירו ומכבדו ואוהבו בלב נאמן......

טז.

רמ"ג ורמ"ד אל רמ"א.

מכתבו זה יבא אל כבודו ימים אחדים לפני יום השלום לשטרותיו, לכן נבקשו כי יודיעני תכף מי ישלם לנו את הסך המגיע לנו ממנו, כי סוכנו אשר שב זה עתה מדרכו אמר לנו כי עוד לא קבל עד היום כל אַנוויזונג מכבודו על המותר ואנחנו לא נדע מאין יבא כספנו מ י ד ו או מיד כ ב ו ד ו. יודיענו תכף את תשובתו כי נחכה לה בכליון עינים.

קבלנו בימים האלה שלשה מיני משי אשר אין כמהם ליפי ובמחיר מצער מאד, לכן אם יחסרו לכבודו המינים אשר נשלח לו בזה לבחינה, יודיענו והודיענוהו את מחירם האחרון.

ידידיו ומכבדיו.....

יז.

רמ"א אל סוכנו רמ"ז.

קצרו שפתי מהביע לך רגשי תודתי על כל הטוב אשר

עשית עמדי בחכמתך הגדולה והנפלאה אשר חננך ה׳ שכם אחד על כל יודעי טוב משא ומתן, ואני מה גמול אשיב לך בעד חסדיך הנאמנים אשר הפלאת לעשות עמדי בהצילך את כספי מיד חזק ממני?! הן כל הון ביתי לא יספיק אם אחפץ לגמלך כישרך וכר לבבך! כי לא אחת ולא שתים קמת כמלאך מושיע להציל את כספי משני אריות וגם הצלחת להכות את אוכליו אחור ולהציל משניהם טרף בעת אשר לא פללתי לזאת ולא קויתי! שאל ידידי מה אתן לך ואני אמלא שאלתך בכל חפץ לבב, כי כל חפצים לא ישוו באהבה אשר אהבך, ולך נאוה כל יקר על אמן רוחך ונקיון כפיך מאז הכרתיך!

עתה אשאלך ידידי והודיעני במה הצלחת ללכוד את רמ״ב בפח ערמתך עד כי לא דרש גם דמי קדימה מידך? כי מליצה חידות לי דבריך במכתבך הקדם ולולא מפיך שמעתים כי אז לא האמנתי למשמע אזני, כי ידעתי את רמ״ב לאיש קר־רוח אשר דעתו מיושבת עליו ומה ראה לשטות זו? הודיעני זאת ואז ישמח לבב אוהבך......

P. S. יום השלם כבר הגיע לכן הנני מתיר ידיך לשלם לרמ״ג ורמ״ד את המגיע להם ממני ואתה קבל מידם את שטרותי, גם ראה את המשי אשר קבלו זה מקרוב, ואם דרושים הם לחפץ מסחרי, הודיעני זאת וקניתי מידם מינים אחדים. הנ״ל.

יח.

רמ״ז אל רמ״א.

היום סלקתי חובו לרמ״ג ורמ״ד עד קשיטה אחת, ובקרוב אשלח לכבודו חשבון ברור מכל ההוצאות וההכנסות שבמסחרו פה מר״ח ניסן עד היום.

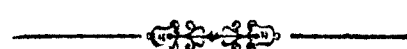
עתה אודיעהו דבר ברור מכל תהלוכותי את רמ״ב למען דעתו איך נפל בשחת רשתי ובמה גברה עליו יד ערמתי. בבאי אל עירו נודעתי אל בעל המלון כתור קונה לכל מיני משי אשר

כל מחיר לא יִיקר בעיניו אם אך ימצָאֵם. והנה כרגע נסַבו עלי המון סרסורים כזבובי בית המטבחים ויוליכוני כל היום מסוחר אחד אל משנהו עד כי כמעט בצקו רגלי מעמל הדרך, ואני ראיתי את כל מיני המשי הנמצאים בידם וכלם ישרו בעיני אף כי נמצאו בהם בלוֵי סחָבות וסמרטוטין אשר אין כמֹהם לרֹעַ. ואצעק בקולי רק הב הב ואני אקנה את כלם! בלי שפק יבין כבודו כי לסוחרים היה היום ההוא יום אורה ושמחה כלפנים בשושן הבירה וכי ברגע אחד יצא הקול בכל העיר ואגפיה כי סר איש סוחר מארץ מרחק ויקנה את כל הסחורות הנמצאות בעיר מבלי הותיר מחוט עד שרוך נעל בכל בתי המרכֹלת! ויהי לעת ערב, והנה סר אלי סרסור אחד דחוף ומבֹהל כאיש מֻרדף על צוארו, אך גם שָׂמֵחַ וטוב לב ובנשימה אחת בשר לי בשורה חדשה, והיא: כי בבית רמ"ב ימצא למעני משי עד סך .... רו"כ ומחר בבֹקר אוכל לראותו. נלחמתי גם יכֹלתי לך — אמרתי אני בלבי — לוא ידעת רמ"ב כי למענך היתה עתה בעירך כל החרדה הזאת בין הסוחרים, כי אז לא עשית אולת כזאת! ואל הסרסור אמרתי: לך הגד לרמ"ב כי חשבתי לעשות דרכי היום בערב אל עיר מושבי אך למענו נרציתי להוָתר בעיר עד למחרת בצהרים למען אקנה מידו את המשי. למחרת בבֹקר בא אלי הסרסור שנית ויבשרני כי הסחורה כבר נמצאה ביד רמ"ב והוא מחכה בכליון עינים לבֹאִי. והנה אף כי ידעתי כי העסק כבר נגמר כחפצו ומעתה דבר אין לי עוד לרמ"ב, בכל זאת אמרתי אסור אל ביתו וראיתי את פני האיש אשר היה כמטרה לחצי ערמתי למען אשמח רגעים אחדים לאידו והוא לא ידע. סרתי אל ביתו בלוית הסרסור אשר כבר העמיק הרחיב את שקו לקבל את משכֻרתו אשר ראה בדמיונו. ואמצא שמה בחדר הראשון בַּבִּיאָה מכתב אשר על המעטפה ראיתי כי הוא נכתב אל כבודו, ואבין כרגע כי במכתב ההוא עוד ינסה לבקש הנחה מכבודו למען יראה רֶוַח על הֶרֶוַח אשר חזה בדמיונו, ואסב את עיני ממנו ואפנה אל רמ"ב אשר קדמני בשלום ויקרבני בכל אותות האהבה, ואחרי

אשר נדברנו כרבע שעה על דבר מצב מסחרים שונים, פתח לפני את אוצרו ויראני את המשי אשר קבלו בבקר מוַעַד־מסלת הברזל, ואני נעניתי לו בראשי על המחיר אשר קצב לי, ואבקשהו כי ירשני לכתוב בביתו מכתב אל שֻתפי שבו אבקשהו לשלוח לי את הכסף הדרוש לקניה הזאת. רמ״ב הושיט לי גליון ודיו ואני כתבתי אז אל כ ב ו ד ו את המכתב אשר הזהירו מתת לו את ההנחה אשר יבקש בהודיעי אותו כי כבר פדה את המשי, כי כמו לבי נבא לי כי הנחה יבקש רמ״ב ממנו. אחרי התמי לכתוב את המכתב, נפרדתי מאת פני רמ״ב באהבה מֻגלה, ואבטיח אותו כי לימים עוד שלשה אסור שנית אל ביתו לשלם לו מחיר המשי. ובטרם בֹקר — ואינני! כי לקחתי את צרור חפָצי מבית מלוני ואשב בעגלה ואסע בלב שמח אל ביתי באמרי לבעל המלון כי בעוד שנים שלשה ימים אסור שנית אל עיר מגורו.

הנה זה הוא ספורי על דבר רמ״ב, ואת יותר הדברים איך התהלכתי את בעלי המסחר ואיך התנהגתי את הסרסורים לבל יכירו כי דבר לאט עמי לא אוכל לפרוט לכבודו על הגליון הזה כי רבות יש לי לספר על אֹדות זאת ועתותי אין עתה בידי לכתוב מגלה עפה כתובה פנים ואחור, כי עלי ללכת עתה אל רמ״ג ורמ״ד לראות את מיני המשי אשר על אֹדותיהם ידבר אלי במכתבו באחרון. ועוד חזון למועד.

ידידו ואוהבו כנפשו . . . . . .

יט.

מר״ח אל רמ״ט.

הכסף בָאַני בעתו ובו ביום נשלחה הסחורה אל כבודו, ולפלא הוא בעיני כי עוד לא קבלה עד היום. אם לא יקבלנה עד יום ו׳ יודיעני זאת, וחקרתי על אֹדותיה דבר מפי המשַׁלֵחַ.

בעוד שני שבועות יבאני מעיר . . . . המשלח האחרון אשר על אדותיו נדברנו בהיותו פֹה. לכן יהי נכון לבא אלי למועד אשר אִיעד לו במכתבי הבא.

את השטרות קבלתי בהיות ידידי N בביתי ובלי שפק יבין כי מסרתים תיכף לידו כבקשתו והוא ישלח לו בקרוב כתב קבלה.

על דבר ה' A לא אוכל להשמיע עוד לכבודו דבר ברור כי מרֹב עמל ועבודה לא יכלתי עוד לחקור דבר על אדותיו מפי מכיריו וכאשר אעשה זאת אמהר להודיעו דבר דבור על אָפניו בעתו. ידידו ומכבדו . . . . . .

כ.

רמ"ט אל רמ"ח.

יום הששי כבר עבר והסחורה עודנה לא באה ! לכן אעירו כי יעשה כאשר הבטיחני ויודיעני מתי תבא אלי הנה, כי סוחרים רבים מחכים לה בכליון עינים ואני אַדְחֵם יום יום „בלך ושוב" אולם אם תאחר באֹה עוד כימים אחדים, יפנו אל סוחרים אחרים והיא תוָתר בידי לאֹרך ימים, כי טובה היא בעתה כאשר ידע גם כבודו. אולם אם יעבר זמנה איננה עוברת עוד לסוחר עד השנה הבאה, ודעת לכבודו נקל את הנזק אשר ביד מקרה כזה להסב לי.

לקנות את הסחורה אשר תבאהו מעיר . . . . לא אוכל להבטיחהו עוד, כי כספי מְפֻזר ומפֹרד היום בכל קצוי ארץ, ובטרם יֵאָצֵר בעת כְּנוס, יוכל בין כֹה וכה למכרה לאיש אחר בכסף מזֻמן בעת אשר אם אחפוץ לקנותה אני אבקש כמעט את החצי ממנה בהקפה. אולם אם יֵאות גם לזאת, הנני נכון לבא אליו ביום כתבו אלי . . . . מה' A קבלתי היום מכתב שני והוא מלא תחנונים על כל גדותיו. לכן ימהר ויודיעני מה יאמרו עליו הבריות, כי אם באמת איש ישר הוא אספחהו אל ביתי ולא יוסיף לדאבה עוד. מוקירו ומכבדו . . . . . .

כא.

מר"ח אל רמ"ט.

יבא אלי בעוד שלשת ימים ויראה את גלומי הצמר אשר קבלתי אתמול מעיר . . . על דבר ההקפה נתפשר כי שטרותיו ככסף הם בעיני, ולוא רבו כמהם באצרי, כי אז שקטתי עתה במכוני ולא נשאתי עוד כעס ומכאובים.

האיש A מהֻלל הוא בפי כל מכיריו לתם דרך ואיש אמונים ואם יחפוץ לאספהו אל ביתו ימהר וימשכהו אחריו פן יקדמנו אחר. ידידו ומכבדו.......

כב.

רמ"ט אל רמ"ח.

לדאבון לבי לא אוכל לבא אליו למועד אשר יעדתי לו, כי אחוש כאב גדול בגרוני והרופאים צוו אותי לשבת בבית כשבוע תמים. לכן אבקשהו כי יעצר את הסחורה בידו אם גם ירבו דורשיה, כי דרושה היא היום למסחרי. ובדבר המחיר הלא נתפשר כפעם בפעם.

יואל נא כבודו בטובו ושאל מאת ה' A כמה דרוש לו מדי חֹדש בחדשו למחיתו, ואם לא יותר מארבעים רו"כ יבקש, ישלחהו אלי ואספתיהו אל ביתי. ידידו ומוקירו.....

כג.

רמ"י אל רמ"ך.

פליאה דעת ממני כי עוד לא השיב לי עד כה את השטרות אשר כבר שלמתי לו את המגיע לו עליהם? — כמעט יום יום הנני דורשם מידו, והוא מלבד אשר לא ישיבם לי עוד לא יענני דבר אף על אחד ממכתבי כמו אדבר אל עצים ואבנים! האמנם

נאה לסוחר נכבד כמהו להלין שטר פרוע בתוך ביתו ולעבור על "אל תשכן באהליך עולה ?!" ומה יאמרו הבריות ? . . . לכן אבקשהו כי אם לא יחפץ למשכני אחריו ולהרבות הוצאות דרכי חנם, כי עתה ימהר נא ויָשֵׁב לי את שטרותי תכף בקבלו את מכתבי זה, כי אני לא אתן בשום אופן שטרותי להתגלגל ביד אחרים בעת אשר אינני חַיָּב לאיש מאומה, וטוב הוא כי ישיבם לידי בשלום!

מוקירו . . . . . .

כד.

רמ"ך אל רמ"י.

למגנת לבי הנני נאלץ להשמיעהו כי השטרות אָבדו מביתי, וזאת היתה גם הנסבה לדומיתי עד היום, כי שַׁתִּי עצות בנפשי במה להגן עליו כי יביאם מוצאָם בפלילים, והנה בראותי כי אבדה כל עצה, אמרתי אודיעהו זאת אולי ימצא הוא תחבולה במה לסַכל עצת הנושה כי יועידהו למשפט בכח השטרות. אל יקצוף ואל יתמרמר עלי יותר מדַי, כי העבר כבר איננו, רק ייעצני מה לעשות ב ע ת י ד, ואני אקבל באהבה את כל אשר יחרוץ עלי כי יודע אני את אשמתי.

ידידו . . . .

כה.

רמ"י אל רמ"ך.

מבלי התקצף עליו ומבלי התקוטט בו על לא השיבו לי את שטרותי תכף בקבלו את הכסף, אמהר להשמיעהו כי תכף בקבלו את מכתבי זה עליו החובה לשלוח לי שטרות בחתימת ידו נגד הסך של השטרות האובדים וגם שטר „שובר" לבטלם כעפרא דארעא. אם יירא לתת שטרותיו ב י ד י, יוכל להשלישם בידי שליש מרצה לשנינו ולהתנות תנאי מפרש כי אם יקום איזה נושה לנגש בי כסף על שטרות כאלה וכאלה, על השליש

למסור בידי את שטרותיו לעשות בהם כרצוני. אם כזאת יעשה וידעתי נאמנה כי איש אמונים הוא וכבדתיו.

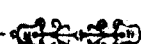
מוקירו ומכבדו . . . . . .

כו.

רמ"ך אל רמ"י.

כמעט חפצתי לקבל באהבה את אשר חרץ עלי ולחתום ידי על גזר דינו, והנה לשמחת לבבי נמצאו השטרות ולא נפקד מהם אף אחד! כי בקרוב משרתי להַשִׂיק בפעם הראשונה את התנור מצא אותם בין המון הגליונות והנְיָרים אשר הוכנו להיות לְבָער על האח המבערת. עתה יקבל נא כבודו את כלם בפעם אחת וסרה מעלי תלונתו! והאמת אגיד לו כי נקוטיתי מאד בפני בגלל המקרה הזה, וזה לו לאות כי נרציתי למלאת את אשר בקש ממני במדת דינו הקשה, בדעתי כי לו הצדקה להטיל עלי כל החומרות שבעולם ואני כי חטאתי עלי החובה לקבלן בסבר פנים יפות; עתה הנני נקי ממנו וממשטרותיו והנני אומר „ברוך שפטרני" בכונה גדולה.

דורש שלומו . . . . .

כז.

רמ"ל אל רמ"ם.

הא לך בזה רשימה מכל מיני הסחורה הדרושים בחנותי ואתה שלחם אלי חבושים וארֻזים בארגז ע"י העגלון אשר יביא לך בעוד שני ימים את מחירם. אם לא יַשְׂפִיק המחיר לפי ערך הסחורה, תקטין את המינים אלה במשקלם ואלה במדתם עד אם ישוה ערכם לערך הכסף הנשלח לך, או תשלח לי את הסחורה בשלֵמות ותציג את כסף העֹדף על חשבוני אם תאמן בי,

ובשבוע הבא אשלם לך. אם כה או כה תנה לי מינים טובים כאשר אהבתי ואז נגסה מסחרים כפעם בפעם.

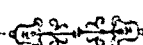
ידידך ומוקירך ......

כח.

רמ"ם אל רמ"ל.

הנה אשלח לך את הסחורה צרורה בארגז כאשר בקשתני. המחיר לא הספיק לערך הסחורה כאשר תראה ברשימתי הרצופה בזה, ואני לא גרעתי מרשימתך מאומה, כי מצאתיך נאמן לפני בכל עת; ובכן עליך לתת לי עוד .... רו"כ בשבוע הבא.

המינים טובים מאד כאשר תראינה עיניך. מכרם וראה ברכה וישמח לב ידידך ואוהבך .....

כט.

רמ"ן אל רמ"ס.

הנך מתימר לסיני ועוקר הרים בהלכות המסחר עד כי תאמר כי כל רז לא אנס לך בהמון גלגליו לדעת משטרם והליכות דרכם ביד איש מזמות ביום קומו להטותם לחפץ תרמיתו ללכד תמימים בערמה — ועתה ראה נא חָריף ובקי את כל הרעה אשר הסבות לי בפתותך אותי לשלוח את הצמר אל N טרם קבלי את השטרות עם ערבותו של M, איש בריתו ובעל מסחרו. כי תחת בא אלי ערְבתו, באני מכתב מה' M כי ידו כבר מסַלקת מה' N ומעתה לא יוסיף עוד תת ערְבתו על שטרותיו בעד כל כֹּפר, ואני בהתבונני היטב בדברי מכתבו, ראיתי כי דבר לאט עמו אשר די כח בו להטיל שפק בלבי אם עוד אשוב אראה את כספי מיד N לעולם. ומה תענה אתה יקירי על דבר כזה?! האמנם תוסיף גם עתה להבטיחני כי הררי זהב וכסף נכונו ממסחר

הזה לי ולזרעי עד עולם ?! אין מלה בלשוני לתאר לך מכשול לבי ומפח נפשי על כל הרעה אשר הסבות לי בחלקת לשונך! ואם תוכל הועל לי, קומה נא ברב עצותיך וחלצני מן המצר ואני אודך במו פי ובפי אמתחתי כי תושיע לי ימינך! אך אפונה מאד אם תוכל לתקון כאשר ידך רב לך להשחית ולקלקל? כי לא נבראו הסרסורים בעולם אלא בשביל עקיצה ונשיכה בבשר בעלי המסחר, וזה דרכם לילך ולהזיק מוכרים וקונים יחדו — אולם אם תושיעני עתה בצר לי ותיעצני איך להציל את כספי מיד N אחשבך ליוצא מן הכלל וכבדתיך כערכך.

והנני מוקירך ודורש שלומך......

ל.

רמ"ם אל רמ"ן.

אף כי לא הסכנתי מעודי להשיב על דברי בוז וחרפות ומה גם על התולים ואמרי נואש, בכל זאת בראותי כי בהול אתה על ממונך עד כי יסיתך לבך לשפוק באמונת N בעת אשר רבה אמונתו על כל סביביו, הנני נאלץ לענותך כי פחדת ללא פחד, וצל גמדים ראית כענקים. האיש N אשר אמונתו קלה בעיניך, הוא איש עשיר ורב אוצרות אשר שם לו בין אילי המסחר לא רק בארצנו, כי אם גם בכל ארץ אשכנז וצרפת שכם אחד על אחינו הסוחרים מוו.... עד פ.... ואך לחרפה היא לו ערבותו של M על שטרותיו. ואתה אל תאמין בדבריו, כי שונא הוא לN מתמול שלשום מאז התעשק עמו על אודות שלשת אלפים רו"כ אשר נשה בו בשטר פרוע ולא עלתה בידו להוציא יֵשׁ מֵאַיִן, ואני מראש לא חפצתי להשמיעך זאת לבל תמשך ידך מהמסחר בראותך כי תקותך מערבותו של M נכזבה, כי ידעתי כי לא יקרך כל רע גַם בלי עֲרֻבָּתוֹ, וכל זאת עשיתי רק לטובתך למען תודני בגלל המסחר הזה כל הימים.

לכן יהי לבך סמוך בטוח כי מחיר הצמר יבא לידך ביום

הנועד בהשטרות, ובין כה וכה תוכל למכרם על ערבותך בבית האֹצר אשר בעירך אם כסף דרוש לך. וביום השלום תראה בעיניך אם יקרך דברי או לא. דו"ש......

לא.

רמ"פ אל רמ"ץ.

את קולו שמעתי מדבר אלי מתוך להבות אש על כי לא השיבותי לו עד כה את שלש מאות הכסף אשר לויתי ממנו. ואני לא ידעתי מה חרון האף הגדול הזה? הן בפה מלא אמר לי כי לא יהיה לי כנושה עד אשר ירחיב ה' את גבולי, והנה עתה כאשר באתי עד מַשבר וכח אין בי לשלם לנושַׁי את אשר לקחתי מהם, והם ינקשו לכל אשר לי, קם גם כבודו עלי לאַיְמני כי יביא את השטרות בערכאות בעת אשר כדי רבע מהקרן שלמתי לו בנשך ותרבית?! לכן אודיעהו מראש כי אם יחפוץ לקבל את כספו, עליו לחכות לי עוד שנים, שלשה ירחים, ואם אַיִן יעשה עם השטרות כחפצו ואני כאשר אבדתי אבדתי.

דו"ש......

לב.

רמ"ץ אל רמ"פ.

נעויתי משמוע מפיו את רֹע מצבו בימים האלה, יאמין לי כבודו כי לוא מצאה ידי כי אז הלויתי לו עתה פי שנים ממכסת הכסף אשר אני נושה בו למען הרחב את גבולו — אך גם עלי עברה כוס הפגעים בימים האלה, כי סַחְרֵי הֶבָּה לרסיסים והמון נושים התנפלו עלי כעלוקות וימצו את דמי האחרון וקוראים רק הב, הב, אך אני לא אתרפה ביום צרתי, וטוב טוב לי לתת את כל אשר לי בכסף ולסלק חובותי מתת עלי חרפה כי יכנוני

בשם „לוה ואינו משלם" ואקוה כי אלהי השמים יהיה בעזרי ולא יתן למוט רגלי ביום אידי — וכמוני יקוה גם כבודו ואז יראה עין בעין כי מכל צרותיו יִוָשֵׁעַ.

מוקירו ואוהבו . . . . . .

לג.

רמ"ק אל רמ"ר.

בשבוע העבר הייתי במאסקווא ודברתי את הסוחר מהר"א על אדותיך, והוא ענני כי לא יוכל למלאת בקשתך טרם תשלח לו את הכסף מחיר הסחורה הדרושה לך במְזֻמָן, כי הוא לא יתן סחורותיו בהקפה אף אם ידע את הקונה לאיש אמונים. ואם תחפוץ לקנות את הסחורה הלא טוב הוא לך כי תפנה אליו מראש פעמים אחדות בכסף מְזֻמָן, כי מלבד אשר תוכל לבטוח כי המשלוח יבא שָׁלֵם אל ידך, הלא תדע כי לא תשלם אף אגורה יתרה על המחיר הקצוב, בעת אשר אם תקנה סחורה כזאת מסוחרים אחרים יונו אותך מראש לא אחת ושתים וגם לא תמצא באחרונה את המינים אשר תבקש. וה' מהר"א הגיד לי כי יש בידך לעשות פה מסחרים אשר ישאו לך פרי ברכה מאה שערים אם אך תאבה להוציא מכיסך כסף . . . . רו"כ ולקנות הכל במְזֻמָן.

תקותי חזקה כי תשמע לעצתי ותשלח את מחיר הסחורה לה' מהר"א במזמן ואז תראה היקרך דברי או לא.

ידידך ואוהבך . . . . . .

לד.

רמ"ר אל רמ"ק.

נסיתי לעשות כאשר יעצתני ואשלח למהר"א סך . . . . רו"כ בבקשה כי ישלח לי במחירו גלומי צמר ממין השחור, והנה

לתמהון לבבי לא קבלתי אף חריט אחד מהמין אשר בקשתי, ובמכתבו אשר ערך אלי יִתַּמָם עמי כמו לא ידע מאומה מדבר החלוף הזה וידרוש ממני עוד סך .... למלאת את החשבון ויבקשני לנסות עסקים אתו כפעם בפעם, מבלי אשר אדע אם בחלום או בהקיץ ידבר עמדי. הנה בפעם הראשונה קניתי סחורה מידו וירמה אותי, ומה יעשה בימים הבאים?! חי נפשי לא אדע מה אעשה עתה בהסחורה הנחלפת, כי אין קונה לה מכל הסוחרים הסרים אל ביתי. וכבר פניתי במכתב גם אל מהר״א ואין קול ואין עונה! עוצה נא אותי מה לעשות, כי אתה הן הבאתני במסחר הזה, ובכן עליך להוציאני ממנו שַׁלֵּם בממוני לבל יתאונן עליך

ידידך ואוהבך .....

לה.

רמ״ק אל רמ״ר.

כמעט לא אאמין למשמע אזני כי ה׳ מהר״א הנודע בעולם המסחר לנושא ונותן באמונה, יעשה פתאם נבלה כזאת לאיש מסחרו אשר עוד בפעם הראשונה ינסה לבא בברית אתו! אין זאת כי נשלחה הסחורה אליך בטעות כאשר כן יקרה לפעמים בבתי מסחר הגדולים מרֹב עבודה במלאכת המשלוח, אך איך נחלף המכתב לא ידעתי.

ברגע הזה הנני כותב מכתב לה׳ מהר״א ושאלתי מפיו שרש דבר נמצא בחלוף הזה, ואתה השקט ידידי במכונך כי לא יקרך חלילה כל רע, כי ידעתי את מהר״א לאיש ישר אשר חלילה לו משלוח ידיו בעולתה כזאת, ועוד תראה בעיניך כי לא שגיתי בהשערתי על דבר החִלוף וסחורתך עוד תבא אליך כלולה בהדרה.

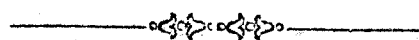
ידידך ואוהבך ......

לו.

מהר"א אל רמ"ר.

לא עניתי לכבודו עד כה על מכתבו, כי נקל לברא שגיאה מִמְצֹא אחרי כן את סִבָּתָהּ. יותר מעשרה ימים חפשתי בכל צרורות המכתבים אשר במסחרי ודרשתי וחקרתי מפי פקידי ועושי מלאכתי לדעת מאין יצאה התקלה במשלוח הסחורות, וזה מצאתי: על הפקיד הממונה על המשלוח, היה לשלוח ביום ההוא עשרים חבילות לארבעה אנשים מערים שונות אשר כבודו בכללם, חמש חמש לאיש, ומאשר בו ביום הייתי טרוד מאד במלאכתי, מסרתי לו גם את ארבעת המכתבים אשר ערכתי עליהם ולאיש איש חשבון סחורתו במכתבו ושמו ושם משפחתו היו רק על המעטפות אשר התעתדו המכתבים לבא אל קִרבן, והנה טעה הפקיד במשלוח המכתבים ויניח את ארבעתם במעטפות אשר לא נועדו אליהם, ומשבא לכלל טעות במשלוח המכתבים, טעה גם במשלַחַת הסחורות כי שלָחָן על פי כְּתֹבֶת האגרות ובכן קבל גם הוא סחורה אשר לא דרש ממני.

בפעם הראשונה בימי חיי יקרני מקרה כזה, ולא על כסף המשלוח ידאב לבי כי אם על המקרה עצמו אשר די כח בו לדסב נזק לכלכם! אך הנעשה אין להשיב. בעוד ימים אחדים יקבל את סחורתו, וזאת אשר בידו יוֹאֶל בטובו לשלוח על שם האיש אשר אודיעהו במכתבי השני. ולב כבודו יהי סמוך בטוח כי מעתה לא יקרונו עוד מקרים זרים כאלה. ידידו . .

לז.

רמ"ש אל רמ"ת.

(מכתב בסגנון כזה נשלח פה אל סוחר אחד.)

לפלא הוא בעיני כי עוד לא השיב לי את שבעת השקים אשר בם קנה את הצמר מידי. הכזאת יעשה איש אמונים ככבודו לרעהו?! עתה הנני רואה כי פסו אמונים מסוחרי ליטא ואין

אמת וצדק בכל עסקיהם ומשלח ידם. כי גם בו, אשר חשבתיו תמיד לנושא ונותן באמונה ראיתי שערוריה, כי מלבד אשר לא השיב לי את הכסף למועד אשר יעד לי, עוד לא ישב לי היום גם את השקים או את מחירם. לכן אעירהו כי לא נאה ולא יאה לסוחר המתימר לאיש ישר לעשות כזאת לבעלי מסחרו, והנני מזהירו כי אם לא יבאני מחיר השקים או השקים עצמם עד עשרה ימים מיום שלחי אליו את מכתבי זה, הנני נכון לפנות במכתב אל הרב אשר בעירו ואספר לו את כל דבר הנבלה אשר עשה לי איש סוחר המתימר לאיש אמונים וְיַשַׁר לבב, וראיתי מה יענה כבודו אז בשאל אותו הרב שרש דבר הנבלה הזאת! וטוב טוב לו כי ישב לי את שלי בשלום דו״ש......

לח.

בן רמ״ת אל רמ״ש.

(והמכתב הזה נכתב ממני למענה).

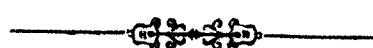
כאשר אחזה לי עשירים סוחרי וואָל... בחרופים וגדופים כנשים העוסקות בפרקמטיא ביום השוק, כי לולא זאת לא הרהיב עֹז בנפשו לחרף את אבי על לא חמס בכפו, ורק מפי איש וואָ.... אשמע היום כי פסו אמונים מסוחרי ל י ט א! הנה כבודו אחז את החבל בשני הקצֺות, מצד אחד יְחָרֵף את אבי, ומצד השני יתהולל עליו באימים כי יודיע את עונו להרב בעירנו. אל אלהים ה׳! הכלה אתה עושה את סוחרי ב....?! חוסה נא רחם נא על צאן מרעיתך והצילם מבעלי דין קשים כרמ״ש וחבריו הוואָ.... כי לפני חמתם מי יעמוד?! — הנה אכתוב את הדברים האלה ועלי ירעד בידי וינוד כנוד הקנה במים; כי מי זה לא יחרד מאימת הדין? אל נא באפו ידיד יקר! יחום נא, ירחם נא על אבי ואל ימתח עליו מדת דינו הקשה, כי בעל אשה ובנים הוא, ולא נאה ולא יאה לתלמיד חכם מק״ק וו.... בוואָ.... לקום ולטור כנחש! כי עם ישראל כלם

צדיקים ואפילו החוטאים והפושעים שבהם מלאים מצות כרמון, ואיך ישרוף אפו עד לבלי רחם ויאמר להודיע להרב בב.... את עון אבי למען החרימו חלילה מקהל ישראל ולהושיבו בפנת הַקְּוֻנָּה ערֹם ויחף על הארץ לקבל נזיפה ושמש הב"ד ימטיר לו ל"ד מלקות ברצועת עגלה שלישיה או איל משֻׁלש ר"ל ?! — מעשה כזה נאה להֵעָשות רק בק"ק וו.... וסביבותיה, אך לא ב ל י ט א חלילה, כי רֹב יושביה אסטניסים המה, ואם תגע חלילה מכת הרצועה הראשונה בבשרם יתגלגל ח"ו חוב על הבד"צ לפני מלכותא דארעא, אשר לא בעור בהמה דקה רק ברצועה כפולת שמֹנה מעור אחד של בהמה גסה יעשו מלאכיה את מלאכתם על בשר הפושע, ומי יאשם בדבר הזה אם לא כבודו הרם ?!

אקוה כי לא יוסיף לשפוך עזוז אפו עוד; כי הן מבני ישראל ה ר ח מ נ י ם הוא ובלי ספק ברֹגז רחם יזכֹר, ובשביל שבעה שקים בָלים ומטֻלאים כנעלי הגבעונים, לא יביא ח"ו תקלה על אחיו בני ישראל! ומה גם כי השקים עם נקביהם וחוריהם ועם תרי"ג הסמרטוטין התלוים בם ישובו לידו בקרוב ?! כי איך יעצרם עתה אבי בידו בשמעו את גזר דינו הקשה אשר גזר עליו איש ווא.... ביום אפו ?!

את גזר דינו שלחתי אל אבי, ובלי שפק ימהר לבא אליו כעל כנפי נשרים להתרפס ולבקש מחילה ממנו על עונותיו; ואני תקוה כי ירבה כבודו בטובו הגדול לסלוח; כי במקום שאתה מוצא גדולתו של אדם שם אתה מוצא גם את ענותנותו וצדקתו.

ושלום לו מאת מכבדו כערכו......

לט.

מהר"א אל מהר"ב.

נקל לדלות פנינים מן הים מהוציא טפה אחת דיו מפי עטך! כמעט לא אדע ספֹרות לכל המכתבים אשר הריצותי אליך בירח

האחרון הזה ואתה לא כבדתני במענה אף על אחד, מבלי דעתי שרש דבר נמצא בך כי נאלמת פתאם דומיה.

והנה אף כי כבר גמרתי אמר לחשות גם אני ולחכות ליום השלום ולראות מה תענה אז .... בכל זאת התאפק בל אוכל מהזהירך מן הרעה הנשקפת לך, כי קשי ערפך ודומיתך הארוכה והממשכה הפכו את לבי לאבן לבלי רחם אותך ביום דין; ובלי שפק תבין כי לא רק את אלף הכסף אשר לקחת מידי אנוש כי אם גם את האלפים אשר ערבת בעד רעך מהר"ג בהיותכם בביתי, כי גם הוא כמוך נאלם פתאם דומיה, ולא יענני דבר על כל מכתבי אשר אריץ אליו יום יום; וזה לי לאות כי יאמר להתכחש לנשיי כאשר עשה לפנים בלייפציג. לכן הכון והכן אתה לקראתי! כי עליך למנות את החסרון הזה מכיסך בעוד שני שבועות וחצי, ואני אודיעך מראש כי לא אחכה אף רגע בשלום החוב מיום המגבל בהשטרות; כי טוב אנכי לטובים, אך לרעים — אין רע ממני.

לבבי סמוך בטוח כי תכין את הכסף ולא תחכה עד אשר תאחז במשפט ידי, למען אקח את כספי מן המוכן ולא אאלץ לנוע על המטלטלים וכלי הבית אשר אז תשא נזק שבעתים, ובהפסדך לא חפצתי גם אני.

מוקירך כערכך ......

מ.

מהר"ב אל מהר"א.

כאיש מדבר בצדקה תדבר אלי במכתבך, כי תחס על מטלטלי וכלי ביתי וכטוב לבבך לא תחפוץ לראות בהפסדי ולעמוד על דמי בשעת דחקי ואשר על כן תצוני להכין את הכסף ביום המגבל לבל תאלץ חלילה לעבור על מדותיך ולקפץ באף רחמיך עת תאחז במשפט ידך .... לכן אודך יקירי על טוב לבבך ואמר לך: „לך בכחך זה כי לך יאתה!" כי אמנם רחום אתה

ורחמים אתך וברחמים כאלה יושיעך ה׳! אולם טרם אצא מאת פניך ובטרם הבטיחי אותך להשיב לך כספך ליום המגבל, לא אפרד מעליך בלי דבר הלכה, ואתה קבלנו ותברכני נפשך כל הימים. הנה כאשר התבוננתי בדברי מכתבך הנוצצים כספירים, הכרתי כי מחלת מ״ח עזה הכתה שרשיה עמוק בְקֶרב חושיך וכאש לא נֻפח תלהט את רגשות נפשך עד כי יעלה חֱמה בפיך לדבר זרות ותהפוכות כגבר עבָרו יין, ובדעתי את המחלה הנוראה הזאת כי תוריד את האדם פלאים ותושיבהו ברבות הימים את משֻגעים לכסא; לכן באהבתי אותך ובחמלתי עליך איעצך כי בכסף אשר אשיב לך בקרוב תסע בערי א י ר ו פ א הגדולות לדרוש ברופאים על דבר מחלתך. שם יצקו מים קרים על ראשך ורחצו את בשרך באמבטאות להסיר שגעונך מעליך, ושם תבא גם באנשים ולמדת פרקים אחדים בהלכות דרך ארץ לדעת איך להתהלך את אנשי מסחרך בימים הבאים, אז יֵהָפך לך לב אחר ושבת ורפא לך כחפץ מוקירך כערכך......

S. P. קרא נא את מכתב מרה״ג הרצוף בזה וראה אם יתכחש לנושיו או לא. הנ״ל....

מא.

מהר״ג אל מהר״א.

חלילה לי מקצוף עליך ומגער בך על כנותך אותי בשם „לוה ואינו משלם״ במכתבך לה׳ מהר״ב; כי ידעתי אותך מכבר כי חננך ה׳ בלב רַגָז ובלשון למודים לחָרף ולגדף את כל הקרוב אליך; גם ידעתי נאמנה כי נכון אתה להקריב קרבן כסף פי שנים מסך.... אם אך תדע כי תמצא ע״ז שעת הכשר להתנפל על איש בחרופים וגדופים; כי זלזוליך יקרים לך מכספך וקלון חברך חביב עליך מכבודך אשר תרדפהו והוא בורח ממך. אולם כשאני לעצמי, צרה עיני בך מתת לך פתחון פה לחרופים וגדופים, ועל כן אמהר להודיעך כי עוד טרם תאחז

במשפט ידך, תאחז באלפים הכסף אשר תגש בי, ואתה בקש לך איש אחר תחתי למסור בידו את הכסף המושב, לבל יעבור לך יום אחד מבלי עבודת פה בחרופים ודברי ריבות. ואלהים ישלח את מלאכו לפניך שיהי נאה לך ואתה — לו, ואז ישמח לבב.

מוקירך כערכך ......

מב.

מהר"א אל מהר"ב ומהר"ג.

רוח אחד לשניכם כי הנכם מחרפים אותי בסגנון אחד ומשתמשים במבטאים קשים כגידים היוצאים מעט אחד.... לכן אענה הפעם את שניכם במכתב אחד! דעו כי לא בצדק וישר אתם מתנפלים עלי! שובו והפכו בדברי מכתבי וראו והתבוננו איפה חרפתכם וגדפתיכם? הלא רק את כספי דרשתי מידכם, את כספי אשר רכשתי בזעת אפי ובעמל כפי! והאמנם זה הוא כל עון חטאתי כי בהול אני על ממוני?! לא אדע איזה שטן הסיתכם בי לחָרפני ולגַדפני כאחד הריקים ולטפול חטאתכם זאת עלי?! אין זאת כי אם רוח רמ"א איש מצותי מדבר מתוך גרונכם! השטן הזה בלע כתנין כל טובי וירחץ הליכו בדמי יותר משנה תמימה, ואחרי אשר אֲכָלַנִי הֲמָמַנִי, עוד יתנכל לשית איבה ביני ובין אנשי מסחרי למען הרחיקם מעלי?! סלחתי לכם אחי על חרפכם אותי ולא במשפט, כי ידעתי נאמנה כי לא מלבכם הוצאתם מלים, וגם זה דרכי מעולם להיות מן הנעלבים ואינם עולבים. אולם להנבל רמ"א אשמר אפי לעת מצא וביום פקדי ופקדתי.

מוקירכם ......

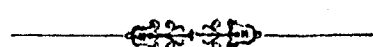
מג.

מהר"ב ומהר"ג אל מהר"א.

הא לך בזה את כספך אשר חַיַבנו לך בנכיון שלש מאות רו"כ אשר נָתַנוּ בשבוע העבר לסוכנך על האַנווייזונג אשר הביא

לנו ממך. הנך מוסיף חטא על פשע לחשוד בכשרים בעת אשר די והותר היה מכתבך להדתיח את דמנו כסיר נפוח מבלי הצטָרך לאיש בינַים לשית על קצפנו נוספות, וזה לנו לאות כי לא ראית בעיניך את אשר הוצאת מעטך לכן נחשוב זאת לך לשגגה ונסלח לך.

שלח לנו תכף את שטרותינו בחזרה והיינו נקיים איש מאחיו. מוקירך . . . . . .

מד.

מהר"ד אל מהר"ז.

את הסחורה קבלתי זה עתה מחצר מסלת הברזל, ומה השתוממתי בפתחי את החבילות ובמצאי שמה מטפחות בלויות ונפסדות מלאות נקבים נקבים ככברה! הן לא בפעם הראשונה אבא במסחרים את כבודו, ואיך עשה לי עתה רעה גדולה כזאת?! האמצא קונים על סחורה בלה ונשחתה אשר כבר היתה למסוס נוסס מוקן? לא אדע במה יוכל להצטדק לפני על כל הרעה אשר הסב לי? הלא ישמו ישרים על נבלה כזאת! האמנם ידמה כי מצא נער קטן להתעלל בו? יחליף נא תכף את המינים באחרים; ואם אַיִן אריע עליו כעל גנב ותוָדע חרפתו בקהל!

מה.

מהר"ז אל מהר"ד.

מבלי שית לב לכל השקוצים אשר השליך עלי במכתבו לכנותני בשם גנב הנאה יותר למי שאמרו, אענהו בקצרה כי אמנם נתחלפה הסחורה באחרת. אך לא באשמתי כי אם באשמת המשלח אשר דמה, כי החבילות הירוקות ערוכות אליו והלבנות — לסוחר אחד בעיר . . . . ויהפוך את סדר המשלוח, ובכן יצא

לנו עתה החלוף הזה! ימהר וישלח את הסחורה להסוחר N N ב.... ויקבל את הממפחות אשר קנה ואת דמי המשלוח אשלח לו אחרי קבלי ממנו את החשבון.

מוקירו כערכו......

מו.

מהר"ח אל מהר"ט.

זה כעשרה ימים הנני דורש ממך יום יום את השטרות אשר אשר עזבתי בידך לפני הפרדי מעליך, ואתה תשמע דברי ולא תענני כמו אקרא אל עצים ואבנים! ובין כה וכה לא אוכל לערוך עליהם מחאה אולי אוציל את כספי מיד רב"א אשר הוא עתה בעירי. והנה אף כי כבר גמרתי בדעתי לבא אליך ולדרשם מידך בפה תחת אשר לא תענני בכתב, בכל זאת אערוך אליך את מכתבי זה אולי תהי השעה הזאת שעת רחמים מלפניך להשיב לי את השטרות מבלי הרבות עוד פצעי לבבי חנם, כי אם לא תמצא ידי לגבות את נשיי מה' רב"א בכח השטרות הלא אוכל לעצרהו למצער מדרכו עד תתו לי ערב אחר עליהם. אך אם יהיו בידך הן לא אוכל לעשות מאומה, ולמה תעשה לי רעה גדולה כזאת?

אקוה כי תמלא הפעם בקשתי תכף בקבלך מכתבי זה.

ידידך......

מז.

מהר"ט אל מהר"ח.

הנני משיב לך בזה את השטרות עד אחד, ואתה אל תתפלא כי לא באו לידך עד כה, כי יותר משני שבועות לא הייתי בביתי, ובלעדי לא ירים איש את ידיו ורגליו בכל המסחר כאשר ידעת גם אתה. ועל דבר ה' רב"א אגיד לך כי לפי דעתי לא תוכל להציל כספך מידו אף אם שטרות כמהם וכמהם יהיו עליו בידך.

כי הוא כבר פשט טלפיו לכל הנושים שבעירו וידם קצרה מנגוע בהונו אף כמלא השערה, כי נכסיו כתובים בספר מקנה לאשתו ומסורים בידה מקדם קדמתה כדרך שיעשו רֹב סוחרי ארצנו לפני יום הפרעון וְהַמַשְׁבֵּר, והיא כשאול לא תקיא עוד את בלעה אם גם אלף שטרות תושיט על אשה. לכן עצתי אמונה לך כי תרף ידך ממנו בעת הזאת, כי הוא יפול בידך בלי משים ואז ישלם לך את כספך בנשך ותרבית ככל אשר תשית עליו ובלי שפק תבין אל מה ירזמון מלי.... אך אולי לא תבינם עתה, תבינם בימים הבאים, כי סוף סוף תציל כספך גם עם הנשך, אך חכה ואל תדחק את השעה, כי אין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום. והנני ידידך ואוהבך..

מח.

מהר״י אל מהר״ח.

כמעט נלאיתי נשוא קשי ערפך, ואם תוסיף להכעיסני אֵאָלֵץ לערוך מַחָאָה על השטרות למרות רצוני, כי לא אחת ושתים נדברנו כי עד העשירי לירח הששי ישַׁלם לי כספי, ואם אני חכיתי לך עד כֹּה, הלא נכנסתי עמך לפנים משורת הדין בדעתי כי צר כחך לשלם בצוק העתים האלה סך עצום כחמשת אלפים רו״כ בפעם אחת ובזמן קצר כזה, והנה עתה כאשר כבר עברו יותר משני ירחים על יום הַשִׁלֵם עוד לא תחפוץ להשיב לי כספי גם למקוטעין?! לכן דע כי אני לא אסור מדברי ימין או שמאל, ואם עוד תוסיף לתת לי כתף סוררת הנני נכון להביא את השטרות בערכאות ונראה איך יפול דבר! ראה הזהרתיך ואתה דע לך. דו״ש......

מט.

מהר״ך אל מהר״י.

הנך חושב כי כבר נלחמת ותוכל לי ואני אמר לך כי שגית! נסה נא להביא את השטרות בערכאות ואז תראה בעיניך אם

תקבל מכל כספך אף אגורה. כי אני כבר שלמתי לך את הקרן בנשך ותרבית ובכן אין לך עוד כל צדקה לדחוק עלי את השעה, ואם כזאת תעשה אז לי המשפט לבלתי תת לך אגורה — אך לא כן אם תוסיף לחכות לי כשנים שלשה ירחים, כי אז אתאמץ בכל כחי לפדות את שטרותי מידך; כי עד העת ההיא אקוה כי תבא רוח חיה באופני מסחרי אשר הֻכה עתה לרסיסים. ובכן אוכל לשלם לך את נשיך ולקבל שטרותי מידך.

ראה הנה שני דרכים לפניך: אם לבא עלי בעקיפין ולבלתי קבל אף קשיטה, או לחכות כשנים שלשה ירחים ולשוב ולראות את הכסף עד האגורה האחרונה, ואתה בחר לך את אשר תישר בעיניך והודיעני את תשובתך. דו"ש......

נ.

מהר"י אל מהר"ד.

ראה הנה נשאתי פניך גם הפעם, והנני נכון לחכות לך לך בשלום החוב עוד כשני ירחים, אף כי מתנגד הדבר לחקי המסחר, כי אין דרכי להתעשק עם אנשים ומיום הייתי לסוחר עוד לא נסיתי לבא את איש בריב על דבר חוב אשר יאחר יום פרעונו. — אך תתאמץ נא ידידי להשיב לי את כספי למועד אשר יעדת לי במכתבך הקֹדם, כי בלי שפק תדע כי לא איש אוצרות הנני היום וחמשת אלפים רו"כ הון עצום הוא ועד מתי עוד תדחני מיום אל ומירח אחד אל משנהו?! אקוה כי תשיב לי את נשיי למועד ההוא, כי אני במדת הרחמים אתנהג עמך ובכן גם עליך לשלם לי מדה כנגד מדה למען אשאר ידידך ואוהבך......

נא.

מהר"ל אל מהר"ם.

שלשת מכתביך באוני כלם בפעם אחת, ואף כי ארוכים המה כגלות, בכל זאת דבר מסחר בכל אלה לא מצאתי! זה

פעמים אין מספר השמעתיך בפה ובכתב כי לא אכיר את רמ״ב לפשרן לי, ואף אם שבע יקום עלי בהמון דבריו להראותני את האשר הצפון בהגמר, לא אבה ולא אשמע לו בדעתי כי הוא נוטה בסתר אחרי רמ״ג אשר עִוֵּר את עיניו בשחד למען הגות אותי מן המסלה — ואתה כמו לא תקרא את דברי תבא אלי כפעם בפעם להצדיק את רמ״ב ודבר מהליכות המסחר לא תשמיעני כמו זר נחשבת לו עד היום הזה. לכן דע כי אני לא אסור אף כמלא השערה מכל אשר השמעתיך על דבר רמ״ג והוא: כי אם יוסיף להקשות את ערפו לבלתי פדות את הסחורה ולא יתפשר עם סוכני על דבר המשי, הנני נכון לערוך מחאה על השטרות וראיתי מה יענה אז, ואך שחוק יעשה לי רמ״ב בנסותו לבקש רחמים על רמ״ג כי עין בעין אראה כי התמכר בידו לדבר כחפצו אף כי יתן שמו לגדופים בכל מכתביו, כי כך היא דרכה של ערמה להתחפש לרֹב ארב לאיש אשר תחפוץ בטובתו בעיני איש מצותו למען תפוש אותו בלבו.... ובכן אך לשוא תנסה גם אתה להפריע מנוחתי על דבר רמ״ב כי לא קל דעת אנכי כמוך לנוד כנוד הקנה במים לרוח פי מחליק לשון, וטוב טוב עשית לוא דברת עמי על דבר המסחר והודעתני אם כבר נמכרה הסחורה ואם חפץ לך באחרת מהכביר אלי מלים לבלי הועיל, כי לא נער קטן אנכי עוד ואדע איך להתהלך את אנשי ריבי מבלי בקש עצות מפיך ומפי רמ״ב. ומדוע זה לא תודיעני מאומה מה קרה להמסחר ואיך הוא מתנהל בידך מיום הפרדך מעלי?! הטרם תדע כי בך שַׁתִּי מבטחי ביום הגמר כי תשמור את כספי מכל משמר לבל יקרה כל רע לשנינו?! אקוה כי לא תוסיף עוד מעתה להתעבר על ריב לא לך, רק תוסיף און ועצמה לנהל את המסחר ביד חרוצים תחת אשר הוא מתנהג עתה בידך בכבדות מאין כמֹהָ.

ענני תכף על מכתבי בדבר המסחר, אך בדברים על דבר רמ״ב ורמ״ג אל עוד תלאני, כי מדי דברך בם לא אענך על מכתביך מאומה.

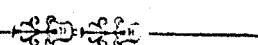
דו״ש......

נב.

מהר"ם אל מהר"ל.

הנך מדבר אלי כאחד המוכיחים בשער, ואני לא אדע למי נאה יותר להטיף מוסר לי אשר שלום אבקש או לך אשר פיך למהלומות יקרא?! הנני רואה כי הנך בוטח בשטרותיו של רמ"ג כבמבצר משגב, ואני אמר לך כי בוטח אתה על שקר, כי שטרותיו כמשענת קנה רצוץ המה ומי יודע אם לא יבאו אל כפך ונקבוה אם אך ידע רמ"ג לכלכל דברו לפני השופטים במשפט.... ובכן עצתי אמונה לך כי תקבל עצתי אשר יעצתיך במכתבי הקודמים על דבר רמ"ג, כי עין בעין אני רואה את הרעה אשר בידו להמיט עליך עת תאחז במשפט ידך, ועת היא עתה לך לחלץ מצרה נפשך. אולם אם עוד תוסיף לבטוח על שקר ולדמות כי אני ורמ"ב כורים שוחה לך תנחם באחרונה בעת אשר תקצר ידך מהושיע לך, וזכרתני ביום אידך כי אני הזהרתיך ואתה לא נזהרת. ראה העידותי בך היום!

אם לא הודעתיך עד היום דבר משלום המסחר, אות הוא לך כי כל חדשה לא נהיתה בו מיום הפרדי מעליך, ואך לשוא תתאונן עלי כי כמו זר נחשבתי לכל העסק, כי אני הקדשתי כל כחי ואוני להרחיב צעדיו בכל אשר תמצא ידי ואם לא מסתעיא מלתא לא בי האשם בלתי אם במקרי הימים האלה אשר יצאו לצחק בבעלי המסחר ולהשפילם עד עפר בעצם יום גאונם. אך אקוה כי לא יארכו ימי הרעה וימים טובים מאלה יבאו בקרוב, ואז אודיעך הכל. דו"ש......

נג.

מהר"ן אל מהר"ם.

בעוד שני ימים אבא אליך כאשר הבטחתיך, ואתה חכה לבאי בבית מסלת הברזל בשעה השמינית בערב כי גר אנכי בעירד ולא ידעתי לפנות ימין או שמאל.

בין כה וכה הואל נא בטובך לסדר את כל מיני הסחורה הדרושים לי, בסדר נכון, לבל אאלץ להתמהמה בביתך יותר משש שעות, כי עלי לנסוע למאסקווא בדבר נחוץ אשר אולי תדענו גם אתה, ואם תעצרני מדרכי יצא שכרי בהפסדי. חכה לבאי, כי אני בא אבא.

ידידך ואוהבך......

נד.

מהר״ם אל מהר״ן.

חכיתי אתמול בערב לבאך ולדאבון לבי בקשתיך בכל העגלות ולא מצאתיך, ולפלא הוא בעיני כי לא שמרת מוצא שפתיך ותטריחני ללכת מהלך שתי שעות מבלי שית לב כי עתותי מכורות לאליל המסחר אשר יצוני לשבת בית מבלי נשוא פנים גם למכחרי אוהבי ומיודעי.

הודיעני עד מהרה שרש דבר נמצא בך, כי לבי חרד מאד אם לא קרך אסון חלילה, כי ידעתי עד כמה נחוץ היה לך דרכך למאסקווא, ואם לא נסעת, הלא דבר הוא! הוציאני תכף ממבוכתי והודיעני דבר ברור מכל אשר אתך.

ידידך......

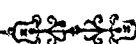
נה.

מהר״ן אל מהר״ם.

לשוא פחדת כי לא קרני כל רע חלילה, ונהפוך הוא: בהיותי נכון לדרך באני מכתב ממאסקווא כי הצליח חפצי ביד סוכני להציל שלשת אלפים מיד הבורח אשר אמר לפשוט לי את טלפיו, כי תָפשו סוכני על גבול הארץ לפני צאתו חוץ לתחום הפוטר מתשלומים כנהוג.... ובלי שפק תבין מה רבתה שמחתי אחרי שמעי בשורה כזאת! והיא היתה גם הנסבה ללא באי אליך למועד אשר יעדתי לך. ותקותי חזקה כי אחרי הִוָדעך את הנסבה אשר עצרתני תסלח לי על הטריחי אותך

חנם ולא תשת עלי חטאת אם אבקשך שנית לחכות לי ביום השלישי בערב בחצר מסלת הברזל, כי בא יבא אליך.

ידידך ואוהבך הנאמן....

תִּשְׁעָה מִכְתָּבִים בּוֹדְדִים.

כו.

נוראות נפלאתי כי עוד לא השיב לי את המגיע ממנו בעד העורות עד היום. הלא איש ישר הוא ונושא ונותן באמונה לפי דברת רבים ומדוע יראני אות להפך? הנה הבטיחני כי תכף בשובו בשלום אל ביתו ימהר להשיב לי כספי ומדוע לא ימלא אחרי דבריו? האמנם ידמה כי העשירני עשר רב בקנותו מידי עורות ביד אלף רו"כ? יֵדע נא כבודו כי קניה כזאת לא דבר יקר הוא במסחרי, ובכל זאת לא אשא מכשול לב ומפח נפש מאת הקונים, על דבר הכסף כמו מכבודו! לכן אבקשנו כי תכף בקבלו מכתבי זה ימהר לשלוח לי את המגיע ממנו לבל אֶאָלֵץ לנסות דבר אליו בשטרותיו כי די לי אם חכיתי לו יותר מירח ימים — אך לא אוסיף עוד לחכות מן הוא והלאה! כי אם לא אקבל כספי בעוד עשרה ימים אעשה מַחָאה על השטרות וראינו איך יפול דבר. יראה נא כבודו כי אני הזהרתיהו כאוהב נאמן לבל ינחם באחרונה.

דו"ש.....

כז.

כשחוק מכאיב לב היה לי מכתבך שבו תשאל מה קרה להסחורה, ואני כבר אתמול קבלתיה בחזרה מק.... כי לא נמצא דורש לה בבית הרצים ולא רק שבעים רו"כ דמי משלוח עלו בתהו כי אם גם ממטפחות המשי נשחתו בדרך ברצוא ושוב וכמראה בלוי־סחבות מראיהן. ואיך לא מהרת לקבוע מקומך בק.... האמנם תדמה כי תוכל להיות סוכן בעיר אשר לא תדור בה ואני אוכל להניח את מעותי על קרן הצבי? צא וחשוב

את הנזק אשר ביד מקרה כזה להסב לי ומי יודע עוד כמה נכונים לבא אחריו? לכן אזהירך כי תשיב אל לבך אחת משתי אלה: אם לקחת עליך את העבודה לעבוד בה באמת ובלבב שלם או למשוך ידך ממנה.

אף עוד זאת מועד השלומים בעד השטר הראשון כבר הגיע והכסף עוד איננו ואני ערכתי מחאה עליו כדת וחכיתי עוד בעשרה ימים, ואם לא יבא הכסף, אמסרנו בידי השופטים וגם את יותר השטרות אמכור ורע לך מאד כי אתה ערב בדבר, לכן ראה את אשר לפניך; ודע כי אנכי לא אחכה אף יום אחד במשלוח השטרות, וכשיבאו אל עירך תבא אתה במבוכה כי N יוכל לגלגל את החוב גם עליך.

מהר ועננִי דבר ברור ואל תדמה כי דבר קטן הוא. כעת לא אוכל להאריך יותר, ומחר אכתוב גם לה' N. פ....

נח.

לא אדע איזה שטן קם לצחק בי לאכול עתותי וכספי ולהרבות פצעי לבבי חנם! הנה זה כירח ימים אשר תתקצף ותעיר כל חמתך עלי ותאַימני במשפטים ודינים קשים, וכל אלה על כי לא שמרת מוצא שפתיך ולא באת למועד לק... לקבל את המטפחות בעתך! והנה אחרי אשר נרציתי לשלחן אליך שנית והוצאתי שנית כשבעים רו"כ דמי משלוה, שבו עתה כל החבילות בחזרה ועיני חשכו מראות! אתה אמרת במכתבך כי כבר הכינות הכל, ועתה ראה עבודתך ופעלך ודבר משפטים! דבר כזה לא ראיתי ולא שמעתי מעודי ועד היום כי יחפוץ איש לשבת כאן ולנהל עסקים באספמיא!

הנני מסגיר פה במכתבי אחת מהמעטפות עם חותם הבי־דהר, ועליה תראה כי באה הסחורה לב... בעשרים וחמשה לחדש זה ולק... בעשרים ושבעה ושם השתקעה כל היום ההוא ולמחרתו ביום העשרים והשמונה שבה בחזרה לב... והיום ביום השלשים הגיעה לידי פה.

אין עוד מלה בפי לתאר לך מחץ לבבי על כל הרעה אשר הבאת עלי, גם לא אבין דבר מה תענני, העוד מלים בפיך לריב בי בעת אשר בתחלת צאת המשי על הארץ כרית שוחה לו?! אצפה ואַיחל לשמוע מה בפיך. דו"ש פ.....

נט.

הנה שאלתני אם תוכל לבא אלי לעשות פשרה ביני ובין N N איש מצותי, ואני אענך „בא ברוך ה' והצלח!" אך עלי להשמיעך מראש כי אם יקשה N N את ערפו ולא יאבה להשליש סך.... במוקדם, נקי אנכי ממנו ולא אענהו עוד גם על מכתביו. ראה הודעתיך מראש את אשר אני חושב על דבר הפשר לבל תבא עלי אחרי כן במענה כי הרביתי הוצאות דרכך חנם, ודע כי לא אסור מכל אשר השמעתיך בזה ימין או שמאל, כי רב לי הנזק אשר הסב לי N N עד כה, אך מעתה לא אוסיף עוד להניח את מעותי על קרן הצבי.

ס.

היום כתבתי אליך, ואתה הנני שב וכותב, כי נחמתי על הרעה אשר חשבתי לעשות עם R בהשיבי אל לבי כי הוא רק בסרסור ולא כאורב לכספי התערב ביני ובין L וזה לי לאות כי בראותו אחרי ימים אחדים כי נתנני בידי לא אוכל קום, התאמץ לחלצני מן המצר, ומכתביו אשר הריץ אלי מן העשירי לירח ניסן עד היום יתנו עדיהם על זאת ויצדיקוהו. לכן ארף הפעם את ידי ממנו ועזבתי את הדבר ביד המקרה אשר לא לעתים רחוקות יביא לנו בכנפיו דברים אשר לא פללנו ולא קוינו לראותם. אך אם כלה ונחרצה היא מעם L לבל ישיב לי את כספי תהי זאת נחמתי בענייי כי לא הרעותי לאיש בשעת דחקי ולא פגעתי אדם.

סא.

מכתלי מכתבך הכרתי כי דבר לאט עמך על דבר תשלומי W כי נהפך אתה בלשונך ומסבות תִתהפך בתחבולותיך להודיעני

אסוני לא בסופה וסערה כי אם בשובה ונחת לבל ירגז לבי מפחד פתאם; ואם כי אודך יקירי על כַּוָנתך הרצויה, בכל זאת אעירך כי לא טוב תעשה בְּעַנותך את נפשי ברמזים דקים מכאיבי לב, כי כדלף טורד המה לי להדאיב נפשי לאט לאט והכאב יגדל מאד. הודיעני פעם אחת מכל אשר תדע על דבר כספי ואל תדאג פן תפריע מנוחתי, ואם תחשוב כי בשורתך תעציבני עד לבלי הכיל אמר לך כי שגית. אני כבר הסכנתי לשמוע בשורות טובות כאלה כמעט מידי חודש בחדשו וקֹרת רוחי היא שעמדה לי לבל אעשה מדחה מיום עמדי על דעתי עד היום! לכן אל נא תבא אלי יקירי כמו לנסותני בחידות, רק הודיעני דבר ברור מכל אשר תדע על דבר W, אל תכחד ממני דבר! והיה אם מצאתי חידתך אברך על הרעה כשם שאברך על הטובה ואתה תענה אחרי „אמן" אשר אם לא תקבל מתן שכרו בעלמא הָדֵין בלי שפק תקבלו בעלמא דאתי. מוקירך . . .

סב.

הנה כבר הודעתיך כי אין נפשי אל התנאים אשר הצעת לפני, ואתה תשוב תשמיעם באזני יום יום כמו לא תקרא את מכתבי ולא תדע כי לא אוכל לעמוד עליהם מראש ועד סוף. לכן אשמיעך עוד הפעם כי תנאיך לא אקבל, כי אני לא אסור מתנָאֵי ספר־המקנה ימין או שמאל, ואם לא תוכל אתה לעמוד עליהם, אינני אשם בזה מאומה, כי ידעת את כל אלה מראש ועליך היה לעשות את הדבר במחשבה תחלה, ואם לא הבאת במשפט את מחשבותיך, אין לך על מי להתקצף, כי אם לשאת ולסבול במנוחה את אשר קבלת עליך ביום הגמר, ואני אֶשְׁנֶה לך שנית כי נכון אנכי לקַיֵם את דברי „כתב האמנה" בדִיוק מבלי נטות מהם אף כמלא נימא, ואם לא תחפוץ אתה לקים את התנאים האלה, אז אקריב אותך למשפט ואתה תשלם לי סך . . רו"כ כסף ענושים כאשר נדברנו בהאמנה, כי אדם מועד לעולם.

מוקירך . . . . . .

סג.

מכתבים רבים באוני בימים האלה ואני טרוד הייתי כארבעה ימים לענות לאיש איש כשאלתו, לכן אַחֲרָה תשובתי אל כבודו עד היום, ואתה אודיעו כי אני כבר שלחתי לו את החטים ובלי ספק יקבלם עוד טרם יבא מכתבי זה לידו, אך עליו לדעת כי לא אוכל תת לכבודו מין חטים כזה, בעד המחיר אשר נקב לי במכתבו האחרון, כי נעלה הוא בערכו על המינים אשר שלחתי לו עד כה, כאשר תחזינה עיניו בפתחו את השקים, ובכן עליו להוסיף לי סך.... קא״פ על כל פוד, אשר לפי החשבון הזה עליו לשלוח לי עוד.... רו״כ נוספות על הסך ששלם לה׳.... על האַנווייזונג, ותקותי חזקה כי ימהר במשלוח הסך תכף בקבלו את מכתבי, כי כסף דרוש לי היום במאד מאד.

מוקירו ומכבדו......

סד.

רבות השבעתני ממרורים במכתביך הקודמים, והנה כמו לא הסתפקת עד כה בדברי ריבותיך, באת עתה במכתבך לשית עליהם נוספות ותראני לדעת כי עוד לא כלו חצי הזעם מאשפתך וכי רבו עוד השקוצים בנפשך להשליכם עלי תחת רדפי טוב, והנה אף כי פעמים רבות הראיתיך לדעת כי עשוי אני לבלי חת וכל לשון רמיה כי תקום אתי למשפט תרשיע, בכל זאת אנסה אך הפעם להעיר אזנך למוסר, ואם דברי לא ישובו ריקם תהי זאת נחמתי.

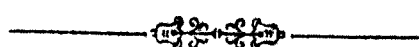
דע כי רוח שקר התעך באמרך כי בידך לדבר משפטים עמי, וכל האומר לך כי תצדק במשפט אינו אלא מתעה אותך בערמה; באמנה (קאָנטראַקט) כתוב כי אם לא אקבל ממך אלפים רו״כ במשך שני שבועות, בידי לתת את המסחר לאיש אחר והכסף הזה לא בא לידי במועדו רק אחרי משך ששה שבועות מיום המֻגבל. אני נתתי את המסחר רק ב י ד ך ובָאר היטב נדברנו כי אין לך הרשיון להשתתף את איש טרם תשאל זאת מפי,

ואתה בחרת לך שני שתפים מבלי רשיוני, ועתה כאשר קלקלת את פני כל המסחר אשר קויתי כי יעלה בידך מעלה מעלה, הנה תַראה לי מקום לכספי בידי שֻתפיך אשר לא אֵדָעם גם בשם. באמנה כתוב כי עליך לסלק לי במשך רבע שנה סך חמשת אלפים רו"כ, והנה כבר עברו יותר משני ירחים על הרבע הראשון וגם מחצית הכסף עוד לא בא אל ידי. והנה אחרי כל אלה, כאשר עשיתי עמך לפנים משורת הדין והוספתי לשלוח לך את הסחורות אף כי לא שמרת מוצא שפתיך, עוד תָרֶב־בי ותאַיְמֵני במשפטים ודינים קשים ותאמר כי אני עשקתיך ורצותיך בעת אשר כל האשם תלוי אך בך! מי יתן ועשית כאשר אמרת ובאת הלום כי אז יצאת מבית המשפט וידך על ראשך.

הנה הראיתי לך הפעם משוגתך בדברים קצרים ונמרצים ואתה ראה דרכך ולקח מוסר! אני לא אריב ולא אתקוטט עמך, כי אינני מהיר חמה כמוך, רק בדברים רכים אֹמַר לך: הפוך בדברי מכתבי וראה והוָכח כי בהתקצפך לא תשמיע לאזניך מה שאתה מוציא מפיך עד כי תדבר דברים כמתלהמים כאיש אשר דעתו מטֹרפת עליו.

לכן דע כי מעתה לא אוסיף עוד להוָאל ולהכנס עמך לפנים משורת הדין, כי טוב לדרוש שלום האיש אשר שָלום יבקש ויכיר טובה למטיביו — אך לא שלום האיש אשר בידיו ישחית את השלום ויקרא לריב ומצה אל אלה אשר יפליאו חסדם עמו. בעוד ימים אחדים אקריבך אני למשפט על כל הרעה אשר הבאת עלי וראינו יד מי משנינו תעוז.

דו"ש......

טוֹבִיָּה חָטָא וְזִגּוּד מִנְגִּיד.

טו״ב מכתבים המשתמשים בערבוביא ע״ד ענין אחד.

סה.

רמ״א אל רמ״ב.

קצרו שפתי מהביע לכבודו את כל הרעה אשר הסב לי בפתותו אותי לבא בעסקים אתו, כי ירט המסחר לנגדי ויותר מסך.... רו״כ הפסדתי אני וּשְׁתפי בירח האחרון הזה. והנה באתי עתה להשמיעהו כי על פי הישר והצדק עליו לשאת שוה בשוה בהפסדנו, כי כבודו לא שמר מוצא שפתיו וישלח לי בכל עת גלומי צמר אשר נותרו לפליטה משני עכברים בבית מרכֻלתו. ואני הן לא אחת ולא שתים העידותי בו כי אם יוסיף לשלוח לי סחורות בלות כאלה אֱאלץ להביאהו במשפט בכח כתב האמנה אשר בידי, אך כבודו התנצל לפני בכל עת כי כשגגה עשה מה שעשה ויבטיחני לשַׁנות דרכו לטובה, ובין כֹּה וכה הוסיף לשלוח לי בלוֹיֵי סחבות וסרטוטין עד תֹם כל המסחר, ובכן יצאה לי עתה הרעה הגדולה הזאת, ואני וּשְׁתפי באנו עד משבר באפס תקוה לאחרית מסחרנו. לכן מבלי התגולל והתנפל על כבודו בעלילות רבות, באתי לבקשהו כי ישיב את הדבר אל לבו ויוַתר לנו איזה... רו״כ מחובנו אשר עלינו לשלם לו בעוד חמשה שבועות. לא אקצב לכבודו כמה יוַתר לנו, כי בלי שפק לא על פי חפצנו יקום דבר... רק על ישרו ובֹר לבבו נסמכתי כי יכירנו לטובה אחרי כל הרעה אשר הסב לנו, ויקל מעל הפסדנו כפי אשר ידבנו לבו, ותקותי חזקה כי לא יתנהג עמדי במדת הדין בעת אשר ר ח מ י ם אבקש ועיני מְיַחלות לחסדו. ידידו דו״ש....

סו.

רמ״ב אל רמ״א.

לא אדע גם לא אבין איך לא ידע איש בשת לדבר כזבים ושקרים בפני רעהו היודע תרמיתו ופניו לא יחוָרו! הנך

אמר במכתבך: „לכן מבלי התגולל והתנפל עליו בעלילות רבות אבקשהו לותר לנו איזה... רו"כ מחובנו" בעת אשר בפה מלא אמרת לפני שתים שלש דלתות כי שלחתי לך גלומי צמר אשר נותרו לפלטה משני עכברים בבית מסחר. ועתה אשאלך והודיעני מתי עשיתי לך כדבר הזה ומתי העידות בי כי אם אוסיף לעמוד במרדי תביאני בפלילים בכח ספר המקנה?! הלא איש אתה וגברא דאתמחי במקנה וקנין ואיך לא תבש ולא תכלם לשאת שקר נמרץ כזה על דל שפתיך?! יבאו כל מכירי ויודעי שמי ויענו בי נגד השמש את מי עשקתי ואת מי רצותי ולמי החלפתי מין במין וסחורה בסחורה אחרת?! הן טרם נוצרת בבטן כבר יצאו מוניטון שלי בעולם המסחר והמעשה ואיש לא התאונן עלי כי עשקתיו ורצותיו — ואתה יצאת פתאם מן החור ואיש לא ידעך גם בשם ותריע עלי כעל גנב ושודד! האם לא רק תאנה אתה מבקש ממני?!

לכן דע כי לא אוַתר לך אף אגורה ממכסת הכסף אשר אני נושה בך! כי לא בעלילות שוא וכזב כאלה תכפה עלי הר כגיגית לעשות עמך צדקה וחסד! וראה מה נואלת: הנה תתימר תמיד לחכם ובעל נסיון ובבאך אלי לבקש חנינה, השלכת עלי שקוצים כעל אחד הריקים ועוד דמית כי אשלם לך בכסף מלא בעד כל הגה של כזב היוצא מפיך! חלילה לי מרשע! אני לא תמכתי מעודי ביד מבקשי תאנות וכן אעשה גם בימים הבאים! — יבא יום השִׁלֵם וישֻׁלם לי כספי עד קשיטה אחת! כי שפת שקר שנאתי מוקירך כערכך....

סז.

רמ"א אל שֻׁתפו רמ"ג.

הנה עשיתי כאשר נדברנו לפני הפרדך מעלי ואערוך מכתב אל רמ"ב על דבר ההנחה, אך הוא הקשה את לבו כאבן ואיננו חפץ לוַתר לנו אף אגורה. לכן אודיעך כי אני אסיר את המסוה מעל פני והודעתיו בדברים קצרים כי קצרה ידנו משלם את

החוב ההוא לגמרי ויעבור עלינו מה! הן לא הראשונים אנחנו גם לא האחרונים אשר יִשָמטו מפני נושיהם בשעת הדחק ומה לנו לבקש הנחות? לוא ראיתי כי מסתעיא מלתא ורמ״ג ימהר להתרצות אל ההנחה אשר בקשתי, כי או אולי לא יכלתי להעיז פני אליו ונתתי לו ביום השִלֵם חמשים או ששים פ״צ תחת חובו . . . אך הוא התנפל עלי ככלב עז נפש ויקרא לריב ומצה בבטחו על כח השטרות אשר בידו. ומשבא הדבר לכלל מריבה כי עתה עלינו להסיר את המסכה הנסוכה עלינו וגם—החובה והמצוה להראותו כי לא נפחד ממנו ומשטרותיו למען תצא לו מהמקרה הזה תורה לבלתי התאכזר לקשי־יום יותר מִדַי בימים הבאים; וכדבר הזה אחשוב להודיעהו במכתבי לבעבור תאבל עליו נפשו בזכרו כי בשביל סך . . . אשר חפץ למנוע באכזריות לבו יפסיד אלָפים ויקח מוסר.

לכן אעירך כי עליך לבקש עצות לבל יוכל רמ״ב לנגוע בך ביום הַשִלֵם לרעה כי ערב עתה על השטרות. ואז כאשר תודיעני כי עשית הכל כראוי . . . אכתוב מכתב אל רמ״ב והודעתיו את כל אשר בלבי על דבר כספו וראיתי דבר מה יענני אז . . . . ידידך ואוהבך . . . .

סח.

רמ״ג אל שֻתפו רמ״א.

דע לך יקירי כי מלבי הוצאת מלים, ואם לבך כלבי אות הוא כי חפצנו בידנו יצליח, וכבר מצאתי גם עצה להפקיע את עצמי מנשיו של רמ״ב ותקותי חזקה כי מעתה לא תמצא ידו עוד לנגוע בי ובהוני לרעה, ואם גם אתה כבר עשית כמוני . . תוכל לכתוב אליו עתה ככל העולה על רוחך, כי לנו אחת היא אם ידע זאת עתה או לאחר זמן אך לו יש נפקא מינה בדבר, כי אם נשים סתר פנים, ישקט במכונו עד יום הפרעון ואם נסיר את הצעיף עתה, ידוה עליו לבו עוד לפני יום המעשה; ומאשר כי בזאת חפצנו בכל לב, לכן עלינו להקדים מפח נפשו למען

תדד שנתו מעיניו כאשר נהיתה שנתנו עלינו בשלחו לנו את סמרטוטיו בעד כסף מלא אשר שלמנו לו בעד סחורות טובות ויפות.

ענה אותו דברים כמתלהמים נוקבים ויורדים עד התהום, ואם עוד לא ישפיקו להכאיב את לבו כחפצו, אז אבא גם אני אחריך ומלאתי אחרי דבריך. ידידך ואוהבך . . .

סט.

רמ״ב אל איש בריתו רמ״ד.

בלי שפק ידעת יקירי כי נשאתי ונתתי את הסוחרים רמ״א ורמ״ג באמונה כדרכי מעולם. ועתה שמע נא את הדבר אשר נפל עתה בינינו באחרית העסק והשתוממת וחרקת שן: לפני ימים לא כבירים באני מכתב מאת רמ״א ובו בקשני לתת לו הנחה של סך . . . . רו״כ על החוב של סך . . . . אשר הוא ושתפו חַיָבים לי. והנה לוא דבר אלי תחנונים כאיש מבקש מאת רעהו רחמים וחנינה, כי אז אולי לא השיבותי את פניו ריקם לעשות לו הנחה בשלום החוב כאשר בקש, אך הוא בא עלי בטענות ותביעות וישם לי עלילות דברים כי החלפתי לו סחורות טובות ברעות וכי עשקתיו ורצותיו בכל משך המסחר עד כי הפסיד עי״ז באחרונה סך . . . . רו״כ. ובכן לא יכלתי למשול ברוחי ואען אותי באפי כי לא אותר לו אף אגורה ואך לשוא ישחית דבריו! והנה קבלתי ממנו היום למענה מכתב מלא חרופים וגדופים כרמון, וכה ילך במכתבו הלוך וקלל עד כי באחרית דבריו הוא אמר: „אתה לא חפצת לתת לי מעט ואני אקח לי הרבה, כי כך הוא עונשן של צרי עין״ ואני לא אדע אם רק מרב קצפו השתמש בהברה נוראה כזאת או אולי יחשב זאת באמת וכספי הוא בחזקת סכנה . . . . לכן אבקשך, ידידי, כי תתערב אתה כפשרן בדבר: הרץ דבריך אל רמ״א ואמור לו כדברים האלה: „על פי מקרה ראיתי מכתבך ביד רמ״ב שבו תחרפהו ותגדפהו כאחד הריקים, לכן באתי לעשות שלום ביניכם

כי לא נאה ולא יאה לשני סוחרים נודעים לשם לריב על דבר וִתּור קָטֹן כסף . . . . אשר בלי שפק לא ימנע רמ"ב ממך אם תשוב לדבר אליו רכות" ומדבר אשר יתכחש לנשיי לגמרי, אל תדבר דבר למען תפוש אותו בלבו כי תוכל לְהַכִּיר מדברי תשובתו אם רק קצפו שם דברים נוראים כאלה בפיו או כי יחשוב זאת באמת. את המכתב ההוא תכתוב בהשכל ודעת וחתמת עליו שמך ושלחת אותו אלי, ואני אריצהו אליו מפה, ובטרם תבא תשובתו בלי שפק תשוב מדרכך הלום, ואז נשפוט ממענה פיו מה לעשות ואיך להתנהג עמו בנידון החוב אשר לבי חרד עליו מאד. והנני ידידך ואוהבך . . . .

ע.

רמ"ד אל רמ"א.

הנה אף כי אין דרכי מעולם להתעבר על ריב לא לי ולהתערב בין שני סוחרים נצים אשר לא נקרבו אלי למשפט, בכל זאת בראותי על פי מקרה את מכתבך אשר הריצות אל איש ריבך רמ"ב לחרפהו כאחד הריקים על דבר הַוִּתּור אשר ימנע ממך. אמרתי אשית ידי על שניכם ואשים קץ לכל המריבות והסכסוכים! כי אמנם כדי בזיון וקצף הוא לראות שני סוחרים נודעים לשם ולתהלה מחרפים ומגדפים איש את רעהו על דבר ענין של איזה מאות רו"כ שהם דשים לפעמים בעקבם באין איש מהם שם זאת על לב כי סך קטן כזה בינו ובינך מה הוא? ומה לכם תדכאו איש את רעהו במלים בלי דעת? מה יתנו ומה יוסיפו לכם דברי בוז וחרפות? הלא אך לבשת ולחרפה המה לאנשים נכבדים כמכם! יריבו למו האכרים וירימו צוחה על היין בבית מרזח כי להם יאתה! אך אל לנכבדי ארץ מצה ומריבה! כי הֵן ממעטות את השם ומעבירות את האדם על דעתו ועל דעת קונו! ומה לכם ולצרה הזאת? שמע יקירי לעצתי ועשה שלום לה' רמ"ב; ואני ידעתי נאמנה כי הוא לא יְסָרֵב עוד וִיוַתֵּר לך סך . . . . רו"כ בראותו כי שלום תבקש;

והלואי לא הרבית כעסך עמו במכתבך הקדם, כי אז לא הנעתם עתה למריבה כזאת והכל על מקומו כבר בא בשלום. ואני הנני מבטיחך כי אם גם לא יחפוץ רמ"ב לותר, אז אכביד אני את ידי עליו ונכה ינכה לך סך .... רו"כ אם גם יקרע בקולו שמים!

שמע רעי לעצתי סך... שקל כסף בינו ובינך מה הוא ואת המריבה גמור! — הנני מחכה לתשובתך בכליון עינים.

ידידך ....

עא.

רמ"א אל שתפו רמ"ג.

אתמול הודעתיך את אשר דברתי את רמ"ב באפי והיום אודיעך כי אמנם ירדו הדברים כלהב חנית בלבו, ומבלי דעתו מה לדבר עמי עתה לבל יבֻלע לו, שכר עלי את מכירי רמ"ד כי יתערב כפשרן בדבר לבעבור ימשש את דופקי בענין התשלומים. וה' רמ"ד אשר דמה כי יוליכני בערמתו שולל היה פתאם לרודף שלום ויבא אלי כמטיף מוסר להכותני בשבט פיו: כי לא נאה ולא יאה לאנשים נכבדים כמונו לקרא לריב ומצה, ומבלי הצדק את רמ"ב והרשיע אותי, יעצני לעשות שלום לו בהבטיחו אותי כי רמ"ב ינכה לי סך .... מחובי אם גם בעל כרחו. ומדבר גופא דעובדא, כי לא אחפוץ לשלם את החוב לא מניה ולא מקצתו, לא הוציא אף הגה מפיו.

ממוצא הדברים האלה אחרץ משפט כי אמנם יפחד רמ"ב לכספו ונחם על אשר השיב פני בדבר הַוִתּוּר, לכן הורני נא עצה אם לענות לרמ"ד או לא, כי אחרי הודיעי לרמ"ב את אשר בלבי על דבר השלומים, נחמתי מאד על גליתי לו את סודנו, כי לפי מעמד מסחרנו עתה בכלל ובפרט .... עלינו היה להסתיר את הדבר עד יום הפרעון, לכן אדמה כי עוד אוכל לתקן את המעֻות הזה בהודיעי למכירי רמ"ד כי הִנני נאות לקבל את הוִתּוּר, ואז

לא יוסיף רמ"ב לחשדני עוד, ולא יקנה תחבולות במה לסכל עצתנו עד אשר נביא את כל הדרוש לשמיטת הכספים בסדר נכון — ואז כאשר הכל על מקומו יבא בשלום, נוכל לאמר לו את ראש הפסוק השני של שיר השירים בקול רם, והננו נקיים ממנו ומכספו. ידידך ואוהבך....

עב.

רמ"ג אל רמ"א.

הפשרן רמ"ד דומה בעיני לפלוני הרב אשר אחרי רדתו מטעם בני עירו מכסא הרבנות עוד נסה לבקש נוספות על שכרו. בפה מלא השמעת לרמ"ב כי נקי אתה מנשיו והוא בא לוַתר לך סך עשירי ממנו! לכן דע מה שתשב לו על מכתבו. הבטיחהו כי תקבל עצתו, ובין כה וכה יעברו לכם ימים אחדים בחליפות מכתבים, ובהגיע יום הפרעון ועשרת ימי הארוכה, נשבה שנינו בעגלה ונסעה לשוח מעט מעבר לגבול. שם נחכה עד שעבר זעם ונחזור לענינינו כמקדם.

היה נכון לדרך; כי עלינו לנסוע מפה עוד לפני יום הפרעון מהטעם אשר ידעת.... ואך אז כאשר חפצנו יצליח ביד N נוכל לשוב בלי כל שטן ומפריע.

ידידך ואוהבך....

עג.

הפשרן רמ"ד אל רמ"א.

הנני רואה ממכתבך האחרון כי עוד לא שב אפך מרמ"ב אף כי נרצית אל הוִתור אשר יתן לך. לכן אעירך כי עליך לעשות שלום לו ולחדש בריתך עמו כקדם, כי לדעתי לא כהצעקתה הבאה עליו מעמך כן היא. א') כי הוא ישבע בשבועי שבועות כי לא הונה אותך במשלוח הסחורה אף פעם אחת. ב') כי גם בלעדי שְבֻעותיו כבד להאמין כי איש כמהו

הנודע מעודו לנושא ונותן באמונה יעשה תועבה גדולה כזאת לאיש בריתו ובעל מסחרו. וג') לו יהי כי כזאת עשה הלא שאלה שאין עליה פרכא יש בדבר: מדוע הוספת לשלוח לו כסף כפעם בפעם בראותך את הסמרטוטין ובלויי המלחים, אשר שלח לך כדבריך? ואם כ ז א ת עשית, הנה אחת משתי אלה יש ביד כל בר דעת לשפוט בדבר הזה: אם כי חף הי' רמ"ב מהאשמה אשר תטפול עליו ורק מתאנה אתה לו, ובכן אין לך אחרי זאת לבקש הנחה ממנו; או כי מצאת חפץ בבלוי הסחבות אשר שלח לך כי מכרתם בכסף מלא לאנשי מסחרך אך בראותך אחרי כן כי נזק צפוי לך באחרונה התגוללת והתנפלת עליו, וכדרך שנוהגים, צרפת סוף המעשה לראשיתו ותבא אליו בתביעה קשה וכבדה תחת קטנה וקלה, אשר גם אחרי זאת אין לך המשפט לבא עליו בעקיפין כי אם לבקש רחמים וחנינה התלוים בטוב לבבו ובהנהגתו את הבריות. אך אתה לא רחמים בקשת, רק ביד חזקה באת לדרוש את ההנחה מרמ"ב, ותתהולל עליו באימים כי אם לא יִוָּתר לך מ ע ט יתן לך ה ר ב ה ומה היה לו לענותך? האמינה לי על דברי כי לא טוב אך גם רע הייתי א נ י ממני, כי סוף סוף הלא נכה לך סך .... מחובך ואני אספוק מאד אם וִתַּרְתִּי לך אני אחרי דברי בוז וחרפות כאלה אף גרה אחת, ואולי גם תבעתי אותך לדין על חרפך אותי ולא במשפט.

אחרי הדברים והאמת האלה אין לך לפי דעי לקצוף על רמ"ב ונהפוך הוא עליך החובה לעשות שלום לו ולהסיר כל טינה מלבך כמו לא היו ביניכם כל דין ודברים מעולם! ולמטרה הזאת אחשוב להביא ביום הפרעון את ה' רמ"ב א ל י ך למען אוכל לחבר את ידיכם ולחדש ברית מסחרכם אשר אמרתם להפר באִוַּלתכם. ואתה הכון ידידי לקראתי, כי בא אבא אליך בעוד עשרת ימים והבאתי גם את רמ"ב אתי כגדי כָּפות על זרעותי ועשיתי שלום אמת ביניכם. ואתה עוד תִּכְרֶה לנו כרה כרה גדולה והשקיתנו יין ענושים תחת החרפה אשר חרפת את

הארי שבחבורות הסוחרים; אז יסור עונך וחטאתך תְכֻפּר כחפץ ידידך ומוקירך אשר בקרוב יהי אוֹרֵחַ בביתך....

עד.

רמ"ד אל רמ"ב.

הנה ערכתי היום מכתב שני אל ה' רמ"א כאשר בקשתני לפני נסעך מפה. גם במכתב ההוא דברתי אליו בערמה למען אכיר מתשובתו מה הוא חושב על דבר התשלומים ב א מ ת, אחרי כי דברי תשובתו האחרונה משתמעים לשני פנים; ואני אחשוב למשפט כי אם גם ערום יהיה רמ"א מנחש הקדמוני, לא יוכל לכסות עוד את אשר בלבו ממני כי נסיתי להצדיקך מראש ועד סוף ולדרוש בשמך שלום ממנו אף כי לבך רחוק מזה, למלאת מאמר החכם: התרפס ורהב רעך כי באת בכפו... וגם אמרתי לו כי ביום הפרעון אביאך אל ביתו, למען אדע דבר מה יענני על הבשורה הזאת, ואוכל בין כה וכה לשפט מה לעשות בדבר החוב שהוא בחזקת סכנה.

הודיעני מתי תשוב הלום כי יום הפרעון הולך וקרב, ולדעתי נחוץ מאד כי נסעה שנינו יחדו אל עיר מגורו כאשר השמעתיו במכתבי; לא על דבר ה ש ל ו ם אשר אמרתי לו, רק בדבר ה ש ל ו ם אשר לבי חרד עליו מאד, כי לא על הקליפה רק אל ה א ג ו ז עיני שנינו נשואות, ואם נצלח להצילו כאוד מֻצל מאש, נזרק את הקליפה הלאה כחֹק, ונַשִׂשְׂנו על השלום אשר בכיסך. הלבש נא ידידי את עצתי מחלצות, סלסלֶהָ כיד חכמתך הטובה עליך — ותרוממך. ידידך ואוהבך....

עה.

רמ"ג אל שתפו רמ"א.

על מכתבך ששלחת לי יחד את מכתבו של רמ"ד כמעט לא אדע מה לענותך, כי עין בעין אני רואה כי מתנקש הוא לך ומתהפך מסבות בתחבולות ערמה על פי דרכו להוֹדַע דבר

ברור על דבר סוד התשלומים, אשר עלינו להסתיר אותו טרם עברנו את הגבול בשלום. לכן עצתי אמונה לך כי תעבור על מכתבו בשתיקה ולא תענהו מטוב ועד רע, כי אם גם תזהר בלשונך בענותך אותו, בכל זאת ימצא רמ"ד במכתבך רמזים וסודות אשר בנסותו לדרוש עליהם תלי תלים דרשות של „ואם תמצא לאמר" או „ואם תאמר להפך" יְבלע לנו בין כה וכה לרעיון הבריחה ונפלנו חלילה בפח. אולם אם לא תישר עצתי בעיניך עשה אתה אחרת, אך השמר והזהר לבל יכיר רמ"ד את מחשבתך פן תשחית כל מערכי לבנו.

יום הפרעון הוא בעוד ששה ימים, ולימים עוד שלשה אשוב אל עירך ונסענו תכף למחוז חפצנו, כי זריזין מקדימים בנסיעה כזאת בתכלית ההקדם. ידידך ואוהבך . . . .

עו.

רמ"ב אל רמ"ד.

הכל עשית יפה, אך באחת נבערת ונכסלת כי הודעת לרמ"א את דבר בֹּאֵנו אליו, כי מלבד אשר לא אראה בזה כל ערמה אשר בכחה להוציא סוד כמוס מלב רמ"א אם דבר בליעל יצוק בו באמת, עוד יש ביד הבשורה הזאת להרע לנו רעה גדולה: כי בהודעו מדבר באי ימהר להמלט על נפשו עוד לפני יום הפרעון, ואז תהיה גם נסיעתנו לריק. ומה המריצך לעשות אולת כזאת לא ידעתי! אך אחדל לבקש מגרעות במעשיך, כי העבר עוד לא ישוב ולתקן את המעות ב ע ת י ד, עלינו להחיש צעדנו ולנסוע תכף ומיד אל עיר מגורי רמ"א אולי עוד נמצאנו. לכן מהר ובא אלי הנה, ואני אשמור באך ביום השלישי בערב בבית מסלת הברזל ונסענו שנינו יחדו. ידידך . . . .

עז.

רמ"ג אל שתפו רמ"א.

לפני שתים שלש שעות כתבתי אליך ועתה הנני כותב שנית, כי נמלך עלי לבי לבלתי חכות בנסיעתנו אף רגע כי

דברי רמ"ד נתנו חִתִּית בלבי וָיִרָא אנכי מאד פן יקדמנו רמ"ב בנסיעתו ולא נוכל להמלט על נפשנו. לכן אעירך כי תכף בקבלך את מכתבי זה ת מ ה ר לבא אלי ה נ ה, ומפה נעבור את הגבול בלי כל שטן ומפריע, כי אם אמרי אשוב אליך הלא יעברו לנו בין כה וכה שנים שלשה ימים באפס מעשה, ומי יודע אם לא במשך העת הזאת יבאו רמ"ב ורמ"ד אלינו ויסגרו בעדנו את הדרך? לכן מהר ובא ואל תאחר אף ר ג ע.

עשה סדרים בביתך ואם כסף מזֻמן לך, הפקידהו ביד אחיך ומהר לבא אלי ביום השלישי בבקר, ואל תחשוב כי דבר קטן הוא.

הנני מחכה בכליון עינים לבאך. ידידך ואוהבך . . . .

עח.

רמ"ב אל מחֻתנו רמ"ז.

המכתב הזה הוא כבאור על הטעלעגראממא אשר הרצותי זה עתה אל כבודו על דבר שני הבורחים רמ"א ורמ"ג אשר בקשתיו לתפשם על גבול הארץ אם ימצאם. את שני האנשים הרעים והחטאים האלה הפקדתי זה כשנה לסוכנים על סחורותי אשר קנו להם שם בארץ, והם התחיבו על פי כתב אמונה לקחת מידי מדי חדש בחדשו סחורה בעד סך . . . אשר עליהם היה לתת לי את הסך הזה במוקדם. אך כעבור כשנים שלשה ירחים ואני ראיתי כי יתהלכו אתי במישרים, גדלה אמונתי באנשים האלה עד כי נרציתי לתת להם סחורותי הטובות בהקפה נגד שטרות אשר הושיטו לי, והנה עתה כתֹם ימי האמונה וההקפה הגיעה אחרי החשבון עד עשרת אלפים רו"כ, התגוללו והתנפלו עלי פתאם ככלבים עזי נפש וישימו לי עלילת דברים כי עשקתים ורצותים ויורו היתר לעצמם לעשות את כספי להפקר, ובבא עתה יום השלום קדמו לברוח מפני ועקבותיהם לא נודעו.

לכן אחלה את פני כבודו, כי יחֹס וירחם על כספי ויחפש בנרות אחרי שני הנוכלים האלה אשר בלי שפק דרך עירו יעברו

את הגבול; והיה כי ימצָאֵם, ישים עליהם משמר כעל גנבים וחומסים, עד באי אל עירו לדבר משפטים אתם על כל הרעה אשר הסבו לי.

ותקותי חזקה כי כבודו יחפשם בכל המחבאים ככל אשר תמצא ידו, ואם יבאו בכפו לא יתן להם חנינה עד אשר ישיבו את הגזלה אשר גזלו.

והנני מחֻתנו אוהבו ודורש שלומו בלב נאמן....

עט.

רמ"ז אל מחֻתנו רמ"ב.

יאמץ מחֻתני את לבו ואבשר לו כי שני הנוכלים נלכדו במצודתי. שלשום בערב בבא אלי הטעלעגראממא מהרתי אל בית המשפט ובפקֻדת שר־העיר נתנו לי עשרה שוטרים ואנשי חיל כי יעזרו על ידי לחפש את הנוכלים בכל המחבאִים — אך לדאבון לבי בקשתים בכל ארבע פנות העיר — ולא נמצאו. אז יעצוני כליותי לחפשם בבית מסלת הברזל, כי אמרתי בלי שפק לא יפנו אנשים ערומים ונוכלים דרך נתיבות חשך וארחות עקלקות, בדעתם כי המקומות הָאֵל ימשכו עליהם תמיד עיני השופטים והמחפשים הרבה יתר מראשי הומיות, ואם ינוסו מפני עשק ונלוז, בלי תפונה ילכו בדרך המלך. ובאשר שערתי בנפשי כן היה! בבאי אל הבית לא מצאתי עוד שמה כל עובר ושב, כי כבר אספו אותם העגלות אשר התעתדו לרוץ ארח מעל לגבול הארץ. אז נגשתי אל השוטרים ואגלה את אזנם כי לפי דעתי ימצאו שני גנבים וחומסים משכנות להם בעגלות האלה, וָאַראה להם גם את הטעלעגראממא אשר קבלתי מכבודו עם שמות האנשים החטאים. והנה עדי רגע סֻגרו כל העגלות על מסגר והשוטרים בִקרו בתעודות הנוסעים, ורמ"א ורמ"ג נמצאו בתוכם! ממֵלא יבין כבודו כי הוציאו את שני החתנים האלה בכבוד ויְקָר מתוך העגלה ולא שמו לב גם אל האחד אשר נפל

מתעלף ארצה עד כי כמעט לא נותרה נשמה באפו ואשר בחמלת אחד השוטרים עליו שב לראות אור אחרי המכות החמות אשר המטיר כמטר סוחף על תנוך אזנו ולחָייו, כי הובילום תכף אל בית הנתיבות ואחרי הַעלות המכונה העלו אותם בעגלה ויביאום אל בית האֲסור אשר עודם עצורים בו גם עתה ומחכים בכליון עינים לבאו הלום תחת חפצם לנוס מפניו לפני ימים אחדים.

אין חקר לרוח האדם! לפי דברי כבודו רמ"א ורמ"ג ערומים ונוכלים המה, ולפי השערתי ממכתבו — גם עזי מצח ועשוים לבלי חת כסוחרים אמִתּים, אך לוּא ראה אותם בשעת קלקלתם עת הוציאום מן העגלה ויביאום אל הבית, כי אז נבהל כבודו מראות וכמְשֻׁגע היה ממראה עיניו! פניהם כסיד הלבינו, ידיהם נעו, ברכיהם כשלו, קרסוליהם מעדו וארכבותיהם דא לדא נקשן מבלתי יכלת לעמוד אף רגע על רגליהם כשכורים או מֻכי קדחת, וגם הַדִּבֵּר לא היה בם, כי העתיקו מפיהם מלים ולא הבינו מרֹב פחדם אף דבר מכל הדברים אשר שאל אותם ראש השופטים בשפת הארץ ולא יכלו גם לענותו. מֹרך לב כזה לא ראיתי מעודי עד היום! כל מוגי לב, תרנגלת, ארנבת ושפן חסרי אונים המה להצטין ברפיון רוחם כשני האנשים האלה לפני כל קהל השוטרים אשר נסבו עליהם! האלה סוחריך ישראל, אבירי הלב, הרחוקים מצדקה וישר, הלוים ואינם משלמים, הלוקחים ואינם משיבים ואשר יחיו בגנבה וגזלה נפשם?! אל אלהים ה'! ומה יעשו אלה עזי המצח וחזקי הלב אשר גם מקול שוטר לא יֵעָנו ומפני גערת שר לא יִכָּנעו?!... — והאמת אגיד לכבודו כי אחרי ראותי עֳנִי שני האנשים האלה נהפך לבי בקרבי, יחד נכמרו נחומי ומקרב לב נחמתי על כל הרעה אשר הסבותי להם בהיותי למקל חובלים בידו לתפשם כגנבים ושודדים. אך הנעשה אין להשיב, וזאת היא כל נחמתי בענִים כי ימהר כבודו לבא הלום להוציא ממסגר נפשם, כי אם אראה ברעתם עוד ימים אחדים — וָמֵתִּי.

והנני מחתנו אוהבו מקרב לב המחכה לראותו....

פ.

רמ"ב אל רמ"ז.

כשמן ששון היתה הבשורה הנעימה ללבי הכואב לאבדן כספי, כי אמנם הרעו לי החטאים האלה רעה גדולה והנם ראוים לכל הרעה אשר מצאתם בחפזם לנוס. אך בשורתו האחרונה כי יתעצב מאד אל לבו בהיותו למטה זעם בידי לתפשם כגנבים וחומסים בעת אשר לא יכיר בהם כל און, העציבתני מאד, כי לא פללתי על מהיר צדק ויודע משפט כמהו כי תחס עינו על שני בני בליעל כאלה בראותו, כי פניהם יפיקו תם ויפחדו ממכשול עונם. כי כן דרך כל השודדים לשים מסוה צדק על פניהם עת תגע בהם יד המשפט ליסרם כדי רשעתם, למען תפוש את השופטים בלבם להקל ענשם מעליהם. ובכן לא נאה ולא יאה לכל בר דעת לשפוט למראה עיניו, ולא יאתה גם לכבודו להתנחם על תפשו אותם כגנבים ושודדים. כי אף אם פניהם יפיקו צדק בכל זאת שבע תועבות בלבם וקרבם מלא הות; כי אני אשר עסקתי עמהם זה כשנה במקנה וקנין, כבר תכנתי דרכם ואדע כי הם מלאים רעה ככלוב מלא עוף, לכן אם גם יחננו קולם אל יתן להם כבודו חנינה עד באי אני שמה ודברתי משפטים אתם על כל רעתם ועון בצעם, ותקותי חזקה כי יכָּנע מעתה לבבם הערל ולא יוסיפו עוד לגזול ולחמוס מכל הבא בידם, בראותם כי יש שופטים בארץ המשלמים לאיש איש כפעלו.

אקוה כי למחרת בבקר אוכל לעשות דרכי אל כבודו, כי עוד דבר לי אל נשות החומסים, אולי אציל מפיהן דברים אשר יוסיפו לי עצמה לאחז במשפט.

מחתנו אוהבו בלב נאמן . . . .

פא.

רמ"ב אל איש בריתו רמ"ד.

צרה גוררת צרה ורעה — רעה אחרת! הנה בקשתי להודיעך תכף בבאי הלום דבר על דבר הבורחים רמ"א ורמ"ג ואיך התנהגתי עמהם, ועתה אַמֶץ נָא את לבך ושמע את הרעה החדשה אשר מצאתני: דע כי תחת שני הנוכלים עזי המצח ועקשי הלב תפש מְחַתני שני אנשים אחרים תמימים וישרים הרחוקים מעשק ונלוז, ואותם הושיבו כגנבים וחומסים אל בית הבור על לא חמס בכפם ומרמה בפיהם. האחד הוא מלמד אמלל אשר בשבתו כל ימיו באהלי תורה לא ראה מעודו אף צורת מטבֵעַ, והשני הוא מגיד מישרים ומטיף מוסר לעם ה' הנוסע מעיר לעיר למכור את דרשותיו בכסף כרוכל את מרכֻלתו אשר גם הוא כהראשון לא נהנה כל ימיו מעולמו אף כאצבע קטנה! — את שני האנשים הישרים והתמימים האלה הוציאו אנשי חיל מן העגלה, אותם אסרו בכבלי ברזל ואותם הביאו אל בית הכלא לשאת עון עושקים וחומסים! ואתה שער נא בנפשך מה הנה לבם החרד בעת המהומה ומה רבה חטאת השגגה הזאת! אין מלה בלשוני להביע לך מכשול לבי ומפח נפשי על כל הרעה אשר הסבותי לשני התמימים האלה לא בפשעם וחטאתם! כי עודם עצורים בבית האסור גם עתה ומי יודע עוד מה תהי אחריתם?!

סבת הדבר היתה: כי שני התמימים האלה באו אל עיר הגבול בלי מכתבי מסע בהשענם על אנשי המקום כי יעבירום את הגבול במחיר מצער כאשר יעשו לכל אלה אשר אין תעודה בידם וביום ההוא בבקר העביר איש אחד בליעל מאחינו את שני הנוכלים רמ"א ורמ"ג מעבר לגבול, ויקח מהם את תעודותיהם באמרו כי כל עוד אשר תהיינה בידיהם יהיו בחזקת סכנה, והם בהחפזם לברוח לא שמו לבם לזאת, וימסרו בידו את מכתבי מסעם מבלי כל חקירה ודרישה; והנה האיש הבליעל הזה לא

השיב לשני בני מינו את אשר לקח, רק עשה מסחר בתעודותיהם כי השכירן לשני האמללים אשר דבר נחוץ להם בגרמניא, ובשבתם בטח בעגלה, בא מחתני ויוציאם משם ביד חזקה ויושיבם אל בית הכלא בדמותו כי אלה המה רמ״א ורמ״ג אוכלי כספי והנם יושבים אסורים בו גם היום מבלי כל תקוה טובה לאחריתם, כי אחרי ימים אחדים מצאו השוטרים בידם גם את מכתבי המסע אשר להם בארץ פ נ י מ ה, ויהיו ככבדי עון בעיני השופטים ועוד לא פֹרש מה יֵעָשה להם. נורא מאד גורל האמללים — ואני אני הוא האמלל משניהם! כי בבית מחתני רבה המהומה והוא מלא תאניה ואניה: אשתו תבכה עליו ותיסרהו שבע על מכשול עונו, בניו כאבים, והוא גם הוא יתאנח בשברון מתנים על היותו לפח ולמוקש לאנשים צדיקים לעַנותם ולעמוד על דמם על לא עול בכפם ועלי היו כל הצרות והתלאות האלה גם יחד מבלי דעת לאיזו מהן אדאג ראשונה, אם לכספי אשר אבד, או לשני התמימים אשר נתנו אל המהפכת והצנוק לארך ימים, או למחתני ובני ביתו ההולכים קדֹרנית בלחץ יגונם וישימו מכשול עונם נוכח פני ויחשבוני למקור הרעה לחטאתם ועון שגיאתם; ואני איש אבד עצות אנכי ולא אדע מה לעשות ואנה אפנה לעזרה להציל את שני האסירים האמללים מענש המשפט אשר נוכח פניהם וכמעט יבש מוחי מרֹב חשוב מחשבות במה להוציא רגליהם מלכד וכל עצה אבדה ממני.

הנני נאלץ לשים קנצי למלים, כי כבדה עלי יד יגוני והכאב גדול מאד, ואם יראה ה׳ בעניי ונחני בדרך טובה, אודיעך דבר ברור בעתו. ידידך הכואב....

תם חלק שני.

חלק שלישי.

עֲשָׂרָה מִכְתָּבִים

מאת אברהם מַאפּוּ ז״ל.

א.

קוונא ח׳ חשון תרי״ט.

עלם משכיל על דבר בעתו ודובר צחות ה׳....

קראתי שניתי ושלשתי את דבריך הנעימים אשר טוב טעם ודעת בין שורותיהם יזהירו, העירות לבך כי עת לעשות לעבריה כתנות אור לא מפשתה כהה אשר צמחה על נהרי נחלי זיינא — כי אתנו מלבנון כלה, אתנו מלבנון תבא רויה מטל חרמון שיורד על בני ציון ובגדיה משם — מצאת חידתי ותבן לפעֻלתי על כן אהבתיך! —

בודד אני לשפת עבר בעירי, על כן מחשבותי טמונות בהלך נפשי. כן דברת ידידי: „רבה העבודה על אדמת הקדש״— אך מה לעשות והנעלמים ימתיקו סוד על החזיונות הנעימים אשר חזיתי, חזיונות נשגבים בשמים אשר לא תערכם אהבת ציון בקורותיה ואשר לא שערום סופרים גדולים חקקי לב; אך למה אעירם ואעוררם והם לא יראו עוד אור עולם, ואנכי לא אראה פרי עֹנג בעמלי זה! מני אז קראתי לחזיונות האלה „אשמת שֹׁמרון״ אחרי כן שניתי את שמם ואת טעמם ואקרא למו חוזי חזיונות; ואיה החזיונות הרבים והעצומים?

הן יתר חלקי „עיט הצבוע״ נעלים ביתר שאת על „אהבת ציון״ כאשר יראו חכמי לב ברצות ה׳ דרכי, אך חזיונותי הנעימים מבחר הגיוני ספו תמו מתגרת יד המתגלגלים תחת שואה.

שלום לך יקירי, וקח דברי המעטים לרצון כי נרצה אתה לאוהב כל דורשי שפת עבר ואותך ביניהם. אברהם מאַפו.

ב.

קוונא ג׳ חוהמ״פ תרי״ט.

לידיד לבבי המליץ הנעים יקר רוח איש תבונות כש״ת ה׳ . .

צרור המור אוהבי לי הקרובים והרחוקים, וריחם עולה באפי תמיד, אלה יחד מבין שורותיהם יזהירו אל עבר פני כנמעי נעמנים, ודבריהם כעדים נאמנים נצבים נגדי להגיד לי ישעם וחפצם, שיחם ופעלם; ואתה ה׳ . . . יקירי! פניך הלא ראיתי לבך הלא ערום נגדי — על כן אמרתי עליך: ראיתיך, הכרתיך, אהבתיך!

אמנם אהבתיך מישרים — יען אוהב אתה לשפתנו האהובה ולאוהביה, כן חזיתיך בהציגך לפני את ה—ש, אשר עוקצו ודבשו נגלו לי תחלת דברו עמדי, ולו אמר לבי כי דרוש הוא לחפץ הליטעראטור העברית ברוח הבקרת אשר נוססה בו כי שתים יחסרו לשפתנו: ספרי חזיון — ראמאנע — הנושאים מדברותיהם ומשליהם על ענינים עברים, וספרי בקרת — קריטיק —, הראשונים יחפרו בעמקי קורות עם עבר וספריו והליכות עולם לו ויבראו ניב שפתים ליצורי הדמיון; והאחרונים יסירו מהם כל ניב נבזה, כל שיח תפל וכל ענין סר טעם.

ראשון לציון הלא אני באהבת ציון ובעיט הצבוע — יאמרו נא המשכילים על דבר, כי לא התעמרתי בלשוננו הקדושה למכרה לעם נכרי ולהלבישה מלבוש נכרי, וגם אתה במכתבך הראשון תמים דעים היית עמדי עדי הפעם הזאת — לא כן מרבית קוראי הספרים הזונים אחרי כל חזיון באשר הוא שם, ובני דור החדש אצים בי לאמר: „כלה מעשיך בעיט הצבוע״ ואולם אלה קופאים על שמריהם, ובידי הם באים לחתות אש מיקוד! זאת תזכירני ארץ רומי ומחמדיה בימי קדם בהתענג בני עמה על מחזה איש נאבק עם פראים!

כמעט פרש העיט הצבוע כנפיו לעוף — והנה המונים המונים התעוררו עלי, ובני דור החדש רואים את הקולות, וקול

המון חוגג נשמע גם בם, קול המון חוגג, יום חתונת העבריה עם הצרפתי אייזענ־ס׳. גם אתה ידידי מחאת כף ותצא במחול משחקים ותשר משכיל שיר ידידות. ואנכי לא נקראתי לשוש אתה משוש על ראש שמחתה — כי עת גליתי צעיפה מעל פניה הכמתי אליה, ובהניעי אחריה ראש אמרתי: „היי אחותנו לאלפי רבבה ודון קישוט עוד מחלציך יצא!"

„כלה מעשיך!" תאמר לי — והקול הזה נשמע לי מארבע כנפות הארץ, ואנכי באחת אשיב להם ולך ידיד נבחר: הניחו לגבר אשר דרכו נסתרה בסתר פנים אשר שמו לו שומרי נשף חשקם, אשר פערו פיהם וחזיונותיו עלו בתהו. הניחו לגבר אין איל! למה תעתירו עלי דבריכם יום יום השכם ושלח מכתבים וספרים על ידי הרצים? ולמה לי לשקול כסף בלא לחם? הניחו לי מליצי רעי ואלופי! לא אהיה שוקל ולא אהיה סופר כי כלה כל כבוד סופרים. קחוהו לכם בערים ותנו לי מחירו שלות כסילים. קחוהו לכם מעתיקים רודפי אמרים זרים. הא לכם ילדי רעיוני, דרשנים! הקריבום למלך ושרפום, וזרו אֲפֵרם כַּאֲפֵר העגל. הנני מקשיב לכל מוצא פיכם, הורוני ואני אחריש, למדוני טוב טעם — הורוני לקרא לסר־טעם מאכל תאוה, לכל תפל — מעדנים לנפש ולאכול חציר יבש כשור וכשב. הה! לוא בנתי מאז לשכל זה — כי עתה היתה ראשיתי כעגל מרבק, ואחריתי כאחד פרי הבשן אשר ירעו כר נרחב.

זאת דמיתי, על כן דומיה לי; כי קצרה רוחי בעמל נפשי אשר השביעני במרורים, הרוני לענה. לא שקטתי ולא נחתי עד כי נודע שמי לרבים, אז ידעתי מכאוב. הה! לוא שפלו אצבעותי, כי עתה לא רמה קרני! ולמי עמלתי? הלמצא חן בעיני המשכילים? הלא הם יכרו שוחה להשכלה! הלנחול כבוד מליצים? הלא המליצים ישימו קבר למליצה וישיתו יונק שדיה כנפל טמון לא ראה אור — ועל זאת ישמו שמים!

זאת אשיב אל לבי, על כן אקרא מנהמת לבי: אם כן נשכיל להשיב צור חרבנו אל איש שלומנו להחרימו יען אשר

שלף חץ ברור מאשפה לירות לכסל, לנלוז ולנפתל? אם זאת חכמתנו לדכא כחלל רוחו ולהשחית עץ בלחמו יען כי מצאנוהו בשדי־יער, וכבוד יערו נבזה לשתילי העצים אשר שרשם על הרי ישראל, אם כן רמים נשפוט — הלא נשפוך בוז גם על הארז הרם והנשא, יען אשר לפנים עלה כיונק מארץ ציה והנה הוא מתערה עתה כאזרח רענן, לא עממוהו ארזי אל — הלא נהיה כמריבי כהן אשר הורידו את ירמיהו בחבלים אל הבור יען אשר מוצאו מעניה ענתות!

הרגזתני ידידי לעלות מתהום רעיוני אשר רוחי הקלה מרחפת עליו ותך סלע לבבי זה פעמים, ויזובו ממנו מים נאמנים ומרים. מי יתן ושבו המים אל מקורם והיו למעין חתום בקרב לבבי! אך מדעתי את רוחך הטובה, את נפשך העדינה, ואת לבבך המשכיל על כל דבר טוב לא אחשוך גם אני שפתי ואתה הלא תבין מה ירזמון מלי: הן יְנֻפץ כנור נעים; אך שבריו יְדֻבקו וקולו ערב ומרום מראשון; או יהיה לנו מעין סתום למשל, אשר יחתור מתחת לארץ עד אשר יפרץ, אז יתגעשו מימיו, יהרסו הרים ברב כח ומהם צורים יתבקעו בשאון ורעש, ובסערת חמה ישטפו אל מרום קצם, ועל ההרים יעמדו מים, והמים הֻמגרים במורד — יהיו לנחל איתן. —

זאת תורת האדם אשר רוח כביר אמרי פיו: הנח לו וירדם בעצלתים, ואולם שית נא מורא לו, או התגרה בו ושים מוקשים לפניו — אז יתעורר ויתאזר עֹז והיו בקרבו הזִקות ללפיד, והלפיד לאש מתלקחת ולשלהבת־יה! זה גורל אנשי רוח, סופרים מליצים וחכמים חקרי לב אשר כְּרבם כן סבלו מכאובים, נרדפו מתגרת ידי שונאיהם ומנאציהם, ולמי תשיב העבריה תודות על תפארת עֻזה? הלא לקנאת סופרים — כי כל הנחרים בה היו מאזרי זקותיה, וכל מנאציה ובוזי ניבה התחרו בקדקד בני שאון ובלבב לוהטים בני אדם וישננו לשונם דבר מר; ובני רשף אלה הגביהו עוף בגאותם שחקים וירנו עם כוכבי בקר, ויריעו עם בני אלהים וישיחו בסוד שיח שרפי קֹדש — כי מבלתי יכלת

לפצות פה עלי אדמות, השמיעו במרום קולם וממרום ידברו, ודבריהם נצבים לדרות עולמים כימי השמים!

כמקרה הזה קרה רבים וכן שלמים אשר עשו להם שם, וכן שערו קדמונים באמרם: „קנאת סופרים תרבה חכמה" היפלא איפוא עתה כי הר־שלום קנא בעלה זהב על כן דבריו זהב יריקו? העל כן תרחיקהו למען יתאזר ולמען תדרוך נפשו עז על במותיו? — שמעני נא ידיד לבבי! נטה שלום לה־ש.. ואם און ראית בו, חטאת האדם אל האדם, אל תמהו באף, כי אם הוכיחהו בלשון רכה, והיה לו מלאך מליץ אחד מני אלף כי ברכה בו. ואל תשפוך בוז על נצנים אשר נראו בארץ מאפליה, כי הנצנים האלה ישימו כבוד לאדמת מטעם. הלא אם כן יחזה הדור הזה ואבדה חכמת חכמיו ומה יענה דור ישן? הלא הם יזהירו את בניהם לאמר: „השמרו לכם מן הדור החדש, דור אין שלום בו ואיש את אחיהו יצודו חרם!"

שים נא ידידי דברי אלה בלבך, כי פי אוהבך הוא המדבר אליך, ושלום ואהבה לך מאת ידידך מכבדך ואוהבך

אברהם מאפו.

ג.

15 Juni 1859.

ידיד לבבי האברך המליץ הנעלה וכו' ה'...ש..

דבריך עודם עמדי בכתובים שהם הרהיבוני וירנינו לבבי, ואנכי אמצא לנפשי נחת לקרא אותם באזני נבונים הבאים בצל קורתי. לא להתימר בכבוד אשר נתת לי בעים רוח חזיונותיך, כי אם להראות את העבריה בעצם תמה, חין ערכה, רוממות גיבה ועצמת קסמיה אשר סודם נגלה לתוכן רוחה ולמחזיק עמה בתבונות ידו.

ידידי! רבות מחשבות, תחבולות עצומות ועלילות חליפות וצבא השתרגו עלי, בלעו עתותי ואנכי בהם כיונה במעי הדגה את אשר אותה נפשי לראות ראיתי בנעימות מליצתך הנשגבה,

ומאשר חפצתי להגיד, לא הגדתי אף אחת מני אלף — כי קצרה רוחי מרב עבודתי. לכן קח נא אמרי לרצון, ודע כי יצאו ממקור לבי הנוטה לך כנהר שלום. לך בכחך זה והיית מופת לאוהבי שפת עבר, ובכבודך יתימר אוהבך כנפשו.

אברהם מאפו.

ד.

קאוונא יום ו׳ י״ב אייר תר״ך.

ידידי המליץ הנעלה נותן אמרי שפר וכו׳ ה — ש!..

מרב טרדותי לא אדע לכלכל דברי הפעם, ומה רבים הדברים אשר יש את לבי להגיד לך! אתה ידידי היוצא בעקבותי ללכת בצעדי און ובהלך נפש בנתיב הבעלעטריסטיק לא ידע עם סופרנו עד כה, אתה ידידי נקראת לעלות מרום הרי המליצה העבריה, מי יתנך פה והגדתי לך דרכך אשר תלך בה לעורר לבבות לדעת כל נעים ונשגב על הרי ישראל; אך רעיוני מרטים וממשכים אל ארבע רוחות השמים, גם אין שלום בעצמי, ואולי ארחיק נדוד אל מעיני הישועה אשר בדרום צרפת ואת מלאכת הדפוס אמסור לגיסי העלם המשכיל.... הן הגיד לי ידידנו האברך המשכיל היקר ר״א פ.... כי תקבץ על יד פרענומעראטיאָנען לפעלי שלל צבעים, אכן זאת יאתה לאיש רוח כמוך! עשה זאת ידידי וישמח לבי, בדעתי כי גם אתה היית בעוזרי ידי ועוד חזון למועד אשר אגיד לך מה מאד אהבתי דבריך. ידידך ומוקירך כערכך היקר. אברהם מאפו.

ה.

קוונא יום ה׳ סיון תר״ך.

לידידי המליץ הנעים וכו׳. ה—ש.... שלום!

כיום הגיעוני דברי אחד מכבדי מווארשוי, מליץ צעיר לימים אשר החזקתיו בימינו ואוציאהו מעמק עכור לפתח תקוה, על כן דבקה נפשו בי באהבה נצחת. הלא אלה דבריו: „ה׳.....

סובב פה בשוקים וברחובות ודופק דלתים, בידו ארוזים וחרוזים שלשת ספריו כחרוזי דגים תאומים ועל כבודו סמכה חמתו בעבור . . . . כי כתב ידו לו, הן האיש הנ"ל אומר אני ואפסי עוד. עתה ידעתי (את ה . .) ששחק בגאוה על שתי הקדמותיו . ."

כן יקירי! כן סמכה עלי חמת איש בעבורך. אך את האיש ההוא לא ידעתי, ואת ספריו . . . . . . לא קראתי, כי העתקות שנאתי, כבהמות מעלות גרה נחשבו לי, ואם גם פרסה תפרים לטהר נפשה בזאת לא תטהר. אנכי שן בהמות כאלה לא אירא עד כמעט לא אניף מטה עליהם. וגם אתה יקירי אל תירא כי שם . . . . לא בוער ממרחק, וכמהו בחורים רבים מרדפי אמרים זרים בטרם מצאה כקן ידם לדלות מי תבונה ממערכי לב — לא כאלה חלקנו!

הן שתי הקדמותי ישרו מאד מאד בעיני חכמי פאריז הרמים והנשאים, ואל שפלי רוח לא אביט.

אם נאספה לך מכסת כסף הכותבים ידיהם לספרי שלל צבעים. אנא יקירי החישה לשלחו לי, למען אחיש גם אני להוציא פעלי לאור לשמחת לב המחכים לו. ותודות ישיב לך דורש שלומך וטובתך היודע ערך רוחך.

אברהם מאפו.

ו.

קוונא ו' אלול תר"ך.

ישאו הרים שלום לידידי המליץ הנעים ודובר צחות וכו' ה—ש!

החשיתי ממך עד כה בעת אשר רעיוני רועשים מרגש תודה על פעלך הטוב אשר פעלת למעני, וכמה פעמים ביום תאחז בעט ידי להגיד לך כל אשר רחש לבבי, לוא כתבתי בעט ברזל כבד המתנהג בכבדות כי אז בעצלתים כנמלה צברתי לך גל כבד מלא תודות צרופות ומזקקות. כי שפת עבר בכל רישה ומחסורה לא תחסר דברי תודה ויש אשר תדבר גם חלקות

כאחת הלשונות המהלכות; באשמת המעתיקים כל זאת אשר למדו לשונם דבר שקר. לא כן אנחנו האוהבים אותה בטהרה ובזהרה אשר יופיעו עליה מימי קדם אשר במעט מלים לנו די באר את אשר רחש לבנו. ומה נעשה וגם אנחנו בלי חמדה נמשכים ללכת הליכות עולם ובדי ריק ניגע לבא אל מחוז חפצנו, בהמון מלים נשואים על כנפי רוח.

על כנפי רוח! הוא אשר דברתי, לוא עט ברזל היה עטי כי אז לא עזבתי גם אני עמדתי, אך עטי הוא נוצת בעל כנף קלה, כעטך ידידי, ובאחזי בו ישאני אל מרומי עולם החזיון ששם חוג פעלי, שם אפקוד נפשות יצורי, אמצא לי אחת בדמותך כצלמך, אשים בפיה דברים נכחים ואשכח פעלך בארץ. כן אנכי עמדי ועל דברתי לא אכזב: בחוג פעלי יש לאל ידי לתת לך מקום נאוה לערכך, ומה צר לי לראותך בשפל כי לא יכירך מקומך ויודעיך ינכרו אותותיך וישימום לאותות בדים — כי לא ככל העמים ההולכים באור החכמה עמנו פה, כי נער ישראל עודנו בהתנערו מעפר הערמות אשר כבדו עליו שנות אין מספר. על כן איש אשר שאר רוח לו כשאור ומחמצת הוא, וכבוד סופרים נקלה בעיניהם, יען מה? יען כי לא ידעו סופרינו לכלכל דבריהם אתם ולמשול במנאציהם ובמנדיהם בחזקת היד ברוח כביר אמרי פיהם הנשמעים מגיא חזיון ערוך למולם. והסופרים לא כן ידמו — כי אלה כגבעונים לובשי סחבות יאמרו כי באים הם מארץ מרחקים, אלה הם חוקרי תפל אשר ניבם נבזה לי, ואלה יבאו בעב הענן כאלהים, והמון העם פוערים פיהם ומיחלים למטר, והנה נשיאים ורוח ואין גשם נדבות להצמיח גם מעט חציר לבהמה — אך עוד שלישיה בם אשר תבונה לרב יודיעו והם מקצצים בנטיעות, יכרתו זמורה ויאמרו: „הנה עץ הדעת" — „הזה עץ הדעת?" יפטירו בוערים בשפה, יניעו ראש ילכו ממנו בשאט נפש, וישובו לאהליהם.

שאר רוח לך ידידי — על כן איעצך: אל תבחר לך אחת משלש אלה, והיה יגיעך קדש לגיא החזיון, חזיון עמנו בעתותיו,

ששם חלקת מחוקק ספון, ושם תמצא ידך צמחי יהודה לגאון ולתפארת ונחלת כבוד. הניחה מלאכת ההעתקה לכל מעלי גרה, ואתה התאזר ואמץ ידיך למשוך בשבט סופר.

ומה אגיד לך אדותי? הן חלק שני מעיט הצבוע יפיק רצון כל קוראיו, גם יסכו לו נסך דמעה אשר יערב לי מאד, אך מה רבה היגיעה להוציאו לאור! הנה הוא בדפוס אחרי עמל אנוש — אך נמצא מבקר למחות כל צבע מזהיר ואין מבקר לתקן השגיאות בדפוס. רבים אוהבי בווילנא אשר בפיהם ובשפתם יכבדוני, ומי מהם יאמר: אנכי אשימה עיני על פעלך? יען מה? אך אחשה.

ואותי יום יום ידרשון כותבי עתים, לוקטי לקט בשדות אחר ישחרוני לחלק למו באמרים. גם היום הגיעוני דברי החכם צעדערבוים מאדעססא בפעם שלישית „קול מבשר המליץ" אמנם נמלצים אמריו, אך קצתה נפשי בכתבי העתים, ובכל המונם ושאונם העולה תמיד לא אשמע קול נעים וערב הדופק לב רגש, כי אם קול דברים אשר יעברו לפני כשריקות הילק אשר פשט ויעף. הלזה יִקָּרא מכתב־עתי הדופק את הגלגלים הגוללים חשך מפני אור והמודדים פעמי העת והליכותיה לרוח היום? ומה אנחנו רואים למגנת לבנו? מכתב העתי עגלת העת המשרכת דרכה דרך חתחתים וחול ונפש נשואיה קצרה, והסוסים לא יבינו במתג ורסן, ומוסרותיהם מי יְפַתֵּחַ? הוי מושכות כסיל! האלה יודעי בינה לעתים! . . . .

אך את מי אגיד מלין? הלא מראשית דבריך אלי אתבונן כי מבין אתה חידת העת, לכן שימה לבך לפתור אותה במשאות ובחזון, חזק ואמץ כי אז תשכיל ותצליח דרכך. ינגנו מנגנים ומשוררים ישירו בעת אשר תרעש מלחמת הדֵעות; ואתה אל תנגן ואל תשיר על לב רע, כי אם הרם כשופר קולך מגיא החזיון, ספר לדור בשפה ברורה ובאנחה נעימה ועיניך תרדנה דמעות עשוקים, ונפשות יצורך תעוררנה לב כל רואיהן בהליכותיהן

ובמדברותיהן. ויאחז צדיק דרכו ונמוטו פעמיו ממוקשי רשע. המשכילים ישכילו ונבובי לב יפילו אור פניהם. ישליכו עליהם שקוצים מרבה להכיל.

סוף דבר: כל דבר עמנו בעת חיה במראה יתודע לעיני הרואים, וישיבו לבם ונקי על חנף יתעורר; ואם חנפי לב ישימו אף, אז תשמח כי חציך נחתו בם!

עוד אודיעך כי ידידי לבי הצעיר ורב תבונות ה׳ ב..ה.. אסף לי חמשים רו״כ פרענומעראטיאָנען ולו דומיה תהלה. הן נפש ברכה תְדשן, ועושה טוב יתענג על רב טוב הצפון בו. הן עז ותעצומות למליץ לברא י ש מאין, אך באשר יש נברא נחמד ונעים שם לא תעשינה ידיו תושיה. על כן גם לך ידידי לא אצלתי ברכה על פעלך הטוב.

יברך ה׳ מעשי ידיך ויתחדש לך שנה טובה כחפץ אוהבך המברכך. אברהם מאפו.

ז.

קוונא, י״ח שבט תרכ״א.

ידידי ומליצי המשכיל הנחמד וכו׳ ה—ש...!

צדקת בתלונותך יקירי וגם אנכי צדקתי כי מחשה אני. „הזאת לי אחרי הדומיה הארוכה כי לשון תהפוכות אתה מדבר עמי?״ — תתרגז עלי.

ואולם רבות ונצורות עמדי להגיד לך ואחת נצבה לשמן לי, הן אותה תמצא בפסת הגליון במעטפה, תמצא ותנוד לי.

ב׳ או ג׳ ימים אחרי בא מכתבי לידך, יבא אליך ספרי שלל צבעים כליל בהדרו, מְהֻלל קראו הקוראים לפעלי זה, גם אתה תקרא ותשמח כי מלב אוהבך יצאו החזיונות האלה. אוהבך אני יען שאר רוח לך, רוח חזיון לברא נפשות ולהלבישן עור ובשר.

רבות השתרגו עלי, וירח ימים השלכתי כל סבל שכמי, ישבתי כל העת ההיא על גפי מרומי קרית מלך רב פ״ב. עיני ראו כל שכיות החמדה, ואזני שמעו נגינות משחקים על גיא חזיון, כל

לילה היו לי חליפות ענג. הן קול שרים ושרות יחיה רוחי ויעוררנה למליצה נשגבה. ומה טוב מראה עינים ומשמע אזנים מרוממי נפש, לאיש אשר רוח בו! גם הליכות עולם דרושות מאד לחפצו. הן כל איש בצלמו יתהלך, בא נא עד תכונתו והיה לך למקור נובע דעת. הן בורא נפשות אתה. לכן תיקר נא כל נפש בעיניך.

נדבר נא על דבר סופרינו . . . . *) ליודעי בינה לעתים זרה רוח העת חלילה למו ממליצה ומחזון, כי באות נפשם שואפים הם רוח מַזלת הזהב ואת עפר יעקב ידשנו באשפה ודמן, אין רוח צח נושבת בענפי עץ הדעת — על כן פריו רקב.

שלשה מכתבים עמדי מהמליץ ושלשה מהח' יוסף כהן צדק וכהנה מהכרמל, כלם אלי יתחננו לבא בקהלם. אך אין רוח היום נושבת בם ולמה תבחר מחנק נפשי? לכן אשקטה ואביטה במכוני בעד החלונות הפתוחים, אראה פני הלוט, אגלה המסכה הנסוכה עליהם, אשחק ואניע אחריהם ראש. ועל מה יחרדו את כל החרדה הזאת? לא על דבר ה' כי אם על כסף נמאס! הן שבעים פנים לשובאל אשר תדעהו עוד מעט. אפס קצהו תראה בחלק הזה — אך רבים כמהו במתי חלד. גם בנסתרות שלח ידו. לפנים היה חצוצרה ברמה לחכמה ודעת, ועתה הפך את לבו לעקור עץ הדעת משרש ולהשחית פריו ממעל הלא תראהו וצלמו תבזה. הן רבות ונצורות תראינה עיניך בחלק הזה ואחרי קראך אותו פעמים וענית ואמרת כִי לא יערכוהו ספרי ההולכים לפניו.

בקבלך את צרור הספרים תבחר לך את ספרך אשר עליו כתובים דברי אליך. חמש עשרה השגיאות אשר תקנו בדפוס כצנינים בעיני, ואחת היא גדולה מאד, בצד 8 שורה 9 תחת

---

*) לבלתי נגוע בכבוד סופרים אשר עודם חיים אתנו היום השמטתי שתים שלש דלתות מתוך המכתב הזה. מ. מ. ד.

אדעה צ״ל אדמה. ופה תקנתי השגיאה הזאת בדבק גוממי הנכון אתי בכלי. את הדבק ההוא תמרח על פסת גליון כרֹחב המלה, תחליק אותה ועליה תכתב נא „אדמה״ הלא תבצע שלשים תקונים כאלה בשלשים רגעים ואותי תציל מדבה רעה כי כחש במלה הזאת. וכן בצד 78 תמצא מלה רומית Simul תחת Similia לכן תדבוק על ספרים אחדים מדאגה מדבר פן יפלו בידי מבין לשון רומית. ומתקנים כאלה תתן לחכמי הרופאים.

תחבולת הדבק תצילני עתה מעמל נפש ויגיעת בשר, אם אמצא טורים שלמים אשר לא ישרו בעיני אדבק עליהם גליון ותחת תקני כל הגליון אתקן רק טורים אחדים וכן תעשה גם אתה, כי דבר גדול הוא לסופר.

קרא נא ״דיא לעצטען טאַגען פאמפעיום״ ומשם יפתח לך מקור למחברתך החדשה כי תדע לכונן על פיהם אחרית ימי ירושלים חזק ואמץ! ברא לך נפשות מכל עם ומכל כַּת, צדוקים, אסיים ונוצרים והאהבה תהי הרוח המסכסכת אלה באלה, מפני מה חרב בית שני מפני שהעמידו דבריהם על דין תורה״ על דעתי כן ירזמון מליהם: כי כל הות נפשם יסדו על דין תורה ומצאו מקום לסמוך עליו. הציגה נא את שנאת חנם ושנאת הֵדעות והדת ערומה ועריה בשת. קרא נא את „מורה נבוכי הזמן״ שער „מועדי עם עולם״ אך מה אורך? הן רוחך הטובה תנחה אותך.

המחיר לחלק הזה 60 קאפ. כי יותר מן 50 צד בו נגד החלק הא׳ וההוצאות בדפוס ובנְיָר עלו על אחת שתים, ואנכי נקי לעבודתי בכתובים. החלק הג׳ נכון עמדי בכתובים ובחלק הד׳ חסר הסדר.

ושלום לך ולנות ביתך ולכל אשר אתך מאת היודע ערך רוחך. ידידך אברהם מאַפו.

P. S. לידידי ה׳ ה... לא כתבתי אף מכתב אחד, והוא שחרני רבות במכתבים. ומה לעשות? הוא אשר דברתי: לא באשמתי זאת. —

באחרית מחברתי תראה מכתבי להעלם אי"ם א"ש יליד ווילנא אשר יגע בכל מאמצי כחו כל ימי החרף בדפוס וחוץ לדפוס. ואין קץ לכל עמלו. ולולא הוא שהיה בעזרי כי עתה מחברתי לא ראתה אור.

הודיעה נא ידידי בכל מקום שידך מגעת, כי פעלי יצא אור כלול בהדרו, הן כל חכמי לב יקראוהו פעמים ושלש.

הנ"ל.

ח.

(וזאת כתובה על הספר שלל צבעים שכבר בו המנוח את אוהבו.)

קוונא, כ"א אדר, תרכ"א.

אל ידידי שאהבה נפשי המליץ הנחמד רב חן ורב קסם וכו' ה' ה—ש....!

שאר רוח לך — לכן עטך בידך מטה הקסם. גע בו באשמנים ובנצורי העתים והַעַל את אשר זמות ויציצו מעיר אלהים נפשות צופיות מהררי קדם לימים האלה, ובאורן נראה אור חדש. בעת ההיא בחרתי גם אני עת אור יקר וקפאון, עת דעות מְסֻכסכות אלה באלה ומתהפוכותיהן תצמח אמת — ומה יגל לבי בראותי כי מצאת מקום זה יסדתי לי לבנות עליו ג י א ח ז י ו ן. לכן קום התהלך בו לארכו ולרחבו וגם אני אודך כי תושיע לך ימינך רק אל תמהר ואל תחיש מעשיך — כי בשובה ונחת, בהשכל ודעת תצליח את דרכך זה, והיה פעלך לכבוד ולתפארת. קום ועשה ורוחך תנחה אותך!

ועתה ידידי קום קרא פעלי לדור הזה. הבינה לאחריתו את דברי אל רעי החכם ז ק ש בם תמצא רוחי. ושלום וברכות אשא לך הר שלום, והיו הדברים האלה לך לזכרון כי אמריך נמלצו לידידך ואוהבך.

אברהם מאפו.

ט.

קאוונא, י׳ ניסן תרכ״א.

לידידי המליץ וסופר מהיר וכו׳ ה׳ ה—ש.. שלום וברכה!

בין המכתבים הרבים והעצומים השלוחים אלי יום יום מחכמי עמנו חקרי לב נגלו לפני מגלות אבלך מנשף ליל ב׳ כ״ב אדר. יחד פרושים לפני גליונות ה׳ ע—ז... ומכתב הנער הזקן אשר בשנות צבא עבודתו חמש ועשרים שנה למד להעלות גרה כבהמה. אך אם תזוח עליו דעתו במלאכת התלמידים ואמרת לו: נער בן חמש עשרה שנה קדמך — כי כל נער עברי הלא יהגה בתלמוד ובפלפול וסברא והוא .... אך בז אני לקטנות כאלה. הן עשרים מתלמידי חכמי הרופאים הנמו ושמי גדול בעיניהם. ובני הדור החדש אשר לא זכו לצקת מים על יד.... כלם יחד צהלו לקראת חזיונותי, ולא ירחמיאל אני כי אֶחת מכלב עז נפש חורץ לשון אפעה. לכן אל תירא ואל תחת מפניו גם אתה — עודך צעיר לימים, ומרוח עריצים יגביהו רעיונך עוף כבני רשף. יהיו דבריך לאש וצוררך לקש. אך עוד תשוב תראה ברצות ה׳ את דרכי.

בחלקי השני שלל צבעים אפיק רצון גם מבני דור הישן. מי יתן וראו עיניך את צרור המכתבים הנמלצים אשר נקבצו באו אל ידי, בם יתגוסס גם מכתב רעך הנחמד בן—דוד; אך לך הומה לבי, כי לא אדע מכל אשר אתך ואנכי חכיתי לדבריך אשר תריץ אלי אחרי בא 7 חלקי שלל צבעים לידך, ואין קול ואין קשב. יותר החלקים הריצותי ע״י אוהבי הגאמן... אשר אמר לעבור דרך גראדנא ולמגנת לבי שב הלום כי ירט הדרך לנגדו. אך למי אשלח עתה את ספרי מבלי דעת אַיֶּכָּה? הודיעני נא חיש מהר אם באו 7 חלקי שלל צבעים לידך ואל תכחד ממני מכל אשר אתך. מי יתנך קרוב אלי, כי עתה בקשתי לך מקום אחר. אך מה אעשה לך ידידי מרחוק?!

חזק ידידי ואמץ ולגדופת שונאך ושוטניך המקנאים בך תלעג. חבי כמעט רגע ויודע שמך בין מליצי עבר, כי הגות לבך — תבונות. עוד תראה דבריך מן כ״ב אדר חקקים בספר וששת עליהם. הגידה נא לי היבאו דברי במח לידך ? !

השקוצים אשר ישליך עליך ... הרגיזוני, באמרו .... וכהנה רבות בגליונו רחב הידים. ואתה במכתבך תצטדק באמרך כי חף אתה מפשע ואנכי מרחוק האוכל לשפוט בינך ובין אנשי ריבך ? אם יוסיף לאמר כי על פיך שמי כל היום מנאץ — צר לי מאד ומה אדבר ? השכילה נא בדרך תלך ושמור מצרות נפשך, ומכל משמר נצור כל אשר אתך בכתובים ואל תביא את אחימעץ אל ביתך, וזכר נא את אשר יעץ ר׳ צדוק, (שלל צבעים 140) ראה נא כי קמה עצת שוטניך, אך כתר לי זעיר. הבט על דרכך וחכם.

אורחים נכבדים באו אל ביתי, לכן אשים קנצי למלין ושלום לך מאת הצר בצרת נפשך והמחכה לשמוע ממך דברי נחומים.

אברהם מאפו.

י.

קאוונא, כ״ה חשון הרכ״ב.

לידידי האברך מליץ נעים וסופר מהיר ה—ש...!

כעושה משתה אשר הקדיש קרואיו, יביאם בצל קורתו ויתן להם כל נתח טוב וכל מאכל תאוה ואת נפשו יחסר מטובה, כן אנכי עמדי: אתן שפה לנאמנים, ל נ ח מ י ה תלונה, ל י ר ו ח ם מרי שיח, ל נ ע מ ן נעימות ו ל א ל י ש ב ע אהבה — ושפתי אין אתי לענות שוחרי הרבים והעצומים. ורפיון ידי ישיא עלי עון אשמה כי יפקידו על פרי גדל לבבי; וכל יודעי יעידוני כי שפל רוח אני את דכא, ואל הלוקחים למו קרנים ב פ ע ל כ פ י ם ולא ב ה ג ו ת ל ב לא אביט. אשמע שריקות עדרים כאלה ולא אשעה למו. היחרישו אלה את קול כל הדור ורבים

וכן שלמים מן הדור הישן הקוראים צדק לרגלי? אך אנכי באחת ולא אשיב קטן וגדול, כי טפחות ימי, והעבריה בדעתה אהבתי אותה ואת יצוריה, תעבוד בי בפרך. ואם אמרי אשיב לאחד אחוז מעשרה השוחרים אותי — והיה לי כל היום והלילה למלאכה!

ראשית חזיונותיך טובה מאד, כן תשגה אחריתם והיו לך לכבוד. ואתה אל תשאלני משפט כל פרטי הענינים ותכונתם — כי באלה וכאלה עזוב הסופר לנפשו, ורוחך הטובה תנחה אותך אל מחוז חפצך, ואשר שגית היום תבינך רוחך מקצה ירח ימים בעברך על פני חזיונותיך. עוד תהרוס ותבנה, תעקור ותטע עד אשר תשלם כל המלאכה אז תבא אלי במסלת הברזל וראיתי כל פעלך, אם חפץ אתה בהֵרָאוֹתִי. ואז אשלים חפצך ככל אשר תשאל ממני בדבר שפתים.

הארז שחרני בששה מכתבים ארוכים ומכתב אחד קטן ככף איש השיבותי לו, גם הוא יחשבני כגֵא, וכן באוני שבעה מכתבים מהרב יוסף כהן צדק, ובשביעי קרא אלי את הקריאה הזאת: „לאו מלכא אנא ולאו כלבא אנא“ וכהנה תלונות רבות השתרגו עלי ומה לי לעשות לו ידעו שרש דבר נמצא בי כי עתה ינודו לי.

חזיונותיך באו לי בהיות בני מחמדי בביתי (כל ימי הקיץ ישב עמי) והוא בפתחו פיו בחכמות לא ישעו עוד שומעיו אל כל חפץ, ותהי שיחתי עמו כל היום; ובאחרית ימי הקיץ נפל למשכב, ועשרים ימי מחלתו היו לי ימי חשך, וכל רעיו חכמי הרופאים דפקו דלתותי כל היום, בעת ההיא לא פניתי גם אל יצורי, ואחרי כן השתרגו עלי דברים רבים וגדולים. באחת אדבר: אין עתותי בידי ואין ידי ברצוני — לכן סלח לי כפר לי.

והנני להגיד לך כי ראשית דבר בהמגיד למחברתי הנחמדה אשמת שמרון מלאה היא שגיאות מדיבות נפש, באשמת מי? לא ידעתי.

ראה עתה את אשר לא פללת לראות: ראה העתקת דברי גאון ישראל והדרו יש"ר Regio אשר כתב אדותיו בלשון איטלקית *) ראה והשתומם כאשר השתוממו עליהם רבים וכן שלמים בפעטערסבורג „דיעזער גיכטערנע, וואָרטקארגע אים מונדע איין גאָלדגעוויכט פיהרענדע גראססע רעגיא! דיעזע גראָססע זעעלע פיר הארמאָניע אונד וואָהללוסט געשאפפען" כן קרא הרב החכם הכולל ר"מ סוכעסטווער במצאו בספר האיטלקי אשר הוציא הג' ר ע ג י א את הדברים אשר אני שולח לך.

ושלום וברכה לך מאת ידידך הדורש שלומך וטובתך.

אברהם מאפו.

---

*) הספר הזה נקרא א ס ט ר ע נ א והוא גם באוצר ספרי האדיר בישורון גינזבורג.

תם.

מכתב

מאת פרץ בן משה סמאלענסקין נ"י.

ידידי הנכבד!

אם כי נלאיתי בימים האלה מקצר רוח ומחסרון כח ועבודה קשה וחדלתי בעבור זאת לענות לרבים, ואף גם לזאת יִתַּר לבי ממקומו בראותי כי שקר העצה ושוא הלקח הנאמן, כי איש חנף ומכזב אחד יעשה וגם יוכל יותר מעשרים ישרי לב, כי לו אזנים קשובות במקום גדולים ועשירים, בכל זאת משכתי ידי מהמלאכה העמוסה על שכמי למען ענות לך דבר על שאלותיך, בראותי כי לא כְתָם תשאל ולא אך לבלות את העת בדברים, כי אם כתלמיד חכם השואל למען ידע הלכה ולמען יורנה גם לאחרים, ואחרי כי נודעת לי בשמך כי אתה היית אחד מראשי המתנדבים בעמנו לעלות לתור את הארץ, לכן אקוה כי דברי לא יהיו לך לבדך כי אם תשמיעם בשמי גם ליתר השואלים אשר ידעת שמם ומקומם.

א) בהשתפך נפשך אל חיקך על כי עברה שעת הכשר ומאומה לא נעשתה בדבר הגדול, אשר ראינו אותו בחזון יצא לפעולת אדם, נפשי כנפשך ולבך כלבי וגם אני אדכה ואשוח על החלום הנעים אשר גז חיש ויחלוף וישאיר אחריו לב רַגָז, תוחלת נכזבה ולַעַג נעוי־לב. אולם באמרך כי כמעט יצדקו בעיניך אלה המלעיגים, אשר הזהירו לבלתי שלוח יד לאחוז בדבר אשר לא נשיגנו, כי אמנם לא לנו להיות אדונים לנפשנו, כי עבדים היינו ועבדים הננו ובעבדותנו נאבד, ואם תנתן פתאם החפשה לעבדים אז ירימו ראש ויגדילו עקב על כל ותאותם

להשתרר תגדל עוד מתאות אדוניהם אשר עבדו בהם בפרך, וכן היה, כי כל אלה אשר יצאו בראש העם זנו איש לדרכו, האחד התברך בלבו כי הוא יהי למשיח ישראל ורעהו מצא מקום טוב להשתכר בו ויתרם התנשאו ליעץ ולבנות ולהכין בטרם אשר הבינו עצה ומה הוא בנין ותכונה, ועל כן כל דבריהם לעו וכל מעשיהם נשא רוח, וגם עמל המבינים דבר לקח הבל — בכל אלה לא צדקת אענך, כי אם אמנם אין לְהִפָּלֵא אם הארץ תרגז תחת עבד כי ימלוך, וכל מבין דבר ידע זאת מראש כי הממשלה בידי עבדים, אשר זה עתה יצאו לחירות, תהי עבדות לרפי כֹּח מהם, ואיכה נחשוב אחרת? אנשים אשר בכל ימי חייהם ראו בעיניהם רק אדונים מעבידים בפרך ובאכזריות, ועבדים וראשיהם כפופים וגביהם שחים ורגליהם כושלות באין מעמד, ההמה יבינו משפט האדם בשובה ונחת בלי תגרת יד ושבט הרשע? הניחו להם מעט קט וישאפו רוח וישכחו את השבט הנוגש בהם או אז ילמדו לאט לאט לדעת ארחות משפט, ואם כן לוא גם היתה כזאת, כי אחינו אשר למדו מאז להיות דוויים סחופים ומדולדלים, לשמוע אך קול נוגש ומצוה, אם המה לא ידעו ברגע הראשון בהמלטם על נפשם חקי חיים וארחות משפט? כי איפה למדו את אלה? האם במצור ומצוק אשר סביב שתו עליהם שונאיהם? אבל חכו להם מעט קט ותראו אם לא ישובו כאשר ינוח להם מעט, ויביטו במכונם ואז תאחז במשפט ידם וידעו עת לכל חפץ ככל אלה אשר ממשלתם נכונה בידם ועתותיהם בידיהם נתנו.

אשר על כן לוא גם אמת היתה כי תקותנו עלתה בתהו בפשע אלה אשר אמרו להשתרר או לראות ברכה לכיסם, גם אז אך משפט שוא היה לאמר כי בעבור זאת אין לנו לבקש את הדבר הגדול הזה מיראה פן יבאו רָעִים ושחתו אותו, כי אם אמנם בתחלה תהיה כזאת בכל זאת עלינו לקות בצדק, כי גם הטובים בעם יקומו ויעשו הטוב, וברבות הימים ישוב העם ויראה ויבין מה טוב לו ויחזיק בו — אולם מה נאמר ומה נדבר אם כל אלה

שוא ושקר המה ורק ידי אלה מאחינו החכמים בעיניהם, אשר יאמרו: נאהב את אדוננו ושבטו ונחת זרועו ובעיטת רגלו ולא נצא לחפשי, רק ידיהם היו במעל. כי הם המה למדו כל ארחות צוררינו ויעשו כמעשיהם. כי מה עשו לנו צוררינו מאז ויעשו כיום? בתחלה מִגֵו יגרשונו, מכל פֹעל טוב ינידונו, מכל חלקה טובה ירחיקונו, לחם אבירים יקחו מידינו ויתנו לנו רק פת לחם אשר עלינו לפשוע עליה, כל דרכי החיים יסכו בעדינו בסירים, ישליכו עלינו שקוצים ויגבלונו וישימונו לסחי ומאוס, ואחרי כן יקראו בגאון: ראו את העם הנבזה הזה, אשר שלמותיו יתעבוהו, אשר דרכיו נלוזים, ניבו נבזה וְכֻלוֹ לנדה וכמפלצת הוא בקרבנו — הן אלה המה פעלי צוררינו מאז ועד היום. ומה יעשו אלה מאחינו, אשר אל דרכי העמים ילמדו ואשר יטיפו עלינו כל היום: היו נהיה כגוים?! גם המה בתחלה ישימו מכשול בכל דרכינו, ואך נרים יד או רגל לצאת לעזרת אחינו להוציאם מבור צרה, יחד עלינו יתמלאו ויבקשו תואנות ועלילות להניא מאחרינו לב אלה אשר לא יבינו משפט, וגם רוח שקר יוציאו מאוצרותיהם ולא ידעו בשת לעמוד כצוררים על המשמר להפיל בלהות על הנדחים והאובדים למען ישובו וְיֵעָנוּ תחת ידי מְעַנֵּיהֶם, ואחרי כן כאשר יצלח בידם לשים מכשולים בדרכינו, להרבות כושל ולזנב כל הנחשלים אחרינו, או אז יפערו פיהם בגאוה וגדל לבב לאמר: הן אנחנו ראינו כל אלה מראש, הן אנחנו הזהרנו לבל יצא העם בדרך סכנה, אבל מי הֵסַב את הסכנה? הלא המה בידיהם! זאת לא ישמיעו.

הנה אם נעביר את כל המעשה אשר נעשה זה כשמונה עשר ירחים לפנינו או אז נראה ונוכח כי לולא קמו בנו בוגדים מבית, כי אז מצאה ידינו בעזרת רודפינו ומכינו לנחל ארץ לנו ולבנינו. בראשית התגלעה המהומה היו אלפים ורבבות נכונים לעזוב ארץ, ואלפים ורבבות היו נכונים להושיע להם, ולוא הלכו כל אלה אשר בקשו לנוד כלם יחד אל ארץ ישראל ולוא נִתַּן כל הכסף הנקבץ רק על ידיהם, כי אז מצאה ידם לקנות יותר ממחצית

הארץ ולבנות להם בית ולהכין להם מחסה ומסתור מפני אויב
וגם לאחיהם האובדים בארצות אחרות היתה אחרי כן תקוה.
והנה קמו בנו תרבות אנשים בוגדים ופוחזים אשר באכזריות
מאין כמה הטו ידם על אלה האובדים וַיְתַוּוּ להם הדרך גם על
אפם ועל חמתם, בחזקת היד שלחום לאמעריקא, וירבו כזב על
כזב ושקר על שקר להבטיחם כי שם יונח להם. אולם לא זאת
בלבד עשו, לוא שלחו את החלק האחד כחפצם לאמעריקא ואת
החלק השני כחפץ הנדחים לארץ ישראל ויחלקו ביניהם את
כסף הנדבות כי אז החרשנו, כי אז אמרנו: פשרה עשו! אבל
עתה אחרי אשר שלחו כ ל ם רק אל המקום אשר ה מ ה בחרו
ואת כל הכסף הוציאו אך לחפצם ולא לחפץ האמללים אשר
בעבורם נקבץ, ואלה האמללים, אשר מאנו שמוע בקולם ויתורו
להם מנוחה כחפצם לא השיגו אף אגורה אחת, הנה עתה לא
אלה שהלכו שמה הראו כי לא יצלחו לרשת ארץ, כי אם אחיהם
אשר עמדו על הדרך ויגזלו את כספם מהם, חברת כל ישראל
ג ז ל ה מאת הגולים את הכסף אשר נִתַּן להם מאת נדיבי לב
ועל כן אסרה את ידם ואת רגליהם כמו בנחשתים לבל יוכלו
צאת ובא ולשלוח בחפץ כפיהם כחפצם. ואף לא זאת בלבד
עשתה החברה, כי אם שכרה שכירים להוציא דבה על הארץ
ולהניא לב אלה אשר כסף בידם לבל יערבו לבם לגשת אל
הארץ אשר לפי דבריהם שמה אך מות ומשכלת — ועתה מי
הֵסַב בכל אלה כי כל עמל הישרים בלבותם עלה בתהו? האם
ידי אלה אשר התנדבו לצאת בראש עמם, או אלה אשר ישבו
כמרצחים על אֵם הדרך ולא נתנו אותם ללכת בדרכם או השיבום
בחזקת היד אל מַאֲסָרָם? ואם אחרי כל אלה יפערו היום הבוגדים
פה ובארצך את פיהם ויתפארו כי חכמים היו ויראו את הנולד
הנה יוסיפו על מעלם ופשעם עוד חטאת כי יתפארו בבגדם
ומעלם. הן לפי זאת יצדק כל מרצח, אשר יניא את איש לבל
יצא לדרך והאיש לא ישמע לקולו ויפול שדוד תחת ידי המרצח.
בהתהללו אחרי כן בחכמתו הגדולה כי ראה את הנולד.

אחת היא על כן אמרתי כי לא פרוד הלבבות בין הגולים היה בהם לרעה כי אם ידי צורריהם מאחיהם אשר הניאו את לב העם לבל יקום לעזרה להם, כי במה יכלו עשות גדולות? הלא אך בכחם ובכספם המעט, ובו עשו באמת נפלאות, ואם נראה כיום רק קולוניא אחת נוסדה בישראל נשתאה ונשתומם על כח לב מיסדיה כי למורת רוח צורריהם מבית ומחוץ עשו וגם יכלו, ונוכל לשער בנפשנו מה היתה לולא קמו הבוגדים נגדם, ולוא נתן להם כל הכסף הנקבץ, יותר משׁשה מיללִיאָן . . .

ב) וגם בזאת לא צדקת באמרך כי אם בעת צרה ויגון לא מצאה ידנו לעשות מאומה מפני מנגדינו הרבים אשר לא יחשו ותמיד כל היום יסירו לב העם מאחרי הרעיון כי עם אנחנו וכי לנו עוד תקוה אחרת מבלעדי התקוה האחת להתבולל בעמים, ואף כי בעת אשר יונח מעט ואם גם למראית עין, הנה אז אין מי ישמע בקולנו ושוא כל דברנו ועמלנו — כי אמנם לא כן הוא. אמת הדבר כי שעת הכשר יקרה מאין כמה עלתה בתהו ושעת הכשר כזאת לא בקרב ימים תִּמָּצֵא לנו עוד. ומי יודע אם תבא גם לבנינו או לבני בנינו שעת רצון כזאת לבנות לנו בית. ואל תשגה בדברי לחשוב כי גם אני מאמין כי כלה זעם ואפס הַמֵּץ, וכאשר עברה הסערה יטהרו השמים ואור שבעתים יאיר לנו. לא זאת! הנני מאמין באמונה שלמה, כי כל אלה הצרות שבאו עלינו המה אך כהקדמה לאלה שתבאנה אחריהן, ובלי כל ספק לא יעלה עוד על לב הדור הבא לחשוב את אשר חשבו אבותינו כי בידינו לכונן אשרנו. המה יחושו את אשר חשו אבות אבותינו כי בגולה הננו, כי כן הוא תמיד בישראל. ימים רבים ירדפו ויענו אותם בלי חמלה עדי יְדַכָּאוּ מאד וישפל רוחם ויפול לבם ולא ירהבו עֹז להרים עוד ראש. ורק לשופטיהם יתחננו: חוסו חמלו עלינו, הן גם אנחנו כמכם בצלם אלהים נבראנו! וכאלה דברי תחנה ותפלה ובקשה. או אז יִמָּצְאוּ בקרב צורריהם אנשים אשר יֵרַךְ לבם לקול התחנונים ויקומו להמליץ בעדם להסיר מסכל שכמם, ולחוננם ולרחמם ולתת להם לשאף

רוח חיים — ואנשי הלב האלה ילחמו עדי יצליחו להטות לב המושלים והשרים להם לטובה וירחמום וימשכום חסד וסבלנות. והיהודים האמללים אך יסירו עֻלָּם מעל צוארם יגילו בכל לב ואין די תודה ותהלה בפיהם למרחמיהם ואב לבנים יביע את כל הצדקות אשר עשו להם, ואז יחלו לחשוב לאט לאט כי מאשרים כמהם אין בכל הארץ. ואחרי אשר ראו מנוחה שנים אחדות אז ישכחו כי אך חסד וסבלנות נתן להם וסבלנות עמדה לימינם ולא המשפט, ויחלו לבקש גם משפט להם ויחפצו להיות ככל עמי הארץ, גם חפצם יצליח בידם כמעט, או אז ירגזו פעם אחת צורריהם ויתגעשו כי הוציאו את העבדים האלה לחירות. — כי עוד אשר בשם הסבלנות והחסד ידברו אז אך מעטים המה אשר יבקשו להראות לכל כי ימאסו בחסד וסבלנות, אך כאשר כמשפט כל העם כן יעשה גם להיהודים אז יחגרו ממסגרותם כל צורריהם וישובו לדכאם ואז גם החסד והסבלנות יִשָּׁכְחוּ מלב עדי יכבשו שנית אותם לעבדים להם. ובצר לישראל יאנחו ויאנקו ויסבלו במנוחה כי נטל עליהם, ויראו יד אל זועם עליהם בכל אלה. אבל את המכאוב הנורא יחושו רק ברגע הראשון כאשר יסערו מנדיהם להפיצם אחרי אשר חֻפְשָׁה נתנה להם. בפעם הראשונה כאשר יגיחו נגדם להַשִּׁים נויהם, לגזול את הונם ולתתם כעפר לדוש, אחרי אשר ימים רבים ראו מנוחה ויתברכו בלבם כי גם המה כבני הארץ יחשבו. יתעוררו ויפקחו עינים ויראו את הצרה בכל מראה הנורא. ואחרי כן יסכינו בה לאט לאט ויוסיפו שאת את עֻלָּם. ועת כזאת היתה כעת לעמנו; אחרי שעברו שנים רבות בתקוה טובה ובחזיונות נעימים כי כבר כלה זעם ולא תקום עוד פעמים צרה להם, אחזה בהם פתאם יד שונא ותטלטלם ותניעם בחזקה עד כי נשברו כל עצמותיהם ובעת הזאת חשו את המכאוב. כי זה כמה לא נסו עוד לשאת מכאובים והיא היתה שעת הכשר, כי מעתה אמנם ישוב הכל כשהיה, לשאת מכאובים וכעס כל היום, לשמוע חרפות וגדופים מרבה להכיל, לשבוע צרה ויגון ולהרכין ראש ולשאת כל אלה

במנוחה, ובכל העת הזאת אין לקות כי יתעורר העם שנית לפעל, בלתי אם יעברו ימי הרעה ושבו מרחמים למשוך אותם חסד ולהורות להעמים תורת הסבלנות ושב ישראל וישב בטח ושקט שנים אחדות, או אז כאשר ישובו להרגיזו מרבצו תהיה שנית שעת הכשר לתת חכמה בלבו, אך היום ההוא עוד ירחק חק, — עוד תעבורנה שנים רבות בצרה ויגון, עוד תעבורנה שנים רבות מהן בבכי ותפלה ותחנה, ועוד רבות מהן במלחמות וריב שפתים על דבר תורת האדם והחסד והסבלנות עד אשר ישובו ויְרַחֲמוּ ועד אשר ישובו צורריהם להפילם שנית אחור . . . עת רצון היתה והיא עברה כצל באשמת הבוגדים בקרבנו אשר עזרו לצוררינו לשלוח ידם בנו. צוררינו החלו להרגיז אותנו ממקומנו ובוגדינו בקרבו כִּלּוּ בהניאם אותנו ממצוא מקום אחר . . .

אולם אחרי כל אלה לא נאמר נואש, כי אם אמנם אין כל תקוה לשוב ולראות עד מהרה המון רב יוצא לבקש לו מנוחה, בכל זאת יש ויש לאל ידינו לעורר לב אחדים, ואם גם לאחד אחד יצאו הנה ברבות הימים יהיו לקהל רב והמה יהיו המיסדים בית ישראל. ועל כן חללה לנו מחדול מדבר בדבר הזה או לרפות ידי החפצים בו ולבם, כי אם נחזיק בו אז יש תקוה אשר במשך עשרים או שלשים שנה יהיה לנס לכלנו. ואם תתבונן היטיב בדברי ב ה ש ח ר תראה כי לא שבתי אחור מהרעיון הזה, רק כי בשובה ונחת החלותי לדבר בו אחרי כי הוא כעת לא להעיר לב קהל גדול כי אם אחדים ולהפיץ את הדעה בעם, אם גם לא עד מהרה תצא אל הפעל. כל עוד אשר לב אלפים נהה אחרי ארץ ישראל ויתנדבו לבא שמה, אז היתה החובה לדבר בכל רגשות לבנו לעורר את האהבה, אך עתה אשר נדבר בהרעיון הזה לא לנפשות סוערות, כי אם ליושבים בטח, עלינו לדבר בו בשובה ונחת.

ג) ובדבר הזה תמצא תשובה גם להשאלה השלישית ששאלת: מה נעשה כיום בחפצנו לתת אהבת שפת עבר בלב אחינו תחת אהבת הארץ אשר החלונו למעת על לבבם. כי

אמנם לא זה חפצי ולא זאת מגמת פני לטעת אהבת שפת עבר תחת אהבת הארץ, כי אם לתת אהבת שפת עבר בלב אחינו למענה ולמען אהבת הארץ. בינה בדברי אלה היטיב. בְּדַבְּרִי ובהתעוררי בכל רגשות לבי למען ארץ ישראל הוא רק יען כי אחשוב את עמנו לעם, ועל כן כל דבר אשר יִכּוֹן לעם עלינו להחזיק בו ולהקריב נפשנו עליו. ואין כל ספק כי ארץ תכון לעם לחזקהו ולאחדהו, ועל כן עלינו לבקש ארץ מיוחדה למען קהל גדול מקרבנו, ועל כן עלינו להחזיק בשפת עבר יען כי שפה אחת תקרב הלבבות ותעשה עם לעם. אולם כל עוד אשר תקוה נשקפה לנו לרשת ארץ היה לנו להתאמץ להשיגנה ואחרי כן לשים לבנו אל השפה, כי לוא היה לנו קהל גדול בארץ ישראל כי אז על נקלה הצליח חפצנו בידינו ללמדם כלם שפת עבר, אולם עתה אחרי אשר רק מעט מעט מאד נעשה לטובת הארץ עלינו לשים כל לבנו אל השפה, לא למען כי תירש מקום אהבת הארץ בלבנו כי אם למען נוכל גם על ידה להביא אהבת הארץ בלב אחינו. כי שלש סגולות בשפת עבר: א) כי היא היא החבל המרתק אותנו אל אבותינו ואחינו ותורתנו. ב) כי היא לנו כעזרה בצרות עת אשר עלינו לשוע אל אחינו, ואם המה כלם ישמעו אותה אז על נקלה ידעו את מחסורינו, לא כן עתה אשר אחינו שקמו לעזרה לנו לא ידעו אף מה מכל דברי האמללים וחפציהם. ג) כי לכל אלה אשר יבינו עברית נוכל לדבר בשפה ברורה בדבר לאומנו וארצנו ובכל אשר טוב הוא לחזק את אשיות בית ישראל, מבלי כל יראה ופחד פן יהיו דברינו בידי צוררינו לכלי משחית לחבל אותנו. הן כמה וכמה צרות וחרפות וגדופים מנעו ממנו לוא דברו עד היום הזה רק עברית אל העברים ולוא שלחה החברה כי"ח ויתר החברות דבריהן רק בשפת עברית, כי אז לא היו אף הנה וקריאותיהן לפח ולמוקש לנו כהיום הזה....

ועל כן הנני לבאר לך את מחשבתי בדבר שפת עבר ומה לנו לעשות. אתה ורעיך יאמרו לאגוד אגודה ולקנות ספרים

מנבחרי הסופרים ולתמוך בכסף הנותר בידי הסופרים הטובים. ואם כי לא אומר לכם כי לא טוב הדבר אשר תאמרו לעשות, אבל אם תחשוב כי בדבר הזה תעשו כמעלות רוחי תשגו מאד. מיום חשבי מחשבות יִתַּר לבי ממקומו בראותי מצבת אבן לתפארת על קבר איש חכם אשר אולי מת ברעב. חנופה היא מאין כמה! וכן המה בעיני פעולות כל החברות אשר נוסדו לשפת עבר מאז קם בן מנחם עד היום. החבורות האלה יקימו מצבות למחברים מתים כי יְחַיוּ את ספריהם ויתפארו בדבר הזה כי הגדילו לעשות, אולם לדעתי יקברו תחת המצבות האלה את שפת עבר לעולם ועד.

והדבר הזה רע בעיני מאוד מאלה הטעמים: א) דרך אחינו הוא להוקיר את העבר ואם יזכרו ויעלו כיום שפת עבר על לבם אז לא ישימו לב להחיים כי אם להמתים ויוציאו את ספריהם מערמות האבק ויפיצום בעם, אשר רוחו זרה להם ולא יקרא בהם אף לא ישים אליהם את לבו, ורק לאוהבי מחקר בקדמוניות יהיו לשעשועים, ובדבר הזה יְבַלּוּ כסף ההמון בדבר אשר לא יועיל לאיש ומה גם להגוי כלו. ב) אם גם יאמרו לתמוך בידי הסופרים החיים לא יועילו אף במעט לא להשפה ולא להסופרים, כי מי ומי יהיה השופט לשפוט את הספרים? הן לא בארץ אחת נשב אשר נוכל לבחור לנו אנשים על פי רֹב דעות, והיה כי תוסד חברה כזאת אז יתנגשו אחדים ויהיו לשופטים לא על פי רוח העָם כי אם על פי חפצם. ג) כי הבל ורעות רוח הוא להשמיע המשפט לתמוך בידי הסופרים; אם סופרים המה אשר לא יוכלו לעמוד על רגליהם אז יפלו ולא יקומו, כי הלא זאת היא אבן בחן למפעלות סופר אם ימצא חן בעיני הקוראים אז יקנו את ספרו ואין חפץ לו בנדבות, ואם ימאסו בו אז אך חנם נתמוך בידיו.

ד) כי בדבר הזה ירימו רבים את ראשם להתפאר כי יעמלו ויעשו למען שפת עבר בעת אשר כל פעולתם תהיה כי ירימו שקלים אחדים תרומה להחברה ובקרבן הזה יחשבו כי קנו להם

את לב העם כלו ולהם הצדקה לשפוט ולשבת בראש. אבל הדבר הזה היה בשפת עבר להבזותה בעיני אחינו. רק יען כי כנדבה חשבו כל שקל אשר נתנו במחיר ספר, לולא היה כדבר הזה כי אז רבו סופרים טובים, כי לספרים הטובים נמצאו הדורשים להם, והספרים הרעים נתנו למאכלת אש, בעת אשר עתה כלם יחד כמבקשי נדבות המה, וכאשר ניסד אגודות לתמוך בשפת עבר אז נוסיף על החַבּוּרָה פצע בהראותנו כי אין לה רגלים.

ה) והדבר הרע מכלם הוא כי בכסף כזה הנקבץ לתמוך בידי מטים ישגבו חיל על הרֹב רק מקבציו וראשי החברה. אם אנשים המה אשר המה צריכים לאותו דבר אז הן יאכלוהו, ואם עשירים המה ולא לכסף המה צריכים אז יעשו עוד רע מזאת, כי יהיו לנדיבי לב בכסף אחרים, ומבקשי העזרה יבקשו להצמיד להם חֹנף ולכוף לפניהם ראשם, ועל כן לא האיש אשר לו יאתה התמיכה יקבלנה כי אם היודע לכזב יותר, או אשר לו עֹז מצח וידע להפיל חתיתו עליהם כי יתנם לבוז בעטו או בפיו, ואז יהי הכסף רק לכלי משחית לחבל, להרים ראש לעשירים אחדים אשר יקנו להם כתר כבוד בכסף אחרים ולנבלים אחדים מהסופרים אשר ידעו להוציא אותו מידי הראשים בחנף או בחזקת היד (כאשר כן היה בכסף אשר אספה חברת כל ישראל למען הנרדפים).

ו) לוא גם אך טוב וישר יהי פֹעל החברה ורק סופרים מצוינים ומשוררים נעלים וחוקרים נאמנים ודורשים מחכמים ינחלו חלקם, והראשים יהיו כמלאכי אלהים יבינו משפט ולא יעותוהו ולא יכשלו בבני אדם שאינם מהוגנים, אך אחרי כל אלה למי תועיל? הן אך לסופרים אחדים! על חברי החברה הלא יחשבו רק אלה הנותנים כסף והעם מה יהא עלי'? הן לא רק למען תמוך בידי סופרים ומדפיסים אחדים נפיק נפשנו ונבלה כחנו. עלינו בחשבנו כי שפת עבר תהיה לכלי חפץ לכל העם, לשים לבנו להעם ולא לאחדים. כי על כן ארגז תחתי בשמעי כי מיסדי חברות כאלה מנשאים את לבם, כי המה עושים טובה את העם ושפת

עבר, כי שקר הדבר, לא להעם ולא לשפת עבר יעשו, כי אם לנפשם, לנחול כסף או כבוד . . .

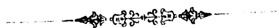
ואלה הדברים אשר אחשוב אני לעשות לשפת עבר: ליסד אגודות אשר כל חבריה יקבלו עליהם לְלַמֵּד או ללמוד שפת עבר; לִמוד שפת עבר נחוץ מאד לכל הבנים והבנות, ועל כן החובה על כל אוהבי שפת עבר לדבר תמיד על לב כל רעיהם וחבריהם כי ילמדו וִילַמְדוּ אותה לבניהם, ולהעמיד מורים חנם לכל דורש ומבקש להבין שפת עבר, ובמחיר הכסף אשר יקבצו ידפיסו ספרי למוד וחנוך וימכרום במחיר קל או חנם יתנום. וכל אחד אשר יספח על החברה יקבל עליו להטות לב יודעיו ללמוד שפת עבר או כי יאציל עת לְלַמְדָהּ לתלמידים.

אולם באמרי שפת עבר אל תתעה לחשוב כי מחזיק אני בדרכי המשכילים הראשונים, אשר הציבו את שפת עבר כאויבת להתלמוד והמדרש וכאלה, כי הם המה אשמים בכל אלה שנשתכחה תורה מישראל. המה לעגו להתלמוד והמדרשים, ובעלי התלמוד בזו לשפת עבר, ובין כה וכה הסירו את לב הבנים גם משתיהן, ואנחנו אם נבין את הדבר כמו, אז נעזוב דרך כסל זה, כי אחת היא לנו מה ילמוד הלומד אם תלמוד או אגדה או מדרש או כתבי הקדש, אם אך ילמד דבר מה מהתורה אשר בידינו, ועל ידי זאת יבין אם מעט או הרבה דברי אחיו אשר יכתוב בשפת עבר, כי אחרי אשר עיקר חפצנו בהחזיקנו בשפת עבר הוא כי נאחד לב העם, וכי תהיה לנו שפה אשר בה נוכל להשמיע איש נגעי לבבו לרעיו, לכן לא לנו להתות דרך הלמוד כי אם ילמוד איש כחפצו אם אך ילמוד, והיה כאשר לא ישים פדות בין התלמוד והאגדה לכתבי הקדש ושפת עבר או אז ירבו הלומדים גם את שניהם, ואז לא ימצא הסופר הטוב גם כל חפץ בעזרה, כי אם הקונים את ספריו אשר יבינו בהם הם המה יהיו עוזריו, ואז תמצא גם יד החכמים אוהבי קדמוניות להוציא חפצם, ואז נדע כי שפתנו אתנו, ולדבר הזה לא נדרוש לכסף העשירים ולא לעצת נבונים בעיניהם, אשר כל חפצם בהשמיעם עצתם רק

כי יהיו כנבונים גם בעיני העם, אחרי כי גם יד העני והדל תמצא להספח אל החברה הזאת ולפעול בה הרבה משבעה אצילי העם. את הדעה הזאת הפץ בקרב חבריך ואגדו אגודות איש בעירו ומקומו, אשר חפצן ומטרתן תהיינה להפיץ דעת שפת עבר בקרב העם, לעורר לב כלם לאהבתה ולבקש ללמדה לכל הבנים והבנות כפי אשר יבחרו האבות מבלי קרוא מלחמה בעבור הספר אשר יבחר בו, או אז תקוה נשקפה כי ברבות הימים יהיו כל בנינו למודי התורה ורב שלום בנינו בבית, כי לא עוד יוסיף ימשול בנו כל נבוב לב וכל לץ יהיר אשר כל דעתו ותפארתו היתה עד כה כי לא יבין שפת עבר, או אז יצאו ויבאו לפנינו, רק אנשים אשר ידברו אלינו בשפה אשר נבין ואנחנו נקרא להם והמה יבינו מעלות רוחנו, ואם הדבר הזה יצא אל הפעל, אז יהיה כהמכונה המושכת אחריה המון עגלות בכֹחה להביא אתה את כל חפצי לבנו וחזיונות רוחנו לעמנו האמלל...

אוהבך ודו"ש

פ. סמאלענסקין.

הָאִכָּר וְהַנּוֹצָה.

אִישׁ אִכָּר בִּשְׂדוֹתָיו חָתַר בְּגַלָּל;
וַיְהִי כַּאֲשֶׁר עָיֵף וַיִּשְׁכַּב לָנוּחַ,
פִּתְאֹם לְעֵינָיו נִרְאָה אִישׁ חָלָל
תַּחַת אַחַד הַשִּׂיחִים שֹׁכֵב סָרוּחַ!
וַיַּחְשְׁבֵהוּ הָאִכָּר לְשִׁכּוֹר בְּזֶה־נֶפֶשׁ —
כִּי הַסְּכִין בְּאַרְצוֹ לִרְאוֹת עַד הֵנָּה:
שִׁכּוֹרִים אֲחוּזִים בְּחַבְלֵי הַשֵּׁנָה
בְּכָל־צִנּוֹר שֶׁל שׁוֹפְכִין וּבְכָל־אַגְמֵי־רֶפֶשׁ.
וַיִּגַּשׁ הָאִכָּר לְצַחֵק בַּעֲמִיתוֹ
וְלַתִּיר כַּפְתֹּרָיו כַּמִּנְהָג הַיָּדוּעַ...
וּכְדֶרֶךְ שֶׁנָּהֲגוּ גַּם אִתּוֹ בְּנֵי בְרִיתוֹ,
כִּי הִתְגֹּלֵל בְּצִנּוֹר בָּרִאשׁוֹן לַשָּׁבוּעַ!..
וַיְהִי בְּגֶשֶׁת הָאִכָּר עָדֵיהוּ
וַיַּרְא כִּי הַשֹּׁכֵב—אִישׁ עִבְרִי הִנֵּהוּ

וּפָנָיו מְלֵאִים חַבּוּרוֹת וּפְצָעִים!
„הוֹי עֶצֶב נִבְזֶה! — קָרָא בַּחֲמָתוֹ,
כֵּנִים הַדְּבָרִים כִּי בְעָמְקְךָ מָשְׁחָתוֹ
כַּאֲשֶׁר יֹאמְרוּ הַבְּרִיּוֹת חֲדָשִׁים לִרְגָעִים!

הַמְעַט מִכֶּם אָכֹל כָּל־מִינֵי מַמְתַּקִּים
וּשְׁתוֹת בִּימֵי חַגְּכֶם דַּם בְּנֵי הַנֵּכָר —
כִּי עוֹד אֶת־מַעֲשֵׂינוּ אַתֶּם מְחַקִּים
לִשְׁתּוֹת לְשָׁכְרָה יַיִן וָשֵׁכָר?!..
קוּם יְהוּדִי אָרוּר! פֶּן אֶשְׁחָקְךָ כָּאֵפֶר
וּבְקַרְדֻּמִּי אָסִירָה מִמְּךָ הַשִּׁכָּרוֹן...
(הָאִכָּר בְּלִי שֶׁפֶק מֵחֶבְרַת סוּבָארוֹן
הָיָה, אַף כִּי לֹא יָדַע לָשׁוֹן וָסֵפֶר!)
וּבְדַבְּרוֹ — הֵנִיעַ גּוּף הַגְּוֵעַ,
אַךְ כַּאֲשֶׁר כָּרַע שָׁם נָפַל בַּשְּׁנִיָּה —
כִּי אֵיכָה זֶה יָבִין שְׂפַת הַמְּגֻעְגָּע
וְגַרְזֶן מְרַצֵּחַ בּוֹ נָגַע בִּצְדִיָּה!
„הַאֻמְנָם הוּא מֵת?" — קָרָא בִּתְפוּנָה,
הָבָה אֲנַסֶּה עֵצָה בִּתְבוּנָה,
לָדַעַת אִם עוֹד יֵשׁ בְּאַפּוֹ נְשָׁמָה!
וְנוֹצָה מְרַחֶפֶת תָּפַשׂ בְּכַפּוֹ,
וַיְמַהֵר וַיַּנִּיחָהּ מִיָּדוֹ אֶל אַפּוֹ;
וַתֶּחֱרַד הַנּוֹצָה וַתִּתַּר מִמְּקוֹמָהּ!...

„חַי הוּא הַנִּבְזֶה!" — קָרָא בְזַעְמוֹ;
אַךְ גֵּוו לֹא יָנִיד, רֹאשׁוֹ לֹא יָרִים —
כִּי גַם בְּשִׁבְרוֹנוֹ לוֹ אֹרַח כְּעַמּוֹ:
לְהֹנוֹת וּלְרַמּוֹת חֶבְרַת הָאִכָּרִים!...
וַיּוֹסֶף הָאִכָּר לַעֲמוֹד עַל־דַּעְתּוֹ —
אַךְ פִּתְאֹם קָרָהוּ נֵס מִשָּׁמַיִם:
כִּי נִבְרָא לַנּוֹצָה נִיב שְׂפָתַיִם
נֵס גָּדוֹל מִשֶּׁקָּרָה אֶת־בִּלְעָם בְּשַׁעְתּוֹ!
וַתִּפְתַּח הַנּוֹצָה פִּיהָ וַתִּקְרָא:
הַאָמְנָם, רֵיקָה, לֹא תֵדַע אֶת־הַפָּסוּק
הָאָמוּר מְפֹרָשׁ עַל־יַעֲקֹב בַּמִּקְרָא:
„יִתֶּנְךָ הַשֵּׁם נִגָּף... וְהָיִיתָ רַק עָשׁוּק?!..."
אִם אַתָּה לֹא יְדַעְתּוֹ יָדְעוּ אַחֶיךָ,
וַיְמַלֵּא בְיָדָיו שֶׁאָמַרְתָּ בְּפִיךָ:
כִּי רָוָה מִדָּמוֹ פֹּה אֶת־הָאֲדָמָה.
וְעַתָּה אֲחַוְּךָ סִבַּת תְּנוּעָתִי,
אַל אַף הֶחָלָל מִיָּדְךָ כִּי בָאתִי —
אַף כִּי בְאַפּוֹ אֵין עוֹד נְשָׁמָה!

בְּכַר יְהוּדִי עָשׁוּק, עָנִי גֹוֵעַ,
שָׁכַנְתִּי אֲנִי נוֹצָה בְּמִטָּה נִשְׁבָּרָה,
עָלַי סָמַךְ רֹאשׁוֹ בִּהְיוֹתוֹ יָגֵעַ,
וְאָנֹכִי מְכַסֵּהוּ הָיִיתִי בַּקָּרָה.

וּבָנָיו הַקְּטַנִּים כִּי נֶאֶנְחוּ בְעִצָּבוֹן :
„אָבִינוּ, תֶּן לָחֶם פֶּן נָמוּת כֻּלָּנוּ !"
אֲנִי עִם אַחְיוֹתַי אֶל־בֵּית־נֹשֶׁה בָאנוּ,
וְשָׁם בִּמְחִיר פְּרָטוֹת נִתַּנּוּ לְעֵרָבוֹן !...
בַּעֲמַל נַפְשׁוֹ יָגַע הַיְּהוּדִי הַתָּמִים
לִלְחֹם בֶּאֱמוּנָה עִם רֹעַ מַצָּבוֹ.
לֹא שָׁתָה לְשָׁכְרָה, לֹא בָא עִם נַעֲלָמִים —
כִּי יִרְאַת אֵל אֱמֶת הָיְתָה בִלְבָבוֹ !
וְאָנֹכִי הַנּוֹצָה בְּנוּחִי מְרַאֲשׁוֹתָיו,
לֹא אַחַת רֻטַּבְתִּי מִזֶּרֶם דִּמְעוֹתָיו
בְּזָכְרוֹ כִּי אֵין־לוֹ לַחַיִּים תּוֹצָאוֹת.
וּבְכָל־זֹאת בֶּעָנְיוֹ, בִּהְיוֹת צָרָה קְרוֹבָה,
שָׁמַעְתִּי מִפִּיו : „גַּם זוּ לְטוֹבָה,
מֵאִתְּךָ אֵל עֶלְיוֹן, לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת !!"

אַךְ פִּתְאֹם וּמְרַצְּחִים גְּדוּדִים יָצָאוּ
לַהֲרֹג וּלְאַבֵּד עֲנִיִּים מְרוּדִים ;
(לָרֶצַח הַזֶּה, שָׁמַעְתִּי, יִקְרָאוּ
אִי־סְדָרִים בָּאָרֶץ אוֹ שְׁאֵלַת... !)
וּדְרוֹר לַבִּזָּה טַבָּחִים קָרָאוּ
בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים לְעֵינֵי הַשֶּׁמֶשׁ,
וַיָּבֹא קֵץ נוֹרָא לְבֵית בַּעֲלִי אֶמֶשׁ :
כִּי אִשְׁתּוֹ רָצְחוּ וּכְסָתוֹ קָרָעוּ !

וִילָדָיו הַנְּקִיִּים בְּעֶבְרָה נִצַּחַת,
מִפִּנַּת גַּג אַרְצָה הִשְׁלִיכוּ עַד אֶחָד —
אַחֲרֵיהֶם הָשְׁלְכָה הָאֵם הַנִּרְצַחַת,
וְדָמֵיהֶם בְּדָמָהּ הִתְבּוֹלְלוּ יַחַד!
וְאָנֹכִי הַנּוֹצָה, סָרָה, זֹעֶפֶת,
בְּרוּחַ אֱלֹהִים הָיִיתִי מְרַחֶפֶת
מִמַּעַל לַמַּשּׂאוֹת וּגְוִיּוֹת הַפְּגָרִים!
וָאֶתְנַחֵם לַמִּצְעָר כִּי נִשְׁאַר בַּחַיִּים
אֲדֹנִי, שֶׁהָלַךְ לְעֵת הַצָּהֳרַיִם
לִמְכֹּר מַרְכֻּלְתּוֹ בְּאַחַד הַכְּפָרִים!...

הָרוּחַ בִּכְנָפָיו צְרָרַנִי וָעַפְתִּי,
וְעַד כִּסֵּא אֵל־יַעֲקֹב הָיָה בִּרְצֹנִי
לַעֲלוֹת וְלֵרָאוֹת... אַךְ פִּתְאֹם נֶהְדַּפְתִּי
הֵנָּה בְּיֶדְךָ וָאַכִּיר אֶת־אֲדֹנִי!!...
אֲדֹנִי הָאֻמְלָל הָהּ, שֹׁכֵב פָּצוּעַ!
עָלָיו אִישׁ אִכָּר נִבְזֶה וְשָׁפָל,
עוֹד עֹמֵד וּמְחָרֵף בַּעֲלִילוֹת שָׁוְא וְתָפֵל!
וַאֲנִי נוֹצָה קַלָּה אֵיךְ לֹא אָנוּעַ?!...
גַּם שְׁאוֹל מִתַּחַת הֵן תִּרְגַּז לַשֶּׁבֶר,
גַּם מָוֶת וַאֲבַדּוֹן יִתְפַּלְּצוּ עַל־הַנְּבָלָה,
גַּם נִירוֹן, גַּם טִיטוּס כִּי יָקוּמוּ מִקֶּבֶר,
לָרֶצַח הַזֶּה תֹּאחֲזֵמוֹ חַלְחָלָה!

וְאֵיכָה לֹא תֶחֱרַד נוֹצָה כָּמֹנִי?!...
נוּחָה בְשָׁלוֹם עַל מִשְׁכָּבֵךְ, אֲדֹנִי!
שָׁם גַּם רַעְיָתְךָ בְּעֹלַם הַנְּשָׁמוֹת,
מִתְּמוֹל לָךְ תְּחַכֶּה עִם שְׁלֹשֶׁת בָּנֶיךָ!
עֲלֵה אִתָּם שָׁמַיְמָה וְאָנֹכִי-אַחֲרֶיךָ;
שָׁם נַעֲלֶה וְנֵרָאֶה לַיְיָ אֵל הַנְּקָמוֹת!...

* * *

לְסַפֵּר מַה־עָנָה עַל־אֵלֶּה הָאֹכֶר,
אֲדַמֶּה כִּי לְמוֹתַר זֹאת תִּהְיֶה כָּל עֵקֶר —
אַךְ זֹאת עָלַי אֶחְשֹׁב לְמִצְוָה וּלְחוֹבָה,
לְבָרֵךְ הַנּוֹצָה וְלַכִּיר לָהּ טוֹבָה!
כִּי אֵיפֹה בָּאָרֶץ עוֹד נוֹצָה כָּמוֹהָ
שֶׁתָּחֹס עַל־עַמִּי הָאֹבֵד בִּמְשׁוֹאָה,
וּתְעוֹרֵר הַלְּבָבוֹת בִּבְכִי וְתַמְרוּרִים,
לְתִתּוֹ לְרַחֲמִים כְּיֶתֶר הַיְצוּרִים?!..
הֵן אֶרְאֶה לַבְּקָרִים נֹצוֹת אֲחֵרוֹת
מַמְטִירוֹת עָלֵינוּ מַבּוּל מֵי־מְרֵרוֹת,
מִכָּל־אַנְשֵׁי רֶפֶשׁ וְנַחֲלֵי בְלִיַּעַל —
וְהַמַּיִם הַמָּרִים יִהְיוּ לְרָעַל
בְּיַד הַזֵּדוֹנִים לַכְחִיד קִימָנוּ —
מִבִּלְתִּי הִתְבּוֹנֵן שֶׁלְּפָנִים גַּם הֵנָּה,

מִטִּפּוֹת הַמָּרָה שֶׁזָּרְקוּ הָהּ בָּנוּ,
הָיוּ הַנְּסִבָּה: כִּי בָאנוּ עַד הֵנָּה!...
וְאֵיךְ זֶה לֹא אֹדֶה לַנּוֹצָה הַנֶּאֱנָחָה? —
תּוֹדָה לָךְ נוֹצָה, תּוֹדָה וּבְרָכָה!!
וּלְכִי לְשָׁלוֹם אֶל שַׁעַר הָרָקִיעַ!
שָׁם סַפְּרִי לַאדֹנָי מַה־קָּרָה אֹתָנוּ,
וְאִמְרִי כִּי גַם עַתָּה אִם יֶחְדַּל מֵהשִׁיעַ —
עוֹד רֶגַע נִפַּרְפֵּר — אָבַדְנוּ כֻּלָּנוּ!...

מ. מ. דאָליצקי.

מאָסקיוא, צום הרביעי תרמ"ד.

Дозволено цензурою, С.-Петербургъ, 12-го Августа 1884 г.
Типо-Литографія Ис. А. Цедербаума, Стремянная ул., д. № 4.

מִזְמוֹר לְתוֹדָה

ПСАЛОМЪ БЛАГОДАРНОСТИ БОГУ

ЗА ЧУДЕСНОЕ СПАСЕНІЕ ДРАГОЦѢННОЙ ЖИЗНИ

НЫНѢ БЛАГОПОЛУЧНО ЦАРСТВУЮЩАГО

ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА

АЛЕКСАНДРА II-го

(Въ день 4 Апрѣля 1866 г.)

Сочиненный Учителемъ Житомирскаго Раввинскаго Училища

А. Б. Готлоберъ.

ЖИТОМИРЪ

Въ Типографіи А. Шадова.

1866

Дозволено Цензурою Житомиръ 17 Апрѣля 1866 г.

מִזְמוֹר לְתוֹדָה

קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה

באהלי ישראל

ביום הציל יי את אדונינו הקיסר
אלכסנדר ניקאלאיעוויטש ירום הודו ,
מכף כל אויביו ומיד מעול ובליעל מבקש נפשו בראשון
לחודש השני בשנת חמשת אלפים ושש מאות ועשרים ושש
למספר בני ישראל, הוא 4 אפריל 1866 לספירת אדוני הארץ
ובהגיע בשורת הצלת אדונינו הקיסר לאזנינו

ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר

אז ישיר את השירה הזאת
אחד היהודים, עבד נאמן למלכו ולארץ מולדתו

אברהם בער הכהן גאטטלאבער

מורה הדת בבית מדרש הרבנים בזיטאמיר.

בדפוס א. ש. שאדאוו
תרכו

וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל־שָׁאוּל הֲיוֹנָתָן יָמוּת אֲשֶׁר עָשָׂה
הַיְשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל חָלִילָה חַי־יְהוָה
אִם־יִפֹּל מִשַּׂעֲרַת רֹאשׁוֹ אַרְצָה כִּי־עִם־אֱלֹהִים
עָשָׂה הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפְדּוּ הָעָם אֶת־יוֹנָתָן וְלֹא־מֵת׃

(ש"א י"ד, מ"ה)

מִזְמוֹר לְתוֹדָה

הָרִיעִי רַסִּיָה ! זַמְּרִי זַמֵּרִי !
עוֹד מַלְכֵּךְ חַי וְגָדֹל כֹּחַ הִנֵּהוּ !
שָׁוְא לָכֶם טָמוֹן פַּח לוֹ , בֵּית הַמֶּרִי !
לֹא יִתֵּן מוֹט לַצַּדִּיק אֵל מַחֲסֵהוּ ·
וּלְאֹרֶךְ יָמִים עוֹד יִמְלוֹךְ עָלֵינוּ ,
עוֹד אָרְחוֹת צֶדֶק יוֹרֶה דוֹר בָּנֵינוּ ·

—

לָמָּה רָגְשׁוּ פֹשְׁעִים , הֶבֶל יֶהֱמָיוּ ,
קַחַת נֶפֶשׁ מֹשֵׁל צַדִּיק זָמָמוּ :
הֵן כֻּלָּם מֵאָפַע , יַחְדָּו יִכְלָיוּ ,
מָוֶת יְרֵעֵם , שֹׂנְאֵי צַדִּיק יֶאְשָׁמוּ ·
כִּי דֶרֶךְ צַדִּיקִים אֵל רָם יוֹדֵעַ ,
וְיֹאבַד כָּל זֵכֶר לְזֵד פֹּשֵׁעַ ·

—

הֲלֹא יָדְעוּ כָּל פֹּעֲלֵי אָוֶן אֵלֶּה
כִּי יְיָ לִמְשִׁיחוֹ עֹז וְיֶשַׁע ?
נִפְלָאוֹת יַרְאֶנּוּ אֵל עֹשֵׂה פֶלֶא ,
עָלָיו לֹא יָנוּחַ שֵׁבֶט הָרֶשַׁע ;
זֹאת נַחֲלַת מֶלֶךְ שַׁדַּי מָגִנֵּהוּ ,
וּכְלִי כָּל יוּצַר לֹא יִצְלַח עָלֵיהוּ .

—

שֶׁקֶט שַׁאֲנָן , מִבְּלִי מָגוֹר וָפַחַד ,
הָלֹךְ הָלַךְ מֶלֶךְ כָּמוֹהוּ אָיִן ;
לָשׂוּחַ בַּגָּן עִם כָּל אָדָם יַחַד ,
וּבְיָפְיוֹ לִרְאוֹתוֹ לֹא שָׂבְעָה עָיִן :
כִּי טוּבוֹ חַסְדּוֹ לוֹ שִׁרְיוֹן תִּלְבֹּשֶׁת ,
אַהֲבַת עַמּוֹ חוֹמַת בַּרְזֶל וּנְחֹשֶׁת .

—

וְשָׁאוּל הֵקִיאָהּ אִישׁ רַע וּבְלִיַּעַל ,
זֹלְלוּת לִפְרִיץ חַיּוֹת חֶרְפַּת כָּל שֶׁרֶץ ,
וּלְבַב הוֹתַל הִטָּהוּ לִמְעֹל מַעַל
בַּיְיָ , בִּמְשִׁיחוֹ אֲבִי הָאָרֶץ ,
וּבְלֵב כָּל רַסִּיָּה , בִּבְלִי מִלְחֶמֶת ,
הֵבִיא פַּעַם אֶחָת חֶרֶב נֹקֶמֶת ,

—

הוֹי רָשָׁע עָרִיץ, עַז פָּנִים וָמֵצַח!
הֲתִשְׁלַח יָדְךָ בִּמְשִׁיחַ אֱלוֹהַּ?!
יָדְךָ תִּיבַשׁ, אֵל יְתַצְּךָ לָנֶצַח!
אֱלֹהִים לַמֶּלֶךְ קָרָא מִגָּבֹהַּ:
אַל תִּירָא! יַד רָשָׁע לֹא בְךָ מָשָׁלָה!
כִּי הִנֵּה הַחִצִּי מִמְּךָ וָהָלְאָה!

—

הָלְאָה עָף הַחֵץ, לֹא נָגַע בַּמֶּלֶךְ,
עַל יַד מַלְאָכוֹ שַׁדַּי הֲדָפָהוּ.
הַכֹּל מַלְאָכָיו, אֲשֶׁר יִשְׁלַח יֵלֶךְ,
הַפַּעַם שָׁלַח אִישׁ, הַצֵּל צִוָּהוּ.
וַיַּצֵּל — לֹא אִחַר הַנַּעַר רֶגַע,
וַיַּעֲבוֹר הַמֶּלֶךְ שָׁלוֹם — אֵין פֶּגַע!

—

דָּגוּל מֵרְבָבָה כִּי הוּא זֶה הַגֶּבֶר
בּוֹ בָחַר אֵל עֲלִילוֹת לוֹ נִתְכָּנוּ?
מִי זֶה מֵחֵץ פִּתְאוֹם, מִשֹּׁד וָשֶׁבֶר
הִצִּיל מַלְכֵּנוּ וּמִלֵּט כֻּלָּנוּ?
לֹא קָרָא עֶלְיוֹן מִמָּרוֹם עַם הָאָרֶץ
אִישׁ חַיִל רַב כֹּחַ לַעֲמוֹד בַּפֶּרֶץ —

—

מִדַּלַּת הָעָם, אִכָּר פֹּלֵחַ,
קָרָא שַׁדַּי וַיְאַזְּרֵנוּ חָיִל:
כִּי גַם בֵּין עִשְּׂבוֹת שָׂדַי צִיץ פֹּרֵחַ
אוֹר יָרֵחַ יַגִּהַּ מַחְשַׁכַּת לָיִל.
מֵרִבְבוֹת עֲבָדִים, לִדְרוֹר נִקְרָאוּ,
קָם מוֹשִׁיעַ — דַּרְכֵי אֵל מַה־נִּפְלָאוּ!

—

אֱלֹהַּ מוֹשִׁיעֶיךָ, מֶלֶךְ רַב חֶסֶד!
מִיָּדְךָ הָיוּ לָךְ וּלְךָ הֵיֵּמוֹ.
וּבָמוֹ מַלְכוּתְךָ עוֹלָם תִּוָּסֵד,
זֵכֶר רַב טוּבְךָ יַבִּיעוּ בָנֵימוֹ.
דֹּר לְדֹר חַסְדְּךָ יַגִּיד וִישַׁבֵּחַ;
כִּסְאֲךָ יִכּוֹן עוֹלָם כַּיָּרֵחַ.

—

גַּם זֶרַע יַעֲקֹב, הָעָם זוּ יָצַרְתָּ,
וּבְאַפָּיו חַיִּים חֲדָשִׁים נָפַחְתָּ —
גַּם הָעָם הַזֶּה לָךְ הַיּוֹם הֶאֱמַרְתָּ,
הִרְוִיתָהוּ טָל, עֵץ יָבֵשׁ הִפְרַחְתָּ,
יִפְרַח כַּתָּמָר בֵּין עֲצֵי גַנֶּךָ,
וּלְךָ יִהְיוּ חַיָּיו וּלְדוֹר בָּנֶיךָ.

—

מַה־יָּקָר חַסְדְּךָ, מֶלֶךְ אֹהֵב צֶדֶק,
מָה רַב טוּבְךָ לַעֲמֶּךָ צָפַנְתָּ!
מֵאָז מָשַׁלְתָּ לֹא נִמְצָא כָּל בֶּדֶק,
עַמּוּדֵי מַלְכוּתְךָ אַתָּה תִּכַּנְתָּ:
כִּי כָל חֲדָרֶיהָ מְלֵאַת דָּעַת,
וּלְצַעֲקַת כָּל דַּל לְךָ אֹזֶן שֹׁמַעַת.

—

עֲשׁוּקִים וּרְצוּצִים חָפְשִׁי שִׁלַּחְתָּ,
מִתַּחַת כָּל סִבְלוֹת עֹשְׁקֵיהֶם כֹּחַ;
גַּם לַפֹּשְׁעִים נָתַתָּ יָד, סָלַחְתָּ
וַתֹּאמַר: שׁוּבוּ וּמִצְאוּ מָנוֹחַ!
אוּלָם מִי יִתֵּן טָהוֹר מִטְּמֵא־נֶפֶשׁ?
הֲיֵצְאוּ מַיִם חַיִּים מִטִּיט רֶפֶשׁ?

—

אַתָּה סָלַחְתָּ, אַךְ הֵמָּה לֹא שָׁבוּ,
כִּי בִשְׁרִרוּת לִבָּם הָרָע בָּחָרוּ,
וּבְדַרְכֵי צֶדֶק לָלֶכֶת לֹא אָבוּ,
פִּי מֶלֶךְ מֹשֵׁל צַדִּיק לֹא שָׁמָרוּ,
וַיִּתָּפְשׂוּ בִּמְזִמּוֹת זוּ חָשָׁבוּ,
מִיָּדָם זֹאת, וּלְמַעֲצֵבָה יִשְׁכָּבוּ.

—

לֹא יַד מֶלֶךְ צַדִּיק בָּכֶם הָיְתָה ,
כִּי חָפֵץ חֶסֶד הוּא , מַרְבֶּה לִסְלוֹחַ ;
מֵאִתְּכֶם רָעָה עֲלֵיכֶם כָּלְתָה ,
בָּכֶם הַצָּרַעַת תִּפְרַח פָּרוֹחַ :
מֵאָז בִּבְשַׂרְכֶם צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת ,
גַּם כָּל קָנֶה רָצוּץ לָכֶם מִשְׁעֶנֶת .

—

לוּ עַל בִּינָה וָדַעַת תִּשָּׁעֲנוּ ,
חָכַמְתֶּם , הִשְׂכַּלְתֶּם , עֲשִׂיתֶם צֶדֶק ,
כִּי עַתָּה תִקְרְאוּ לַמֶּלֶךְ : חָנֵּנוּ !
מִלִּבְּכֶם בִּעַרְתֶּם כָּל קוֹץ וָחֵדֶק ,
וַיַּקְשֵׁב הַמֶּלֶךְ וַיַּט אָזְנֵהוּ ,
כִּי טוֹב מַלְכֵּנוּ וּלְעוֹלָם חַסְדֵּהוּ .

—

שׁוּבוּ , שׁוּבוּ נוֹטְרֵי נָקָם וָכַעַס ,
אַל עוֹד תּוֹסִיפוּ עֲשׂוֹת הַמְּזִמָּתָה ;
וּדְעוּ כִּי יְיָ נִפְלָאוֹת יַעַשׂ ,
וּבְרִיתוֹ לִמְשִׁיחוֹ מֵאָז כָּרְתָה :
חִלֵּץ נַפְשׁוֹ מִמָּוֶת , לָעַד יְחִי ,
אֶת עֵינוֹ מִן דִּמְעָה , רַגְלוֹ מִדֶּחִי .

—

אַשְׁרֶיךָ אִישׁ קְהַטְרַמִי, קָאמִיסַארָב!
בְּךָ בָּחַר יְיָ, הוּא אוֹת יָשְׁרֶךָ:
אָהַבְתָּ צֶדֶק וַתִּשְׁמַע מוּסַר־אָב,
עַל כֵּן בֵּרַכְךָ אֱלֹהִים, אַשְׁרֶיךָ!
הִצַּלְתָּ מִמָּוֶת נֶפֶשׁ מַלְכֵּנוּ,
וּבָרוּךְ תִּהְיֶה לַיְיָ אֱלֹהֵינוּ!

—

וּלְפָנֶיךָ יְיָ נִשְׁפּוֹךְ שִׂיחַ,
בֶּרֶךְ נִכְרָעָה וּלְךָ נִתְפַּלְּלָה:
בָּרֵךְ מַלְכֵּנוּ, מִסָּבִיב תָּנִיחַ
לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו עַד עוֹלָם סֶלָה.
אַל נָא יָעוֹז עוֹד אֱנוֹשׁ חַלֵּל קֹדֶשׁ,
כַּאֲשֶׁר נִתְפַּלֵּל כָּל שַׁבָּת וָחֹדֶשׁ:

—

הַנּוֹתֵן לַמְּלָכִים עֹזֶר וָיֶשַׁע,
מֶמְשָׁלָה לַנְּסִיכִים עַם יוֹצְאֵי יָרֵךְ;
הַפּוֹצֶה אֶת דָּוִד מֵחֶרֶב רֶשַׁע,
הַנּוֹתֵן בַּיָּמִים לִגְאוּלָיו דָּרֶךְ:
הַשּׁוֹמֵר חֲסִידָיו יוֹמָם וָלַיִל,
מַגְדִּיל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וּמְאַזְּרוֹ חָיִל:

—

הוּא יַעֲזוֹר, יָרִים וִינַשֵּׂא מַלְכֵּנוּ,
אֲלֶכְּסַנְדֶר הַשֵּׁנִי לָעַד יְחִי!
הוּא יִשְׁמוֹר, הוּא יִנְצוֹר אֶת אֲדוֹנֵינוּ,
וְיִדַכֵּא כָּל אוֹיְבָיו יָכִּימוֹ לֶחִי,
מֵחֵץ יָעוּף יוֹמָם לֹא יִירָא רֶגַע,
וּבְאָהֳלוֹ עַד עוֹלָם לֹא יִקְרַב נֶגַע.

—

מֶלֶךְ הַמְּלָכִים, חַיֵּהוּ, שָׁמְרֵהוּ,
עַל אוֹיְבָיו סָבִיב יַצְרִיחַ יָרִיעַ;
יֵדְעוּ כֻלָּמוֹ כִּי אַתָּה מַחְסֵהוּ,
תַּחַת פַּעֲמֵי רַגְלָיו קָמָיו יַכְנִיעַ,
כָּל צוֹרְרֵי אַרְצֵהוּ בָּהֶם יָפִיחַ
וּבְכָל אֲשֶׁר יִפְנֶה יַשְׂכִּיל יַצְלִיחַ!

—

בָּרֵךְ אֱלֹהִים אֶת אֵשֶׁת מַלְכֵּנוּ,
אֶת מַרְיָה אַלֶכְּסַנְדְרָוְנָה הַגְּבֶרֶת!
וּבְנוֹ **אֲלֶכְּסַנְדֶר** תִּקְוַת בָּנֵינוּ,
יוֹרֵשׁ אַחֲרֵיהֶן עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת;
עַל זֹאת אֵלֶיךָ הַיּוֹם נִתְפַּלְּלָה
הָרִימָה נָא הוֹדָם וַהֲדָרָם סֶלָה!

—

מֶלֶךְ הַמְּלָכִים , הַקְשִׁיבָה קוֹלֵנוּ ,
וּשְׁמַע צַעֲקַת עַם דָּל בָּךְ מִבְטָחֵהוּ :
הַטֵּה לֵב הַמֶּלֶךְ לְטוֹבָה עָלֵינוּ ,
יִפְתַּח לָנוּ אֶת כָּל שַׁעֲרֵי אַרְצֵהוּ ;
בֵּין הָרוּסִים נֵשֵׁב שָׁלוֹם מִפַּחַד ,
מַה־טּוֹב , מַה־נָּעִים שֶׁבֶת אַחִים יַחַד !

———

כבוד מלך:

ПОЧИТАНІЕ ЦАРЯ

ПРОПОВѢДЬ,

въ которой объясняется обязанность еврея, на основаніи закона и разума, любить и почитать Монарха нашего

АЛЕКСАНДРА II.

(Переведена на русскій языкъ)

Затѣмъ слѣдуетъ толкованіе 21-го псалма — проповѣдь, произнесенная въ достопамятный день 4-го Апрѣля.

Г. В. ДАЙНОВА

МАГИДА ИЗЪ СЛУЦКА

ЖИТОМИРЪ

въ Типографіи И· Бакста

1871.

כבוד מלך:

הוא דרוש אחד מדרושי הרבים אשר דרשתי במקהלות, בו מבואר מחובת העברי, עפ"י דת ועפ"י שכל הישר לירא ולכבד את מלכנו אבי ארצנו, הקיסר האדיר החסיד והרחמן

אלכסנדר השני יר"ה

ומבואר בו ג"כ אופני היראה והאהבה ומהותן, ובחינת הכבוד אשר מחויבים אנחנו לכבדו.

גם נעתק ע"י מעתיק נכבד ללשון מדינתנו, כאשר עיני הקורא תחזינה משרים.

ואחריו יבא באורי על קפיטל כ"א מזמירות נעים זמירות ישראל, אשר השמעתיו בקהל רב, ביום מלט ה' את חיי אדוננו ומלכנו, (הוא יום 4 אפריל שנת 1866) מיד מעול אשר צדה את נפשו לקחת. ובשם קראתיו:

"עז וישועת מלך:"

מאתי

צבי הירש בא"א מו"ה זאב וואלף דיינאוו מגיד יליד סלוצק

זיטאמיר

בדפוס י. מ. באקשט.

כש"נ בארעסא

בשנת "כבוד מלך חקר דבר" לפ"ק

Дозволено цензурою Кіевъ 19 Мая 1871 года

א

אַחַי הַיְקָרִים!

שלמה מלך ישראל אמר „יְרָא אֶת ה׳ בְּנִי וָמֶלֶךְ״ (משלי כ״ד כ״א) הוא בחכמתו למד דעת את עמו ועבדיו והשכילם בינה, כי לבד הפשוט בחמש תיבות אלה לירוא את ה׳ ומלך. יש בדבריו אלה כונות עמוקות וברורות למבין, כידוע אשר דברי חכם לב ונבון דבר כוללים במלים אחדים ענינים רבים ושונים מובנים למשכיל; וכן המה דברי שלמה הנזכרים פה, קצר במלותיו והאריך במובנם.

וכן אמר: „יְרָא אֶת ה׳ בְּנִי וָמֶלֶךְ״ ירצה: הן מצוה אתה כבר כמה פעמים בתורת משה ובדברי הנביאים לירוא את ה׳, אף כי לא ראית אותו מיום נבראת, גם לא תראהו כל ימי חייך, ככתוב כי לא יראני האדם וחי; (שמות ל״ג כ׳) עכ״ז מאשר תראה יכלתו, (ועיין חו״ה שער הבחינה) חכמתו, וברואיו הרבים, השמים וצבאיה, הארץ וצאצאיה, תבל ומלואה, ובהתבוננך על כל אלה, תפול עליך אימתה ופחד מפני ה׳ ומהדר גאונו; הנה כי כן בְּנִי באופן כזה ובבחינה כזאת תירא מפני המלך, אף אם לא ראית אותו מימיך, ופן לא תראהו כל ימי חייך, עכ״ז מאשר תראה סדרי מלכותו והנהגתו, רוחב לבו ותבונתו, ככתוב „ולב מלכים אין חקר״ (משלי כ״ה ג׳) רחמיו וחסדיו עם עמו ועבדיו, והנהגת שריו ופקידיו במלכותו כי רבה היא, הנה מזה תתבונן הדר גאונו ויקר תפארת גדולתו, ותירא ותפחד מפניו, — וזה דבר המלך שלמה: „יְרָא אֶת ה׳ בְּנִי״; ובאופן כזה ממש „וָמֶלֶךְ״ יְרָא גם את המלך כן! —

ב

שׁוֹמְעַי הַיְקָרִים!

עוד כונה יותר עמוקה כיון החכם שלמה בדבריו אלה; למשל: המלך צוה לאחד מעמו ועבדיו איזה צווי ופקידה, והאיש הזה חיש עשה כאשר צוהו המלך, הנה האיש הזה מלא רצון המלך ודבריו, וכאשר שר אחד משרי המלך צוה לאיש מעבדי מלכו איזה צווי ופקידה, והאיש הזה חיש עשה כאשר צוהו השר ההוא, הלא בהשקפה הראשונה נחליט: כי האיש הזה מלא רצון השר ודבריו ולא יותר. ובאמת אחרי ההתבוננות לא כן הדבר. רק האיש הזה מלא רצון השר ודבריו, גם מלא בזה רצון המלך ודבריו, יען כי כן רצון המלך אשר כל איש ואיש מעמו ועבדיו ישמע דברי שריו וימלא רצונם. ולכן כאשר מלא רצון השר — ממילא מלא גם רצון המלך. וכן כונת שלמה בדבריו הנזכרים: דע בְּנִי כי בזאת אשר תירא את המלך, תֵּרָאֶה כי ירא ה׳ אתה, יען כי כן רצון ה׳ והוא מצוך ליראה את המלך, וזהו יְרָא אֶת ה׳ בְּנִי. ובמה תירא אותו? וָמֶלֶךְ! בזאת שתירא את המלך, אז ביראה הזאת תקיים מצות ה׳ אשר צוך לירוא את המלך. —

ג

ואם לא נתרשל להתבונן עוד יותר בדברי החכם שלמה הנזכרים, אז נבין בדבריו אלה כונה עוד יותר טובה עמוקה וברורה לכל משכיל ויודע דעת.

אַחַי וְרֵעַי שׁוֹמְעַי הַיְקָרִים!

הן ידוע לנו כי „אית יראה ואית יראה״ (כרשום בזוהר בב״מ) למשל: „איש הירא מפני גזלן ורצחן אשר יפגשהו בדרך, או מפני

שונאו החזק ממנו הרוצה להכותו נפש ; היראה הזאת היא מדרגה קטנה מאד, כי גם הבעלי חיים יראים הם מפני מכיהם, והיראה הזאת נקראת „יראת העונש".

אמנם איש הירא מפני איש נכבד שר מצוין, מלומד ומשכיל במדעים ובעל מדות טובות, עושה טוב וחסד לכל, היראה הזאת היא מדרגה גבוהה מאד, וכל איש אשר הוא יותר בעל שכל ויותר חכם, יָרֵא הוא יותר מפני איש הגדול ממנו בחכמה ומדעים, יען הוא יודע יותר להעריך יקרת החכמה והדעת, והיראה הזאת נקראת : „יראת הכבוד".

ואלה הם דברי שלמה: בְּנִי! הן מצֻוה אתה לירוא את ה׳, אפס על איזה יראה נצטוית? הלא יראת הכבוד! כמבואר בכל ספרי הנביאים (ובתלמוד כמה פעמים), כן בני באופן כזה תירא את המלך יראת הכבוד, וזהו „יְרָא אֶת ה׳ בְּנִי", וידוע ומובן לך כי כונתי יראת הכבוד, כן „וָמֶלֶךְ", ג״כ תירא אותו יראת הכבוד. —

ד

ואם יחשוב אחד משומעי היקרים, מה לנו אם נירא יראת העונש, או אם נירא יראת הכבוד, הלא תכלית אחת להנה ישם אחד לשתיהן, יראה?

שמעו נא שומעי היקרים, ותבינו כי הבדל גדול ביניהן כרחוק מזרח ממערב, יען כי יראת העונש תגרש האהבה מלב המתירא, כי כן תורנו הטבע כי איש אשר הוא ירא מפני מכהו הלא ישנאהו, אבל יראת הכבוד היא תמשיך את האהבה אחרי ללב המתירא, כן תורנו הטבע כי האיש אשר הוא ירא מפני שר נכבד ומצוין במעלות ומדעים, הלא יאהבהו ויבקש קרבתו, ובכן שונה הוא העובד את אדונו מיראה יראת העונש, לעובד מאהבה,

יראת הכבוד, (כי מושג הכבוד ומושג האהבה מתאחדים במובנם כאשר יבין כל משכיל).

ה

עוד יש הבדל גדול בין אלה שתי היראות; כי הירא יראת העונש, הלא אם יהיה במסתרים ובחדרי חדרים, רחוק מעיני מֹרָאוֹ, וגם אם בטוח הוא אשר לא יוָדע הדבר לְמֹרָאוֹ, הן יעשה אז כל מה שלבו חפץ, אף אם יהיה הדבר נגד רצון מֹרָאוֹ, כי יאמר בלבו מי ראני ומי ידעני, אבל לא כן הירא יראת הכבוד, כי גם במסתרים ובחדרי חדרים לא יעשה רק רצון מֹרָאוֹ, כי לבו ותבונתו לא ירשוהו לעשות אף דבר קטון נגד חפץ ורצון מֹרָאוֹ; אף אם לא יוָדע הדבר לְמֹרָאוֹ.

ו

עוד יש הבדל גדול בין שתי יראות האלה; כי העובד מיראה יראת העונש, הלא בהסתלק מעליו יראתו, אם רבים יבאו לעזור להמתירא, אז ביד חזקה יצא המתירא ללחום עם מֹרָאוֹ, לא כן העובד מאהבה, יראת הכבוד, אם מֹרָאוֹ יעבור במים, אתו ואחריו ירוץ המְתָירא, ואם מֹרָאוֹ ילך במו אש, אתו ואחריו ירוץ המְתָירא, ואם רבים יקומו נגד מֹרָאוֹ יתן המתירא נפשו תחת נפשו, כי מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה אמר שלמה החכם (שה״ש ח׳ ז׳).

ז

עתה נשוב לדברינו:

אחי ורעי! עמדו ושמעו ותתפלאו מדברי החכם שלמה הנ״ל, יען לפי ההשקפה וההשערה הראשונה נמצא כי דבריו סותרים זה את זה.

כי הנה הוא בעצמו השוה בדבריו יראת המלך ליראת ה׳ ובכמה אופנים המובנים במו כאשר שמעתם מפי) והוא בעצמו כתב שנה כבוד מלך מכבוד אלקים? כי כן אמר: כְּבוֹד אֱלֹהִים הַסְתֵּר דָּבָר וּכְבוֹד מְלָכִים חֲקֹר דָּבָר (משלי כ״ה ב׳) הלא דבר הוא? אפס אם נתבונן בם בינה נראה כי כל דבריו ערוכים בתבונה שקולים בפלס ומאזני צדק. שמעו נא שומעי וידידי, ותבינו בינה איך מדנו להיות אנשים אפרתים ועבדים נאמנים למלכנו, כיאות לאיש שר ואמת אשר נברא בצלם אלהים .

כי דנה ידוע אשר יש עבירות בין אדם לאלהים, ויש עבירות בין אדם למלכו, לזאת צונו המלך החכם הזה, כי אם נראה איש עובר עבירה נגד רצון ה׳, ובעבירתו זאת לא יזיק לשום אדם עולם; אז מחויבים אנחנו להסתיר הדבר, יען ה׳ הוא היודע כל סתר ממנו, והוא יודע בעצמו אשר האיש הזה חטא נגדו, ואלהים הוא יריב את ריבו . —

ולכן אסור לנו לשנוא חלילה איזה איש בעל אמונה אחרת, כי אין לנו עסק בנסתרות; אדרבה אנחנו עם ישראל מחויבים עפ״י חק ודת תוה״ק לאהוב את כל אדם באשר הוא אדם ונברא בצלם אלהים, וכאשר אנחנו רואים איזה מעשה או מדה טובה מכל אדם, מאיזה בעל אמונה שיהיה, מחויבים אנחנו לאהוב אותו מאד וללמוד ממנו את המעשה או המדה הטובה ההיא לעשות ג״כ כמהו, ובזאת תוכל בצדק להתפאר ארץ אירופא הנאורה, אשר בה נתבטלה שנאת הבדל הדתות והאמונות, ואינן עוד למחיצה מבדלת ומסך מבדיל בין עם לעם ובין איש לאיש .

ובזה אשר לא נגלה את העושה רע לפני המקום, ובזה אשר נסתיר מעשיו, נתן כבוד לאלהים, יען כי בזה מראים אנחנו אשר מאמינים אנחנו בו: כי הוא יודע כל ולפניו נגלו כל תעלומות,

והם הם דברי שלמה הנ"ל: כבוד אלהים מה הוא? הסתר דבר! — אך במלך בו"ד לא כן הוא, יען גם הוא אדם ולא אל, ואיננו יודע מה במחשך ובסתר, לכן מחויבים אנחנו לתת לו כבוד לפי מה שהוא אדם, לזאת עלינו החובה והמצוה באשר נראה או נדע אחד או רבים החפצים לעשות דבר מה נגד רצונו, ולמרות חלילה עיני כבודו, עלינו לחקור הדבר ולגלות לו או לפקידיו עושי רצונו, וזהו דברי שלמה הנ"ל: „וכבוד מלכים" מה הוא? „חקור דבר", *)

ח

ועתה נלכה נא אחי ונשמע דברי אחד קדוש מדבר, והוא מאור עינינו הרמב"ם ז"ל, (פרק ששי משמונה פרקים להרמב"ם ז"ל, כן בתלמוד, יומא ס"ז ב') כי במצות ה' ובפקודי דת מרום יש שני סוגים, א' מצות שכליות, ב' מצות שמעיות, מצות השכליות הם: רציחה, גזילה, גניבה, כבוד או"א, וכדומה; אשר אף אם לא היה הבורא כל מצוה עלינו ע"י נביאו נאמן ביתו על אודותם היינו נזהרים בהם ג"כ מצד השכל הישר אשר יורנו ללכת באורח מישור,

מצות השמעיות הם: תפילין, ציצית, מזוזה, ומה גם פרה אדומה, חזיר, שעטנז, וכדומה; אשר השכל הישר לא היה מורה אותנו על אודותם כלל, אך מחויבים אנחנו לשמרם ולקימם רק מאשר כי כן צונו הבורא יחיד ע"י נביאו משה רבינו ע"ה,

והנה כאשר מקימים אנחנו מצוה מהשמעיות ממלאים אנחנו רצון האל אשר כן צונו ולא יותר, ומה טוב לנו אשר צונו האל גם על השכליות, אף כי ידענום גם מבלעדי הצווי, יען כי כאשר

---

*) באור הפסוק הזה שמעתי מפי ידי"נ הרב הגאון הגדול מוהר"ר יצחק אלחנן שפעקטער נר"י רב ד"ק קאוונא, ודפח"ח:

מקימים אנחנו מצוה מהשכליות ממלאים אנחנו את עצת שכלנו הישר אשר כן יורֵנו. גם ממלאים אנחנו את צווי בוראנו אשר כן צִוָנו בתורתו הקדושה.

כן ענין אהבת המלך, עם החוסים תחת צל מלך האוהב אך את עצמו ואיננו משתדל להטיב עם עמו ועבדיו. וכבודם איננו יקר בעיניו, עכ״ז מחויבים העם לירא ולאהוב את מלכם. יען כי כן נצטוו בתורתם אף שהיא נגד השכל, ומכש״כ ועל אחת כמה וכמה העם אשר בחסדי ה׳ הנם חוסים תחת צל מלך חסיד וצדיק ואב רחמן על עמו ועבדיו, וכבודם יקר בעיניו, וכל חפצו לעשות טוב וחסד לעמו ועבדיו. עד יביאם לאשרם והצלחתם. עד כמה מחויבים העם לירא ולאהוב את מלכם זה. אף אם לא היו מצוים ע״ז. יען כי השכל הישר יורם כן לירא ולאהוב מלך חסיד וטוב כזה, ועתה אם נצטוו ע״ז בתורתם. הלא חוב גדול וקדוש הוא על עם כזה לירא ולאהוב את מלכם היקר באדם, בגופם, בנפשם, ומאודם; —

ט

עַתָּה אַחַי וְרֵעַי שׁוֹמְעַי הַיְקָרִים!

הלא לא בשפה אחרת מדבר אנכי עמכם. אשר לע״ע מעטים הם בעמנו ואחינו המבינים בשפות החיות. כי רק בלשוננו הפשוטה והבלולה אשר הורגלתם בה אתם וגם בניכם—לע״ע—אדבר אליכם ואורה אתכם לטוב ולמועיל, ואתם שומעי היקרים! הלא באזנים קשובות ובעינים פקוחות תראו ותשמעו אמיתת דברי. כי הם בנוים על יסודי ועיקרי דת אל ודברי נביאיו ודברי חכמי התלמוד ז״ל. וגם הנם מכוננים על עמודים חזקים משכל הישר, ולא יכזבם לא תלמודי ולא המשכיל. לא המלומד ולא ההמוני. כי ברורים ואמתים הם לכל אזן שמעת.

י

אֵי לזאת אחי בני אמונתי! עלי ועליכם ועל כל אנשי בני אמונתנו החוסים תחת צל ממשלתנו רוסיא האדירה, עלינו לשבח ולהלל את ה׳ אלהי השמים והארץ, בורא יחיד, על אשר זכנו להיות עבדים נאמנים חוסים תחת צל אב רחמן מלך חסיד, הוא ארוננו ומלכנו האדיר והחסיד אלכסנדר השני ירים ה׳ הודו ולנצח יגדל כבודו, הנה מחויבים אנחנו עפ״י שכל הישר להיות עבדים נאמנים בכל לבבנו בכל נפשנו ובכל מאדנו לאבינו ומלכנו הצדיק והחסיד הזה, אף אם לא היִינו מצֻוים על זה, ומה גם כי כן מצֻוים אנחנו עפ״י דין וחֹק תורתֵנו הקדושה הכתובה והמסורה, כאשר כבר העירותי אזניכם פעמים אין מספר, ועוד אשמיעכם כאשר יחיינו ה׳, כי בעבדֵנו אותו בכל לבֵנו נפשֵנו ומאדנו, נְמַלֵא רצון שכלנו הישר, גם רצון אבינו שבשמים אשר צִוָנו ע״ז.

יא

אַחַי וְרֵעַי!

הן חסדי אבינו ומלכֵנו האדיר והרחמן הזה אי אפשר לפורטם, יען רבו מספֵר, ורק פרט אחד אזכיר היום ונמצא בו די להעיד על אהבתו אותנו.

הן מלכנו מצוֶנו לְלַמד את בָנֵינו דעת ולשון המדינה, תחת אשר בימים מקדם בימי הַבֵינַיִם, ימי עָנְיֵנו ומְרוּדֵנו הרחיקו התעיבו אותנו מכלל האזרחים, ומנעו אותנו ואת בָנֵינו לבל נלמוד דעת ושפה, למען יהיו העברים נלעגי לשון, אשר בלא ספק בכו אבותינו אז על הרעה הזאת, — כי באמת רעה גדולה היא — (והיא אחת מקללות התוכחה) ועתה חפץ ורצון אבינו ומלכנו אשר על ידי דעת שפת ארצנו, אנחנו העברים הנאמנים עבדיו נהיה אזרחים מועילים

בארצנו הברוכה, וגם נוכל למצוא חית יָדֵנוּ בעמל כפים בהיתר ובכבוד, ובשער נוכל לפתוח פה. —

יב

האמנם כי נמצאו עוד אנשים בקרבֵנו אשר לא יבינו כי ידיעת שפת המדינה נחוצה מאד, ולא ידעו את אור ההשכלה כי טוב, ומהם יש עוד מעטים הלוחמים (מלחמת הבל, כי היעמוד איש ויעצור בידו החלושה זרם מים כבירים היורדים ברעש ובחזק מהררי מים או מאבני שלג?) נגד דברינו הנאמנים לפי רוח העת החיה, אנחנו לא נאשים אותם, ולא נדבר עליהם רע; וחלילה לשנוא אותם, יען רב כח ההרגל וקשה מאד לאדם להנתק ממנו, כי כל דבר אשר הורגל בו האדם, אף כי רע ומר הוא, יקר הוא אצלו: וקדוש יאמר לו, גם חָפשית פרחי ההשכלה המלעיבים לפעמים בתורת ה', תבאיש את ריח ההשכלה בעיניהם, לכן אנחנו לא ברעש נצא נגדם, כי לא ברעש ה' (מ"א י"ט י"א), אך בקול דממה דקה ובמקל נֹעם, עלֵינו מטיפי ישֻרון להורות לעם באמרים רכים נעימים וערבים ולפקוח עיניהם לאט לאט, למען הסר התבלול מעיניהם וללמדם דעת להוקיר את עתנו החיה למלאת רצון וחפץ אבינו ומלכֵנו יר"ה, ולשמור פקודיו וגזירותיו כי כולן טובות הֵנה באמת, ומכוננות אל מטרה מועילה לְאָשְׁרֵנוּ. —

וכאשר יעשה רופא חכם בבואו לאיש חולה, בחולי אישתא צמירתא, והחולה הזה איננו מרגיש כי חולה הוא, והוא מחרף ומגדף את הרופא החכם אשר חפץ לרפאתו, ועכ"ז הרופא החכם הזה לא ישית לבו לחרופיו והבליו, ובדברים רכים וערבים יפתֵהו ויסיתֵהו לקחת רפואתו, עד אשר ירפאנו ויהיה בריא אולם, כן עלינו לסבול כל התלאות אשר יעברו עלינו מהאנשים מוּכֵּי עִוָּרון, וחלילה לנו לכעום עליהם, כי כעס בחיק כסילים ינוח (קהלת ז' ח') אמר שלמה החכם, אך נפקח עיניהם לאט לאט עד אשר יבינו מחלתם וחסרונותיהם בעולם החומרי המדעי והמעשי, עד אשר יֵרָפְאוּ:

י״ג

שׁוֹמְעַי הַנִּכְבָּדִים!

הנני מדבר לכולכם בכלל ובפרט גם לאלה אשר אור ההשכלה נגה עליהם ויראו את האור, כי טוב הוא. שמעו גם אתם דברי והטו אזניכם לאמרי פי. אַחַי וְרֵעַי! אל תלעיבו בדת אל ופקודיו, אל תשליכו אחור דברי נביאינו וחכמינו, כי באמת אך האמונה תתן מרגוע לנפש המשכלת. ומלאו את רצון אבינו ומלכנו יר״ה גם בזה, כי רצונו וחפצו אשר כל איש יהיה חזק בדתו ואמונתו, והאמונה היא העמוד אשר שלום כל הארץ עומד עליו. ובהיות אמונתכם נר לרגל השכלתכם, אז תוכלו לְלַמֵּד את העברים דעת ולהטיב להם ולבניהם, כי החנוך הטוב הוא יסוד הצלחתם. —

ובאמת השכל איננו חזק כל כך ללחום נגד התאוה והחמדה כי הן באות בלב האדם ביום גיחו מבטן הורתו, והשכל בא להמשכיל בימי בחרותו, ומה כבד על אורח ללחום את התושב, ומה גם כי כל אברי האדם גידיו ועורקיו עוזרים הם להתאוה והחמדה, והשכל אחד הוא אך אם השכל יקח את האמונה לעוזרת, אז יפילו את התאוה והחמדה חלל, כי רב כח האמונה מאד, וכן דתנו ותורתנו לא לבד שאינה מנגדת את רצון אבינו ומלכנו יר״ה, ורצון העת החיה, ורצון החכמה והדעת, אדרבה היא מְלַמֶּדֶת אותנו ומְחַיֶּבֶת אותנו בחוב גדול וקדוש למלאת רצון אבינו ומלכנו יר״ה, ורצון העת החיה, ורצון החכמה, והדעת, (לוּ היה לאל ידי הייתי כותב כל דברַי ודרשותַי הרבות על ספר והייתי מפיץ אותם בתבל, למען יקראו אותם אלה אשר לא שמעו אמרי פי, והייתי מבאר מתורה ונביאים וכתובים, כן מתלמודנו וספרי זקנינו הראשונים ואחרונים ז״ל, כאשר אנכי משמיע את כל זאת ברבים בפי ולשוני; אך עוד חזון למועד...) היוצא מדברינו, שוֹמְעַי הַיְקָרִים! עלינו לחנך את בנינו בחנוך טוב ומועיל להיותם בכלל „אדם״, ובכלל „ישראל״; אדם! אוהב מלכו ממשלתו

עמו וארצו יודע שְׂפָתוֹ ודבָרָיו. ישראל! חזק בדתו ואמונתו נוצֵר תורה ושומר פקודיה. —

יד

כי לא כימים הראשונים הימים האלה. כי בימים הראשונים הרחִיקו אותנו אחֵינו הנוצרים מחברתם. חרפת אדם ובזויי עם היינו בעיניהם. וכאשר רצה אחד מאחֵינו היהודים לקנות את לב אחינו הנוצרים למען אשר יאהבוהו. דִמה כי אם יֵראה להם כי חפשי הוא מדת אל ופקודיו וכי פרק עולו על היהדות. אז יאהבו אותו וכאח מלֵדה ומבטן יחשבו אותו ויקרבוהו. לא כן עתה בימים אלה. תודה לה׳ כי כאחים מלֵדה ומבטן יחשבו אותָנו אחֵינו אֵלה. אף אם יראו וידעו כי יהודים אנחנו נוצרי תורה ומקַימֵי מצותיהָ. לכן לא טוב עושים אלה הפורקים עולָם ומשליכים אחור את מצות ה׳ בימים אלה. למשל: איש אחד הסיר צפָרניו בליל חושך ואפלה. וגם נר לא היה לו ובהסירו צפרניו בשׂכין חד. נגע גם בבשר בֹהֶן ידו הימנית עד שפָך דם. לא נאשימֵהו; לא כן אם יסיר צפרניו בצָהרָים ביום צח ובהיר ובחדר מלא אור. אז אם בהסירו צפרניו יַזִיק גם אחת באצבעות ידיו. נאמר: כי איש לא־חכם הוא; כן נוכל בצדק לאמר: כי לא טוב עושים אלה הפורקים על התורה והאמונה בימים אלה הנאורים. ובמדינתנו הנאורה והברוכה. וד״ל.

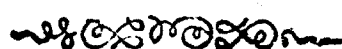
טו

אי לזאת אַחַי וְרֵעַי שׁוֹמְעַי הַיְקָרִים! המבינים ומכירים את האמת והטוב. עלינו לברך את ה׳ אשר גְמָלָנו במלך אדיר ורחמן. ואנחנו בעמדנו היום לפני ארון הקדש וסביבֵנו אנשים לאלפים. נשפוך תחנה ותפלה לאלהי מרום בעדו. ובעד שלום בנו יורש העצר. ובעד שלום כל כבוד ביתו הרם.

ה׳ ! ה׳ ! אנא עשה טוב לאבינו ומלכנו הקיסר הרחמן **אלכסנדר השני יר״ה** עמו ועם בנו יורש העצר ועם כל צאצאי ביתו, האֲרֵךְ נא ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים ׳ ובכל אשר יפנה הצליחֵהוּ, ומַלֵא נא כל משאלות לבבו לטובה ׳ כחפצו וחפץ עבדיו הנאמנים בלב ונפש ומאד ׳

יהי ה׳ אתו ואת ביתו ומשפחתו. וימלא כל משאלות לבם לטובה ׃

אמן, אמן, אמן,

עֹז וִישׁוּעַת מֶלֶךְ׃

(תהלים קאפיטעל כ״א)

(א) לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד׃

(ב) ה׳ בְּעָזְּךָ יִשְׂמַח־מֶלֶךְ וּבִישׁוּעָתְךָ מַה יָּגֶל מְאֹד׃

ההבדל בין עֹז לישועה הוא, כאשר המלך יעריך מלחמה עם אויביו, יכין אנשי חיל מלומדי מלחמה, נשק וכלי קרב, סוסים ופרדים, מזון וצדה, וכדומה כל הדברים והחפצים הנדרשים ליום מלחמה. ואחר כל הכנותיו אלה, אם יהי׳ ה׳ ג״כ בעזרו. (כי שקר הסוס לתשועה), והמלך יצליח במלחמתו, זאת נקראת עֹז.

ישועה נקראת. כאשר איש אחד רע מעללים ובליעל צדה לקחת את נפש המלך חלילה. והמלך הלא איננו יודע מכל זה מאומה. לכן הלא לא הכין המלך א"ע להשמר מאויב ושונא כזה, ואך ה' בעצמו השומר נפשות חסידיו הוא הפיר מחשבות נוכל. והוא לבדו יצא יצא לישע את בחירו ומשיחו. זאת נקראת ישועה.

ההבדל בין שמחה לגילה. שמחה הרגליית אשר כבר הורגל המלך בה, נקראת שמחה. שמחה פתאומית אשר באה להמלך פתאום, נקראת גילה*). וזהו:

„ה' בעזך" אם תהי' בעזר להמלך במלחמתו על אויביו וידו תעז, אז „ישמח מלך" מורגל הוא המלך בשמחה כזאת לנצח את אויביו בשער. „ובישועתך" כאשר הושעת אותו מאיש רע ובליעל אשר צדה לקחת את נפשו, אז „מה יגל מאד" גילה חדשה פתאומית:

---

*) ובביאור ההבדל הזה, יבואר הפסוק מי יתן מציון ישועת ישראל בשוב ה' שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל, (תהלים י"ד ז'): ידוע כי יעקב מכונים ההמונים, ישראל מכונים המשכילים, ויען כי המשכילים ונבוני דעת חזקים מאד ובטוחים ביעודי הנביאים והעתיד להיות הוא אצלם כאלו כבר הוא בהוה, לכן תקרא השמחה אז אצלם שמחה הרגליית. לא כן ההמונים הם מסופקים ביעודי הנביאים, ואם יושעו אז, תהיה שמחתם פתאומית. וזהו „מי יתן וגו' יגל יעקב ישמח ישראל" וכן באור הכתוב זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו (תהלים קי"ח כ"ד): כי בביאת השמחה תקרא בשם גילה, וכאשר האדם יורגל בה תקרא בשם שמחה: וכן הביאני המלך חדריו נגילה בתחלה ואח"כ ונשמחה בך (שה"ש א' ד') וכן אברהם יגל. כי הוא היה הראשון אשר הכיר אחדות האל ומציאותו. יעקב ובניו ישמחו בו. הם כבר מורגלים מאבותיהם. וד"ל.

ג). תַּאֲוַת לִבּוֹ נָתַתָּה לּוֹ וַאֲרֶשֶׁת שְׂפָתָיו בַּל־מָנַעְתָּ סֶּלָה:

למשל: אם איש אחד יבא לבית שר נכבד לבקש ממנו עזר וישע. והשר הזה טרם שמע דברי המבקש, וטרם פתח המבקש את פיו ושפתיו להביע אמריו, הבין השר תאות לב המבקש, והושיט לו ידו ומלא לו תאות לבו. וגם אחר אשר מִלא לו תאות לבו לא דבר אתו מאומה, יש בזה מעלה מצד, וחסרון מצד, מעלה מצד, כי נתמלא רצונו ברגע בואו, וחסרון מצד, כי הראה לו השר כי כבודו איננו יקר בעיניו ואיננו חפץ להשתעשע אתו בדברים.

ואם כאשר יבא המבקש לבית השר, והשר הזה יקבלהו בסבר פנים יפות וישתעשע עמו בדברים שעות אחדות, ואחרי אשר יעברו השעות האלה ישאלהו השר מה שאלתו ומה בקשתו? והמבקש יענהו ויגלה לפניו תאות לבו, והשר ימלאנה, יש ג"כ מעלה מצד, וחסרון מצד, מעלה מצד, כי השר הראה לו כי כבודו יקר בעיניו וכי דבריו הם לשעשועי נפשו, וחסרון מצד, כי במשך השעות אשר ישב ודבר עם השר, הלא דאג המבקש ולבו הי' מלא עצב ויגון בחשבו פן לא ימלא השר בקשתו, לא כן אם השר הוא אהב נאמן להמבקש, אז ימלא תאות לב המבקש ברגע בואו טרם יפתח עוד המבקש את פיו לבקש ממנו, למען לא יהיה המבקש נעצב בשבתו אתו, ואחר אשר ימלא לו רצונו, יאמר לו השר „עתה שבה אתי ודבר דבריך כי יקרים המה לי" וזהו באור הפסוק „תאות לבו נתת לו" אף טרם בקש המלך עוד ממך, למען לא יהיה נעצב אף רגע, גם „וארשת שפתיו בל מנעת סלה" נתת אזן קשבת לארשת שפתיו של המלך, כי כבודו יקר בעיניך ודבריו הם שעשועיך סלה:

יד) . כִּי־תְקַדְּמֶנּוּ בִּרְכוֹת טוֹב תָּשִׁית לְרֹאשׁוֹ עֲטֶרֶת פָּז :

הן ידוע כי ה׳ הטוב משלם טוב לעושי טוב , ובקש דוד המלך מה׳ אשר לא יאחר להריק שפעת ברכותיו על המלך עד אשר יקדים המלך לעשות טוב , רק „כי תקדמנו“ , אתה ה׳ תקדים ותברך את המלך „ברכות טוב , ולמה ככה תברכהו ? יאמר : הנה איש לא טוב ואיננו בעל מדות טובות , אם יושת על ראשו עטרת פז , הלא לא יבדל מאנשים זולתו אך בהעטרה אשר על ראשו ולא יותר , לא כן איש המצוין במדותיו ומעלותיו חנון ורחום ועושה טוב לכל , מובדל הוא מכל אנשי תבל „בראשו“ אף זולת העטרה , יען ראשו בעצמו הוא עטרת פז וזהו „תשית לראשו עטרת פז„ (לראשו ולא אמר על ראשו) :

טו) . חַיִּים שָׁאַל מִמְּךָ נָתַתָּה לּוֹ אֹרֶךְ יָמִים עוֹלָם וָעֶד :

ההבדל בין שאלה לבקשה , שאלה היא איננה דבר הכרחי ועקרי , בקשה היא דבר הכרחי ועקרי , עתה נחקור ונבין כי האיש אשר איננו אהב אך את עצמו וחיי עצמו יקר לו מחיי עבדיו ומשרתיו , אצל איש כזה נקרא שאלת החיים בלשון „בקשה“ כי העיקר אצלו אשר הוא בעצמו יחיה , לא כן האהב את זולתו ומה גם עבדיו ומשרתיו וכל חפצו ותכלית רצונו לראות את עבדיו ומשרתיו מוצלחים ומאושרים בחיים , האיש הזה אצלו נקרא החיים בלשון „שאלה“ , כי איננו עיקרי אצלו , כי העיקר אצלו להחיות את זולתו , כידוע כי מדרך הטוב להטיב לזולתו , ואיש כזה יקר הוא מאד בעיני ה׳ , ויתן לו אורך ימים עולם ועד , וזהו „חיים שאל ממך“ רק בלשון שאלה , יען העיקר אצלו להחיות עם רב ,

לכן „נתת לו אורך ימים עולם ועד". למען יוכל בחייו להטיב ולהחיות עם אין מספר *):

יו. גָּדוֹל כְּבוֹדוֹ בִּישׁוּעָתֶךָ הוֹד וְהָדָר תְּשַׁוֶּה עָלָיו:

בין שתי הנסיונות — העני והעשר — ידוע, כי האחרון גדול מהראשון כמובן לכל בעל שכל ישר. לכן מה יקר הוא האיש אשר גדול כבודו מאד. ועכ"ז לא ירום לבבו ולא ישכח כי ה' אלהיו הוא הנותן לו כח לעשות חיל, וכל מה שיגדל כבודו יותר, יותר יתן תודה לאל המושיע, ולא יאמר כחי ועוצם ידי עשה לי את כל הכבוד הזה. איש כזה יקר המציאות הוא וראוי הוא להיות מבורך בהוד והדר, וזהו „גדול כבודו" אף כי גדול הוא כבודו של המלך. עכ"ז לא יאמר כחו ועוצם ידו עשה לו את כל הכבוד הזה; רק „בישועתך" יאמר כי אתה ה' היית בישועתו, לכן ראוי הוא המלך היקר הזה כי „הוד והדר תשוה עליו:" (ולפי דברי המדרש „יש נאה ואין לבושו נאה ויש שלבושו נאה והוא איננו נאה". אבל המלך היקר הזה „הוד והדר תשוה" (מלשון שוה) „עליו" כי הוא נאה ללבושו — הוד והדר — ולבושו — הוד והדר נאה לו).

---

*) בההבדל אשר הבדלתי בין שאלה לבקשה, יבואר כמה פסוקים במקרא קדש, ואביא רק אחד. אחשורוש שאל את אסתר „מה שאלתך ומה בקשתך?" (אסתר ז' ב') פי' מהו הטפל ומהו העיקר? והיא ענתה לו „נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי" (שם שם ג') פי' חיי עצמי אינני עיקרי אלא רק בגדר שאלה, רק „ועמי בבקשתי" חיי עמי הוא בגדר בקשה כי הוא העיקרי בבקשתי:

יז) . כִּי־תְשִׁיתֵהוּ בְרָכוֹת לָעַד תְּחַדֵּהוּ בְשִׂמְחָה אֶת־פָּנֶיךָ׃

יען יש אדם אשר אם אור ההצלחה יאיר עליו ימים כבירים ושנים רבות, ירום לבבו וישכח את ה׳. אמר דוד: כי המלך היקר הזה לא כן הוא, ואף „כי תשיתהו ברכות לעד" פי׳ אף אם תברכהו לעד ולנצח נצחים. עכ״ז „תחדהו בשמחה את פניך": ישמח המלך רק את פניך. ויודה לך כי ממך הכל ואתה הוא המברך אותו.

אך הלא ידוע מאמרם ז״ל „אל תאמן בעצמך" (אבות פרק ב) והיאך אמר דוד: אשר בטוח הוא כי המלך לא ישוב אחור מדרכו הטוב לעד? לזה הביא ראי׳ חזקה ואמר:

יח) . כִּי־הַמֶּלֶךְ בֹּטֵחַ בַּה׳ וּבְחֶסֶד עֶלְיוֹן בַּל־יִמּוֹט׃

כאשר דברתי בפסוק ו׳. אשר נסיון העשר גדול *) הוא מאד, ומה גם מלך אדיר וחזק, ועכ״ז הוא בטח בה׳, וזהו „כי המלך" אף כי מלך הוא, ועכ״ז „בטח בה׳"

עוד הביא ראי׳ יותר חזקה, כי ידוע אשר אנשים בינונים כשמבקשים מה׳ איזה תחנה ובקשה תולים הם על זכות מעשיהם

---

*) כן באורתי הפסוק „זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה" (תהלים נ״א י״ט), איש אשר בכל ההצלחה יחסה, ומאושר חלקו בארץ, ובכל אשר יפנה יצליח. ולבו שלם ושלו. ועכ״ז „רוחו נשברה", האיש הזה הוא כזבח ומנחה. לא כן האיש אשר ההצלחה פנתה לו עורף ובגדה בו בגד. ולכן „לבו נשבר ונדכה": הנה אם כי לא יחשב כזבח ומנחה. אמנם גם איש כזה „אלהים לא תבזה":

הטובים, לא כן הצדיקים אעפ״י שיש להם מעשים טובים וגדולים; עכ״ז אינם תולים עליהם, אך מבקשים מה׳ חסד חנם (כידוע מאמר חז״ל בתלמוד על פסוק ואתחנן). וזהו, הנה צדקת המלך כי רבה היא, יען אעפ״י שיש לו מעשים טובים רבים ועצומים ועכ״ז איננו בוטח עליהם לבקש מה׳ מה בזכותם, רק „ובחסד עליון״ פי׳ הוא בוטח על חסדי ה׳, לכן בצדיק תמים כזה אבטח אשר „בל ימוט״ לעולם, ובצדקתו ותמימותו יהיה לנצח אף כי תשיתהו ברכות לעד —

עד כה דבר דוד המלך עם ה׳, הלל את המלך הישר באדם, גם בקש תחנה מה׳ בעדו. ועתה מתחיל לדבר עם המלך ולברכו. ואמר: אתה המלך שמע לברכותי.

(ט). תִּמְצָא יָדְךָ לְכָל־אוֹיְבֶיךָ יְמִינְךָ תִּמְצָא שֹׂנְאֶיךָ:

ידוע כי יד היא השמאלית (מאמר חז״ל בתלמוד מנחות), וימין הימנית. וידוע ששונא הוא יותר גדול מאויב, גם זאת ידוע כי מלאכה קלה יוכל איש לעשותה גם ביד השמאלית, לא כן מלאכה כבדה מוכרח האיש לעשותה בידו הימנית. וזהו „תמצא״ (לשון ומצא להם. (במדבר י״א כ״ב) פי׳ תספיק לך כח „ידך״ השמאלית „לכל אויביך״ להפילם חללים לפניך: „ימינך״ הימנית „תמצא שונאיך״ לשונאיך אשר הם גדולים מהאויבים תכם בימינך:

(י). תְּשִׁיתֵמוֹ כְּתַנּוּר אֵשׁ לְעֵת פָּנֶיךָ ה׳ בְּאַפּוֹ יְבַלְּעֵם וְתֹאכְלֵם אֵשׁ:

ברך דוד את המלך ואמר: אם תצטרך אתה המלך להלחם עם איביך ושונאיך הלא רבה היא המלאכה עליך, לכן אמר ע״ד המליצה „תשיתמו כתנור אש לעת פניך״ פי׳ ישרפו כולם כאחד

כבתנור אש . ואיך יכול להיות כן ? אמר : „ה׳ באפו יבלעם ותאכלם אש״ ה׳ באפו ובחרונו יבלעם ואש ה׳ תאכלם יחד :

יא) ; פִּרְיָמוֹ מֵאֶרֶץ תְּאַבֵּד וְזַרְעָם מִבְּנֵי אָדָם :

ולמה תעשה להם כן ? אמר דוד : יען

יב) ; כִּי־נָטוּ עָלֶיךָ רָעָה חָשְׁבוּ מְזִמָּה בַּל־יוּכָלוּ :

כי יש שני מיני מורדים ופושעים אשר מרדו בך וברב טובך , מין הא׳ . אלה אשר מרדו בך בגלוי לעין כל וכל העם ראו פשעם ועונם . וזהו „כי נטו עליך רעה״ : מין הב׳ . אלה אשר חשבו מחשבות רעות עליך ולא יכלו להוציא מחשבותיהם הרעות מכח אל הפועל . וזהו „חשבו מזמה בל יוכלו״ :

לכן גם אתה המלך תמוד להם כמדתם : „כי״

יג) . כִּי תְּשִׁיתֵמוֹ שֶׁכֶם בְּמֵיתָרֶיךָ תְּכוֹנֵן עַל־פְּנֵיהֶם :

פי׳ אלה האחרונים אשר לא חטאו עוד במעשה „תשיתמו שכם״ תחלקם ותפזרם ותשלחם לארץ גזרה (כמאמר חז״ל פזור לרשעים נאה להם ונאה לעולם) . ואלה אשר חטאו בגלוי „במיתריך תכונן על פניהם״ בחבלי העונש המגיע להם ; צוה ליסרם על פניהם . במקומם ובערי משכנותיהם :

אחר אשר כלה דוד המלך את כל דברי תחנותיו וברכותיו : אמר דוד אל המלך : אתה המלך היקר . זאת עשה כאשר איעצך .

יד) רוּמָה ה׳ בְעֻזֶּךָ נָשִׁירָה וּנְזַמְּרָה גְּבוּרָתֶךָ:

פי׳ אתה המלך לא תיחס העז והגבורה אליך ועל כחך, רק „רומה ה׳“ תרים את שם ה׳ „בעזך“ בכל עת אשר תעז ידך על צריך ושונאיך. ואנחנו עבדיך „נשירה ונזמרה גבורתך“ פי׳ אנחנו נשיר ונזמר כי גבור אתה ורב להושיע:

ולפי דברי חז״ל (אבות פ״ד) „איזהו גבור הכובש את יצרו“ נפרש כן: „רומה ה׳ בעזך“. אם אתה המלך תרים את שם ה׳ בעת תעז ידך על צריך. אז אין גבור גדול ממך לכבוש את יצרך וליחס את הכל אל ה׳. לכן אנחנו „נשירה ונזמרה גבורתך“ כי גבור אתה צדיק וחסיד. וה׳ יהיה אתך עדי עד נצח סלה ועד:

אמן

